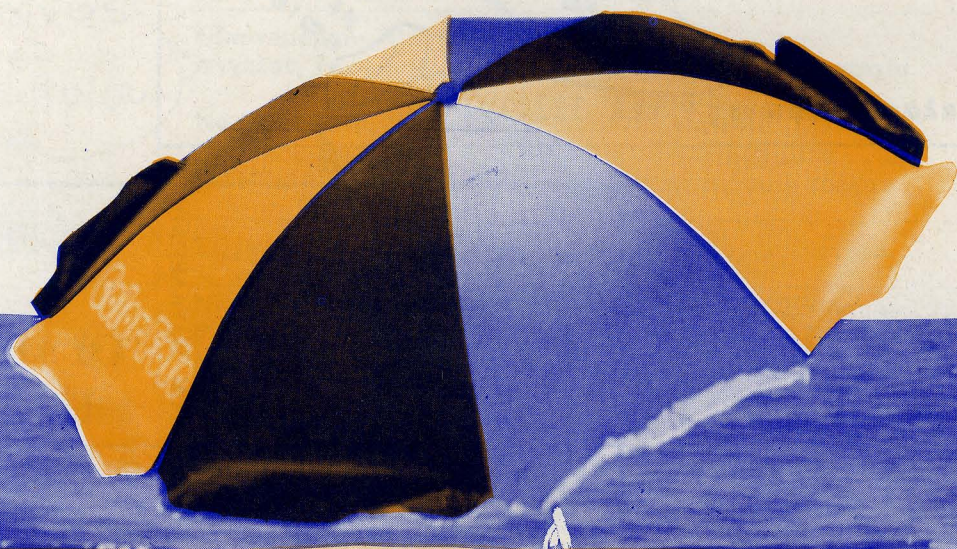

Δεκαπενθήμερος

ΠΟΛΙΤΗΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 6 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1986 • ΤΕΥΧ. 72 • ΔΡΧ. 130

*Ἡ αὐτόνομη κάθοδος τῆς Ἀριστερᾶς
Αὐτοδιοίκηση καὶ ἀποκέντρωση • Ταξίδι στὴν
Ἀλβανία τῶν ἀνεπαίσθητων ἀλλαγῶν • Γιά τή
βιομηχανία τῆς κουλτούρας καί τό τραγούδι • Ἀπό τήν
Ἀβασίλευτο στὴν 4η Αὐγούστου • «Κανάλι 15»
προπομπός τῆς ἰδιωτικῆς τηλεόρασης;*

Δεκαπενθήμερος ΠΟΛΙΤΗΣ

Τά ανυπόγραφα κείμενα δέν εκφράζουν κατ' ανάγκην όλους τούς
τακτικούς συνεργάτες

Περιεχόμενα

Θέση, Καλά μπάνια καί καλή δύναμη	4
Δεκαπενθήμερος, Περιδιαβάζοντας τήν επικαιρότητα	5
Μιγάλη Μοδινοῦ, Κι ὅμως ἡ μάχη θά δοθεῖ γιά τά σκουπίδια	8
Ἀντρέα Πανταζόπουλου, Δημοτικές ἐκλογές: ἡ κρίση τῆς πολιτικῆς»	10
Δαμιανοῦ Παπαδημητρόπουλου, Αὐτοδιοίκηση καί ἀποκέντρωση ...	12
ΣΥΖΗΤΗΣΗ μέ τόν Δήμαρχο Θήβας Κ. Κουρκούτη	15
Ἀλέκου Βελισσάριου, Ἀλβανία: σοσιαλιστική νησίδα	19
Χρήστου Κωτούλα, Κλείνει μιά ἱστορική φάση μέ τήν κυβέρνηση Κράζι;	22
Γιώργου Ξανθάκου, Γκρηνάμ Κόμον καί ἀκτινοβολία	25
Σκ. ἈστοῦΣχόλια γιά τήν πόλη πού ζοῦμε	26
Οἰκονομόβιου, Ἐπί τοῦ λογιστηρίου	28
Ἀγγελου Ἐλεφάντη, Ἀπό τήν Ἀβασίλευτο στή Μοναρχία καί τήν 4η Αὐγούστου	29
Νάσου Βαγενᾶ, Ἡ κρίση τῶν Νέων Ἑλληνικῶν	32
Ἐνα ὑπόμνημα γιά τά πανεπιστημιακά συγγράμματα	34
Escoffier - Iambiotte, Ἡ σχιζοφρένεια παγκόσμια τρέλα	35
Στιγμιαῖος, Σημεῖα, Μικρά σχόλια	37
Νίκος Πολίτης, Ὁ Οἰδίποδας ἐπί Κολωνῶ στήν Ἐπίδαυρο,	38
Ρέας Γαλανάκη, Ἰζαμπέλ Ἀλιέντε, «Τό Σπίτι τῶν Πνευμάτων»	40
Ἀγγελου Ἐλεφάντη, Γιατί δέν τραγουδάμε πιά; (II)	42
Γιώργου Καρρά, Γιά τήν «ἐλεύθερη ραδιοτηλεόραση»	45
Δύο Συνέδρια (Γιά τήν ἐπιστημολογία - γιά τόν Καρωτάκη)	47
ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	48

Συνδρομή ἐσωτερικοῦ: ἐτήσια (26 τεύχη) 2.800, ἐξάμηνη (13 τεύχη) 1500
Συνδρομή ἐξωτερικοῦ: Εὐρώπη ἐτήσια 3.800, ἐξάμηνη (13 τεύχη) 2000
Ἄλλες χώρες: ἐτήσια 4.300, ἐξάμηνη 2.200
ΤΡΑΠΕΖΕΣ - ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΔΡΧ. 6.000 Η ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ

ἔ. Ἐπιπέδου
3/86

Τό ἐπόμενον τεῦχος
κυκλοφορεῖ
ὅτις 5 Σεπτεμβρίου

Τρίτη 5 Αὐγούστου 1986

τεῦχ. 72, δρχ. 130

Κέκροπος 2, 105 58 Ἀθήνα

τηλ. 32.39.645, 32.28.791

Μόνο μέ 5.000 δρχ.

τά τεύχη τοῦ

πολιτη

ἀπό τό 1 ἕως τό 65
ὄλο τό περιοδικό ἀπό τό 1976

ἕως τό 1984
μαζί μέ τόν

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΟΛΙΤΗ

Μπορεῖτε νά παραγγεῖλετε τή σειρά
στά βιβλιοπωλεῖα ἢ στά γραφεῖα μας
Κέκροπος 2 - 105 58 Ἀθήνα
τηλ. 3239645 καί 3228791

Καλά μπάνια και καλή δύναμη

Τώρα πού πέρασαν κάπως οι κάψες και άρχισαν τὰ μελτέμιά, τώρα ετοιμαζόμαστε κι έμεϊς για διακοπές. 'Ο κόσμος φυσικά πῆγε και φέτος διακοπές παρά τίς δυσκολίες του. Λίγο μίζερα, είναι ή αλήθεια, άλλος για λιγότερες μέρες, άλλος στό χωριό, άλλος στό σπαρτιάτικο, άλλος γυρίζοντας νωρίτερα απ' όσο είχε αρχικά υπολογίσει. Κάτι έγινε πάντως, και μέ μᾶς κάτι θά γίνει. Τό ερώτημα είναι τί γίνεται μετά.

Μετά λοιπόν ξανά στην πόλη, τή γεμάτη πόλη. Γεμάτη όχι μόνο από τούς ανθρώπους πού τώρα έχουν αραιώσει· γεμάτη από τό θόρυβο και τόν καπνό, τόν έννευρισμό και τό μποτιλιάρισμα, τὰ ποτάμια από τίς πρώτες νεροποντές και τὰ αποκαΐδια τών γύρω περιοχών πού τὰ λέγαν δάση, τήν άπέραντη κατακόρυφη και όριζόντια γκριζάδα πού διακόπτεται από τό πράσινο, τό χαλκοπράσινο του όρίζοντα. Γεμάτη δηλαδή από αυτό πού σιγά σιγά συνηθίσαμε νά ονομάζουμε ζωή τῆς πόλης. Ξανά λοιπόν στην πόλη, τήν πολιορκημένη πόλη. Τήν πόλη πού δέν έμπιστεύεται πιά τήν ένδοχώρα της. Τίς πλαστικές ντομάτες και τό άκρυλικό ψωμί τό συνηθίσαμε· από φέτος άρχίσαμε νά άναζητάμε ως σανίδα σωτηρίας τήν κονσέρβα, τό κατεφυγμένο, τό συντηρημένο, ως θρεπτική ούσια τό μπαγιάτικο. Άγροί, κάμποι, γελάδια, λίμνες —όλα αυτά μᾶς ήταν ούτως ή άλλως μακρινά. Τώρα άρχίζουν νά μᾶς γίνονται και έχθρικά άφου δέν έλέγχουμε πιά τίποτα. 'Η ύποψία φώλιασε για τὰ καλά στη σχέση μας μέ τόν κόσμο. Και μέ τίς δύο έννοιες. Γιατί κόσμος είναι και ό πλαινός, εκείνος πού κάνει καλύτερο μακροβούτι στό έβαπορέ ή πάλι εκείνος πού τό πουλάει.

Αλλά κόσμος είναι και εκείνος πού έχει ισχυρότερο συνδικάτο, εκείνος πού κατάφερε νά τρυπώσει στό δημόσιο, εκείνος πού τσίμπησε δεύτερη δουλειά τσόντα, εκείνος πού παραμένει έστω και άνευ ΑΤΑ στη δουλειά ένω έσύ άπολύεσαι. Τό σύνθημα ό σώζων έαυτόν ρίχτηκε ήδη κεντρικά από τήν κυβέρνηση, από τό κράτος, είναι πιά νόμιμο, έπιβεβλημένο σχεδόν, άφου ή σωτηρία του κράτους, τῆς κυβέρνησης, μόνι από μᾶς, εις βάρος μας δηλαδή, μπορεί νά προέλθει. Τά συμφέροντα είναι έτσι κι άλλιώς πολλά και άνταγωνιστικά, και ό «διαιτητής» δέν κοιτάει παρά νά σώσει τό τομάρι του. Μετά βίας τήν έβγαζαν πέρα μέχρι χτές οι μισθωτοί. "Ωσπου άκούστηκε, έπιτέλους, τό αισιόδοξο μήνυμα: μόλις τώρα άρχίζουν τὰ μέτρα νά «δαγκώνουν»...

Τήν όνόμασαν οικονομική λιτότητα αλλά δέν είναι. Είναι, και δέν μπορούσε παρά νά είναι, και λιτότητα πολιτικής σαφήνειας, κοινωνικής συγκρότησης, λιτότητα όργάνωσης, ίδεών. Άβεβαιότητα για τό ποιός είναι μέ ποιόν, για τὰ γιατί και τὰ πώς. Και είναι, φυσικά, και λιτότητα δημοκρατίας. Τό φθινόπωρο θά ξαναβρεθούμε φάτσα μέ τὰ ίδια μέσα τῆς «τάξης» πού άλλο σκοπό δέν έχουν από τό νά διαιωνίσουν τήν τυφλή, τήν «αυθόρμητη» άταξία, τή μιζέρια τῆς ζωῆς μας, τό νέκρωμα του ζωτικού της χώρου. Και όσο έμεϊς θά τήν κουτσοβγάσουμε στά φύκια και τίς ξεραΐλες, ό άρχηγός μέν θά έπιδίδεται σέ ήλιοθεραπείες έργασίας, ό στρατηγός του όμως, οι στρατηγοί του, θά άπεργάζονται τό φθινοπωρινό ραντεβού μας.

Αυτά όλα δέν είναι φυσικά λόγιοι νά κάτσουμε έδω. "Ισως μάλιστα φεύγοντας νά ξελαμπικάρει λίγο και τό μυαλό μας. Καλές διακοπές λοιπόν και ραντεβού στις 5 Σεπτεμβρίου.

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Περιδιαβάζοντας
τήν
καμένη
γή

Με τὰ «οίκονομικά» ασχοληθήκαμε στην παρούσα στήλη του περασμένου τεύχους και φαίνεται ότι δέν θά αποφυγουμε νά κάνουμε τό ίδιο και τώρα. Ἀλήθεια τί νά ἀπαριθμήσουμε ἀπό τήν ἄθλια πολιτικοοικονομική ἐπικαιρότητα πού παρέλασε μπρός στά μάτια μας τό τελευταίον δεκαπενθήμερο; Ἄς προσπαθήσουμε νά τηρήσουμε κάποια χρονολογική σειρά: «Πρόστιμα γιά βίλες» σέ προνομιούχα προάστεια, ἀγορανομικοί ἔλεγχοι καί ξυλοδαρμοί ἐφορευτικῶν μιά καί οἱ ἐλεγχόμενοι θεωροῦν ὅτι «ἀπλῶς τό κράτος ἔχει ἀνάγκη ἀπό χρήματα», 3000 ἀπολύσεις ἀπό προβληματικές καί Λάρκο (σέ πρώτη φάση), ἐνῶ τήν ἴδια ὥρα ἡ κα Βάσω Παπανδρέου ἀναγγέλει ὅτι τό «ὕπουργεῖο Βιομηχανίας» ἰδρύει... «Γραμματεία Βιομηχανίας» πού θά ἀποτελεῖται ἀπό 1611 ὑπαλλήλους — ἴσον 1300 περίπου νέες προσλήψεις. Τό φαινόμενο τῆς ἀνεπάρκειας τοῦ ὕπουργείου, πού ἔχει ὡς ἀντικείμενο τή βιομηχανία, καί τῆς ἀνάγκης ἐπέκτασής του γιά τήν ἰδρυση σχετικῆς γραμματείας μέ τό ἴδιο ἀντικείμενο εἶναι ἐνδιαφέρον καί χαρακτηριστικό γιά τούς καιρούς πού ζοῦμε: ἀπό μίαν ἀποψη εἶναι ἐφάμιλλο τῆς διαταγῆς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἀστυνομίας κυρίου Σταύρακα πού προτείνει τρόπον νά «ἀστυνομεῦνται οἱ ἀστυνομικοί». Σέ λίγο θά ἀκούσουμε καί γιά τήν ἀνάγκη ἀστυνόμευσης ὧσων ἀστυνομεῦν τούς ἀστυνομικούς ἢ ὅτι ἡ Γραμματεία Βιομηχανίας τοῦ ὕπουργείου Βιομηχανίας ἰδρύει Διεύθυνση Βιομηχανίας πού μέ τή σειρά του θά «γεννήσει» κάποιον Τομέα Βιομηχανίας καί ἄς μὴν συνεχίσουμε. Ἦδη χάσαμε τήν χρονολογική σειρά ἀλλά δέν πειράζει.

Ἡ κυβέρνηση ἀποφασίζει περικοπή

τῶν πιστώσεων στόν ἰδιωτικό τομέα, ὁ κ. Παπαλεξόπουλος τοῦ ΣΕΒ διαπιστώνει ὅτι ὕγειες ἐπιχειρήσεις δέν δίνουν ζωή στόν ἑαυτό τους πάνω ἀπό τρεῖς τέσσερις μῆνες καί ὅτι θά ἀναγκασθοῦν νά κλείσουν καί νά ἀπολύσουν ἐργαζόμενους, ὁ δέ κ. Σημίτης ἀπαντᾷ ὅτι ὄσες δέν εἶναι ὕγειες ἄς κλείσουν. Δηλαδή ἂν πάρομε γιά (πραγματικό) παράδειγμα μιά βιομηχανία κονσερβῶν ντομάτας καί πελτέ πού αὐτή τήν ἐποχή ἔχει αὐξημένα ἐξοδα (μιά καί τώρα συλλέγεται καί ἀγοράζεται ἡ ντομάτα), ἐνῶ τὰ ἐσοδά της θά τὰ εἰσπράξει ὅλο τό χρόνο, ἡ ἐπιχείρηση αὐτή πῶς θά πρέπει νά φερθεῖ «ὕγειῶς» κατά τόν κ. Σημίτη; Ἄλλά ὁ κ. ὕπουργός ἔδωσε τήν ἀπάντηση: ἂν δέν ἔχουν κεφάλαια ἄς δανειστοῦν ἀπό τήν ἰδιωτική ἀγορά κεφαλαίων εἴτε στό ἐξωτερικό εἴτε στήν ντόπια. Δηλαδή ἄς ἀναγκαστοῦν εἴτε νά φέρουν συνάλλαγμα (μ' ἓνα σμπάρο δυό τρυγόνια), εἴτε ἀλλιῶς ἄς δανειστοῦν ἀπό τήν ἐγχώρια τοκογλυφία μέ 5% τό μήνα. Ἄλλά ὑποτίθεται ὅτι οἱ τράπεζες (ἀκόμα καί ἂν ἐλέγχονται ἀπό τό κράτος) ἀκριβῶς αὐτό κάνουν, ἰδιωτικό χρήμα δηλαδή κυκλοφοροῦν καί διαχειρίζονται, ἀπό ἰδιώτες σέ ἰδιώτες. Ἀπό πότε αὐτή ἡ διαδικασία μπορεῖ νά διακόπτεται καί τό νόμιμο ἐπιτόκιο νά γίνεται κρατικό μόνο πρόνομιο, καί ἀπό πότε ἡ τοκογλυφία νομιμοποιήθηκε καί ἀναγορευτήκε σέ «ἰδιωτική ἀγορά»; Καί ἐνῶ ὁ κ. Παπαλεξόπουλος, κινδυνολογώντας λίγο, ἀνέφερε ὅτι ἡ πιστωτική ἀσφυξία θά ἀφήσει χωρίς δουλειά 100.000 ἄτομα (τί πόνος τόν ἔπιασε), ὁ πρωθυπουργός τῆς πιστωτικῆς ἀσφυξίας κ. Παπανδρέου γύριζε ἀπό τήν Ἑλδούνη δηλώνοντας: «Τό πρόβλημα τῆς ἀνεργίας εἶναι τό πρῶτο». Φαντασία χρειάζεται τό ὅλο θέμα, διότι ἡ Ἰσπανία, μιλάμε γιά 22%, πού ἔχει μὲν κυβέρνηση σοσιαλιστική ἀλλά ἡ χώρα δέν ἔχει περάσει στό σοσιαλισμό, πού εἶναι μιά διαδικασία καί μιά πορεία πολύχρονη...

Ἡ φαντασία βέβαια γιά τήν ὁποία μίλησε ὁ πρωθυπουργός ἐκδηλώνεται κατὰ κάποιο τρόπο μέ διάφορες προσλήψεις πού καταπολεμοῦν τήν ἀνεργία. Σύμφωνα μέ καταγγελίες τοῦ κ. Στεφανόπουλου τό τελευταίον δίμηνο προσλήφθηκαν 13.000 ἄτομα στό δημόσιο ἐνῶ ἀνάλογες καταγγελίες ἀπό τήν πλευρά κλαδικῶν ὀργανώσεων τῆς Νέας Δημοκρατίας φρόντιζαν νά ἐπιμερίσουν τόν ἀνωτέρω ἀριθμό στους διάφορους κλάδους. Λίγες μέρες ἀργότερα ἡ φαντασία ἐκδηλώθηκε καί μέ τροπολογία-τσόντα σέ ἄσχετο νομοσχέδιο, διά τῆς ὁποίας προσλαμβάνονται περίπου 800 ἄτομα στό Λιμενικό (ἡ Νέα Δημοκρατία δέν ἀντέξε καί ἀποχώρησε ἀπό τή Βουλή).

Τήν ἴδια ἐποχή ἄρρισαν τὰ ἀλλεπάλληλα ΑΣΟΠ, ΚΥΣΥΜ, ΚΥΣΥΠ ἀκόμα καί ΚΥΣ-ΙΚΑ. Στό συμβούλιο πού ἔγινε γιά τήν ἀνεργία καί στό ὅποιο ὁ κ. Παπανδρέου «πάντως ἀπλῶς προήδρευσε» ἀποφασίστηκε ἓνα μίγμα μέτρων ὧστε νά

ἱκανοποιηθοῦν τόσο ὁ κ. Κουτσόγιωργας (χτύπημα στή δευτέρα ἀπασχόληση) ὡς καί ὁ κ. Γιαννόπουλος (ὄχι ἐλεύθερες ἀπολύσεις ἀλλά συμμετοχή ἐκπροσώπων τῶν τραπεζῶν στό ΑΣΕ, τό ὅποιο εἶναι τό συμβούλιο πού ἐξετάζει αἰτήματα ἐπιχειρήσεων γιά ἀπολύσεις πέραν τοῦ ὄριου τοῦ 2%). Ἄν καταλαβαίνουμε καλά δηλαδή, τό ΚΥΣΥΜ πού εἶχε ὡς θέμα τήν ἀντιμετώπιση τῆς ἀνεργίας ἀποφασίσει στήν οὐσία νά ἀπελευθερωθοῦν οἱ ἀπολύσεις. Παράλληλα ἀποφασίστηκε ἡ πλήρης κατάργηση τῆς ΑΤΑ (σύνδεση ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας μέ αὐξηση τῆς παραγωγικότητας ὀνομάστηκε αὐτό), ἡ καθιέρωση τῆς προσύνταξης, τέταρτη βάρδια κ.λπ. Ἡ κάποια δειλία στίς ἐκφράσεις πού χρησιμοποιήθηκαν καί ἡ προθεσμία μέχρι τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1986 πού δόθηκε γιά τήν ἐφαρμογή ἐνός μέρους τοῦ μίγματος τῶν μέτρων ὀφείλεται προφανῶς στίς δημοτικές ἐκλογές. Ἐκεῖ προφανῶς ὀφείλεται καί τό βάψισμα τῆς ὄλης παράστασης ὡς ΚΥΣΥΜ γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς ἀνεργίας.

Λίγες μέρες ἀργότερα εἶχαμε ἄλλο ΚΥΣΥΜ γιά τὰ ἐλλείμματα τοῦ ΙΚΑ, ὅπου πᾶρθηκαν μὲν κάποια ἀποφάσεις ἀλλά θά μᾶς ἀνακοινωθοῦν κατὰ τήν κατάθεση τοῦ Προϋπολογισμοῦ, δηλαδή μετά τις δημοτικές ἐκλογές. Τά προβλήματα τοῦ ΙΚΑ θά λυθοῦν εἴτε μέ ἓναν πρόσθετο φόρο (ποσοστό τοῦ ΦΠΑ) εἴτε μέ ὑπολογισμό ὄχι μόνο τῶν δύο ἀλλά τῶν δέκα τελευταίων ἐτῶν στό ὕψος τῆς σύνταξης (πράγμα πού σημαίνει δραματική μείωση τοῦ ὕψους τῶν συντάξεων, ἀφοῦ οἱ πρό δεκαετίας μισθοί ἦταν τέσσερις μέ πέντε φορές κατώτεροι ἀπό τούς σημερινούς) εἴτε κάποιοι συνδυασμοί τῶν δύο. Θά τό μάθουμε πάντως μετά τις δημοτικές ἐκλογές.

Ὅσον ἀφορᾷ τό ἴδιο τό ΙΚΑ, ἡ κυβέρνηση ἀνακοινώνει ὅτι τό 1989 τό ἐλλεῖμά του θά ξεπεράσει τά 500 δις. δολάρια. Ἐξοῦ καί τὰ ἔθην προληπτικά μέτρα. Ἄλλά ἄς δοῦμε πῶς ἔχουν τὰ νοῦμερα (τά στοιχεῖα ἀπό ἄρθρο τοῦ Θ. Χούτα στόν *Οικονομικό Ταχυδρόμο*, τεῦχ. 28 (1679)). Ἐλλεῖμμα τοῦ 1980: 2,3 δις. Ἐλλεῖμμα τοῦ 1981 (προεκλογικό ἔτος γιά τή Νέα Δημοκρατία): 10,8 δις. Κι ἀπό κει καί πέρα παίρνομε φόρα: 27 δις., 50 δις., 88 δις., κ.ο.κ. Φέτος τό ἐλλεῖμμα ἀγγίζει τά 360 δισεκατομμύρια δραχμές. Τό πρόβλημα λοιπόν δέν εἶναι τά 500 δις τοῦ 1989 (ἢ τοῦ 1987 γιά νά εἶμαστε πιό ρεαλιστές), ἀλλά τά 360 σημερινά. Τά δέ μέτρα δέν εἶναι προληπτικά ἀλλά κυριολεκτικά κατόπιν ἐορτῆς.

Τί ἔγινε ὧως καί ἔφτασαν τὰ ἐλλείμματα σέ τέτοια ὕψη; Κοντολογίς ἡ κυβέρνηση χρηματοδότησε κατὰ τήν πρώτη τετραετία τήν ἐπανεκλογή της. Ἐνέταξε δηλαδή στό ΙΚΑ καί ἄλλους κλάδους μέ χρεωκοπημένα (ἢ καί χωρίς) ταμεῖα αὐξάνοντας τὰ ἐξοδα χωρίς ὁμως νά ὑπάρχουν τὰ ἀντίστοιχα ἐσοδα. Ἐπίσης αἰξη-

ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

σε τό ύψος τών κατώτατων συντάξεων στό υπερπενταπλάσιο, τήν ώρα πού οί μισθοί (καί επομένως καί τά έσοδα του ΙΚΑ) δέν αϋξήθηκαν ούτε κατά τό ήμισυ. Έπρόκειτο άραγε γιά συνειδητή πολιτική έπιλογή, όπως χαρακτηήρισε ο κ. Παπανδρέου τήν πολιτική «αναδιανομής του εισοδήματος» τής πρώτης τετραετίας; Συνειδητή ήταν σίγουρα. Όμως δέν ήταν έπιλογή, ούτε έγινε καμιά αναδιανομή. Δηλαδή τά χρήματα αυτά δέν πάρθηκαν από κάπου άλλου γιά νά δοθούν στίς συντάξεις, αλλά δόθηκαν άπλως ως έλλειμμα. Τώρα πού έγινε ή δουλειά, ο κόσμος θά πρέπει ξεπληρώσει τό έλλειμμα. Κοντά σ' όλα αυτά θά πρέπει βέβαια νά προστεθούν καί τά χρόνια προβλήματα του ΙΚΑ (παρακράτηση όφειλών, κακοδιοίκηση, δέσμευση κεφαλαίων στην τράπεζα μέ χαμηλό τόκο κ.λπ.).

Ανάλογη, κάπως καλύτερη βέβαια, είναι ή κατάσταση καί στίς άλλες ΔΕΚΟ. Τήν ώρα όμως πού ο πρώην διοικητής του ΙΚΑ κ. Κατσανέβας θεωρείται πετυχημένος καί άσκει τώρα κοινωνική πολιτική μέσω του ΟΑΕΔ, ή κυβέρνηση, δηλαδή οί οικονομικοί ύπουργοί της συνεπικουρούμενοι κι από τόν κ. Τσοχατζόπουλο, ανέλαβε νά τά ψάλει στους διοικητές των άλλων δημοσίων επιχειρήσεων, πού βέβαια κι αυτές έχουν πνιγεί στα έλλείμματα. Ξεφυλίσατε τό δημόσιο τομέα, φέρονται ειπόντες οί ύπουργοί στα στελέχη τους. Η δλη τελετουργία φαίνεται ότι έγινε γιά νά διώξει ή κυβέρνηση από πάνω της τό βάρος των αϋξήσεων (μέσος όρος 15%) πού εξαγγέθηκαν γιά τά τιμολόγια των επιχειρήσεων αυτών. Όμως όχι μόνο γι' αυτό. Τέθηκε καί θέμα προσλήψεων καί δόθηκε έντολή νά περιοριστούν οί προσλήψεις στίς άπολύτως αναγκαίες. Τό έρώτημα είναι: αναγκαίες γιά ποιόν; Γιά τίς δημόσιες επιχειρήσεις ή γιά τό ΠΑΣΟΚ; Γεγονός πάντως είναι ότι ή κυβέρνηση θέλησε νά αφαιρέσει από τόν κάθε διοικητή τό δικαίωμα νά κάνει προσωπικά ρουσφέτια. Οί θέσεις τώρα είναι λίγες, τό χρέη πολύτιμο καί προσλήψεις θά γίνονται μόνο μετά από κεντρικό σχεδιασμό καί γιά τό καλό όλου του κόμματος. Η, γιά νά τό πούμε άλλως, τέρμα πιά οί «περιττές» προσλήψεις.

Λέχθηκε όμως καί κάτι άλλο στη σύσκεψη καί συγκεκριμένα δόθηκε έντολή νά μή γίνει καμιά υπέρβαση των δαπανών καί έλλειμμάτων πού είχαν προϋπολογισθεί άρχικά. Τό γεγονός ύπενθυμίζει κάτι πολύ σημαντικό: τήν πλήρη περιστολή των δημοσίων επενδύσεων καί πίο συγκεκριμένα ότι άρκετές ΔΕΚΟ (ΔΕΗ, ΟΣΕ κ.λπ.) άναστέλλουν τελείως κάθε επενδυτική δραστηριότητα. Άραγε πώς θά υποδεχθεί ή ΔΕΗ τό 1992 όταν, υποτίθεται, θά άρχίσουν νά εξαντλούνται τά αποθέματα λιγνίτη; Πώς θά υποδεχθούμε όλοι μας τό 1992;

Άς συνεχίσουμε λίγο ακόμα. Άκούσαμε τήν προπερασμένη εβδομάδα μέ άφορμή τήν συνέντευξη του κ. Β. Άρσένη γιά τήν κατάντια τής ΕΒΟ, πού μέσα σε

τρία χρόνια έγινε προβληματική. Μάθαμε γιά τήν Στάγιερ τήν πρώτη, υποτίθεται, έλληνική μηχανή καί τήν ένδοπασοκική διαμάχη των διοικητικών στελεχών της. Κομπίνες τής ΚΥΔΕΠ καταγγέθηκαν μέ πληρωμένες διαφημίσεις στον τύπο, ένω οί συνεταιρισμοί χρωστάνε 40 δις περίπου στην Άγροτική Τράπεζα. Άς αφήσουμε στην άκρη τήν κακοδιοίκηση, τίς ρεμούλες καί τίς κομπίνες. Τό πρόβλημα είναι πολύ πίο σοβαρό. Τό πρόβλημα είναι ότι κάθε τέτοια έπιχείρηση γιά νά έξυγειανθεί καί νά είναι αποδοτική πρέπει νά κάνει καί επενδύσεις. Η Όλυμπιακή π.χ. ενδιαφέρεται νά αγοράσει γαλλικά αϊρμας γιά τίς άνάγκες της. Καί πολύ σωστά. Όμως μέ τί λεφτά; Άποκαλυπτικό από αυτή τήν πλευρά ήταν τό άρθρο του Σ. Στανωτά στο Βήμα (27.7.86) γιά τή γήρανση του ύλικού στο Πολεμικό Ναυτικό καί τήν Άεροπορία, ή όποία έντείνεται καθώς οί περικοπές των δαπανών έγιναν πρώτα πρώτα εκεί πού πονάνε λιγότερο, δηλαδή στα άψυχα. Σέ γήρανση του ύλικού αποδίδονται τά άπανατά άτυχήματα των τελευταίων εβδομάδων καθώς καί ή διαμάχη των άρχηγών των τριών Όπλων μέ τόν άρχηγό ΓΕΕΘΑ ως προς τό τί μέλλει γενέσθαι. Οί πρώτοι, σημειωτέον, ύποστήριζαν ότι πρέπει νά μειωθούν οί άσκήσεις, ώστε καί οικονομία χρημάτων νά γίνει καί νά μήν έπιτραθεί ή φθορά των ύλικών. Λογικό φαίνεται. Άλλωστε, κι αν δέν αποφασίσουν κάτι τέτοιο οί άρμόδιοι, θά τό αποφασίσουν αντ' αυτών τά ίδια τά ύλικά.

Όσον άφορά τήν κατάσταση των έμψυχων καί μόνο ο τίτλος τής Άύριανής ότι τό ΠΑΣΟΚ θά πέσει αν δέν κάνει κάτι γιά τά νοίκια είναι ευγλωττος. Ευγλωττοι είναι καί οί αριθμοί γιά τό ύψος των ιδιωτικών καταθέσεων πού δημοσιεύτηκαν τήν περασμένη Τετάρτη. Συνολικά στο πρώτο πεντάμηνο του έτους οί καταθέσεις ήταν μόνο 57 δις έναντι 145 πέρυσι. Ειδικά όμως γιά τό Ταμειτήριο, πού συγκεντρώνει τίς πρόσκαιρες «λαϊκές» καταθέσεις, ή μείωση είναι τρομοκρατική: 70 δις πέρυσι, μόνον 8,9 δις φέτος. Τό νούμερο αυτό σημαίνει ότι ειδικά στους εργαζόμενους δέν περισσεύουν πιά χρήματα, ή άλλως, ότι τά μέτρα άρχισαν νά δαγκώνουν, όπως είπε ο κ. Χαλικιάς. Μόνο πού ακόμα δέν είδατε τίποτα, κ. Χαλικιά. Σέ λίγο καιρό δέν ξέρουμε ποιό θά δαγκώνουν ποιούς.

Φαίνεται πάντως ότι και ή ίδια ή κυβέρνηση πείσθηκε ότι ούκ αν λάβει παρά του μή έχοντας. Έξήγγειλε έτσι γιά τίς άνάγκες του δημοσίου έσωτερικό δάνειο 50 δις προς 8% καί μέ ρήτρα Ευρωπαϊκής Νομισματικής Μονάδας. Η κυβέρνηση φιλοδοξεί έτσι νά προσελκύσει μεγάλα κεφάλαια, πού άλλως δέν θά διοχετεύονταν καν στίς τράπεζες, καί ύπόσχεται (συνυπολογιζόμενης τής ύποτίμησης τής δραχμής) έπιτόκιο πάνω από 40%. Όμως όσο μεγαλύτερα έπιτόκια ύπόσχεται ο δανειζόμενος, τόσο λιγότερο τόν εμπιστευονται οί δανειστές. Φαίνεται πάντως ότι πλάι στο νόμιμο τραπεζικό έπιτόκιο,

πάει νά «νομιμοποιηθεί» καί ένα δεύτερο τοκογλυφικό ύψους έπιτόκιο. Αυτό δείχνει τό δάνειο του δημοσίου, αυτό δείχνουν καί οί προτροπές προς τους «έπιχειρηματίες» γιά δανεισμό από τήν ιδιωτική, ντόπια ή ξένη αγορά κεφαλαίων. Η έλπίδα είναι μήπως καί μειωθεί ή εξαγωγή συναλλάγματος ή, ακόμα, μήπως καί γίνει εισαγωγή από εκείνους πού έχουν συνάλλαγμα στο έξωτερικό.

Θά σταματήσουμε εδώ τόν άτέλειωτο κατάλογο προσθέτοντας μόνο τό έξής: αν κάπου έπεσε έξω ή κυβέρνηση στους ύπολογισμούς της, όταν έξήγγειλε τά οικονομικά μέτρα του Όκτωβρίου του '85, είναι στο θέμα των πάσης φύσεως έσόδων του δημοσίου. Πίστεψε δηλαδή ότι είναι δυνατό νά διαχωρίσει τόν ιδιωτικό από τό δημόσιο τομέα, τήν οικονομία από τό κράτος, ότι είναι δυνατό παρ' δλη τήν ύφεση καί τή λιτότητα νά άντλήσει (από φορολογία, από καταθέσεις κ.λπ.) τά ίδια συνυπολογιζόμενου καί του πληθωρισμού ποσά όπως καί πρίν. Άλλά τά έσοδα από ένα φορολογούμενο πού δέν αϋξήθηκε ο μισθός του θά μείνουν στάσιμα, από ένα μικρομεσαίο πού μειώθηκε ο κύκλος εργασιών του θά μειωθούν, από ένα άποταμειυτή πού δέν του περισσεύει δραχμή νά καταθέσει θά εκλείψουν τελείως. Η λιτότητα λοιπόν καί ή ύφεση χτυπούν καί τίς πόρτες του κράτους καί άς μήν θέλει τό τελευταίο νά αποδεχθεί αυτή τήν κατάσταση. Τόν τελευταίο καιρό παρακολουθούμε έναν άνελέπτο πόλεμο, ποιός θά πάρει τή μερίδα του άλλου. Είναι μιά πραγματικά περιεργη κατάσταση: από τή μία μεριά οί ιδιώτες επιχειρηματίες, από τήν άλλη οί εργαζόμενοι καί από τήν τρίτη τό κράτος φτιάχνουν ένα τρίγωνο, δπου ο καθένας κοιτάζει πώς σωθεί διεκδικώντας καί από τους δύο άλλους. Οί σχέσεις όλων μεταξύ τους είναι τεταμένες, οί δέ (πρόσκαιρες) συμμαχίες ένιοτε «άνιερές».

ΠΑΣΟΚ
καί
δημοτικές
έκλογές

Τό κράτος λοιπόν, ή κυβέρνηση, διακατέχεται από μιά νοοτροπία έξουσίας, τόσο έντονη, πού νόμισε ότι μπορεί νά διαχωρίσει τήν έξουσία από τήν υπόλοιπη κοινωνία. Η διαμάχη πού ξεσπασε γιά τό ύψος των μισθών των βουλευτών ή του Προέδρου τής Δημοκρατίας, ή αϋξηση πού δόθηκε στους στρατιωτικούς, τό γεγονός ότι παρ' δλη τή λιτότητα καί τίς περικοπές οί «τελετές» καί εκδηλώσεις

πού οργανώθηκαν από την κυβέρνηση συνεχίζονται χωρίς κανένα σκόντο (βλέπε π.χ. Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Έφθβον ή αίτημα —μέ τί λεφτά;— για ανάληψη των Όλυμπιακών Αγώνων, συνάντηση στη Χάλκη, μετάβαση πολυμελούς αντιπροσωπείας στο Μεξικό κ.ά). Βέβαια τά δαπανώμενα ποσά είναι άσήμαντα μπροστά στα γενικότερα έλλείματα και ή κυβέρνηση κατηγορεί τούς καταγγέλλοντες για δημαγωγία. Όμως για πρώτη φορά θά συμφωνήσουμε με τούς δημαγωγούς. Γιατί όλες αυτές οι έκδηλώσεις είναι, έστω και συμβολικά, ένδεικτικές τής νοοτροπίας που κατέχει τή σημερινή έξουσία νά διαχωρίζει τόν έαυτό της από τήν κοινωνία και νά μή δέχεται —πάλι για τόν έαυτό της— κανένα σκόντο.

“Άλλωστε, όπως είπε και ό ίδιος ό κ. Παπανδρέου, ή σημερινή κατάσταση ήταν συνειδητή πολιτική τής πρώτης τετραετίας. Φαίνεται ότι σ’ αυτή τήν τετραετία τό ΠΑΣΟΚ, φρέσκο άκόμα, δέν αισθανόταν άρκετά ριζωμένο στην έξουσία και στό λαό και έπρεπε νά χρηματοδοτήσει τό ριζωμά του, τήν επανεκλογή του. Τώρα, που ήρθε ή ώρα τής αλήθειας, τό ΠΑΣΟΚ δέν μπορεί νά έλπίζει παρά σέ ένα πολιτικό τοπίο, όπου δεσπόζει μόνο τό ίδιο. Πού δεσπόζει είτε γιατί τό ίδιο ριζώσε τόσο πολύ στό λαό και σταθεροποίησε τήν έξουσία του, είτε γιατί οι αντίπαλοί του είναι τόσο αδύναμοι, ώστε κανείς νά μήν έναποθέτει τίς έλπίδες του σ’ αυτούς.

Πολλοί αναρωτιούνται για ποιό λόγο τό ΠΑΣΟΚ δίνει τόση μεγάλη σημασία στις δημοτικές εκλογές, για ποιό λόγο άναβάλλει κρίσιμες αποφάσεις, ή κάνει προεκλογικούς διορισμούς, όταν έχει φτάσει —και τό γνωρίζει καλά— στα πρόθυρα τής οικονομικής χρεωκοπίας. Ό λόγος είναι άπλός. “Αν τό ΠΑΣΟΚ δεσπόσει σ’ αυτές τίς δημοτικές εκλογές έν μέσω τής οικονομικής κρίσης, τότε όλοι θά τό άποδεχθούν, θά τό προσκυνήσουν. Ό κ. Παπανδρέου θά έχει άποδείξει δύο πράγματα: ότι έξακολουθεί νά παραμένει ό μόνος έκφραστής τής μεγάλης αντιδεξιάς (και μή κομμουνιστικής) παράταξης έναντι διαφόρων έσωτερικών (διαγραμμένοι) και «άριστερότερων» αντιπάλων, αλλά και ότι κανείς αντίπαλός του, είτε από δεξιά είτε από άριστερά, δέν μπορεί νά άμφισβητήσει τή συνέχεια τής λαμπερής έξουσίας του. Θά λέγαμε ότι οι δημοτικές εκλογές είναι ή πιό κρίσιμη στιγμή στην πενταετή έξουσία του ΠΑΣΟΚ. “Η θά τό μονιμοποιήσουν, ή θά έπιταχύνουν τήν πτώση του.

Ό δεκαπενθήμερος

**Ο Μανώλης Μπαρμπουνάκης
και οι συνεργάτες του
σας περιμένουν στα βιβλιοπωλεία**

Αριστοτέλους 4 Εγνατίας 150

ΤΟ ΚΑΤΩΙ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Αριστοτέλους 6 Τηλ. 27.18.53

ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Καρόλου Ντηλ 3 Τηλ. 23.97.46

Το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

27 ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Με βιβλία χιλιάδες, φθηνά και καλά
βιβλία για σας και τα παιδιά σας

**ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ
ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ**

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

- ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΙ
 - ΑΝΔΡΕΣ
 - ΓΥΝΑΙΚΕΣ
 - ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
 - ΛΕΠΡΟΙ
- ΛΙΓΟ ΠΡΙΝ ΔΥΣΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ

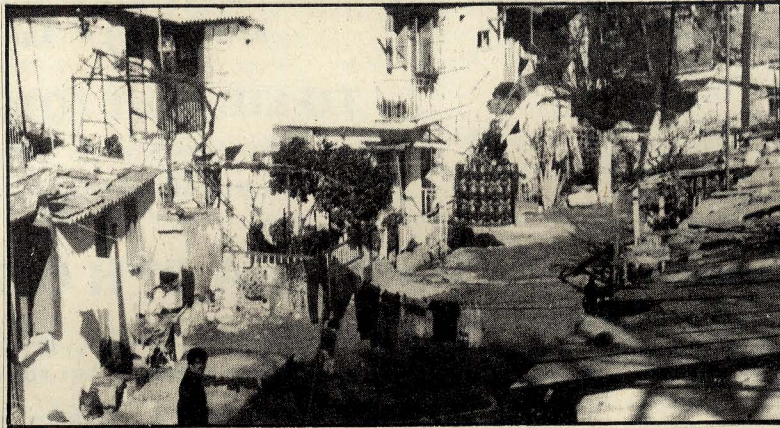
και τώρα

- ΓΕΛΑ ΠΑΛΙΑΤΣΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗ

Βασ. Ηρακλείου 26 Θεσσαλονίκη, Τηλ. 236555

Δημοτικές εκλογές Κι όμως η μάχη θά δοθεί γιά τ'ά σκουπίδια

Ἄπ' ὅ,τι φαίνεται, ἡ συζήτηση γιά τήν αὐτόνομη κάθοδο τῆς ἀνανεωτικῆς Ἀριστερᾶς στίς δημοτικές ἐκλογές δέν θά κλείσει τόσο εὐκόλα. Μιά περίεργη ιδεολογική ἀδράνεια καί μία πολιτική ἀντίληψη πού δίνει εἰδικό βάρος στή σκοπιμότητα καί τῆ συγκυρία, ἐπιμένει ὅτι κακῶς ἡ ἀνανεωτική Ἀριστερά δέν συμπαράταχθηκε μέ τό ΚΚΕ γιά νά χαστουκίσει τό ΠΑΣΟΚ. Κι ἀκόμη ὅτι παρουσιάζεται μία μοναδική εὐκαιρία κατάκτησης τῆς ἐξουσίας σέ κάποιους μεγάλους δήμους καί μάλιστα στήν Ἀθήνα. Τέλος, ὅτι ἡ ἀνανεωτική Ἀριστερά δέν πρέπει νά συνεχίσει νά μένει στό περιθώριο ἰκανοποιούμενη μ' αὐτό τό 2-3% τῆς ἀλλά νά συμπαράταχθεῖ μέ τίς λοιπές «ἀριστερές» δυνάμεις, ἐλπίζοντας ἔτσι ὅτι ὄλο καί κάτι θά τσιμπήσει ἀπό τούς ψηφοφόρους τους. Μάλιστα στό τελευταῖο ΑΝΤ ὁ Κώστας Ζουράρις ταξιθεύοντας μέ μοναδική ἀνεση μεταξύ τοῦ 2000 μ.Χ. καί τοῦ πέμπτου αἰῶνα π.Χ. βάζει τόν Θουκυδίδη νά λέει ὅτι «ἡ συμπαράταξη ὄλης τῆς Ἀριστερᾶς καί τῆς καλῆς καί τῆς κακῆς καί τῆς ξενέρωτης εἶναι ὀρθή πολιτική πράξη» καί νά θέλει τήν βαγβατζίδικη ἐνότητα τῆς Ἀριστερᾶς γιά τίς δημοτικές ἐκλογές. Ἔτσι «μέ τή συγκατοίκηση τῶν καλῶν καί τῶν κακῶν, κανεῖς δέν θά εἶναι τόσο σίγουρος γιά τίς ἀποψεις του κι ἔτσι σιγά σιγά θά τ'ά βροῦμε».

Εἶναι βέβαιο λοιπόν ὅτι ἡ συζήτηση αὐτή θά συνεχιστεῖ καί μετά τίς δημοτικές ἐκλογές καί ἐπί τῆ βάσει τῶν ἀποτελεσμάτων τους. Εἶναι ὅμως ἐπίσης βέβαιο ὅτι οἱ πῶ πάνω ἀντιλήψεις βασίζονται σε μία πλήρη παρανόηση τοῦ νόηματος τῶν δημοτικῶν ἐκλογῶν. Καί γιά μία φορά δέν μπορεῖ κανεῖς παρά νά χειροκροτήσῃ τήν ἀπόφαση τοῦ ΚΚΕ ἔστω, περί αὐτόνομης καθόδου ἀφου —ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν πραγμάτων— αὐτή ἐπρεπε νά ξεπεράσει χίλιες δυό ἀντιστάσεις καί ἀδράνεις πού ἐπιμένουν νά ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει ἀκόμα δυνατότητα σύγκλισης μέ

τίς «ἄλλες δημοκρατικές δυνάμεις» παρά τήν τραυματική πενταετία τοῦ ΠΑΣΟΚ καί τῆ σκλήρυνση κατά πλάκας ἐνός ΚΚΕ πού καί μόνο ἡ στάση του ἀπέναντι στό ἀτύχημα τοῦ Τσερνομπίλ θά ἀρκοῦσε γιά νά τό διαγράψει ἀπό τίς πιθανές ἐπιλογές ὁποιοδήποτε νοήμονος (κι ὄχι ἀναγκαστικά ἀριστεροῦ) πολίτη. Ἔχω ὅμως τήν ἐντύπωση ὅτι ἡ ἀνανεωτική Ἀριστερά καί ὁ περί αὐτήν χώρος, μέ τ'α περιοδικά του, τούς ἀνθρώπους του, τίς παρῆες, τίς ἀντιφάσεις καί τούς ἀγῶνες του, ἔχει ὀριστικά ξεκαθαρίσει κάποιους λογαριασμούς μέ τό μοντέλο τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. Καί ὅτι, ἐδῶ καί χρόνια, μέ πολύ κόπο χτίζεται μία διαφορετική ἀντίληψη γιά χίλια δυό θέματα —πρακτικά καί θεωρητικά— καί ἕνας τρόπος προσέγγισης τῶν προβλημάτων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας πού δέν ἔχει τίποτα νά κάνει μέ τίς ἀντιλήψεις τῶν «ἄλλων δημοκρατικῶν δυνάμεων».

Τά παραδείγματα ἀφθονοῦν καί δέν θά ἐπιμείνω ἐδῶ. Πιστεύω ὅμως ὅτι αὐτό τό ὀριακό 2% ἐξακολουθεῖ νά ἀποτελεῖ τό ὑγιέστερο καί πῶ συγκροτημένο τμήμα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας παρά τίς ἀντιφάσεις, τίς ἀντιπαλότητες, ἀκόμα καί τίς ἔχθρες πού κατά καιρούς ἀναπτύσσονται. Καί ὅτι ἂν ὑπάρχει ἐλπίδα συγκρότησης ἐνός ιδεολογικοῦ χώρου πραγματικά αὐτόνομου καί ὀλοκληρωμένου, ἂν ὑπάρχει ἐλπίδα ἀνάδειξης καί σύνθεσης κοινωνικῶν κινήματων μέσα ἀπό τό πολύπαθο σῶμα τῆς ἀμορφῆς σήμερα ἐλληνικῆς κοινωνίας, αὐτή κάπου ἐκεῖ πρέπει νά ἀναζητηθεῖ. Ἡ ἀντίληψη αὐτή δέν ἀποκλείει φυσικά —κάθε ἄλλο— κοινωνικές δυνάμεις πού ἀνήκουν σήμερα σέ ἄλλους χώρους γιά χίλιους δυό λόγους. Ἀντίθετα, προϋποθέτει τήν προσέγγισή τους. Ὅχι ὅμως μέ τίς παραδοσιακές μεθόδους καπελώματος. Ἐκεῖ τό ΚΚΕ βρίσκεται σέ προνομιακό πεδίο, ἄς μὴν αὐταπατώμεθα. Τό ἴδιο καί τό ΠΑΣΟΚ. Κι ἄς μὴν ξεχνᾶμε τήν τεράστια μάζα τῶν ἀπο-

γοητευμένων καί μή πού ζοῦν σήμερα τήν ἰδιώτευσή τους, ἀκριβῶς ἐπειδή οἱ παρελθούσες ἐμπειρίες συμπαράταξεων καί συμπλεύσεων, αὐτή ἡ ἀντιδραστική ἀντίληψη τοῦ «ὄλοι μέσα» τοῦς ἀπνεύρωσε, ἄς ἐλπίσουμε ὄχι ὀριστικά.

Εἰδικά στά ζητήματα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης τ'α κόμματα τῆς Ἀριστερᾶς ἐμφάνισαν μεταπολεμικά μία συγκινητική ὁμοθυμία. Σπάνια ὅμως ἡ συμπαράταξη κατά τῆς δεξιᾶς κατάφερε νά παρουσιάσει μία προγραμματική ἐνότητα. Ἀπλῶς λειτουργοῦσε στό συμβολικό ἐπίπεδο. Μέχρι πού ἡ ἔλευση τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ἐξουσία διέλυσε τίς αὐταπάτες.

Ὅμως ἡ πῶ πάνω ἀντίληψη περί ἐνιαίας καθόδου μπάζει κυρίως ἀπ' ἄλλου. Ὑποτάσσει τίς δημοτικές ἐκλογές στά κομματικά κελεύσματα καί τήν πάλῃ γιά τήν ἐξουσία. Ἀπό αὐτή τήν ἀποψη εἶναι ἀπορριπτέα καί ἀπαράδεκτη. Φυσικά τ'α κόμματα ἔχουν ἀποψη τόσο γιά τ'α γενικότερα θεσμικά ζητήματα ὅσο καί γιά τ'α τοπικά πράγματα, ἀλλά ἡ ἀποψη τους αὐτή δέν εἶναι ἡ μοναδική. Ὑπάρχουν ἄλλες κοινωνικές δυνάμεις πού κάποτε τέμνονται μέ τούς κομματικούς σχηματισμούς ἀλλά πού διαμορφώνουν διαφορετικές καί συχνά ἀντιθετικές ἀντιλήψεις καί προγράμματα δράσης. Κι αὐτό γιάτί στό μικροεπίπεδο τοῦ ΟΤΑ ἡ ποικιλότητα τῶν προβλημάτων αὐξάνει ἀναλόγως πρὸς τίς τοπικές ἰδιομορφίες πού, εἰδικά στήν Ἑλλάδα εἶναι ἐξαιρετικά ἔντονες καί ἐπιτείνονται ἀπό τίς ὀξυτάτες περιφερειακές ἀντιθέσεις, ὑποβάλλουν τήν ἰδέα τῆς ἀναγκαιότητας κοινωνικῶν κινήματων σέ τοπικό ἐπίπεδο μέ συγκεκριμένους στόχους καί σαφεῖς τρόπους δράσης. Δυστυχῶς τέτοια κινήματα σπανίως ἔχουν γεννηθεῖ καί μάλιστα ὡς ἀντίδραση σέ κάποιον ἐξέθενη κίνδυνο, κάποιο ἔργο ἢ κάποια κρατική ἐπέμβαση. Πολύ σπανιότερα ἐμπεριέχουν ἕνα πρόγραμμα δράσης.

Ἐν πάση περιπτώσει, ἐδῶ διαφαίνεται

ένα σημείο όπου η ανανεωτική Άριστερά θα έπρεπε να τραβήξει μία διαχωριστική γραμμή από το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ. Η επίτευξη των τοπικών στόχων προϋποθέτει μία πολιτική ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης που με τη σειρά της απαιτεί την στήριξη της σε τοπικά ή επιμέρους κοινωνικά κινήματα. Προϋποθέτει δηλαδή μία συγκεκριμένη αντίληψη περί δημοκρατίας και την πίστη ότι αυτή μπορεί να λειτουργήσει, πρωτίστως σε τοπικό επίπεδο, ακόμη και σε εποχές ομογενοποίησης των πάντων. Και εκεί αυτές οι ιδέες μπορεί να εμπλουτιστούν άνετα από τά έρεθίσματα που προσκομίζει το οικολογικό κίνημα. Αυτό όχι μόνο επειδή η τραγική περιβαλλοντική υποβάθμιση των ελληνικών πόλεων και χωριών δημιουργεί αυτή την άμεση προτεραιότητα. Άλλά επίσης —και κυρίως— γιατί τό αίτημα της αποκεντρωμένης δημοκρατίας συνδέεται άμεσα με τά ζητήματα της παραγωγικής και ενεργειακής αυτονομίας των περιφερειών, του σεβασμού των φυσικών ισορροπιών και της ανάπτυξης που βασίζεται σε ανανεώσιμους φυσικούς πόρους. Η δημοκρατία δηλαδή σε τοπικό επίπεδο προϋποθέτει τή γνώση του χώρου και του φυσικού περιβάλλοντος όπου η κοινωνία έζησε και εξέλιχθηκε μέχρι σήμερα. Δέν γίνεται άλλωστε,

Έκει άκριβώς υπεισέρχονται δύο άλλα μέγιστα ζητήματα. Αυτά των πόρων και των άρμοδιοτήτων. Η έννοια της τοπικής αυτοδιοίκησης γεννήθηκε στην Εύρωπη και τή Βόρεια Άμερική (τουλάχιστον στή σύγχρονή της μορφή) ως αναγκαίος έξισορροπητικός πόλος στή δημιουργία του κεντρικού κράτους. Μετά λοιπόν τή βιομηχανική επανάσταση και ως αίτημα πολιτικής δημοκρατίας ανδρώθηκε ή αναγκαιότητα διαχείρισης των κοινών σε τοπικό επίπεδο, είτε γιατί τό κράτος δέν ήθελε να άνακατευτεί στα πάντα είτε γιατί δέν μπορούσε. Σήμερα ή τοπική αυτοδιοίκηση προχώρησε στις δυτικές χώρες πολύ περισσότερο από τά παραδοσιακά όρια του πολιτικού φιλελευθερισμού. Με ποικίλες διαφορές και άποκλίσεις ανέλαβε σταδιακά τόν φυσικό σχεδιασμό του χώρου άρμοδιότητάς της, πολεοδομικό και χωροταξικό, ποικίλες κοινωνικές δραστηριότητες, ακόμη και παραγωγικές επενδύσεις. Άπό τέτοια έρεθίσματα και έμπειρίες πρέπει να τροφοδοτηθούν και σ' αυτή τή χώρα, συχνά ύπερβαίνοντάς τες. Παρά τούς σχετικές δυσκολίες, ή τόνωση του κοινωνικού τομέα τής οικονομίας (όχι κρατικός, όχι ιδιωτικός), ό σαφής καταμερισμός άρμοδιοτήτων (κράτος, περιφέρεια, διάφοροι βαθμοί αυτοδιοίκησης) ύπέρ τής βάσης τής πυραμίδας και ή δημιουργία ίδιων πόρων (σε αντίδιαστολή με τίς κρατικές παροχές) είναι τά κύρια σημεία στα όποια ήδη ή ανανεωτική Άριστερά δείχνει να τραβά τό δικό της δρόμο, όπου όμως απαιτείται μεγαλύτερη σαφήνεια. Ίσως ένας άπώτερος, λίγο ουτοπικός στόχος θα ήταν να κρατήσει τό κράτος για τόν έαυτό του μόνο τά ζητήματα τής άμυνας και τής έξωτερικής πολιτικής. Άπό κεί και πέρα είναι τά περιφερειακά όργανα που θα αναλάβουν τόν φυσικό και οικονομικό σχεδιασμό. Βεβαίως έννοούμε έκλεγμένα όργανα κι έδώ φαίνεται ή άπελπιστική καθυστέρηση τής παρούσας κυβέρνησης στή θεσμοθέτηση και λει-

τουργία δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας (νομός και περιφέρεια αντίστοιχα) τοπικής αυτοδιοίκησης. Με δεδομένη τήν πλήρη χρεοκοπία του έθνικού προγραμματισμού σ' αυτή τή χώρα, οι πιο πάνω θεσμίσεις και ό έξοπλισμός των ΟΤΑ με όργανα σχεδιασμού δέν μπορεί να φαντάζει παρά ως ή μόνη προοδευτική πολιτική σήμερα.

Φυσικά όλα αυτά προϋποθέτουν χρόνο. Όμως τό τραγικό είναι ότι τίποτα δέν έχει ακόμα άρχίσει. Πάρτε τά θέματα του περιβάλλοντος. Είναι σαφές ότι μόνο σε τοπικό επίπεδο είναι δυνατόν να έλεγχθούν οι παραβάσεις. Μόνο σε τοπικό επίπεδο μπορεί να ύπάρξει αξιόπιστος και δημοκρατικός χωροταξικός σχεδιασμός που θα κατενείμει πόρους, λειτουργίες και δραστηριότητες, θα άνακουφίσει τούς φυσικούς πόρους, θα έλαφρύνει τίς πιέσεις στή γεωργική γή και τά δάση, θα δημιουργήσει έναλλακτικές θέσεις εργασίας. Μόνο σε τοπικό επίπεδο μπορεί ή κοινωνία να αυτοπροστατευθεί και να αυτοοργανωθεί. Κι αν ό σχεδιασμός προϋποθέτει οικονομικούς πόρους, αυτοί δέν μπορεί να προέλθουν παρά μέσω τής άνάληψης των σχετικών εθθνών από τούς ΟΤΑ. Η «φορομνηχτική φιλολογία» που τόσο άνθει στους κόλπους του ΚΚΕ, είναι καιρός να καταπολεμηθεί στή ρίζα της. Άλλά ως ίδιοι πόροι μπορούν να θεωρηθούν και όσοι θα προέλθουν από τήν αξιοποίηση τής δημοτικής (γιατί όχι και δημόσιας) περιουσίας, ή εισφορά σε γή και χρήμα από τήν ένταξη στο σχέδιο πόλεως ή από τόν πρωτογενή πολεοδομικό σχεδιασμό, ή ενεργοποίηση χίλιων δυό δυνατοτήτων από κατασκευή κοινωφελών έργων

και κυρίως όσων έχουν να κάνουν με τήν ύδρευση, τήν αποχέτευση, τήν άπορρόπανση, τήν ανακύκλωση. Όπου έχουν αξιοποιηθεί —έστω και έλάχιστα— οι σχετικές δυνατότητες, οι άρχικοί φόβοι των δημοτικών συμβουλίων πήγαν περίπατο και οι δημότες άνταποκρίθηκαν ευχαρίστως.

Δέν θα συνεχίσω. Ύπάρχουν προνομιακά πεδία σύγκρουσης τής ανανεωτικής Άριστεράς με τίς κατεστημένες δήθεν άριστερές αντίληψεις στις έπερχόμενες δημοτικές εκλογές. Τό κύριο σημείο άντιπαράθεσης δέν μπορεί να είναι παρά αυτό τής άπόρριψης του κεντρικού σχεδιασμού, τής άπόρριψης τής στάσης του έπαίτη, τής άνάδειξης των δικαιωμάτων τής κοινωνίας των πολιτών. Και προνομιακό πεδίο δοκιμής όλων των πιο πάνω είναι τό —με τήν εύρεία έννοια— οικολογικό ζήτημα. Έτσι, πέραν των δομικών γενικολογιών πράγματι ή μάχη δίνεται για τά σκουπίδια. Πού όπως άποδεικνύεται δέν καθαρίζονται από καλούς δημάρχους αλλά από ΟΤΑ με πόρους και άρμοδιότητες. Ίδου λοιπόν πόσο βαθύτατα πολιτικό είναι τό ζήτημα των αποβλήτων τής αναπτυξιακής μας διαδικασίας —κυριολεκτικά και μεταφορικά— και πόσο συνδέεται με νέες αντίληψεις περί παραγωγής ή ανάπτυξης. Η ανανεωτική Άριστερά όφείλει να άναδείξει αυτά τά ζητήματα, να τά έντάξει στο πρόγραμμά της, να τονίσει τίς διαφορές. Ό άποδεδειγμένος κρατισμός των άλλων τής δίνει τή δυνατότητα να διατυπώσει έπιτέλους έναν άλλο λόγο. Και αυτό τό «άλλο» δείχνει συγκεκριμένο τώρα πιά.

Μιχάλης Μοδινός

Δημοτικές εκλογές «Η κρίση τῆς πολιτικῆς»

Μιά σύντομη πολιτική περιοδολόγηση

Βρισκόμαστε στο τέλος τῆς μεταπολιτευτικῆς περιόδου, τῆς πολιτικῆς ἐκείνης περιόδου στήν ὁποία ἀνδρώθηκαν καί μονιμοποίησαν τήν παρουσία τους ὅλοι οἱ δημοκρατικοί θεσμοί τῆς ἀστικῆς μας δημοκρατίας. Τό Κοινοβούλιο λειτούργησε τυπικά σχεδόν ἄσπογα καί τά πολιτικά κόμματα ὀργάνωσαν τό πολιτικό παιχνίδι σεβόμενα ἐπαρκῶς τήν ἀστική δημοκρατική νομιμότητα, ἡ πολιτική ἀλλαγὴ τοῦ '81 συντελέστηκε δίχως κοινωνικούς κραδασμούς.

Μέ τίς βουλευτικές ἐκλογές τοῦ '85 φαίνεται νά κλείνει ἕνας ὁλόκληρος πολιτικός κύκλος, πού σημαδεύτηκε ἐντονα ἀπό κοινωνικό ριζοσπαστισμό.

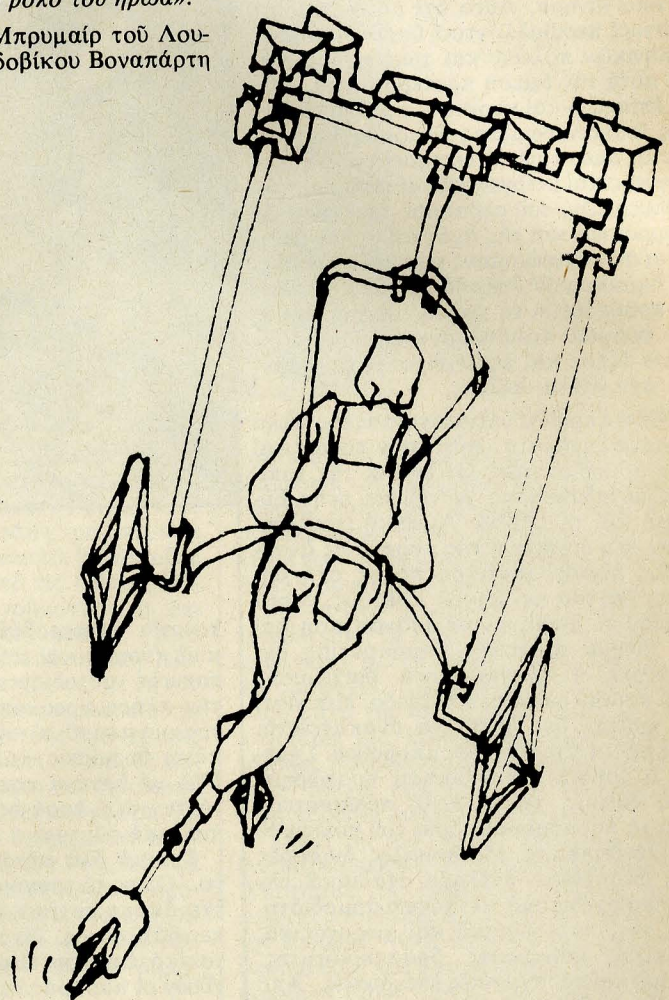
Ἡ παραπάνω πρόταση φαίνεται νά ἀποτελεῖ κοινό τόπο γιά τήν Ἀριστερά σ' ὅλες σχεδόν τίς ἐκδοχές τῆς. Ἡ «τομή» τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1985 μέ τά γνωστά κυβερνητικά μέτρα γιά τήν οἰκονομία, τό ρῆγμα στήν ὀργάνωση τοῦ ΠΑΣΟΚ μέ τίς διαγραφές τῶν συνδικαλιστικῶν του στελεχῶν, ἡ ἀποκάλυψη τελικά τῆς «δεξιᾶς πολιτικῆς» του, ὅλα τοῦτα ἐμφανίστηκαν καί ἐμφανίζονται ὡς ἡ ἀπαρχή γιά τή ρήξη τῆς κοινωνικῆς συναίνεσης πού ἀπολάμβανε τό κόμμα αὐτό μέχρι πρὶν ἀπό μερικούς μόλις μήνες. Δέν πρόκειται νά προβοῦμε αὐτή τή στιγμή σέ μιά ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης τοποθέτηση στό ζήτημα αὐτό. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νά τονιστεῖ ὅτι οἱ ἰδιομορφίες συγκρότησης καί ἀγκύρωσης τοῦ ΠΑΣΟΚ στήν ἑλληνική κοινωνία, ἡ ἐκφραση τῶν ἐκπροσωπούμενων κοινωνικῶν τάξεων καί κοινωνικῶν κατηγοριῶν στό ἐσωτερικό του καί συνακόλουθα ἡ κρατικοποίηση τῶν πολλῆς φορές ἀντικρουόμενων συμφερόντων τους, μετά τόν Ὀκτώβριο τοῦ '81, ἀποτελοῦν σημαντικό παράγοντα, πού πρέπει νά συνυπολογίζονται σέ κάθε ἀπόπειρα ἐρμηνείας στίς φαινομενικές ἢ πραγματικές ἀναδομήσεις τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς σκηνῆς. Καί ἐπιπροσθέτως: πάντα σέ συνδυασμό μέ τά ὄρια ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν κοινωνικῶν δομῶν, πού ἀποτελεῖ τήν κυρίαρχη πολιτικοϊδεολογική λειτουργία τῆς σημερινῆς κυβέρνησης καί μέ δεδομένη τήν κρίση πολιτικοῦ προσανατολισμοῦ τοῦ ἄλλου πολιτικοῦ πόλου τῆς ἀστικῆς ἐξουσίας, τῆς Νέας Δημοκρατίας.

Τό τέλος λοιπόν τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου μπορεῖ ἄνετα νά παραπέμψει καί νά δικαιῶνει τήν πολιτική ἐκτίμηση γιά «προμήνυμα τῆς κρίσης τῶν κομμάτων». Καί βέβαια δηλωτική τῆς κρίσης τῶν κομμάτων, αἰτία καί ἀποτέλεσμα συγχρόνως, εἶναι ἡ τάση δημιουργίας κενοῦ πολιτικῆς ἐκπροσώπησης, κάποια ἀποδεσμευμένη λαϊκή διαθεσιμότητα.

Αὐτό ὅμως πού δέν μπορεῖ νά δεიχθεῖ μέ ὕλικούς ὄρους εἶναι τοῦτο: πῶς θά

«Ἐγώ, ἀντίθετα, ἀποδείχνω πῶς ἡ πάλι τῶν τάξεων στη Γαλλία δημιούργησε τέτοιες συνθήκες καί σχέσεις πού ἔδωσαν τή δυνατότητα σ' ἕνα μέτριο καί γελοῖο πρόσωπο νά παίξει τό ρόλο τοῦ ἥρωα».

Κάρλ Μάρξ, Ἡ 18η Μπρυμαίρ τοῦ Λουδοβίκου Βοναπάρτη

«χρωματιστεῖ» ἡ ἀποδέσμευση αὐτῆς τῆς διαθεσιμότητας.

Ἐνα τέτοιο προμήνυμα στή σημερινή πολιτική συγκυρία ἀδυνατεῖ νά καταγραφεῖ ὡς τάση... Καί ἀπ' αὐτή τήν ἀποψη στέκει μετέωρη ἡ πολιτική ἐκτίμηση πού μιλάει στό ὄνομα ἐνός ὑπαρκτοῦ «ἀριστεροῦ ρεύματος» πού ἀντιπολιτεύεται τήν κυβέρνηση, πού ἐπιζητεῖ νά ἀντιπαραθεθεῖ μετωπικά καί ἐφ' ὅλης τῆς ὕλης ἐναντίον τῆς.

Οἱ δημοτικές ἐκλογές καί ἡ μαζικοποίηση τῆς κρίσης

Ἐνῶς τέτοιες πολιτικές ἀπόψεις ὑπάρχουν. Στό Σχολιαστή τῆς 14ης Ἰουλίου, ὁ Παν. Παναγιώτου ἐξάγει διαφορετικά πο-

λιτικά συμπεράσματα ἀπ' τήν ἀνάγνωση τῆς πολιτικῆς συγκυρίας.

Ἐτσι οἱ δημοτικές ἐκλογές τοῦ ἐρχομένου Ὀκτωβρίου ἀποτελοῦν τό μεσοσταθμῶ γιά τή συγκρότηση ἐνδύτερων συλλογικοτήτων στήν Ἀριστερά. Ἡ πολιτική συνταγή πού προτείνει, ἀντιστρατεύεται τήν «αὐτόνομη κἀθοδο» τῆς ἀναεωτικῆς Ἀριστερᾶς καί τή συνυφαίνει μέ τήν ὄχι καί τόσο νεόκοπη θεωρία τοῦ προνομιακοῦ πεδίου παρέμβασης. Πρόκειται προφανῶς γιά μιά πολιτική θεώρηση τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι εἰσοδιστικοῦ τύπου, ὡς ἀφετηριακό σημεῖο, στήν προοπτική τῆς αὐτόνομης πολιτικῆς συγκρότησης τῆς ἐργατικῆς τάξης.

Ἐς προσπάθειά σου ὅμως νά γίνουμε πῶς ἀναλυτικοί.

Σέ μιά ὀρισμένη πολιτική συγκυρία, ἡ κατάθεση μιᾶς πολιτικῆς ἀποψῆς καθ' ὁ-

λα περιγραφικής ή όποια άποπειράται νά προσεγγίσει κάποια νέα κοινωνικά φαινόμενα, διαχειριζόμενη τά ιδεολογήματα του άριστερου ρεύματος και τού προνομακούς πεδίου παρέμβασης, δείχνει εκτός των άλλων και τό άνυπόστατο του έγχειρήματός της. Πουθενά μέσα στό corpus της μαρξιστικής θεωρίας δέν ύφίστανται οί παραπάνω ... αναλυτικές κατηγορίες πού νά έγκαλοϋν άντίστοιχα θεωρητικά εργαλεία πρós εξερεύνηση και άνασυγκρότηση.

Αντίθετα, και πάντα μέσα στή δεδομένη πολιτική στιγμή πού ξεδιπλώνονται οί παραπάνω πολιτικές άπόψεις, μπορούμε μέ σχετική άνεση νά έπιστημόνουμε και νά δείξουμε τήν πολιτική αϋταπάτη του νά πιστεύουμε ότι οί κοινωνικές αλλαγές στηρίζονται σέ άποφάσεις πού έχουν ληφθεί, σέ έπιλογές πού έχουν γίνει από κάποιες κεντρικές έπιτροπές.

Μιλάμε γιά πολιτική αϋταπάτη, γιατί εκεί ακριβώς παραπέμπει ή φορμαλιστική και θελησιοκρατική άντιμετώπιση τής συγκεκριμένης κατάστασης.

«Τέλος μιά όχι κυρίαρχη εκδοχή τής «αϋτόνομης καθόδου» ... δέν άντιλαμβάνεται τήν ύπαρξη ενός άριστερου άντιπολιτευτικού ρεύματος — πέρα κι έξω από τούς διάφορους παράγοντες — προφανώς ιδεολογικά άντιφατικού, πού άπαιτεί μιά άμεση και έμπρακτη άποδοκιμασία του ΠΑΣΟΚ... Έξάλλου, θά δυσκολευτοϋν πολύ οί ψηφοφόροι νά καταλάβουν τί διαφέρει ό άνανεωτικός Μπεχλιβανίδης τής Νέας Σμύρνης από το δογματικό Μπαζεβανίδη κάπου άλλου...»²

Η θεωρητική παρέκκλιση

Τά πολιτικά προβλήματα πού θέτει αϋτή ή άποψη αλλά και όλόκληρο τό άρθρο, θεωρώ ότι είναι άδύνατο νά άντιμετωπιστοϋν έτσι όπως είναι άν δέν δραπετεύσουμε άναγκαστικά στό χώρο τής θεωρίας. Έτσι:

Πρώτον: Είναι ίδιον τής όρθολογικής πολιτικής ιδεολογίας νά θεωρεί ότι ύπάρχουν φορείς κάποιας «αϋθεντικής» βούλησης, πού άποπειρώνται νά φανταστοϋν τήν κοινωνία μέσα άπ' τή συνάρθρωση των άμόλυπτων και έλευθέρων έπιλογών τους. Παραβλέποντας ότι οί μορφές παραγωγής του κοινωνικού και κατ' έπέκταση του πολιτικού άναπαριστώνται μόνο άπ' τήν πάλη των τάξεων.

Ο βολονταρισμός, ως ύλοποίηση του άκτιβισμού, τής διάχυτης άγωνίας γιά πολιτικές παρεμβάσεις άμεσα ή έμμεσα εξαργυρώσιμες στό κεντρικό πολιτικό πεδίο, άναδεικνύει ένα εϋρύτερο πρόβλημα, μιά θεωρητικοπολιτική παρέκκλιση: τήν άνολίγηση των συντεταγμένων άσκησης πολιτικής πρακτικής μέσα στά όρια του «ιδεαλισμού του Ύποκειμένου». Τό Ύποκειμένο, ή άρχική Αιτία, ή Οϋσία, τό Κέντρο, ό Άνθρωπος και, γιατί όχι, ή Πολιτική Πρωτοβουλία ως μορφή δημιουργίας, ως τό όχημα τής επαναστατικής βούλησης, πού προσπαθεί νά προωθήσει τήν ανασύνταξη και τήν ανασύνθεση των δυνάμεων τής Άριστεράς μέ «ιδιωτικό τρόπο», όπως έλεγε ό Μάρξ, ό πού τό άπαιτούμενο προϋποτίθεται, ή πάλη άρχών παραμερίζεται και ή προοπτική

έξαφανίζεται. Πρόκειται γιά τή διάχυση και τή διάλυση τής πολιτικής πρακτικής, τής ταξικής πάλης, μέσα στό πλαίσιο τής «καθαρής» βούλησης πού ένοσρκώνει έδω ή πολιτική πρωτοβουλία γιά νά έπιβληθεί όχι μόνο στους φορείς των κοινωνικών πρακτικών και στις δομές αλλά νά κατισχύσει στό γίνεσθαι μέ τήν παραδοσιακή και έξίσου «καθαρή» μέθοδο, τήν κοοπτάσια. Πρόκειται επίσης γιά θέση τριτοδιεθνιστικού, ιδεαλιστικού τύπου, πού έξαρτά τήν επαναστατικότητα μιάς πολιτικής άπ' τά πολιτικά άποτελέσματα πού παράγει και πού παραπέμπει εϋθέως στή φιλοσοφική κατηγορία του «ιστορικού ύποκειμένου», αλλοιώνοντας έτσι τήν πρωτόλεια και άφηρημένη διάκριση άνάμεσα στήν «άστική» και τήν «προλεταριακή» πολιτική.

Τό ύλικό παρεπόμενο είναι ή παραγωγή σχέσεων εκπροσώπησης κοινοβουλευτικού ή άκόμα και παραδοσιακού πελατειακού τύπου άνάμεσα στήν πολιτική διαμεσολάβηση και τούς «ψηφοφόρους». Γιατί ή σχέση του «κόσμου τής Άριστεράς» μέ αϋτό πού κάποτε όνομάστηκε κοινοβουλευτικός κρετινισμός δέν μπορεί νά άναγνωσεί και νά άναδειχθεί μέσα άπό μιά μονοσήμαντη πολιτική άναφορά της, περιγραφικού τύπου άναγκαστικά, στή διαχείριση κάποιων έπιμερισμένων μορφών του κοινωνικού. Η σχέση τής άριστεράς μέ τό κράτος και πάνω άπ' όλα μέ τήν πολιτική δέν είναι αϋτούμενο αλλά προαπαιτούμενο τής χωροθέτησης της και πεδίο άρθρωσης συγκεκριμένων πολιτικών και ιδεολογικών έπεμβάσεων στό κοινωνικό σωμα.

Δεύτερον: Η έλλειψη λοιπόν μιάς μαρξιστικής γνωσιολογίας τής πολιτικής είναι προφανής. Γιατί, γιά παράδειγμα, τί σημαίνει «πολιτική σύγκλιση των δυνάμεων τής Άριστεράς, ποιός Άριστεράς, στή βάση ποιών πολιτικοϊδεολογικών θέσεων και άρχών έπιχειρείται, ποιά ή σχέση τής άπόπειρας άπεγκλωβισμού των κοινωνικών της δυνάμεων, πού άναγνωρίζονται στά συγκεκριμένα κόμματα, μέ τίς προτεινόμενες φόρμουλες — μέτωπο, συμμαχία, σύγκλιση, συνασπισμός — και πώς όρίζονται αϋτές;

Είναι προφανές ότι ή κεντρική πολιτική πρόταση μιάς άκρατης θελησιοκρατίας παραβλέπει όλη αϋτή τήν προβληματική, υπερβαίνοντας τή θεωρητική διάσταση, άρα και τήν πραγματολογική, του ζητήματος, πού θά μπορούσε νά όρίσει και νά έρμηνεύσει τή σχέση θεωρίας και πολιτικής.

Είναι άναμφισβήτητο ότι ό κύριος πόλος στή συγκρότηση, τήν ύποθετική, του «πλαίσιου συνεργασίας», του «μετώπου» κ.λπ., τής ενιαίας Άριστεράς στήν Άθήνα — δηλαδή και μέ τή συμμετοχή του ΚΚΕ έσωτ. — θά ήταν τό ΚΚΕ.

Η τεχνητή, διαχειριστική συγκόλληση πού θά ύπήρχε, μέ τήν άνισομέρεια του ειδικού πολιτικού βάρους πού θά είχε κατατεθεί άπ' τούς συμβαλλομένους — άσχετα βέβαια άπ' τά ιδεολογήματα τής «ισοτιμίας» κ.λπ. — θά προσδιόριζε ρητά τό έγχείρημα και θά τό ένέγραφε στις πολιτικές ύποθήκες αϋτού του κύριου πόλου. Κι αϋτό γιατί άπουσιάζει μιά όρισμένη και συγκροτημένη πολιτική άποψη γιά τά όρια τής σχέσης του ΚΚΕ μέ τή Σοβιετική Ένωση, γενικά και με τήν γκορμπατσοφική εκδοχή τής σοβιετικής έξουσίας

ειδικότερα, γιατί έλλείπει ή όποιαδήποτε άναφορά γιά τή σχέση εκπροσώπησης, άναγνώρισης ή και, γιατί όχι, όργανικής συμπλοκής τής εργατικής τάξης μέ τήν πολιτική της διαμεσολάβηση, γιατί δέν κατατίθεται καμιά πολιτική προβληματική γιά τό είδος και τόν πολιτικό ρόλο τής κομματικής γραφειοκρατίας κ.λπ., πάντα βέβαια στήν προοπτική τής δημιουργίας ρηγμάτων σ' αϋτόν τόν πολιτικό χώρο.

Έλλείπει, σέ τελευταία άνάλυση, μιά θεωρία τής ήγεμονίας, άρα μιά θεωρία τής κρίσης τής ήγεμονίας, δηλαδή των μορφών όργάνωσης τής άπόδρασης των συγκεκριμένων κοινωνικών δυνάμεων άπ' τόν πολιτικό διαχειριστή των όραμάτων τους. Αντίθετα, πρόκειται γιά κάλεσμα σέ «μιά έξέγερση μέσα στά όρια του καθαρού λόγου» (Μάρξ) ή, γιά νά θυμηθοϋμε τίς γκραμισιανές αναλυτικές κατηγορίες, γιά μιά παθητική επανάσταση μέσα στήν Άριστερά, πού άδυνατεί νά άνατρέψει τούς συσχετισμούς, νά άνακατανείμει τά πεδία άσκησης τής πολιτικής και νά άκυρώσει πρακτικά τά «ιδεολογικά έποικοδομήματα», πού χρόνια τώρα τήν παράγουν και τήν εικονογραφοϋν μέ τούς γνωστούς προσδιορισμούς.

Η πολιτική άποψη όμως πού κατατίθεται φαίνεται νά μήν έπικεντρώνει τό πολιτικό της ενδιαφέρον σ' αϋτά τά καιρία θεωρητικά και πολιτικά αίτήματα. Γι' αϋτό και προβαίνει σέ μιά οϋσιαστική παρέκκλιση άπ' τό σωμα τής μαρξιστικής θεωρητικής πρακτικής, έξαρτώντας δραματικά και μονοσήμαντα τό συσχετισμό δυνάμεων μέσα στήν Άριστερά αλλά και εϋρύτερα στήν κοινωνία, από κάποια εκδοχή τής έννοιας του «μετώπου». Η άντιστροφή αϋτή είναι κεφαλαιώδους σημασίας γιατί παραπέμπει μέ τρόπο εϋθύ και άμεσο στήν άκύρωση τής «όροθετικής γραμμής», σ' αϋτή τήν πρωτόλεια διάκριση πού έπισημάνθηκε πιό πάνω, άνάμεσα στήν «άστική» και τήν «προλεταριακή» πολιτική, μέ τό νά ένωματώνεται ή δεύτερη στήν πρώτη κοντολογία, μέ τό νά «δειχθεί» όριστικά και τελεσίδικα ότι μέσα στό θεωρητικό σωμα του μαρξισμού λείπει μιά θεωρία του πολιτικού.

Είναι λοιπόν προφανές ότι ή άπουσία θεμελιωδών θεωρητικών προσδιορισμών από τή μιά πλευρά και ή έξίσου άνύπαρκτη πραγματολογική προσέγγιση άπ' τήν άλλη μοροϋν νά καθοδηγήσουν σέ πολιτικές άπόψεις και εκτιμήσεις πού ποτέ δέν θά άποπειραθοϋν νά υπερβοϋν τά όρια μιάς άκατάσχετης παρεμβασιολογίας. Καί άπ' αϋτή τήν άποψη δέν είναι ή «κρίση τής πολιτικής» και οί «φορείς» της οί άποδιοπομπαίοι πού πρέπει νά καταγγελοϋν και νά άπομονωθοϋν.

Τό αίτημα πού προβάλλει ή πολιτική συγκυρία είναι μιά άριστερή πολιτική μέσα στήν κρίση ή όποια προφανώς δέν μπορεί νά έχει τά σημάδια του βολονταρισμού και των συμπαραμορφοϋντων.

Άνδρέας Πανταζόπουλος

1. Σχολιαστής, τεϋχ. 40, Ίούλιος '86, Παν. Παναγιώτου: «Δημοτικές εκλογές: προμήνυμα τής κρίσης των κομμάτων».

2. Στο ίδιο.

Τά καυτά προβλήματα τῆς Ἀθήνας ἔχουν κεντρίσει τὴν εὐφροσύνη καὶ τὴ φαντασία τῶν ὑποψήφιων δημάρχων. Πολλές τεχνικές προτείνονται, ὅλες ὅμως ἀντιμετωπίζουν τὴν Ἀθήνα ὡς αὐτὸ πού εἶναι, ὡς τὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ κέντρο, προσπαθώντας ἀπλῶς νὰ τὴν προσαρμόσουν καλύτερα στὸ ρόλο τῆς. Ἀλλὰ ὅλοι ξέρουμε ὅτι τὰ προβλήματα τῆς Ἀθήνας δὲν θὰ λυθοῦν ἂν δὲν ἀραιώσουμε, ἂν δὲν ἀλλάξει ὁ ρόλος τῆς πόλης αὐτῆς. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποκέντρωσης πάντως δὲν εἶναι πρόβλημα πρωτίστως τῆς Ἀθήνας.

Ἀποκέντρωση καὶ Αὐτοδιοίκηση

Ἡ Τοπικὴ Αὐτοδιοίκηση εἶναι θεσμὸς τοῦ κράτους. Ὅρισμένες πολὺ συγκεκριμένες «τοπικές» ἀρμοδιότητες ἢ ἴδια ἢ κεντρικὴ ἐξουσία τίς μεταβιβάζει στὰ χέρια τοπικῶν ὑποεξουσιῶν, ὥστε οἱ σχετικὲς λειτουργίες νὰ διεκπεραιώνονται καλύτερα, χωρὶς κρατικὴ ἀνάμειξη. Πρόκειται γιὰ κατὰ τεκμήριο «ἀνώδυνες» λειτουργίες πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ μάζεμα τῶν σκουπιδιῶν καὶ τὸ πολὺ πολὺ ἐγγίζουσι θέματα ὅπως ἡ ἀσφαλτόστρωση κάποιου δρόμου, ἡ παιδικὴ χαρὰ, τὸ πράσινο πάντα ὅμως μεμονωμένα, ἀσπασματικά, καθὼς ἀκόμα καὶ ζητήματα πού θὰ μπορούσε κανεὶς, μὲ τὴν πλήρη σημασία τοῦ ὄρου, νὰ ὀνομάσει χωροταξικά ἢ πολεοδομικά δὲν ὑπάγονται στὴν ἀρμοδιότητα τῆς Τ.Α., ἀλλὰ βρίσκονται «ὑπὸ διαπραγμάτευση» ἀνάμεσα στὴν κεντρικὴ ἐξουσία καὶ τὴν Τ.Α.

Ἐχομε λοιπὸν νὰ κάνουμε μὲ ἓναν θεσμό πού προβλέπεται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κράτος καὶ πού εἶναι καθαρὰ συμπληρωματικὸς ὡς πρὸς τὴν κεντρικὴ ἐξουσία. Κι ὅμως τὸ θεσμὸ αὐτὸ πολλοὶ ἐπιμένουν νὰ τὸν βλέπουν ὡς ἀντίπαλο τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, ὡς «κύτταρο» τῆς δημοκρατίας ἀπ' ὅπου κάτι νέο θὰ ξεπηδήσει, ὡς τὸ πεδίο ἀπ' ὅπου θὰ μπορούσε νὰ ξεκινήσει ἡ ἀσκηση τῆς ἡμετέρας δημοκρατίας. Οἱ λάτρεις αὐτοῦ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης δὲν ἔχουν ἄδικο: ἡ μικρὴ, τοπικὴ κλίμακα πού προσιδιάζει στὰ ἀνθρώπινα μέτρα προσφέρεται γιὰ μιὰ ἐνεργητικὴ ἀσκηση τῆς δημοκρατίας. Δὲν ἔχουν ὅμως καὶ δίκιο: ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκηση οὔτε ἀντιμάχεται οὔτε μπορεῖ νὰ ἀντικαταστήσει τὸ κράτος, τὴν κεντρικὴ ἐξουσία. Καὶ μάλιστα ὅσο πιὸ μικρὴ καὶ «ἀνθρώπινη» εἶναι ἡ κλίμακα, τόσο λιγότερες προοπτικὲς ἔχει νὰ τὸ πετύχει.

Ἡ πρωτοβάθμια τοπικὴ αὐτοδιοίκηση λοιπὸν δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ἀρμοδιότητες ἄλλες ἐκτός ἀπὸ «πολεοδομικὸν» χαρακτήρα (κι αὐτὲς λειψές), δὲν μπορεῖ νὰ ὑποκαταστήσει τὸ κράτος σὲ τοπικὴ κλίμακα, ἐκτός κι ἂν ὑπάρχουν τομεῖς ὅπου τὸ κράτος ἀδρανεῖ ἢ ἀδιαφορεῖ. Τὰ ὄρια δηλαδή μέσα στὰ ὁποῖα κινεῖται εἶναι δεδομένα ἀπὸ τὸ κράτος. Καὶ τὸ ζήτημα εἶναι ἀκριβῶς νὰ ἀλλάξουν αὐτὰ τὰ ὄρια,

πού σημαίνει νὰ ἀλλάξει ἢ ἴδια ἢ δομὴ τοῦ κράτους.

Ἀποκέντρωση

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄποψη ἡ ἔννοια τῆς ἀποκέντρωσης εἶναι πολὺ πιὸ γόνιμη ὡς ὑπόθεση ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἔννοια τῆς τοπικῆς αὐτοδιοίκησης, ἡ ὁποία παραπέμπει σὲ ἓναν πολὺ συγκεκριμένο θεσμὸ. Οἱ δύο ἔννοιες συνδέονται βέβαια, ὡστόσο ἡ ἀποκέντρωση δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἀπὸ ἓναν θεσμὸ τοῦ βεληνεκοῦς τῆς πρωτοβάθμιας αὐτοδιοίκησης.

Κι αὐτὸ γιὰ τὴν ἀποκέντρωση, τὸ ἔχομε πεῖ καὶ ἄλλες φορές, προϋποθέτει περισσότερα τοῦ ἓνός κέντρα καὶ ὄχι τὴν κατάργηση τῶν ἤδη ὑπαρχόντων, προϋποθέτει δηλαδή πολλές Ἀθῆνες, εἴτε αὐτὲς ὀνομαστοῦν, κατὰ τὴν ὀρολογία τοῦ κ. Μάνου, «ἀντίπαλες πόλεις», εἴτε ἄλλῳ. Ἀκόμα καὶ στὴ δευτεροβάθμια τοπικὴ αὐτοδιοίκηση ἂν ἀνατεθεῖ ἡ ἀποκέντρωση, ὅπως μοιάζει νὰ ὑπόσχεται τὸ νομοσχέδιο τοῦ κ. Κουτσόγιωργα, εἶναι σίγουρο ὅτι ἡ ἀποκέντρωση ὑπονομεύεται, καθὼς, εἴτε σὲ ἐπίπεδο δήμου εἴτε σὲ ἐπίπεδο νομοῦ, δὲν ὑπάρχουν οὔτε εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθοῦν τὰ κέντρα ἐκεῖνα πού θὰ ἀποτελοῦσαν ἓναν οικονομικὸ-διοικητικὸ πόλο ἰκανὸ νὰ ἀνταγωνιστεῖ τὴν Ἀθήνα.

Στὸ ζήτημα τῆς ἀποκέντρωσης θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ βρεθεῖ ἡ χρυσὴ τομὴ ἀνάμεσα σὲ δύο ἀντιτιθέμενες ἀνάγκες, τῆς ἀποκέντρωσης ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπαραίτητης συγκέντρωσης. Ἡ πρώτη, ἡ ἀποκέντρωση, ἔχει σχέση μὲ ὅλα τὰ χρόνια προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς ἐπαρχίας (ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντίθετα μὲν ἀλλὰ ἐξίσου μεγάλα προβλήματα τῆς Ἀθήνας), πού τὴν ἔχουν ὀδηγήσει σὲ μαρασμό. Καὶ ἐν προκειμένῳ μαρασμὸς σημαίνει ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ὑπαιθρος εἶναι καθαρὰ ἀγροτικὴ, οἱ διάφορες μικρὲς πόλεις τῆς εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπλῶς κέντρα ἀγροτικοῦ (καὶ τῶν συναφῶν περὶ τὰ ἀγροτικά) ἐμπορίου κι ὅλα αὐτὰ σὲ μιὰ περίοδο βιομηχανικῆ, σὲ μιὰ περίοδο δηλαδή ὅπου διεθνῶς ἡ οἰκονομία ἐπεκτείνεται καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀσχο-

λοῦνται (μὲ βάση βέβαια πάντα τὴν πρωτογενῆ παραγωγή) ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὸν δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ τομέα, σὲ μιὰ περίοδο δηλαδή πού ἡ οἰκονομία ἱκανοποιεῖ ἀνάγκες καὶ ἀναπτύσσει σχέσεις πού ὄχι μόνο βρίσκονται πέραν τῆς ἀπλῆς διατροφῆς, ἀλλὰ οὔτε κἀν δομοῦνται περὶ αὐτὴν. Ἄν βέβαια μιλάμε συνολικὰ γιὰ τὴν Ἑλλάδα, δηλαδή καὶ γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη, τότε, σὲ ἐπίπεδο στατιστικὸ, θὰ διαγνώσουμε ὅτι οἱ σχέσεις αὐτὲς ἔχουν ἀναπτυχθεῖ. Ἄν ὅμως ἐξαιρέσουμε τίς δύο αὐτὲς πόλεις, γιὰ τὴν ὑπόλοιπη ἐλληνικὴ ὑπαιθρο «ἡ ζωὴ εἶναι ἄλλο». Ὑπάρχει δηλαδή ἓνα πρόβλημα γεωγραφικὸ, ἓνα πρόβλημα κατανομῆς τῶν σχέσεων αὐτῶν στὸ χῶρο, πρόβλημα πού σὲ τελευταία ἀνάλυση εἶναι καὶ ταξικὸ.

Κάποιες βιομηχανίες σπαρμένες ἐδῶ καὶ ἐκεῖ δὲν εἶναι ὀργανικὰ δεμένες μὲ τὸν τόπο (ἐκτός κι ἂν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἐπιτοπία ἐπεξεργασίας ἀγροτικῶν προϊόντων), ἀποτελοῦν ἀπλῶς προχωρημένα στρατόπεδα ἐκπορευόμενα ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ μοναδικὸ κέντρο. Οἱ ἐγκαταστάσεις αὐτὲς δὲν ἀναπτύσσουν κοινωνικὰ τὸν τόπο, ἀπλῶς τὸν χρησιμοποιοῦν κι ἂν ποτὲ μὲ μιὰν ἀπόφαση τοῦ κέντρου ἐφευγαν ἀπὸ κεῖ, ὁ τόπος ἀπὸ μόνος του δὲν θὰ ἀνέπτυξε ἄλλες. Ἡ ζωὴ εἶναι ἄλλο σημαίνει λοιπὸν ἀκριβῶς αὐτὸ, ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξη καὶ οἱ κοινωνικὲς σχέσεις βρίσκονται σὲ ὑποτυπῶδες ἐπίπεδο καὶ ὅτι κάθε λειτουργία πού ξεφεύγει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο αὐτὸ ξεφεύγει ταυτόχρονα κι ἀπὸ τὸν τόπο, «μεταβιβάζεται» στὸ κέντρο.

Ἴσως τὰ παραπάνω νὰ μοιάζουν ὑπερβολικὰ σὲ μιὰ περίοδο ὅπου σὲ ὀρισμένες περιοχές τῆς ἐπαρχιακῆς Ἑλλάδας ἔχουν ἀναπτυχθεῖ βιομηχανικὲς ζῶνες καὶ γενικότερα ἔχει ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσεται ὁ δευτερογενῆς τομέας. Θὰ ἔλεγε μάλιστα κανεὶς ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι πού ὄχι μόνο καθιστᾷ δυνατὴ ἀλλὰ καὶ ἐγκαλεῖ τὴν ἀποκέντρωση. Γιατί λ.χ. τὸ φαινόμενο γεωγραφικοῦ διαχωρισμοῦ τῶν διαφόρων μονάδων, ὅπου ὁ μὲν τομέας τῆς παραγωγῆς (ἐργάτες καὶ τεχνικοὶ πα-

ραγωγής) βρίσκεται στην επαρχία, ή δέ διοίκηση, οί οικονομικές υπηρεσίες και τό ύψηλό επιστημονικοτεχνικό προσωπικό στό κέντρο, είναι σχεδόν ό κανόνας γιά αύτοϋ του τύπου τήν οικονομική ανάπτυξη πού περιορίζει τήν κοινωνική ανάπτυξη σέ δύο μόνο πόλεις τής Ελλάδας.

Αύτή ή ανισοκατανομή τών κοινωνικών σχέσεων, πέρα από τά γνωστά αποτελέσματα του μαρασμού τής ύπαιθρου, επιφέρει και μία διάσπαση τής κοινωνικής συνοχής, έναν γιγαντισμό-γραφειοκρατικό του κέντρου και μία ανάλογη παθητικότητα όσων δέν μετέχουν σ' αύτό. Η συγκέντρωση τών πιό «προηγμένων» κοινωνικών σχέσεων (και τής εξουσίας) σέ έναν μόνο τόπο στερεί από τούς περισσότερους ανθρώπους τόσο τή δυνατότητα νά έρθουν σέ φυσική επαφή μέ τήν εξουσία όσο και τή δυνατότητα νά συμμετέχουν ή νά απολαμβάνουν και αυτά κάτι από τίς σχέσεις αυτές. Δημιουργείται συνεπώς ένα πρόβλημα άφ' ενός κοινωνικής ανάπτυξης και άφ' έτέρου ανάπτυξης τής δημοκρατίας. Δέν αναφερόμαστε έδω στό «συντηρητισμό» τών κατοίκων τής ύπαιθρου, (και κυρίως όσων άσχολούνται μέ τή γεωργία) πού έχει άλλα αίτια, αλλά στην παθητικότητα και τή μιορολατρία πού διακρίνει τή σχέση τους μέ τό κράτος, μέ τήν υπόλοιπη κοινωνία.

Η άποκέντρωση εξασφαλίζει ως ένα σημείο τήν «κοινωνικοποίηση» τής εξουσίας, ή δέ δυνατότητα φυσικής επαφής μέ αύτήν συντελεί σέ μία πιό ένεργό δημοκρατική συμμετοχή και έγρήγορση. Και βέβαια, μιλώντας γιά άποκέντρωση δέν μπορεί κανείς νά τήν έννοεί παρά στό επίπεδο τής εξουσίας καταρχήν, δηλαδή στό επίπεδο τής διοίκησης, τής διαχείρισης, τών υπηρεσιών. Από κεί και πέρα, τό ζητούμενο είναι κατά πόσο μέ τήν άποκέντρωση σέ αύτό τό επίπεδο θά συμβαδίσει και ή άποκέντρωση στό επίπεδο τής οικονομίας. Όμως άκόμα και στό επίπεδο τής διοίκησης, τής διαχείρισης και τών υπηρεσιών ή άποκέντρωση δημιουργεί νέα κοινωνικά στρώματα και κρατάει στόν τόπο τους τά πιό δραστήρια και άνήσυχα άτομα. Τά στρώματα αυτά ύπακούουν σέ άλλες κοινωνικές

σχέσεις, τίς όποιες και ανάπτυσσουν, μέ άποτέλεσμα τόσο τήν οικονομική ανάπτυξη, όσο και τή διάδοση σχέσεων και προτύπων* σέ έναν τόπο, όχι πιά ως μίμηση αλλά ως φυσιολογική διαδικασία πού μπορεί νά εξασφαλίσει και τή διευρυμένη αναπαραγωγή τους.

Από τήν άλλη πλευρά, ένα κατά τό δυνατόν αυτοδιοικούμενο διαμέρισμα πρέπει νά είναι βιώσιμο. Πρέπει δηλαδή νά περικλείει ένα τέτοιο αριθμό ατόμων και λειτουργιών ώστε νά καθίσταται «αυτοδύναμο» σύνολο (όχι μέ εκείνη τήν έννοια πού θέλει νά καταργήσει τό εμπόριο), του όποιου οί εξουσίες θά έχουν κάποιο αντίκείμενο. Ένα σύνολο ανθρώπων τέτοιο, πού νά μπορεί νά σηκώσει τήν παροχή ύψηλης στάθμης ή εξειδικευμένων υπηρεσιών (π.χ. στόν τομέα τής νοσοκομειακής περιθαλψης, τής ενημέρωσης διά του τύπου ή τών ραδιοτηλεοπτικών μέσων, στόν τομέα του πολιτισμού, τής επιστήμης, τής τεχνικής κ.λπ.). Τό μεγάλο μέγεθος άπαιτείται, δηλαδή, γιά νά συγκεντρώνει κάθε τέτοιο διαμέρισμα τόν πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα και, μ' αύτή τήν έννοια, νά είναι άφ' ενός αυτοδύναμο, άφ' έτέρου όμως νά μπορεί νά κρατάει και νά έξυπηρετεί τούς ανθρώπους του.

Μέ τά πληθυσμιακά και τά γεωγραφικά δεδομένα τής Ελλάδας, τέτοια διαμερίσματα δέν μπορούν νά ξεπεράσουν σέ αριθμό τά δάχτυλα τών δύο χεριών. Όμως άκόμα και άν μιλάμε γιά έναν τόσο περιορισμένο αριθμό, δέν υπάρχουν ούτε καν οί ανάλογες πόλεις πού θά μπορούσαν νά γίνουν τά κέντρα μιάς τέτοιας άποκέντρωσης. Γιατί βέβαια όλες οί λειτουργίες πού ύπαινηθήκαμε παραπάνω δέν μπορούν νά αναπτυχθούν παρά στό πλαίσιο μιάς πόλης. Δέν ύπάρχει επίσης ούτε τό ανεπτυγμένο οδικό δίκτυο πού θά καθιστά υπόθεση λίγης ώρας τήν πρόσβαση σ' αυτές τίς πόλεις, ώστε νά μήν είναι μόνον οί κάτοικοι τής αλλά οί κάτοικοι όλου του διαμερίσματος πού θά μετέχουν στίς λειτουργίες τής. Θά πρέπει πάντως έδω νά πούμε ότι σήμερα, μέ τή διάδοση του αυτοκινήτου και τή σχετική ανάπτυξη τών συγκοινωνιών και ενός κα-

λού οδικού δικτύου, καθίσταται όρατό εκείνο πού μέχρι πριν λίγες δεκαετίες ήταν άδύνατο. Σήμερα δηλαδή μπορεί ένα έκτεταμένο γεωγραφικό διαμέρισμα τής χώρας νά αποτελεί μία ένότητα, όχι μέ τήν έννοια ότι «καταργήθηκαν τά σύνορα πόλης και χωριού» μέσα σ' αύτό, αλλά ότι καθένας κάτοικος μπορεί νά μετέχει σέ όλες τίς λειτουργίες και νά απολαμβάνει όλες τίς υπηρεσίες πού παρέχονται στό διαμέρισμα, μπορεί κοντολογίς νά αισθάνεται κάτοικος του διαμερίσματος. Μέ αύτή τήν έννοια, ένα τέτοιο διαμέρισμα αποτελεί μέ τά σημερινά δεδομένα τό πρωταρχικό κύτταρο μιάς κοινότητας αυτοδύναμης (και όχι ατάρκους), μιάς κοινότητας πού μπορεί νά αυτοδιοικείται και σέ πολιτικό πιά επίπεδο.

* Κοινή είναι ή διαπίστωση ότι έγγίζοντας τή δεκαετία του '80 ή ελληνική οικονομία εξάντλησε τά όρια τής έκτακτικής ανάπτυξης στους τομείς εκείνους τούς όποιους ανέπτυξε στίς δύο τρεις προηγούμενες δεκαετίες, μέ άποτέλεσμα τό φυσιολογικό στόμωμα τών τελευταίων ετών. Τό ξεπέραςμα τής κρίσης τής ελληνικής οικονομίας δέν μπορεί συνεπώς νά συντελεστεί παρά μόνο άν αναπτυχθούν ποιοτικά νέοι τομείς. Η άποψη αύτή, όσο σωστή κι άν είναι, παραγνωρίζει τήν ελληνική επαρχία. Γιατί εκεί ύπάρχουν τεράστια περιθώρια έκτακτικής ανάπτυξης. Βέβαια, μία τέτοια ανάπτυξη «παλαιού τύπου» δέν θά έλυνε, αντίθετα θά «άνέπτυσσε», θά επεξέτεινε δηλαδή, τά χρόνια διαθρωτικής προβλήματα τής ελληνικής οικονομίας. Από αύτή τήν άποψη, μία τέτοια πολιτική βρίσκεται εκτός του πλαισίου τής νέας οικονομικής πολιτικής τής κυβέρνησης πού επιδιώκει τή «συρρίκνωση» τών ελλειμμάτων μέσω τής γενικότερης συρρίκνωσης και ύφεσης τής «έλλειμματικής οικονομίας». Όμως ή οικονομία δέν είναι ζήτημα εθιμικής τών αριθμών, αλλά τών ανθρώπων. Από τήν άλλη μεριά, ό πολλαπλασιασμός τής έσωτερικής αγοράς μόνο ευεργετικά οικονομικά άποτελέσματα μπορεί νά έχει. Αλλά ως μήν πούμε σέ άλλα, δύσκολα, χωράφια.

Άντίπαλες πόλεις και ΠΑΣΟΚική αποκέντρωση

Οι «άντίπαλες πόλεις» του κ. Μάνου ήταν ένα ξεκίνημα προς τη σωστή κατεύθυνση, μόνο που έμενε ανολοκλήρωτο, καθώς δεν συνοδευόταν και από την πρόθεση ανάλογης διοικητικής αποκέντρωσης της εξουσίας. Τό ΠΑΣΟΚ από τη μεριά του μίλησε πολύ για αποκέντρωση, όμως ούτε για αντίπαλες πόλεις ήθελε να ακούσει ούτε και ξαναθυμήθηκε την αποκέντρωση από τη στιγμή που ανέβηκε στην εξουσία. Τόσοι αγώνες έγιναν για την κατάκτηση της κεντρικής εξουσίας, για να την κρατήσουμε δηλαδή γερά, και όχι να τη διαλύσουμε, να τη διασκορπίσουμε δεξιά και αριστερά.

Χαρακτηριστική του νοήματος που δίνει τό ΠΑΣΟΚ στην αποκέντρωση είναι η πολιτική του όσον αφορά τα κέντρα υγείας (βλ. σχετική κριτική στο τεύχος 38). Πρόκειται για υγειονομικούς σταθμούς οι οποίοι εντάσσονται σε μία πυραμιδοειδή οργάνωση που ξεκινάει από τα αγροτικά ιατρεία, περνάει μέσω των κέντρων υγείας και ύστερα των επαρχιακών νοσοκομείων για να καταλήξει στις μεγάλες νοσοκομειακές μονάδες των δύο μοναδικών κέντρων, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Τό κέντρο λοιπόν φτιά-

χνει τά παραρτήματά του, τις απολήξεις του στην επαρχία, διαιωνίζοντας έτσι τόν ίδιο τό ρόλο του ως κέντρου. Άλλά αν κοιτάξει κανείς στις εφημερίδες τις συνεχείς και επαναλαμβανόμενες αγγελίες για τήν αδύνατη επάνδρωση των κέντρων αυτών θά δει ότι κανείς δέν δέχεται να παίξει τό ρόλο του προωθημένου ανιχνευτή ασθενών στην επαρχία.

Η ίδια πυραμιδοειδή αντίληψη μέ ένα και μόνο κέντρο διακρίνει και τή σύλληψη του νομοσχεδίου του κ. Κουτσόγιωργα για τήν τοπική αυτοδιοίκηση. Δέν είναι μόνο ή οικονομική εξάρτηση από τό κράτος. Τό νομοσχέδιο θεσμοθετεί μέν τή δευτεροβάθμια αυτοδιοίκηση σε επίπεδο νομού αλλά τήν καθιστά περίπου συμβουλευτικό όργανο του έκαστοτε νομάρχου. Όσο για τήν τριτοβάθμια αυτοδιοίκηση σε επίπεδο ευρύτερης περιφέρειας, ή μέν λέξη αναφέρεται πολλές φορές στό νομοσχέδιο, ή όλη όμως υπόθεση παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες (ίσως γιατί δέν υπάρχει κάποιο ανάλογο περιφερειακό κρατικό όργανο του όποιου ό νέος θεσμός θά χρησίμευε ως «σύμβουλος», κι έτσι θά κινδυνεύαμε πραγματικά μέ αποκέντρωση). Γενικά ή πολιτική τής αποκέντρωσης είναι ξένη προς ένα κόμμα τόσο συγκεντρωτικό όσο τό ΠΑΣΟΚ και άλλωστε συνεπάγεται (από τίς δυσ-

ρεστημένες πόλεις) ένα πρόσκαιρο πολιτικό κόστος και μία ένταση που τό ΠΑΣΟΚ δέν είναι διατεθειμένο να αποδεχθεί. Τό παράδειγμα του Πανεπιστημίου Κρήτης (και όχι μόνο) που διασκορπίστηκε για λόγους «ισοπολιτείας» σε όλο τό νησί, μέ αποτέλεσμα να μήν μπορεί να λειτουργήσει ως Πανεπιστήμιο, μιλάει μόνο του.

Δέν μπορούμε βέβαια, ούτε άλλωστε θά είχε νόημα, να προχωρήσουμε σε πίο συγκεκριμένες προτάσεις για τήν αποκέντρωση. Είπαμε προηγουμένως ότι απαιτούνται προς τότο μελέτες αφού δέν είναι δεδομένο ότι ή ισχύουσα γεωγραφική διαίρεση τής χώρας σε περιφέρειες (χωρίς όμως να υπάρχει και θεσμικό ανάλογο) είναι τό κατάλληλο οικονομικά, λειτουργικά, άκόμα και γεωγραφικά σχήμα που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις τής αποκέντρωσης. Δέν είναι επίσης δεδομένο ότι ή αποκέντρωση του κράτους μπορεί να αναληφθεί από τήν τοπική αυτοδιοίκηση μέ τή μορφή ενός τριτοβάθμιου όργάνου τής. Κι αυτό γιατί πρόκειται για εξουσίες που ασχολούνται μέ κατεξοχήν οικονομικά, κοινωνικά, κλαδικά ή ταξικά και έπομένως πολιτικά ζητήματα και όχι μόνο μέ ζητήματα «τοπικά», όπως είθισται να άρμόζουν στην τοπική αυτοδιοίκηση. Έτσι, μία δόμηση τής ευρύτερης περιφερειακής διοίκησης μέ βάση τήν τοπική αυτοδιοίκηση, π.χ. ως τρίτος της βαθμός, θά θύμιζε κάπως τό νότιο κοινοβουλευτισμό του 19ου αιώνα, μέ τόν τοπικό χαρακτήρα των αντιπροσώπων του λαού, που γρήγορα όμως υποχώρησε υπέρ των κομμάτων και των πολιτικών, ιδεολογικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών τους. Πρέπει τέλος να διευκρινιστούν έπακριβώς οι άρμοδιότητες τής κεντρικής εξουσίας, ή σχέση της μέ τίς περιφέρειες και οι άρμοδιότητες των τελευταίων, καθώς και οι τομείς στους όποιους ή κεντρική εξουσία δέν είναι παρά μία «τέταρτου βαθμού» συνένωση των περιφερειακών εξουσιών.

Ήχει λίγο παράδοξο τό αίτημα τής αποκέντρωσης σε μίαν εποχή όπου λόγω τής διεθνοποίησης των πολιτικών και οικονομικών προβλημάτων (βλέπε π.χ. Τσερνομπίλ, δορυφορική τηλεόραση, ένιαία αγορά στην ΕΟΚ, συσκέψεις των «επτά» κ.λπ.) έγείρεται έπιτακτικά τό άκριβώς αντίστροφο αίτημα, δηλαδή οι διεθνοποιημένοι δημοκρατικοί θεσμοί, ώστε να έλεγχθούν τά φαινόμενα εκείνα που για τήν ώρα εξελίσσονται μέ τους τυφλούς όρους του οικονομικού ανταγωνισμού. Όστόσο κανένα από τά δύο αίτήματα δέν άναιρεί τό άλλο, αφού τό κάθε επίπεδο άπαιτεί και τους αντίστοιχους θεσμούς του. Τό ίδιο ισχύει και μέ τήν πρωτοβάθμια τοπική αυτοδιοίκηση που έχει τόν δικό της άνταντικατάστο ρόλο, τή δική της αυταξία που καμία τριτοβάθμια ένωση δέν μπορεί να άναιρέσει ή να υποκαταστήσει. Άν κάτι προσπαθεί να άναιρέσει ή αποκέντρωση, αυτό είναι ό γιγαντισμός τής εξουσίας, ό κρατισμός, ή μαζοποίηση των ανθρώπων, οι παραμορφωτικά διαμεσολαβούμενοι θεσμοί. Όχι βέβαια ότι λύνονται τά προβλήματα άπλως ή προσαρμογή τής κλίμακας στα ανθρώπινα μέτρα μής φέρνει πίο κοντά σ' αυτά καί, ίσως, πίο κοντά και στη λύση τους.

Δαμανός Παπαδημητρόπουλος

Συνεχίζοντας τις συζητήσεις με δημάρχους της χώρας, όπως τό είχαμε αναγγείλει, δίνουμε σήμερα τό λόγο στον Κώστα Κουρκούτη, δήμαρχο της Θήβας από τό 1975.

Συζητώντας μέ τό Δήμαρχο Θήβας Κώστα Κουρκούτη

Οι πολιτικές δυνάμεις του δήμου

Δεκαπενθήμερος Πολίτης: Είσαι δήμαρχος της Θήβας από τό 1975, και τώρα, στίς προσεχείς δημοτικές εκλογές, υποψήφιος για μία ακόμη φορά. "Όλο αυτό τό διάστημα υποστηρίχθηκε από τό σύνολο των άριστερά της Νέας Δημοκρατίας δυνάμεων, ΚΚΕ, ΚΚΕ έσ., ΠΑΣΟΚ. Ή συνεργασία σας στο δήμο παρουσίασε προβλήματα;

Κώστας Κουρκούτης: Θα μπορούσα να πω ότι ή δωδεκάχρονη εμπειρία μας στη Θήβα δείχνει ότι ή Τ.Α. μπορεί να ξεπεράσει δημιουργικά τίς κομματικές διαμάχες και σκοπιμότητες. Στη Θήβα τουλάχιστον αυτό συνέβη και ή συνεργασία συνεχίζεται μία και οι ίδιες πολιτικές δυνάμεις υποστηρίζουν τό ίδιο ένωτικό ψηφοδέλτιο. Σ' αυτό συνετέλεσε τό γεγονός ότι εγώ δέν άνήκα σε κανένα κόμμα. Κυρίως όμως ότι τό έργο που παρήχθη αυτά τά χρόνια στο δήμο δέν άμφισβητήθηκε από κανέναν, διότι, άλλωστε, ήταν άποτέλεσμα της συμβολής όλων.

Α.Π.: Στη Θήβα μάλλον πρέπει να είστε εξαίρεση γιατί πουθενά άλλου στη Έλλάδα δέν έχουμε παρόμοιο φαινόμενο.

Κ. Κουρκούτης: Τό φαινόμενο μίας νέας δημοτικής συνείδησης που υπερβαίνει τίς κομματικές αντιθέσεις δέν τό βρίσκει κανείς μόνο στη Θήβα. Ύπάρχει κι άλλου, έστω κι άν τώρα, σε τούτες τίς εκλογές, δέν εκφράζεται με ένωτικά ψηφοδέλτια. Έκφράζεται όμως στην πράξη, στην καθημερινή δράση του δήμου. Θα πρόσθετα μάλιστα ότι στη βάση της συντηρητικής παράταξης ήταν πολλοί εκείνοι που υποστήριξαν ότι δέν υπήρχε λόγος στη Θήβα ή Ν.Δ. να κατέβει με ξεχωριστό ψηφοδέλτιο. Τελικά όμως επικράτησε ή αντίθετη αντίληψη που είναι καθαρά άμυντική.

Α.Π.: Ποιά ήταν ή στάση της Ν.Δ. στο δημοτικό σας συμβούλιο;

Κ. Κουρκούτης: Έκτός από εξαίρεσεις δέν θά χαρακτήριζα τή στάση της Ν.Δ. ως στείρα αντιπολίτευση. Βέβαια σε προβλήματα γενικότερου πολιτικού ενδιαφέροντος άκολουθούσαν τήν κομματική γραμμή.

Α.Π.: Σε ποιά θέματα υπήρξε διαφοροποίηση της Ν.Δ.;

Κ. Κουρκούτης: Π.χ. όρισμένοι σύμβουλοι της δέν ψήφισαν τή εκτέλεση έργων με άτεπιστασία, προτιμώντας τή δημοπράτηση και τήν ανάθεση σε εργολάβους, παρά τό γεγονός ότι εμείς έχουμε ικανοποιητικότατο μηχανισμό για τήν εκτέλεση έργων. Βέβαια σε αυτή τή φάση δέν είχαμε να αντιμετωπίσουμε πιά προβλήματα οικιστικά και πολεοδομικά, διότι αυτά είχαν ήδη λυθεί από τό 1976-77, όπου είχε υπάρξει σφοδρή σύγκρουση ανάμεσά μας, δεδομένου ότι ή Ν.Δ. υποστήριζε τήν ύψηλή δόμηση, τούς ύψηλούς συντελεστές κ.λπ.

...να υπερβούμε τό συγκεντρωτικό μοντέλο

Α.Π.: Ποιά ήταν ή στρατηγική της δημοτικής αρχής όλα αυτά τά χρόνια;

Κ. Κουρκούτης: Ή προσπάθειά μας επικεντρώθηκε στο να υπερβούμε τό συγκεντρωτικό μοντέλο διοίκησης που επικρατεί στην Έλλάδα, να υπερβούμε τό συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο, είτε αυτό ήταν της Ν.Δ. είτε του ΠΑΣΟΚ, διότι και με τό σημερινό πλαίσιο, παρόλο που έχουν γίνει όρισμένα θετικά βήματα, ό συγκεντρωτισμός παραμένει. Ήμεεις θεωρούμε ότι ό δήμος πρέπει να είναι ένα αυτόνομο κέντρο λαϊκής εξουσίας. Για να

γίνει αυτό επιδιώξαμε να εκμεταλλευτούμε όλες τίς υπάρχουσες δυνατότητες που κάθε φορά μας παρέχονταν, ενώ παράλληλα δέν σταματήσαμε να διεκδικούμε, να απαιτούμε νέες άρμοδιότητες, νέες εξουσίες για τήν Τ.Α.

Α.Π.: Πώς εξειδικεύθηκε ή προσπάθειά σας;

Κ. Κουρκούτης: Ήδη από τό 1976 ξεκινήσαμε τόν πολεοδομικό σχεδιασμό με τά τότε δεδομένα, και στην προσπάθειά μας να τόν επιβάλουμε υπήρξε μία σφοδρή σύγκρουση με τή συντηρητική παράταξη, αλλά όχι μόνο μ' αυτή. Διότι όταν θίγεται ή ιδιοκτησία, είτε ή γη άνήκει σε άριστερό είτε σε δεξιό είτε σε κεντρώο, στην κρίσιμη στιγμή οι αντιδράσεις είναι σχεδόν ίδιες. Είχαμε πολλές αντιδράσεις από κατοίκους που πολιτικά έντάσσονταν στον προοδευτικό χώρο. Όμολογούμενος, τά κόμματα του δημοκρατικού χώρου βοήθησαν στο να ξεπεραστούν τά προβλήματα και να καμφθούν οι αντιστάσεις της δεξιάς.

Έκτός όμως από τήν προσπάθεια του οικιστικού έλέγχου και πολεοδομικής ρύθμισης, αναπτύξαμε με βάση τόν 947 τίς υπηρεσίες του δήμου έτσι ώστε ό δήμος να έχει άποφασιστικό ρόλο στην εκδοση άδειών οικοδόμησης. Είμαστε από τούς πρώτους δήμους της χώρας που φτιάξαμε τέτοια υπηρεσία. Παράλληλα εκπονήσαμε ένα πρόγραμμα δικτύων έξυπηρετήσεων. Δυστυχώς, στην Έλλάδα ακόμα δέν έχει λυθεί τό πρόβλημα των δικτύων έξυπηρετήσης, όδοποιίας, ύδρευσης, άποχέτευσης, έπικοινωνίας κ.λπ. Στά θέματα αυτά έχουμε κάνει ήδη ένα σημαντικό έργο που είχε και τή μεγαλύτερη άπήχηση στον κόσμο της Θήβας. Στη συνέχεια επιδιώξαμε τίς δραστικές παρεμβάσεις, π.χ. τήν άνάπλαση του

προσφυγικού συνοικισμού, την ανάπλαση του κέντρου της πόλης, την επίλυση του προβλήματος των σχολείων όπου έδω και έναμιση χρόνο έχουμε εμείς την εθούνη της συντήρησής τους με προγραμματική σύμβαση· διαμορφώνουμε ένα σχέδιο κοινωνικοοικονομικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της περιοχής — έδω εντάσσεται τό πρόγραμμα ανάπτυξης της 'Υλικής που χρηματοδοτήθηκε από την ΕΟΚ.

Οί δημοτικές επιχειρήσεις

Α.Π.: 'Υπάρχουν δημοτικές επιχειρήσεις;
Κ. Κουρκούτης: Κατ' αρχήν ή κλασική πιά επιχείρηση ύδρευσης — αποχέτευσης. Μήν ξεχνάμε βέβαια ότι οι επιχειρήσεις αυτές έγιναν επί Νέας Δημοκρατίας. 'Όμως φτιάχτηκαν με βάση μία συγκεντρωτική λογική που έξαρτά την Τ.Α. από την κεντρική! Έξουσία διότι ό νόμος 1069 άπαιτεί τόν έλεγχο σκοπιμότητας από τό νομάρχη ενώ δέν προβλέπεται τέτοιος έλεγχος από τόν κώδικα. Καί δυστυχώς αυτή ή διάταξη ακόμα δέν έχει τροποποιηθεί. 'Αν όμως από ένα δήμο αφαιρεθεί ή αρμοδιότητά του γιά τήν ύδρευση — αποχέτευση, τότε χάνει μία από τίς βασικότερες άποστολές του και γίνεται κάτι σαν τούς δήμους του Λεκανοπεδίου όπου τήν αρμοδιότητα ύδρευσης — αποχέτευσης έχει ή ΕΥΔΑΠ, τής οδοποιίας ή 'Οδοποιία, τών συγκοινωνιών τό ύπουργείο Συγκοι-

νωνιών, τών οικοδομικών άδειών τό Σχέδιο Πόλεως, κ.λπ. Οί δήμοι περιορίζονται στό νά φτιάξουν μία παράσταση θεάτρου, κάποιες κατασκευώσεις και ΚΑΠΗ ή θά βγάλουν ψηφίσματα. Καί ή ΔΕΥΑΘ, όπως όλες οι σχετικές επιχειρήσεις τής χώρας, στό βαθμό που διατηρείται ή διάταξη γιά τόν έλεγχο σκοπιμότητας τών έργων από τό νομάρχη, ύπάρχει ό κίνδυνος νά μετατραπεί σε μία επιχείρηση πλήρως έλεγχόμενη από τήν κεντρική έξουσία.

Μιά άλλη επιχείρηση είναι ή ΔΕΠΟΑΘ, Δημοτική 'Επιχείρηση Οικιστικής 'Ανάπτυξης τής Θήβας. Μιά παρένθεση: δέν πιστεύω ότι οι δημοτικές αρχές πρέπει νά αναλαμβάνουν δραστηριότητες του πρωτογενούς ή του δευτερογενούς τομέα, νά ιδρύουν δηλαδή άγροτικές ή βιομηχανικές επιχειρήσεις, αλλά ότι, κυρίως, πρέπει νά πάρουν στά χέρια τους τίς δραστηριότητες κοινής όφελείας, τίς υπηρεσίες. Τό πρόβλημα δέν είναι νά ανταγωνιστούμε τήν ιδιωτική πρωτοβουλία γιαντί αν άποτύχουμε θά είναι μπούμεραγκ, αλλά νά κατακτήσουμε τόν τομέα τών υπηρεσιών ύπέρ τών δημοτών και του γενικότερου συνόλου.

'Ας γυρίσουμε όμως στή ΔΕΠΟΑΘ. Μακροπρόθεσμα προγραμματίζεται ή παρέμβαση στην άξία τής γής, στις χρήσεις, στον έλεγχο τών ένοικίων. Τώρα προωθεί τό έργο τής ανάπλασης του προσφυγικού συνοικισμού, τόν έλεγχο όλης τής στεγαστικής πολιτικής που άσκειται

στην πόλη από Ταχυδρομικά Ταμειυτήρια, 'Οργανισμό 'Εργατικής Κατοικίας, Κτηματική Τράπεζα — όλους δηλαδή όσοι σχετίζονται είτε με τή χρηματοδότηση είτε τήν κατασκευή κατοικίας— γι' αυτό και, σε συνεργασία με τό ύπουργείο 'Εσωτερικών, κάναμε μία προγραμματική σύμβαση με συμμετοχή όλων τών σχετικών φορέων. 'Από τήν άλλη μεριά, σε επιχειρηματική βάση, επιδιώκουμε τήν άξιοποίηση πολιτιστικών χώρων όπως ή λειτουργία ενός θερινού κινηματογράφου που μίσθωσε ό δήμος και που ιδιαίτερα φέτος λειτούργησε πολύ καλά.

Μετά, οργανώνουμε παιδικές κατασκηνώσεις στον Βόρειο Εύβοϊκό, όπου νοικιάσαμε από τόν 'Οργανισμό Κοπαίδος μία έκταση πέντε στρεμμάτων, δυναμικότητας 70 παιδιών τήν περίοδο. Στίς δραστηριότητες τής ΔΕΠΟΑΘ ανήκει επίσης ή Δημοτική 'Αγορά, ή άξιοποίηση ενός χώρου 1.000 στρ. στην 'Υλική, τό πνευματικό κέντρο που έτοιμάζεται τέλος, στήν περιουσία τής έχει ένα λατομείο αδρανών.

...τό ζήτημα τής 'Υλικής και ή μόλυνσή της

Α.Π.: Μιλούσες προηγουμένως γιά τήν ανάπτυξη τής 'Υλικής. Ποιά είναι τό πρόγραμμά σας;

Κ. Κουρκούτης: 'Η 'Υλική είναι τό εφεδρικό ρεζερβουάρ γιά τήν ύδρευση τής

Ἀθήνας. Ἀλλά λόγω τῶν βιομηχανιῶν τῆς περιοχῆς ἀλλά καί λόγω ἐντατικῆς χρήσης φυτοφαρμάκων στήν ἀγροτική παραγωγή ὑπάρχει ὀξύ πρόβλημα μόλυνσης καί εἶναι δικαιολογημένη ἡ εὐαισθησία τῆς κυβέρνησης γιά τήν προστασία τῆς. Ἀλλωστε, σύμφωνα μέ τό νόμο, δέν μποροῦν νά ἐγκατασταθοῦν βιομηχανίες στήν περιοχή σέ μιά ἀκτίνα δέκα χιλιομέτρων πού φτάνει μέχρι ἕξ ἀπό τή Θήβα. Αὐτή ἡ ἐπέκταση ἐγινε πρόσφατα χωρίς καμιά εἰδική μελέτη γιά τόν προσδιορισμό τῶν αἰτιῶν τῆς ρύπανσης καί τοῦ τρόπου ἀντιμετώπισής της, πράγμα πού γίνεται ἀνασχετικός παράγοντας γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανικῆς ζώνης. Πρόβλημα ἐπίσης δημιουργεῖται γιά τίς ἐγκαταστάσεις καθαρισμοῦ τῶν ἄστικῶν λυμάτων τῆς πόλης. Ἐμεῖς ἐπειδή τό θέμα εἶναι πολύ σοβαρό κάνουμε μιά μελέτη γιά ὑπόγεια διάθεση τῶν λυμάτων. Ἐξελουμε δηλαδή ν' ἀποφύγουμε τή μεταφορά τῶν λυμάτων στόν Βόρειο Εὐβοϊκό διότι τό κόστος εἶναι ὑπέρογκο καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά θά ὑπάρξει μόλυνση τῆς θάλασσας. Παραπέρα, τήν Ὑλίκη τήν βλέπουμε ὡς φυσικό πόρο, μπορεῖ νά ἀξιοποιηθεῖ γιά τόν τουρισμό, τό ναυαθλητισμό, γ' αὐτό προσπαθοῦμε νά ἀποδείξουμε σ' ἄπορρηγεία ὅτι ἡ λύση τῶν ὑπερβολικῶν ἀπαγορεύσεων πού ἀκινετοποιεῖ τή βιομηχανική ζώνη σέ συνδυασμό μέ τή μεταφορά τῶν λυμάτων στόν Β. Εὐβοϊκό εἶναι ἡ λύση τῆς ἀδράνειας, τῆς παράλυσης.

...μιά ἀναρχή βιομηχανική ζώνη

Δ.Π.: Ποιά κατάσταση ὑπάρχει μέ τήν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανικῆς ζώνης;

Κ. Κουρκούτης: Μετά τό '60, μέ κάποια φορολογικά κίνητρα, οἱ ἐπενδύσεις πέρασαν στήν ἄλλη ὄχθη τοῦ Ἀσωποῦ, ἀφοῦ ἐπῆξαν τά Οἰνόφυτα, ἐπεκτάθηκαν πρὸς τή Θήβα, χωρίς νά δημιουργεῖται παράλληλα ὑποδομή καί χωρίς καμιά σχέση τῆς ἐπένδυσης μέ τήν κατάσταση τῆς περιοχῆς. Δέν ὑπῆρχε π.χ. ἐργατικό δυναμικό καί τά ἐργοστάσια ἐπανδρώνονταν μέ ἐργάτες ἀπό τό Λεκανοπέδιο. Ἐτσι τό Λεκανοπέδιο ἐπεκτάθηκε ὡς τή Θήβα. Τώρα, μέ τόν ἐπενδυτικό μαρασμό, ἔχει περιοριστεῖ ἡ ἀνάπτυξη καί ἀπό τήν ἄλλη μεριά, ἐπειδή ἡ Ἀθήνα ἔχει χάσει τήν ἐλκτική τῆς δύναμη τά ἐργοστάσια τῆς περιοχῆς ὅς πρὸς τό ἐργατικό δυναμικό ἐξυπηρετοῦνται ἀπό τόν ντόπιο πληθυσμό, Θηβαίους ἢ ἀπ' τὰ γύρω χωριά ἀλλά καί ἀπό τήν ἐπαρχία Λιβαδειᾶς, ἀπό τή Λοκρίδα. Παράλληλα ὑπάρχει μιά σημαντική ἀγροτική ἀνάπτυξη μέ τίς δυναμικές καλλιέργειες καί τήν καθετοποίηση τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς.

...οἱ μειονότητες, Τσιγγάνοι καί Πομάκοι

Δ.Π.: Ὑπάρχει ὡστόσο καί σημαντικός ἀριθμός μειονοτήτων, π.χ. Τσιγγάνοι...

Κ. Κουρκούτης: Κανείς δέν ξέρεי πόσοι εἶναι ἀκριβῶς. Ὄταν βγαίνουν τά κρεμμύδια ὑπάρχει ἐφοδος Τσιγγάνων· μετά πάνε ἄλλοι. Γενικά ἡ Θήβα εἶναι δέκτης ἐσωτερικῆς μετανάστευσης, ἔχουν ἐρθεῖ ἀπό Λοκρίδα, Ἀγραφα, ἀκόμη καί Μου-

σουλᾶνοι ἀπό τή Θράκη, Πομάκοι. Ὁλοὶ αὐτοὶ ἐγκαθίστανται στίς ὑποβαθμισμένες περιοχές, π.χ. στόν προσφυγικό συνοικισμό πού θέλουμε νά τόν ἀναπλάσουμε, ἐνῶ οἱ Τσιγγάνοι κατασκηνοῦν στά πέριξ τοῦ συνοικισμοῦ. Καί δυστυχῶς δημιουργοῦνται πολλά προβλήματα μέ τούς ντόπιους. Ὁ δήμος ὁμως γιά νά μή φτάσουμε σέ φαινόμενα Ἐξαμιλιῶν, προσπάθει νά μή φτιαχτοῦν γκέτο.

Δ.Π.: Δηλαδή, ὑπάρχουν ἐκδηλώσεις ρατσισμοῦ;

Κ. Κουρκούτης: Ὑπάρχουν δυστυχῶς. Καί προσπαθοῦμε νά ἄρουμε τίς καταστάσεις πού δημιουργοῦν ἐντάσεις μέ τούς ντόπιους.

Δ.Π.: Τά παιδιά τους πηγαίνουν σχολεῖο;

Κ. Κουρκούτης: Νάι, κυρίως ὁμως τά παιδιά Τσιγγάνων πού ἔχουν κάποια μονιμότητα ἐγκατάστασης. Οἱ περισσότεροι μετακινοῦνται συνεχῶς. Προσωπικά σκέφτομαι ὅτι δέν εἶναι τόσο τραγικό ἂν τά παιδιά τῶν Τσιγγάνων σπάσουν κάποιο παιχνίδι σέ μιά παιδική χαρά ἢ κανένα παγκάκι. Θά τά ξαναφτιάξουμε. Τό σημαντικό εἶναι νά βρεθεῖ ἕνας τρόπος ἰσορροπίας, μιά συνύπαρξη ντόπιων καί Τσιγγάνων.

Δ.Π.: Ὑπάρχει πρόβλημα ἀνεργίας στή Θήβα;

Κ. Κουρκούτης: Σίγουρα ἀλλά κανείς δέν ξέρει τήν ἀκριβῆ τῆς ἔκτασης. Ἐμεῖς στό δήμο γιά τέσσερις προσλήψεις εἴχαμε 140 αἰτήσεις. Μιά μελέτη πού κάναμε μέ κοινωνιολόγους, πού χρηματοδοτήθηκε ἀπό τήν ΕΟΚ, ἔδειξε ὅτι τό πρόβλημα εἶναι ὀξύ στούς νέους, τίς γυναῖκες, τούς ἀνεπίκευτους. Εἶναι μιά περιεργή ἀνεργία. Στήν πραγματικότητα πρόκειται γιά ἄτομα πού ζητοῦν ἐργασία στήν πόλη γιάτι θέλουν νά φύγουν ἀπό τήν ἐξάρτηση τοῦ σπιτιοῦ ἢ γιάτι θέλουν νά ἐγκαταλείψουν τίς ἀγροτικές δουλειές στά χωριά.

...τό ζήτημα τῶν πόρων

Δ.Π.: Πῶς ἀντιμετωπίζετε τό ζήτημα τῆς χρηματοδότησης τῶν δραστηριοτήτων τοῦ δήμου;

Κ. Κουρκούτης: Τό δυσᾶρεστο εἶναι ὅτι δέν μποροῦμε ποτέ νά ξέρομε προκαταβολικά ποιά χρηματοδότηση θά ἔχουμε. Ὄυτε καν τήν ἐπιχορήγηση τοῦ κράτους μποροῦμε νά ξέρομε ὅταν συντάσσουμε τόν προϋπολογισμό μας, μέ ἀποτέλεσμα ἢ νά μῆν προγραμματίζουμε τίς δραστηριότητές μας ἢ νά ἐκπονοῦμε προγράμματα τά ὁποῖα βρίσκονται στόν ἄερα μιά καί δέν ξέρομε τί χρήματα θά ἔχουμε γιά νά τά φέρομε σέ πέρας.

Δ.Π.: Ποιά εἶναι ἡ ἀποψή σου γιά τή φοροληπτική ἀρμοδιότητα τῶν δήμων;

Κ. Κουρκούτης: Εἶμαι κατηγορηματικός στό ὅτι οἱ δήμοι πρέπει νά ἀποκτήσουν δικούς τους πόρους, νά τούς μεταβιβάστον φόρο ἀπό τήν κεντρική ἐξουσία. Αὐτό δέν σημαίνει ἀξέση τῶν βαρῶν γιά τούς φορολογούμενους γιάτι μιλᾶμε γιά μεταφορά φόρων. Ἐτσι μόνο θά ἔχουν οἱ δήμοι οἰκονομική αὐτοτέλεια, θά ξέρουν σέ ποιούς πόρους μποροῦν νά βασιστοῦν ἀλλά, γνωρίζοντας τήν εἰσοδηματική κατάσταση τῶν δημοτῶν, νά μποροῦν νά ἀσκοῦν κοινωνική πολιτική, πράγμα πού κοντά στά ἄλλα θά ἐνισχύσει τή δημοτι-

κή ἀρχή ὡς αὐτόνομο πολιτικό κέντρο ἄμεσα ἐλεγχόμενο ἀπό τούς δημότες. Κι αὐτό εἶναι τό ὕπ' ἀριθμόν ἕνα πολιτικό πρόβλημα τῆς Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης. Παράλληλα, ὁμως, καί μέχρι νά θεσπιστεῖ ἡ φοροληπτική ἱκανότητα, πρέπει ὀπωσδήποτε νά ἀυξηθεῖ ἡ τακτική ἐπιχορήγηση ἀπό τόν κρατικό προϋπολογισμό, γιά νά μποροῦμε νά ἀντιμετωπίσουμε καί τά προγράμματα καί τά λειτουργικά ἐξοδα.

Ὁ δεύτερος καί τρίτος βαθμὸς Τ.Α.

Δ.Π.: Ἡ οἰκονομική αὐτοτέλεια ὁμως τῶν δήμων προϋποθέτει —καί συνεπάγεται— δεύτερο καί τρίτο βαθμὸ Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης. Ποιές εἶναι οἱ δικές σας ἀπόψεις στό θέμα αὐτό;

Κ. Κουρκούτης: Πιστεύω ὅτι ὁ β' βαθμὸς πρέπει νά εἶναι συνεπής, αὐθεντικός βαθμὸς Τ.Α., πού σημαίνει αἰρετός. Τό Νομαρχιακό Συμβούλιο πρέπει νά ἐκλέγεται ἄμεσα καί μάλιστα μέ ἀπλή ἀναλογική. Νά μῆ συντίθεται ἀπό ἐκπροσώπους τῶν διαφόρων φορέων. Ἀλλωστε ὅλοι οἱ κλάδοι καί οἱ παραγωγικές τάξεις θά ἐκπροσωποῦνται ὁπως ἢ ἄλλως μέσω τῶν ἐκλεγμένων ἀντιπροσώπων. Τά ἴδια θά μποροῦσε νά πει κανεῖς καί γιά τόν τρίτο βαθμὸ. Βασικό εἶναι ἐπίσης νά μῆν ὑπάρχει ἐπικάλυψη, μπέρδεμα ἐξουσιῶν καί ἀρμοδιοτήτων ἢ νά μῆ φτιαχτεῖ ἀπό τήν πρωτοβάθμια ὡς τήν τριτοβάθμια Τ.Α. μιά νέα γραφειοκρατία.

Δ.Π.: Δέν ὑπάρχει φόβος νά ἀποδυναμωθεῖ ἡ πρωτοβάθμια Αὐτοδιοίκηση μέ τό β' ἢ τόν γ' βαθμὸ;

Κ. Κουρκούτης: Περισσότερο ἀπ' ὅσο εἶναι σήμερα ἀποκλείεται. Πάντως ὁ φόβος ὑπάρχει καί γι' αὐτό μιλοῦσα γιά ἀκριβῆ προσδιορισμό τῶν ἀρμοδιοτήτων μεταξύ τῶν τριῶν βαθμῶν. Ἄλλο ἕνα ζήτημα, σοβαρότατο, εἶναι ὁ καθορισμός τῶν περιφερειῶν κάθε βαθμοῦ, τά τοπικά του ὄρια. Πρέπει νά ὑπάρξουν σαφῆ κριτήρια κοινωνικά, οἰκονομικά, γεωγραφικά, ἐπικοινωνίας, νά μελετηθοῦν οἱ πραγματικές ροές. Τό χειρότερο θά ἦταν νά κρατηθοῦν οἱ ἰσχύουσες διαιρέσεις, ὡς ἔχουν οἱ νομοὶ νά μεταβαπτιστοῦν νομαρχιακή περιφέρεια. Γιά παράδειγμα, ἡ ἐπαρχία Θήβας καί ἡ ἐπαρχία Λιβαδειᾶς πού ἀποτελοῦν τό νομὸ Βοιωτίας δέν ἔχουν καμιά κοινωνική σχέση μεταξύ τους, δέν ὑπάρχουν ἐμπορικές συναλλαγές, ὅυτε καν προξενεῖα γίνονται ἀνάμεσα στίς δύο ἐπαρχίες. Τό Κρεκούκι πάλι εἶναι ἐντελῶς παράλογο νά ἐντάσσεται στό νομὸ Ἀττικῆς.

Κράτος καί Τοπική Αὐτοδιοίκηση

Δ.Π.: Πῶς ἔλέπετε τή σχέση Τοπικῆς Αὐτοδιοίκησης καί κράτους;

Κ. Κουρκούτης: Εἶναι μιά σχέση ἀπό τή φύση τῆς ἀναγωνιστικῆς, φαινόμενο περισσότερο τονισμένο μέ τόν ἀξέανόμενο συγκεντρωτισμό πού παρατηρεῖται στήν κοινωνία, μέ τήν ὑπερανάπτυξη τῆς πληροφορικῆς καί τόν ἐλεγχό τῆς πληροφορίας ἀπό ὀρισμένα κέντρα. Ἡ αὐτοδιοίκηση θά μποροῦσε, καί σέ μερικές περιπτώσεις ἔμπορεσε, νά εἶναι ἕνα κίνημα ἀντίστασης στήν κεντρική κρατική ἐξου-

σία. Αυτό τό βλέπουμε καθαρά στό ζήτημα μεταφορᾶς ουσιαστικῶν ἐξουσιῶν στήν Τ.Α. Τό κράτος, ἀκόμα κι ὅταν διακηρύσσει ἀποκεντρωτικές ἀρχές, ὄντας μέσα στή λογική τοῦ ἐξουσιαστή/ἐξουσιαζόμενων, δέν εἶναι διατεθειμένο νά κάνει τά ἀποφασιστικά βήματα. Αυτό τό εἶδαμε καί μέ τήν κυβέρνηση τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Δ.Π.: Τό ΠΑΣΟΚ ὡστόσο θεσμοθέτησε μιά σειρά νέων θεσμῶν πού ἐφανίστηκαν ὡς ἡ πεμπτοῦσία τῆς ἀποκέντρωσης καί τῆς μεταφορᾶς ἐξουσιῶν στήν Τ.Α., ὅπως τά νομαρχιακά συμβούλια.

Κ. Κουρκοῦτης: Τά νομαρχιακά συμβούλια, ἄς μὴν τό κουβεντιάζουμε, δέν εἶναι αὐτοδιοίκηση. Γενικά, ποιοτικό ἀποτέλεσμα μέ τούς νέους νόμους δέν δημιουργήθηκε. Τά μέτρα εἶναι χωρίς συνέπεια, εἶναι ἀποσπασματικά. Π.χ. παρά τό γεγονός ὅτι ἀποτελοῦν μιά ἐκμεταλλεῖσιμη δυνατότητα γιά τήν Τ.Α., οἱ προγραμματικές συμβάσεις δέν λύνουν τό πρόβλημα. Γιατί ὁ νόμος λέει ὅτι τό κράτος «δύναται» νά προβεῖ σέ προγραμματική σύμβαση. Ἀνήκει στή διακριτική του εὐχέρεια ἡ σύναψή της. Ἐπίσης, μέ βάση τόν 1416, δέν ἔχει καθόλου προχωρήσει ἡ ἀνάθεση ἀρμοδιοτήτων μέ διατάγματα. Ἀκόμα περιμένουμε τό διάταγμα γιά τήν τροποποίηση τοῦ σχεδίου πόλης, γιά τίς ἀρμοδιότητες πολεοδομικοῦ σχεδιασμοῦ στή Θήβα. Ἐπομένως δέν ἀρκοῦν οἱ ἐντυπώσεις πού δημιουργοῦνται ἀπό τό γεγονός ὅτι, σέ σχέση μέ τήν ἐντελῶς ἀνυπαρκτή πρὶν Τ.Α., τώρα ἔχουν γίνει κάποια βήματα. Χρειαζόνται τολμηρά μέτρα. Οὔτε πιστεύω ὅτι ἡ Τ.Α. δέν ἔχει ὀριμαίνει γιά νά πάρει ἀρμοδιότητες.

Δ.Π.: Ἡ πολιτική τοῦ κράτους, μέ τό ΠΑΣΟΚ, λειτουργεῖ ἀποκεντρωτικά ἢ, ἀπλῶς, δημιούργησε σέ τοπικό ἐπίπεδο μηχανισμούς ἀναπαραγωγῆς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, μέσω τῶν τοπικῶν παραγόντων;

Κ. Κουρκοῦτης: Σίγουρα λειτουργεῖ καί

ἀποκεντρωτικά. Δέν μπορεῖς νά διαγράψεις τά ὅσα ἔγιναν παίρνοντας ὑπόψη βέβαια τί κατάσταση ὑπῆρχε πρὶν. Τουλὰχιστο αὐτό λέει ἡ δική μου ἐμπειρία πού εἶμαι δήμαρχος ἀπό τό '75. Ἐν πάση περιπτώσει, σήμερα γιά νά πληρώσουμε τούς ὑπαλλήλους δέν πᾶμε κάθε δεκαπέντε στό ὑπουργεῖο. Γενικά ὁμως δέν πάψαμε νά ἐξαρτιόμαστε ἀπό τήν κεντρική ἐξουσία. Καί ὅπου τά πράγματα εἶναι κάπως διαφορετικά ὀφείλεται στήν πρωτοβουλία καί τό δυναμισμό ἀνθρώπων πού ἀφοσιώθηκαν στήν Τ.Α.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι: 85.000 δρχ. τό τετραγωνικό μέτρο

Δ.Π.: Ἡ Θήβα εἶναι μιά πόλη μέ τρισχιλιετή ἱστορία, ἐπομένως μέ μεγάλο ἀρχαιολογικό πλοῦτο. Πῶς ἀντιμετωπίζεται τό πρόβλημα αὐτό καί ποιές οἱ σχέσεις μέ τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία;

Κ. Κουρκοῦτης: Τό πρόβλημα εἶναι ἐκρηκτικό. Μέ τό παραμικρό σκάσιμο βρίσκεσαι πάνω σέ ἀρχαία, γιατί ἡ σημερινή πόλη εἶναι χτισμένη πάνω στήν ἀρχαία Θήβα. Ὑπάρχουν στρώματα προϊστορικά, στρώματα τῆς κλασικῆς ἐποχῆς, τό κενό πού δημιουργεῖται μετά τό κάψιμο τῆς πόλης ἀπό τόν Μ. Ἀλέξανδρο, τῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, βυζαντινά, μεταβυζαντινά.

Δυστυχῶς ὑπάρχει μιά συνεχῆς σύγκρουση μέ τή δομή τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Ἐμεῖς ὄχι μόνο δέν ὑποτιμοῦμε τήν πολιτισμική καί ἐπιστημονική σημασία τῶν ἀρχαιολογικῶν θησαυρῶν ἀλλά ἐπιπλέον θεωροῦμε ὅτι μπορεῖ νά ἀποτελέσουν πόρο γιά τήν τουριστική ἀνάπτυξη τῆς πόλης. Μέσα στόν πολεοδομικό σχεδιασμό πού κάναμε, μέ δική μας πολιτική εὐθὴνη δεσμεύσαμε τούς ἀρχαιολογικούς χώρους καί χρεωθήκαμε τή σύγκρουση μέ τήν ἰδιοκτησία τῶν χώρων

αὐτῶν. Διότι δέν πρέπει νά ξεχνᾶτε ὅτι ὁ κόσμος ἔχει μιά ἀρνητική στάση γιά τά ἀρχαία, ἂν αὐτά πρόκειται νά τοῦ στερῆσουν τή γαιοπρόσοδό του. Προπολεμικά βέβαια οἱ παλαιοὶ Ὀθβαῖοι καί μάλιστα ἡ ἑλίτ ἦταν πολύ «φιλοαρχαιολογικοί», ὀνόμαζαν τά παιδιά τους Ἀντιγόνη, Κάδμο, Οἰδίποδα, Ἐπαμεινώνδα, Ἰοκάστη κ.λπ. Ὅταν ὁμως, μεταπολεμικά, ἀνέβηκε ἡ τιμὴ τῆς γῆς ἄλλαξαν τά πράγματα.

Δυστυχῶς ὁμως δέν μποροῦμε νά συνεργαστοῦμε μέ τόν τρόπο πού δουλεύει καί χειρίζεται τά ζητήματα ἡ Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία. Κατ' ἐπανάληψη τονίσαμε τήν ἀνάγκη ὅτι γιά τά ἀρχαιολογικά ὁ δήμος πρέπει νά ἔχει ἀποψη, νά ἔχει δικούς του ἀρχαιολόγους ὥστε οἱ ἀπόψεις του νά εἶναι καί ἐπιστημονικά τεκμηριωμένες, νά συζητᾶ μέ τήν Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία. Σήμερα τά πάντα, ἀκόμα καί ἡ μετακίνηση μιᾶς πέτρας, ἐξαρτῶνται ἀπό τό Κεντρικό Ἀρχαιολογικό Συμβούλιο πού κατά κανόνα ξεχνᾶ τί εἶναι ἡ Θήβα σήμερα. Ξεχνᾶ ἐπίσης ὅτι Θήβα δέν εἶναι μόνο ὁ Κάδμος ἀλλά καί τά βυζαντινά καί τά μεταβυζαντινά, ξεχνᾶ ὅτι τό πρόβλημα δέν εἶναι ἡ ἀνεύρεση τοῦ διακεκριμένου ἀντικειμένου ἀλλά ἡ ἀποκάλυψη τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς. Ἀπό τήν ἄλλη μεριά οἱ ἀπαλλοτριώσεις κοστίζουν ὑπέρμετρα. Πρόσφατη τιμὴ: 85.000 δρχ. τό τετραγωνικό μέτρο. Ἡ Ἀρχαιολογική Ὑπηρεσία ὅταν ἔχει χρήματα προβαίνει σέ ἀπαλλοτριώσεις καί κρατᾶ τά οἰκόπεδα ἀνεκμετάλλευτα, περιμένοντας πότε θά γίνει ἡ μεγάλη ἀνασκαφή, πότε θά ῥθει κάποιοι Ἐβανς. Ὅλα τά ἄλλα εἶναι οἱ ὀνομαζόμενες σαστικές ἀνασκαφές. Δηλαδή, πᾶμε νά χτίσουμε π.χ. ἕνα σχολεῖο, βγαίνουν ἀρχαία, ἡ ἀρχαιολογική ὑπηρεσία μαζεύει καί καταγράφει ὅ, τι μπορεῖ καί ὑστερα κουκούλωμα. Προγραμματισμένη ἀνασκαφή δέν γίνεται.

Ἀθήνα — Θήβα: ἀντίπαλες πόλεις;

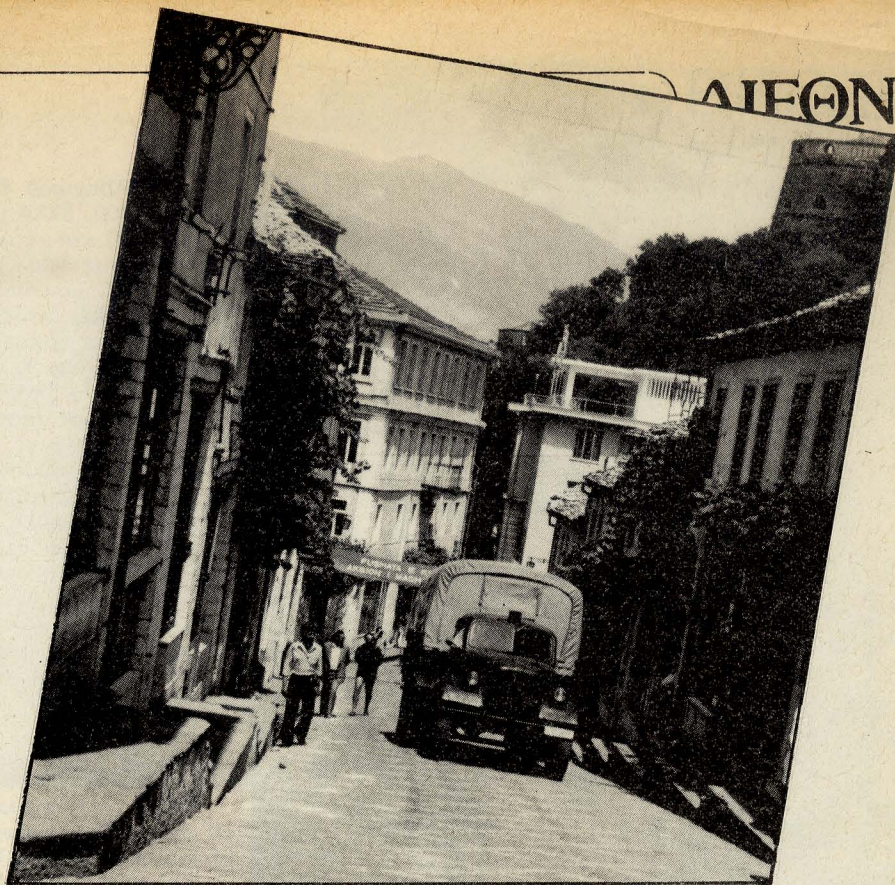
Δ.Π.: Καί ἕνα τελευταῖο ἐρώτημα: τό γεγονός ὅτι ἡ Θήβα εἶναι διπλά στήν Ἀθήνα, μιά ὥρα μέ τό αὐτοκίνητο, λειτουργεῖ θετικά ἢ ἀρνητικά γιά τήν πόλη;

Κ. Κουρκοῦτης: Ἐδῶ βρίσκεται μιά βασική ἰδιομορφία τῆς Θήβας. Ἡ γεινίαση λειτουργεῖ καί θετικά καί ἀρνητικά. Στό μέτρο πού ἡ Ἀθήνα ἔχει γίνει ἀβίωτη, ἔχει χάσει τήν ἑλκτική τῆς δύναμη, ἡ Θήβα κρατᾶ περισσότερο τόν κόσμο της. Πάντα ὁμως ὑπάρχουν προβλήματα αὐτοδυναμίας, διότι εἶναι δύσκολο ἢ καί ἀδύνατο νά δημιουργηθοῦν ἐδῶ πολιτιστικά προϊόντα, μιά ἀτόνομη πολιτιστική καί πολιτική ζωή. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὑπάρχει μιά ροή πρὸς τήν Ἀθήνα. Καί μιά καί μιλάμε γιά πολιτισμό, γιά κουλτούρα, γιά μένα δέν εἶναι συνώνυμο μέ τή δημιουργία κάποιοι τμήματος φεστιβάλ ὅτε μέ τὴ στέγαση κάποιων δραστηριοτήτων σέ ἕνα πνευματικό κέντρο σάν κι αὐτό πού φτιάχνουμε. Ἡ προσφορά μας ὡς δήμων στό τομεᾶ αὐτό θά πρέπει νά εἶναι, κυρίως, ἡ δημιουργία ὑποδομῶν γιά τήν γενικότερη καλλιέργεια τῶν πολιτῶν, γιατί μόνο ἔτσι μπορεῖ νά ὑπάρξει ἀντίσταση στήν καθημερινή ἐπενέργεια τῆς βιομηχανίας τῆς κουλτούρας καί πραγματική πολιτιστική δημιουργία.

ΑΛΒΑΝΙΑ

Σοσιαλιστική νησίδα;

Νομίζετε πως είμαι μικρή με τα σωστά; μικρή να μη με λέτε και τά 'κλεισα τα εφτά.

Το Αλφαβητάριο πάει, διαβάζω, γράφω ορθά κι ευχαριστώ το Κόμμα που με 'μαθε πολλά.

Πρόγραμμα για τά όκτατάξια σχολεία τής ελληνικής μειονότητας, τάξη Α-Δ.

Ἀποχαιρετώντας τά πάτρια ἐδάφη στήν Κακαβιά, νιώθεις λίγο περίεργα. Ξέρεις πολύ λίγα γιά τήν Ἀλβανία καί τόν κόσμο τής, τό «σοσιαλισμό» τής, τήν ἀπομόνωσή τής, τίς ρήξεις τής μέ τήν ΕΕΣΔ στήν ἀρχή καί τήν Κίνα σχετικά πρόσφατα. Ξέρεις τό ἀλβανικό ἔπος καί τίς κορόνες γιά τή Βόρεια Ἡπειρο.

Ἀφήνοντας τό παρεκκλήσι δίπλα στήν μπάρα τῶν συνόρων καί τούς τεράστιους σταυρούς πού ἔχουν φτιαχτεί στά ἀπαρτά ἐλληνικά βουνά, δέλεαρ τής ὀρθόδοξης πατρίδας γιά τούς Ἑλληνες ἀδελφούς, περνᾶμε στήν Ἀλβανία. Κάτω ἀπό τό σοβαρό βλέμμα τοῦ ἀγρυνου στρατιώτη μέ τίς μπότες καί τούς ξυρισμένους κροτάφους, σέ ἀντίθεση μέ τούς δικούς μας (σαγιόνάρες κ.λπ.), γνωρίζομαστε μέ τούς δύο ξεναγούς μας (ὁ ἕνας τής ἐλληνικῆς μειονότητας) καί, περνώντας ἀπό ἀλεπάλληλα φυλάκια, πολυ-

βολεῖα καί ἠλεκτροφόρα σύρματα, κινᾶμε γιά τούς (Ἁγίους) Σαράντα, μικρή ὁμορφη πόλη στό Ἴόνιο μέ φόντο τήν Κέρκυρα.

Τό τοπίο ἴδιο μ' αὐτό πού ἀφήσαμε πίσω μας. Ὁ στενός δρόμος διασχίζει συνεχῶς χωράφια στά ὁποῖα δουλεύει ἀκόμα ὁ κόσμος παρότι ἔχει ἀρχίσει νά σκοτεινιάζει. Ὅ,τι μπορεῖ νά καλλιεργήσει ὁ ἄνθρωπος, καλλιεργεῖται: ἀκόμα καί τά πρηνή τοῦ δρόμου.

Τά πρώτα λόγια τοῦ ξεναγοῦ μας τό ἐπιβεβαιώνουν. Ἐδῶ ἦταν ἔλος καί τό ἀποξηράναμε, ὅπως καί ἄλλοῦ, ἐδῶ στρίψαμε τό ποτάμι, κι ἔτσι ὅλη ἡ γῆ καλλιεργεῖται. Ὁ κόσμος δουλεύει 48 ὥρες τήν ἐβδομάδα. Τά πάντα εἶναι κρατικά. Μόνο στή γῆ ὑπάρχουν ἀγροτικοί συνεταιρισμοί πού εἶναι περισσότεροι ἀπό τά κρατικά ἀγροκτήματα, ἀλλά σέ λίγο πού ὁ λαός θά ὀρμάσει, θά γίνουν ὅλα κρατικά. Τό κάθε κοπάδι ἔχει δύο βοσκούς (ἕνα ὀχτάωρο ὁ καθένας).

Διάλογος Κνιτῶν:

— Εἶναι σοσιαλισμός.

— Ναί, ἀλλά μέ πολύ χαμηλές παραγωγικές δυνάμεις. (Καί ἐδῶ πού τά λέμε, ἡ Ἀλβανία δέν κινεῖται σέ πολὺ διαφορετικές ἐπιλογές ἀπό τίς ἄλλες χώρες τοῦ ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ. Κρατισμός καί ἰσοκατανομή. Μᾶλλον ποσοτικές εἶναι οἱ διαφορές).

Στό δρόμο μας πρὸς τό Βορρά διασχίζουμε τή Δρό-

πολη (ἐλληνικὴ μειονότητα) μέ μόνιμο φόντο καλλιεργημένα χωράφια καί ποταμούς μέ ἄφθονο νερό. Πουθενά ἐργοστάσια καί ἀπό τίς ἐρωτήσεις μας καταλαβαίνουμε ὅτι καί στή βιομηχανία ἡ κύρια ἀποστολή εἶναι ἡ ὑποστήριξη τῆς γεωργίας: λιπάσματα, ἐργοστάσιο, τρακτέρ, ἀνταλλακτικά.

Ἐδῶ λοιπόν τό πρόβλημα πού παρουσιάζεται εἶναι τεράστιο: τό «οἰκολογικό». Ἡ καλλιεργήσιμη γῆ δέν μπορεῖ νά ἀυξηθεῖ ἄλλο. Τί θά γίνει μετά ἀπό δέκα χρόνια; Ἀγρανάπαυση ἤδη ἐφαρμόζουν. Θά περιοριστοῦν οἱ γεννήσεις; Θά προχωρήσουν σέ βιοχημικές καλλιέργειες; Τί ἄλλο; Φαίνεται πάντως ὅτι τό ἰδεολογικό ὑπόβαθρο τῆς αὐτοδυναμίας θά ὑποστῆι πλήγμα.

Φτάνουμε στήν περιοχή τῶν πετρελαιοπηγῶν. Γεωτρήσεις κάθε 200 μέτρα μέ πρωτόγονη ἀντληση, ἀκριβῆς τό ἐπόμενο στάδιο τοῦ μαγγανοπηγάδου. Ἡ ἴδια ἐντύπωση καί σέ ἕνα ἐργοστάσιο παραγωγῆς καλωδίων πού ἐπισκεφθήκαμε. Σπάνε τό χαρμάνι μέ τό χέρι, γράφουν μέ κοντυλοφόρο πού βουτᾶνε σέ μελανοδοχεῖο. Τά παιδιά πού κατά καιρούς μᾶς πλησιάζουν ζητᾶνε bic πού νά ἀνάβει, νά γράφει, νά ξυρίζει καί γυαλιά (ἀλήθεια, ὁ κόσμος δέν φοροῦσε γυαλιά). Καί δέν τρῶνε καί πολύ ψάρι, γιατί δέν ἔχουν καθόλου ἀλιεῖα παρά μόνο ἀπ' τά ποτάμια. Ἴσως γιὰ τὴν ἀλιεῖα σημαίνει καί-

κια καί ἐλεύθερη μετακίνηση στή θάλασσα...

Τίρανα. Μένουμε στό σύγχρονο ξενοδοχεῖο τῆς κεντρικῆς πλατείας καί μοναδικό οὐρανοξύστη τῆς πόλης. Εἶναι βράδυ καί βγαίνουμε βόλτα. Θά νόμιζε κανεῖς ὅτι ὄλοι οἱ κάτοικοι τό ἴδιο κάνουν. Ἀλλωστε τί νά τούς κρατήσῃ στό σπίτι, ὅταν πενταμελῆς οἰκογένεια μένει σέ δυᾶρι, οἱ τηλεοράσεις εἶναι λίγες καί τό κανάλι ἕνα. Οἱ ἄνθρωποι εἶναι ντυμένοι πολὺ «συντηρητικά», μέ καμπάνες παντελόνια καί ἄσπρα πουκάμισα οἱ ἄντρες, μέ φουστανάκια κάτω ἀπό τό γόνατο οἱ γυναῖκες. Δέν ὑπάρχουν καθόλου μούσια καί μουστάκια. Ἡ διακριτικὴ περιέργειά τους καί τά σιγοψιθυρίσματα γιά μᾶς εἶναι σάν ἐκεῖνα πού θά συνόδευαν τήν εἰσβολή πάνκ στήν κεντρικὴ πλατεία τῆς Σαμαρίνας.

Ἡ πόλη εἶναι ὀραία τό βράδυ, τά βλέμματα φιλικὰ καί ἡ ἐπαφή τῆ νύχτα πιό εὐκολη. Γιά πότε τό ἴδιο βράδυ βρεθήκαμε σέ δύο γαμήλια γλέντια, οὔτε τό πολυπῆραμε χαμπάρι. Γιά πότε στρώθηκαν τά τραπέζια, οἱ μεζέδες, τά ποτά καί χορεύαμε ὄλοι μαζί εἶναι θαῦμα. Ὁ γάμος πολιτικός ἀλλά καί τό νυφικό μεγαλοπρεπές. Οἱ χοροὶ ἐλληνικοὶ ὅπως καί ἡ μουσική, οἱ ὀργανοπαῖχτες, καί ἰδίως τά κλαρίνα, ἄριστοι. Παντοῦ κάποιοι ἤξεραν ἐλληνικά. Οἱ ἄντρες μέ τούς ὀπίους μιλήσαμε ἦταν εὐχάριστοι, διαχτυτικοί, κουβαρντάδες, φιλόξενοι. Μᾶς γύρισαν

λίγες δεκαετίες πίσω στην Ελλάδα. Οί γυναίκες, παρότι κάθονταν απέναντί μας, κοιτούσαν απλανώς και δέν άνοιγαν τό στόμα τους. Άπό κουβέντες πού κάναμε και άπό τή γενική εντύπωσή μας, όλα έδειχναν ότι οί γυναίκες είναι στή γωνία. Άσχολούνται μέ τό σπίτι, δέν καπνίζουν σέ δημόσιους χώρους, δέν συμμετέχουν στά κοινά. Μόνο στή δουλειά είναι τά πράγματα ίδια μέ τούς άντρες. Άλλωστε τά ήθη είναι συντηρητικά. Δέν υπάρχουν προγραμματιές σχέσεις. Υπάρχει τύπος διαζύγιο, δέν γίνεται δηλαδή χρήση γιατί έδώ δέν έχουμε ρεμάλια, όπως μας δήλωσε ό συνοδός μας. Καί βέβαια ό σ. Χότζα τό έχει πεί: «Όποιος έχει οικογενειακά προβλήματα, δέν μπορεί νά είναι άποδοτικός στήν παραγωγή». Θρίαμβος τής οικογένειας λοιπόν και έδώ. Καί πώς νά μήν παντρευτείς άφού μόνο έτσι μπορείς νά φύγεις άπό τό σπίτι, παίρνοντας άπό τό κράτος ένα άλλο. Καί πώς νά πάρεις διαζύγιο, άφού είναι στίγμα, άφού τό κόμμα, τό συνδικάτο και ό οικογενειακός περίγυρος σέ ψήνουν νά μήν τό κάνεις. Σταθερές λοιπόν οί δομές, οί γενιές δέν διαχωρίζονται σέ καμιά έκφραση τής ζωής.

Στόν δεύτερο λοιπόν γάμο τά πράγματα ήταν διαφορετικά άπό τόν πρώτο. Οί περισσότεροι μιλούσαν δεύτερη και τρίτη γλώσσα (ιταλικά-γαλλικά). Ήταν γιατροί και μηχανικοί, και πάνω πού κουβεντιάζαμε μέ τό κρασί και τό τσίπουρο νά ρέει, ξεκινούν τό Rrofte shoku Enver Hoxha (Ζήτω ό σύντροφος Έμβέρ Χότζα). Καί κάθε τόσο ν' άκούγεται «Ζήτω ό μαρξισμός-λενισμός» και νά σηκώνεται ή γροθιά. Έδώ άστυαίακια του στυλ «αυτός είναι ρεβιζιόνας» σέ κάνουν νά καταπιείς τή γλώσσα σου.

Δέν σου δίνει τήν εντύπωση του σημένου. Πώς έμεις τό '74, τό '75 γλεντούσαμε μέ άντάρτικα; Αυτό θύμιζε. Είναι δυνατόν όμως ή ιδεολογική συνοχή πού στηρίζεται στό δίπτυχο «άντιφασιστική νίκη και δουλειά γιά τό χτίσιμο τής σοσιαλιστικής κοινωνίας», πού τό βλέπεις παντού, σέ άγάλματα, πανό, βιβλία, κινηματογράφους, νά εμπνεύσει τή νέα γενιά; Ή γενιά του πολέμου χάνεται και βιολογικά ή νέα θά αναζητήσει μία νέα στάση, κάποια άλλα πρότυπα;

Αυτά μας έδειξαν οί Άλβανοί. Αυτά άκριβώς πού τους κάνουν περήφανους. Τό Μουσείο του Σκεντέρμπεη, ιδρυτή

του άλβανικού έθνους γύρω στά 1300, αλλά μέ έκθέματα του 1981 και μετά, τό μουσειό των έπιτευγμάτων τής σύγχρονης Άλβανίας, τόν Μάρξ, τόν Λένιν, τόν Στάλιν, τόν Χότζα και κάπου κάποιο τσιτάτο του Ραμίζ Άλία. Αυτοί άλλωστε, ό Γκόρκι και 2-3 άγνωστοί μας άποτελούν τά βιβλιοπωλεία τους.

Ή μέρα πρόσθεσε και άλλες εντυπώσεις. Τά Τίρανα είναι άσχημη πόλη. Τά παλιότερα σπίτια είναι σέ άθλια κατάσταση και τά καινούργια κακοφτιαγμένα. Τί φταίει; Ή κακοτεχνία, ή ποιότητα των υλικών, ή έλλειψη συντήρησης, ή «έθελοντική εργασία» πού σημαίνει έλλειψη ειδίκευσης;

Μας δείξαν μία πόλη πού γκρεμίστηκε άπό ένα σεισμό και ξαναχτίστηκε σέ χρόνο ρεκόρ έξι μηνών. Άσφαλώς γιά νά ξαναπέσει στόν έπόμενο και νά προστεθούν κάποια νέα πρόσωπα στό άλμπουμ των ήρώων τής εργασίας.

Κι ένα άλλο έρώτημα: δικαιολογεί ή άνέχεια τήν έλλειψη αισθητικής; Στήν Ελλάδα, παλιά, ό άσβέστης και τό λουλάκι έπεφτε σύννεφο και τό λουλουδικό ήταν παντού. Φταίει πού δέν τό βιάθουν δικό τους (και δέν έννοώ ιδιοκτησία τους). Δέν βάρουν οί Άλβανοί τά σπίτια τους γιατί είναι άχρηστο και δέν έξυπηρετεί. Μήπως θά τό κάνουν σέ έπόμενο στάδιο; Άν είναι δυνατόν...

Όλα γιά τήν παραγωγή. Ό σοσιαλιστικός άνθρωπος θά προκύψει άπό τήν άνοδο τής παραγωγής. Τό είπε καθαρά ό Στάλιν.

Και μία παράτολμη σκέψη. Άν πάρει κάποιος πρωτοβουλία και βάρει μόνος του τό διαμερίσμά του, πώς θά αντιμετωπιστεί άπό τό κράτος και τήν κοινωνία;

Πάμε πρós Βορρά. Κρούγια και Σκόρδα. Ή πρώτη, παλιά ύμροφη κομόπολη, γενέτειρα του Σκεντέρμπεη, πνιγμένη στό πεύκο και τό έλατο. Ή δεύτερη στό Βορρά δίπλα στή λίμνη, μέ κάποιες βιομηχανικές μονάδες και θαυμάσιο κάστρο, κέντρο τής Βόρειας Άλβανίας. Κάτι πού παρατηρήσαμε σέ όλες τές άλβανικές πόλεις, και έγινε φανερό και στή Σκόρδα, είναι ότι όλες τές ώρες τής ημέρας ήταν πάρα πολύς κόσμος στους δρόμους, τές πλατείες και τά πάρκα, σέ αντίθεση μέ τήν ύπαιθρο όπου τά χωράφια είναι γεμάτα εργάτες. Άπό μισόλογα καταλάβα-

με ότι ό κόσμος προτιμά νά ζεί στίς πόλεις, ότι δέν έχει ακόμα μειωθεί τό χάσμα πόλης-χωριού και ότι μερικοί προτιμούν νά δουλεύουν στίς πόλεις ακόμα και μέ μειωμένο ώρARIO.

Και αυτό συνδέεται μέ τό πρόβλημα του πώς επιλέγονται οί ρόλοι στήν παραγωγή και τό είδαμε ανάγλυφο σέ μία επίσκεψή μας σέ κρατικό άγρόκτημα και σέ μία κουβέντα-ξενάγηση άπό τόν υπεύθυνο γεωπόνου.

Οί εργάτες τής γής δέν φαίνεται νά διαφέρουν πολύ άπό τούς γεωπόνους, τά μεσαία στελέχη και τούς διοικητικούς υπαλλήλους, σέ επίπεδο μισθών, παροχών, κατοικίας κ.λπ. Οί έπιστήμονες όμως έχουν πίο βαρύνοντα ρόλο, στό σχεδιασμό και τές αποφάσεις, δηλαδή στόν καθορισμό τής νόρμας. Ό καθορισμός τής νόρμας και ή συμμετοχή των εργαζομένων σ' αυτόν δέν γίνεται πολύ διαφορετικά άπ' ό,τι στίς άλλες άνατολικές χώρες. Μαζεύονται οί ταξιαρχίες (γκρούτες κατά καλλιέργεια, εργασία, ειδικότητα) και προτείνουν ένα πλάνο, πού άνεβαίνει στή διοίκηση του άγροκτήματος, μετά στή διοίκηση των άγροκτημάτων τής περιοχής, στό «ύπουργείο Γεωργίας» και στήν κυβέρνηση όπου γίνεται νόρμα. Οί εργάτες παίρνουν κάθε μήνα τό 90% του μισθού τους (οί έπιστήμονες-διοικητικοί όλον) και στό τέλος του χρόνου άν καλυφθεί τό πλάνο παίρνουν και τό υπόλοιπο 10%. Άν όχι, και θεωρηθεί δική τους ύπαιτιότητα, χάνουν τό 10%. Παίρνουν ακόμα και πρίμ για υπερέκάλυψη τής νόρμας πού όμως δέν μπορεί νά ξεπεράσει τό 15%. Σέ ζητήματα άποκέντρωσης-αυτοδιαχείρισης στήν παραγωγική διαδικασία φαίνεται νά έντοπιζόταν ή κύρια διαφορά του Χότζα μέ τόν Σέχου, πρωθυπουργό τής Άλβανίας πού «αυτοκτόνησε» πρίν άπό μερικά χρόνια και τώρα κατηγορείται εύθως σάν τιτοϊκός, πράκτορας των Γιουγκοσλάβων.

Έντυπωσιακό στοιχείο τής κουβέντας ήταν ότι όλοι οί έπιστήμονες είναι και αξιωματικοί του στρατού, δηλαδή στελέχη σέ όλα τά επίπεδα.

Και βέβαια ό στρατός είναι παντού. Φυλάκια και πολυβολεία σέ όλόκληρες σειρές μέσα στά χωράφια, στους πρόποδες λόφων, γύρω γύρω άπό όλες τές πόλεις (και στά Τίρανα πού είναι στήν καρδιά τής Άλβανίας), ακόμα και σέ

σταυροδρόμια. Γίνονται γυμνάσια και ασκήσεις που τα συναντάς σε κάθε σου ταξίδι, οί δέ φαντάροι και αξιωματικοί χωρίς διακριτικά είναι παντού. Όλος ο ενεργός πληθυσμός υπηρετεί, πέρα απ' τή στρατιωτική του θητεία, τρεις εβδομάδες κάθε χρόνο. Η παραγωγή και ή άμυνα είναι λοιπόν ταυτόχρονα καθήκοντα. Είναι διάχυτη ή εμπόλεμη κατάσταση. Και βέβαια, όσο άπληροφόρητος και άν είναι ο κόσμος, όλο και κάποιοι ξέρουν για τά πυρηνικά όπλα και τίς άλλες μορφές σύγχρονου πολέμου. Και όμως, εξακολουθούν και χτίζουν πολυβολεία παντού. Έσωτερικός έχθρός δέν υπάρχει. Τό πράγμα λοιπόν δέν παίζεται μέ τά Μ1 και αυτό κάποιοι τό ξέρουν.

Όλος αυτός ο στρατός, οί ασκήσεις, τά φυλάκια, θέλουν νά δείξουν τήν επαγρύπνηση, νά δικαιολογήσουν τήν άπομόνωση και τά όσα άρνητικά συνεπάγεται. Κατά τή γνώμη μου λοιπόν, όλα τούτα έχουν μόνο μία ιδεολογική σημασία. Γιατί βέβαια δέν θά ριζούμε τούς Ρώσους στη θάλασσα όταν μās τήν πέσουν.

Πολύ όμορφο ήταν τό ταξίδι στό Δυρράχιο, έπίνειο τών Τυράνων, κεντρικό λιμάνι από τά πανάρχαια χρόνια. Υπέροχη πόλη, οί κάτοικοι πιο φιλόξενοι και ευχάριστοι, διασκεδάζουν, βολτάρουν, συζητάνε. Μεγάλο πράμα ή θάλασσα. Παραδίπλα ή μεγάλη όμορφη παραλία μέ ξενοδοχεία και κήπους, όπου όλοι οί Άλβανοί εργαζόμενοι θά φιλοξενηθούν δωρεάν για μία έβδομάδα στην άδεια τους.

Σέ όλες τίς άλβανικές πόλεις, και ειδικά στό Δυρράχιο, υπάρχουν άναψυκτήρια σε κήπους και πλατείες, όπου παίζεται συστηματικά έλληνική μουσική. Οί Άλβανοί μοιάζουν παραδομένοι στην έλληνική μουσική κάθε είδους. Από Χατζιδάκι, Θεοδώρακη, ήπειρώτικα μέχρι Γλυκερία και Κατσαρό.

Άρχίζει ο δρόμος τής επιστροφής μέ ενδιάμεσο σταθμό τό πανέμορφο Μπεράτι, χτισμένο μέσα σε μία κοιλάδα.

Ένα φορτηγό γεμάτο προικιά τράβηξε τήν προσοχή μας. Άστραπιαία άνεβήκαμε στό σπίτι, μās κέρασαν ρακί και γλυκό του κουταλιού, ήρθαν τά κλαρίνα και στήθηκε χορός μέρα μεσημέρι. Στο φιλόξενο έλληνικό σπίτι, ή βουβή συγκίνηση του πατέρα και οί εγκάρδιοι άποχαιρετισμοί μās άφησαν αιωρούμενους.

Στίς πολιτικές κουβέντες που είχαμε μέ τούς συνοδούς μας, εύκολα διαπίστωνες τήν πρωτόγονη πολιτική σκέψη και τήν άνυπαρξία κάποιας θεωρητικής παραγωγής. Τούς ρωτήσαμε για τήν έλλειψη συνθημάτων που νά μιλάνε για ειρήνη, για τήν ισορροπία δυνάμεων, για ειρηνιστικά κινήματα, για συνομιλίες Γκορμπάτσόφ - Ρήγκαν και μās άπάντησαν ότι ο σ. Χότζα από τό 1960 είχε πει ότι τό σύνθημα για ειρήνη είναι ύποκριτικό.

Ξέρανε για τήν Άριστερά στην Ελλάδα, αλλά μās ρώτησαν μέ ειλικρινή άπορία πώς, αφού ήρθε καλύτερη ήγεςία μέ νέα γραμμή τό '56, δέν πήρε τό κόμμα τήν έξουσία...

Τό ΚΚΕ έσωτερικού είναι καλύτερο γι' αυτούς από τό δογματικό ΚΚΕ, γιατί είναι άνεξάρτητο. Βέβαια ξεφυλλίζοντας τό βιβλίο του Χότζα μέ τίτλο *Ο εύρωκομμουνισμός είναι άντικομμουνισμός*, συναντάς άπειρες άναφορές στους κλασικούς και τσιτάτα για διάβρωση τών εύρωκομμουνιστών από τήν άστική τάξη.

Τελευταία μέρα μείναμε στό Άργυρόκαστρο, κέντρο τής έλληνικής μειονότητας μέ 20.000 κατοίκους. Οαυμάσια πόλη, χτισμένη σε πολλούς λόφους, καλοδιατηρημένη, μέ ύπέροχα καλντερίμια, χαγιάτια κ.λπ. Η έλληνόφωνη έφημερίδα *ΤΟ ΛΑΓΚΟ ΒΗΜΑ* που εκδίδεται τακτικά έδω και σαράντα χρόνια, τρεις φορές τήν εβδομάδα, ήρθε νά επικυρώσει τίς αρχικές μας σκέψεις. Η πολιτική τής σκέψη

πρωτόγονη, τά τσιτάτα σύννεφο, ή ύλη περίπου ή εξής:

—Στήν έπαρχία Σαράντα: «Μέ συγκεντρωμένες δυνάμεις και μέσα» για νά θεριστούν και άλωνιστούν πάνω από 6.000 έκτάρια σιτάρι.

—«Πάνω από 130.000 καπναρμάδες» στά γεωργικά νοικοκυριά τής έπαρχίας Άργυροκάστρου.

—«Τό μεγάλο ξεκίνημα και ή συνέχειά του» για τήν άντιφασιστική νίκη.

—Άναχώρησε για τή σιδηροδρομική γραμμή Μιλότ, Ρεσέν, Κλός, ή νεολαιίστικη ταξιαρχία, «ή γενέτειρα του Έμβέρ» του Άργυροκάστρου.

—«Η καρδιά του καθενός πρέπει νά πάλλει για τό λαό». —Μελετώντας τόν 49ο τόμο τών *Άπάντων* του σ. Έμβέρ Χότζα.

—«Άφοσιωμένοι οτό τιμημένο έπάγγελμα» (για τούς βοσκούς).

—«Τό σάλπισμα του ξεσηκωμού» (άναμνήσεις).

—«Ο ρόλος τών άχτιβιστών στη γενίκευση τής πρωτοπόρας πείρας» (άρθρο).

—«Γκόρκι: ο μεγάλος συγγραφέας τών προλετάρων».

Έξωτερικές ειδήσεις του στόλ:

—«Πλατιά χρήση ναρκωτικών στη Σοβιετική Ένωση».

—«Μοζαμβίκη».

—«Οί Η.Π.Α. προς υπεράσπιση του ρατσιστικού κράτους τής Πραιτώρια».

Στό μειονοτικό δέν θά άναφερθούμε, γιατί δέν έχουμε τίς γνώσεις για ένα τόσο λεπτό θέμα. Από τά στοιχεία όμως που μās παρέθεσαν, τά έλληνικά βιβλία που είδαμε, τήν ά-

νετη και σωστή όμιλία τής έλληνικής γλώσσας, δέν είδαμε διά γυμνού όφθαλμού διακρίσεις. Φαίνεται ότι οί Άρχές κρατούν μία άσογη στάση σ' αυτό τό θέμα.

Η Άλβανία κάνει λοιπόν τό άνοιγμα τής προς τόν ύπόλοιπο κόσμο, προσπαθώντας νά αναπτύξει έμπορικές συναλλαγές, χωρίς όμως έναν ταυτόχρονο διάλογο για στοιχειώδη ιδεολογικά και πολιτικά θέματα.

Τό ΠΑΣΟΚ κάνοντας άνοιγμα στην αγορά τής Άλβανίας, άσκει τήν «άριστερή» του πολιτική ύπνοώντας μία ευρύτερη συνεργασία μέ τόν ύπαρκτό σοσιαλισμό, ενώ στην πράξη ή συνεργασία αυτή φαίνεται νά περιορίζεται και άρα νά υποβαθμίζεται μόνο στον οικονομικό τομέα. Και βέβαια ή αγορά αυτή, μέ πολύ χαμηλό επίπεδο άπαιτήσεων για τήν ποιότητα, είναι ιδανική για τά έλληνικά προϊόντα.

Άλλά ή αγορά είναι μικρή, θά παζαρεύει σκληρά και δέν θά βοηθήσει πολύ τά έλληνικά προϊόντα. Βολεύει όμως άφάνταστα τήν έλληνική έξωτερική πολιτική, που έξυπηρετεί τά συμφέροντα μās τάξης που δέν θέλει νά αναλάβει τό κόστος του έξυγχορτισμού, ενώ παράλληλα θέλει νά φαίνεται άριστερή, μέ τήν αυτοδυναμία τής και τήν εθνική τής άνεξαρτησία.

Οί Άλβανοί θέλουν κρατικές και όχι κομματικές σχέσεις. Έχουν τήν αυτοπεποίθηση ότι, σιγά σιγά και μέ τίς ίδιες τους τίς δυνάμεις, θά τά κάνουν όλα. Θά τά κάνουν;

Άλέκος Βελισσάριος

ΙΤΑΛΙΑ

**Κλείνει μιά ιστορική φάση
μέ την κυβέρνηση Κράξι;
...ή κρίση συνεχίζεται**

Τή στιγμή πού γράφουμε, ο έντολοδόχος πρωθυπουργός του Ίταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος Μπετίνο Κράξι δέν έχει σχηματίσει τήν κυβέρνησή του. Είναι όμως σίγουρο ότι θά πετύχει στήν αποστολή του και σέ λίγες μέρες θά πάει στή Βουλή και στή Γερουσία γιά νά πάρει ψήφο εμπιστοσύνης. Έτσι, όταν θά διαβάζονται αυτές οι γραμμές ή κυβερνητική κρίση πού έκκρεμει ένάμιση μήνα περίπου θά έχει λυθεί, μιά «καινούργια» κυβέρνηση θά υπάρχει μέ τόν «ίδιο» πρωθυπουργό πού καταψηφίστηκε στή Βουλή. Μέ τόν ίδιο συνασπισμό κομμάτων, μέ τούς ίδιους ίσως ύπουργούς, και σαφώς μέ τό ίδιο κυβερνητικό πρόγραμμα. Θά υπάρξει μιά άνιαρή και καταθλιπτική συζήτηση στή Βουλή και στή Γερουσία πού μόνο χασμουρητά και πλήξη μπορεί νά προξενήσει μέσα στό κατακόκκινο. Μιά παράσταση πού επαναλήφθηκε πολλές φορές στά σαράντα χρόνια ζωής τής Ίταλικής Δημοκρατίας. Πώς όμως συμβαίνουν όλα αυτά στή γειτονική μεσογειακή χώρα;

Ή στρατηγική του Ίταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος

Πρίν από δέκα χρόνια στά παρασκήνια του ΣΚ γίνεται πολύς λόγος γιά κάποιον νέο ήγέτη πού δέν έχει κλείσει τά 45 τόν χρόνια και πού όρκίζεται ότι είναι ό μόνος πού μπορεί νά απογειώσει και νά ξεκολλήσει τό κόμμα άπ' τό μίζερο 8-10%. Χρειάζεται τόλμη, θάρρος, άποφασιστικότητα και μοντέρνος πολιτικός λόγος. Αυτός είναι ό Μπετίνο

Κράξι. Έντονο παρουσιαστικό και ώραίο χαμόγελο. Κατηγορεί τήν παλιά φρουρά και τούς ιστορικούς ήγέτες του κόμματος Μαρτίνο, Μανγκίνι, Λομπάρντι γιά προσκόλληση στήν παράδοση και στό χώρο τής έργατιάς, γιά παλιές και ξεπερασμένες ιδέες πού δέν μπορούν νά άποκόψουν άπ' τό Ίταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα τούς σοσιαλιστές πού ένώ είναι στήν κυβέρνηση μέ τούς χριστιανοδημοκράτες, κλείνουν τό μάτι στους παλιούς συντρόφους διαβεβαιώνοντάς τους ότι στό μέλλον, εάν ό συσχετισμός δυνάμεων αλλάξει, θά σχηματίσουν κυβέρνηση μαζί τους γιατί ό φυσικός τους άχρος είναι ή άριστερά και άγωνίζονται γιά τό σοσιαλισμό.

Ό Κράξι θεωρεί ότι τό φράγμα μπορεί νά σπάσει εάν συγκρουστεί μέ τό ΙΚΚ διεδικώντας μεγαλύτερο μερίδιο στό χώρο τών εργαζομένων, εάν άποταθεί σέ όλο τό λαό. Χρειάζεται κάποια ρήξη μέ τήν παράδοση. Τά σφυροδρέπανα και ό κόκκινος ήλιος είναι ξεπερασμένα και θά πρέπει νά μπουδ στην άκρη, νά προβληθεί τό γαρίφαλο.

Ό στόχος του Κράξι είναι νά συρρικνώσει τή δύναμη του ΙΚΚ, νά περιορίσει τήν έπιρροή του στό εκλογικό σώμα και νά ευρύνει τήν εκλογική συναίνεση κατ' άρχήν εις βάρος τών κομμουνιστών. Αυτό θ' αλλάξει τούς κανόνες του παιχνιδιού, θά εξασφαλίσει μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη μέ τούς χριστιανοδημοκράτες και δέν θά θεωρείται έταίρος ανάγκης αλλά μέ πραγματικά δικαιώματα πού άντλούνται άπ' τήν κοινωνία. Προοπτικά ό Κράξι άποβλέ-

πει νά διπλασιάσει τουλάχιστο τούς νήφους του κόμματος, νά φτάσει γύρω στό 20-22%, νά γίνει τό δεύτερο κόμμα άφού έν τώ μεταξύ τό ΙΚΚ άπ' τά 30% περίπου θά πέσει κάτω άπ' τό 20%. Μ' αυτό τόν τρόπο λύνεται ή «άνωμαλία» στήν ιταλική πολιτική ζωή. Δημιουργείται τό δεύτερο έναλλακτικό κόμμα έξουσίας και μπαίνει τελειωτικά στό περιθώριο τό Κομμουνιστικό Κόμμα. Κάτι παρόμοιο δηλαδή μέ ό,τι έγινε στή Γαλλία και Ίσπανία.

Ένα μεγάλο πνοο σχέδιο πού ύποστηρίχθηκε αυτά τά χρόνια και άπ' τό μεγάλο κεφάλαιο, άπ' τά μέσα μαζικής πληροφόρησης και άπό τόν έξένο παράγοντα.

Στό έσωτερικό του Ίταλικού Σοσιαλιστικού Κόμματος καταργήθηκαν ουσιαστικά τά ρεύματα, ό διάλογος, ή πολιτική συζήτηση, ή άναζήτηση και παραγωγή ιδεών. Όλες οι έξουσίες έκπορευονται άπ' τόν άρχηγό και καταλήγουν στόν άρχηγό. Στό τελευταίο συνέδριο ό Κράξι εκλέχτηκε γραμματέας άπ' τούς συνέδρους διά βοής.

Ό συνασπισμός τών πέντε κομμάτων και ή πρωθυπουργία Κράξι

Τό στρατηγικό σχέδιο του Κράξι και του άστισμού στήν Ίταλία άπέτυχε. Τό ΙΚΚ μέ μικρές άπώλειες (γύρω στό 2-3%) διατήρησε τή δύναμή του και μπορεί νά πεί κανείς ότι σταθεροποιήθηκε γύρω στό 30%. Τό ΣΚ δέν άπογειώθηκε και περιορίστηκε στό 10-11%, κερδίζοντας αυτά τά δέκα χρόνια περίπου δύο πόντους.

Ό ισχυρός σοσιαλιστικός και λαϊκός πόλος δέν πραγματοποιήθηκε εις βάρος του ΙΚΚ. Και αυτό δέν έγινε ίσως έπειδή αυτός ό πόλος δέν βασίστηκε στήν οικοδόμηση μιάς μεταρρυθμιστικής πολιτικής στήν οικονομία, τήν πολιτική, τούς θεσμούς. Πέτυχε όμως ό Κράξι νά γίνει πρωθυπουργός. Έπί τρία χρόνια τώρα κατέχει τήν πολυθρόνα στο Παλάτσο Κίττι και είναι ό πρώτος σοσιαλιστής πού έφτασε σ' αυτό τό πόστο. Μία άπ' τίς μεγαλύτερες φιλοδοξίες του έγινε πραγματικότητα, γι' αυτό όταν καταψηφίστηκε στή Βουλή σέ μυστική ψηφοφορία σέ ένα νομοσχέδιο γιά τόν προϋπολογισμό τόν έπιασε άπελπισία και δέν άκουγε κουβέντα γιά άλλη κυβέρνηση μέ άλλο πρωθυπουργό εκτός άπ' τόν έαυτό του. Ή άλαζονεία τής έξουσίας στό άποκορύφωμά της.

Ή Ίταλία είναι ή μόνη Δημοκρατία τής Εύρώπης όπου ένα κόμμα, τό χριστιανοδημοκρατικό, κυβερνά επί 20 χρόνια μόνο του και επί άλλα 20 μέ διάφορους μικρούς συμμάχους: σοσιαλιστές, σοσιαλδημοκράτες, φιλελεύθερους, ρεπουμπλικάνους.

Ή διεκδίκηση άπ' τους σοσιαλιστές μερους τής έξουσίας τών χριστιανοδημοκρατών τά τελευταία τρία χρόνια και ή άμφισβήτηση του κεντρικού ρόλου στίς πολιτικές εξέλιξεις τούς ύποχρέωσε νά περάσουν στήν άντιπαράθεση.

Στό τελευταίο συνέδριο του Χριστιανοδημοκρατικού Κόμματος πού έγινε αυτό τό χρόνο ό γραμματέας του κόμματος Ντέ Μίτα κατηγορήθηκε ότι έπί θητείας του τό κόμμα νά μέν προχώρησε κατά 2-3 πόντους εκλογικά αλλά έχασε τήν πρωθυπουργία πρώτα μέ τόν Σπαντολίνι (Ρεπουμπλικάνικο Κόμμα, 3-4% εκλογική δύναμη) και άργότερα μέ τόν Κράξι. Θά έπρεπε λοιπόν τό κόμμα νά έπανακτήσει τήν κύρια αυτή θέση στό εκτελεστικό έπειδή κινδύνευε νά διαλυθεί τό σύστημα τής έξουσίας του.

Κατηγορούσαν τόν Κράξι γιά αυταρχισμό και άλαζονεία και δέν μπορούσαν νά δεχθούν ένα κόμμα μέ 10-11% νά κατέχει τήν πρωθυπουργία επί τόσα χρόνια και νά καταλαμβάνει έξουσία στό κράτος και στους άλλους δημόσιους τομείς περισσότερη άπ' αυτή πού πραγματικά του άνήκει.

Όι σοσιαλιστές κατηγορούσαν τούς χριστιανοδημοκράτες γιά προσκόλληση στήν έ-

ξουσία με όλα τα μέσα και για έλλειψη σεβασμού στους κυβερνητικούς συμμάχους. Η μονομαχία Κράξι — Ντέ Μίτα αποκορυφώθηκε μετά την πτώση του Κράξι όπως θά δούμε παρακάτω.

Επί πρωθυπουργίας Κράξι ή Ίταλία έγινε πίο αξιόπιστη στο εξωτερικό, απέκτησε μεγαλύτερο γόητρο. Σέ όρισμένους δείκτες τής οικονομίας παρατηρήθηκε κάποια ανάκαμψη. Ο πληθωρισμός μειώθηκε, τό έμπορικό ισοζύγιο είναι θετικό τούς τελευταίους μήνες. Τά βιομηχανικά προϊόντα έγιναν πίο ανταγωνιστικά στην παγκόσμια αγορά. Υπήρξε τεχνολογικός έκσυγχρονισμός σέ πολλές επιχειρήσεις. Υπάρχει χρηματικός πλούτος και στό χρηματιστήριο οί μετοχές ανεβαίνουν.

Ο Κράξι θεωρείται πετυχημένος πρωθυπουργός με άποφασιστικότητα, πρωτοβουλία και άπολαμβάνει τής έμπιστοσύνης του χρηματιστικού και πολυεθνικού κεφαλαίου.

Όλα αυτά τά επιτεύγματα έδωσαν λαβή για νά δούν τή δημοσιότητα κείμενα στον έλληνικό τύπο, και κυρίως στό ΒΗΜΑ, πού μιλούσαν για τό «οικονομικό θαύμα τής Ίταλίας». Πιστεύω ότι οί έκτιμήσεις αυτές ήταν τό λιγότερο άπλοϊκές γιατί δέν έπαιρναν ύπόψη τους τούς βαθείς μετασχηματισμούς στην παραγωγή, στή χρηματοδότηση και στό κοινωνικό σάμα τής Ίταλίας. Πού όφειλεται αυτός ό χρηματικός πλούτος πού παρατηρείται;

Σέ μία προσεκτική ανάλυση του Άλφρέντο Ράικλιν, μέλους τής Γραμματείας του Ίταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, βρίσκουμε όρισμένα στοιχεία πολύ ένδιαφέροντα.

Η παραγωγή και ό ύλικός πλούτος δέν έχουν αύξηθει ούσιαστικά. Η βιομηχανική παραγωγή έξακολουθεί σήμερα νά είναι χαμηλότερη από εκείνη του 1980. Τά πραγματικά ήμερομίσθια δέν αύξήθηκαν περισσότερο άπ' τόν πληθωρισμό, ένώ οί άνεργοι αύξήθηκαν. Άρα τόν χρηματικό πλούτο δέν τόν κατέχουν οί λαϊκές τάξεις.

Μία ανάλυση τής Ίταλικής Τράπεζας σέ ένα δείγμα 124 επιχειρήσεων απέδειξε ότι τά κέρδη τους διπλασιάστηκαν άπ' τό '84 στό '85 και αύξήθηκαν όκτώ φορές σέ σχέση με τό 1980. Η FIAT τό 1985 είχε 1.500.000.000 λιρέτες κέρδος περισσότερα άπ' τό 1980, με τήν ίδια και μικρότερη παραγωγή και με 70.000 εργατές λι-

γότερους. Αυτόους όμως τούς εργατές πού έμειναν άνεργοι τούς πλήρωνε τό κράτος. Μιά άλλη τράπεζα, ή Mediobanca, ύπολόγισε ότι 1.504 βιομηχανικές επιχειρήσεις τό 1985 έχουν σημειώσει τά μεγαλύτερα κέρδη από τό 1968 έως σήμερα: 6.802.000.000 λιρέτες.

Τό ίδιο συμβαίνει και στό έμπόριο. Τό άνοιγμα τής ψαλίδας μεταξύ τιμών χονδρικής και λιανικής πώλησης τόν τελευταίο καιρό έφτασε τά πίο ύψηλά επίπεδα, 7-8 μονάδες.

Παρατηρείται μεταφορά χρήματος και άπ' τό κράτος προς τίς επιχειρήσεις και άπ' τό λαό στους χονδρεμπόρους και τούς διαμεσολαβητές τής διακίνησης των έμπορευμάτων. Σέ αυτούς τούς τομείς βρίσκεται τό μεγάλο μερίδιο του χρηματικού πλούτου.

Θά πρέπει όμως νά σημειώσει κανείς και ένα καινούργιο φαινόμενο. Άνθρωποι πού τά τελευταία χρόνια κέρδισαν όρισμένα χρήματα, δέν τά επενδύουν στην αγορά σπιτιού ή σέ παραδοσιακές επενδύσεις αλλά αναζητούν άλλους δρόμους. Αυτόί όμως δέν μπορούν νά καθορίσουν τίς τάσεις τής οικονομικής και παραγωγικής διαδικασίας.

Σέ μία καπιταλιστική χώρα τά παραπάνω δέν θά ήταν και τόσο άρνητικά εάν ό όγκος αυτού του ρευστού χρήματος επενδυόταν σέ παραγωγικούς τομείς και έξασφαλιζόνταν νέες θέσεις εργασίας. Θά λειτουργούσε τότε άριστα ό νόμος τής αγοράς και ή νεοφιλελεύθερη συντηρητική πολιτική. Η μή επέμβαση του κρατιανού κράτους στην οικονομία λειτούργησε μόνο στό ένα του σκέλος. Πράγματι στην Ίταλία δέν παρατηρείται επέκταση τής οικονομικής βάσης ούτε επενδύσεις σέ νέους ποιοτικά παραγωγικούς τομείς πού θ' αποτελούσαν τίς άρθρώσεις ενός οικονομικού συστήματος ικανού νά άντεπεξέλθει θετικά στον παγκόσμιο ανταγωνισμό τής αγοράς τής καινούργιας τεχνολογίας και τής εποχής τής πληροφορικής.

Υπάρχουν στοιχεία πού άποδεικνύουν ότι τό δημόσιο έλλειμμα όφειλεται στην μεταφορά χρήματος στις ιδιωτικές επιχειρήσεις παρά στις ύπηρεσίες του κράτους πρόνοιας. Αυτό έπαψε νά υπάρχει ούσιαστικά άπ' τή δεκαετία του '70.

Ένα μέρος δηλαδή του πληθωρισμού, τό μικρότερο, «παχαίνει» «τρώγοντας» τό άλλο μέρος μαζί με τίς συνολικές του ύποδομές. Έδώ βρίσκεται τό πραγματικό πρό-

βλημα τής Ίταλίας. Η διάχυτη οικονομία, ή μικρομεσαία επιχείρηση, άδυνατώντας νά έχει δική τής έπιστημονική έρευνα και άλλες ύπηρεσίες, άπαραίτητες για τό τεχνολογικό άλμα στην παγκοσμιότητα τής οικονομίας, μή μπορώντας νά συμμετάσχει στό χρηματιστήριο καταφεύγει στις τράπεζες όπου τά επιτόκια είναι ύψηλά και ή βιωσιμότητά τους άμφίβολη.

Όσο για τό έμπορικό ισοζύγιο αυτό όφείλεται περισσότερο στην πώση των προϊόντων εισαγωγής και ιδίως στην πώση του πετρελαίου. Έάν άφαιρεθεί ό δείκτης πετρέλαιο, παρατηρείται ότι στή χημική βιομηχανία όπως και στή βιομηχανία διατροφής τό έλλειμμα άνέρχεται στους πρώτους τρεις μήνες του '86 στίς 2.000.000.000 λιρέτες. Πτωτική είναι και ή τάση του ένεργητικού πού άφορά τόν παραδοσιακό μηχανολογικό τομέα, των ηλεκτρονικών ύπολογιστών και των μηχανών γραφείων.

Τό ΙΚΚ ύποστηρίζει ότι άν χαθεί ή εύκαιρία και δέν εκμεταλλευτεί ή κυβέρνηση τήν πτώση τής τιμής του πετρελαίου και του δολαρίου για δομική αναδιάρθρωση τής οικονομίας, για επενδύσεις πού θά δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και θά μειώνουν τή διαφορά Βορρά και Νότου, τά άποτελέσματα θά είναι πολύ σοβαρά για τή χώρα.

Στήν εποχή των καινοτομιών και του έκσυγχρονισμού, ή διαδικασία τής συσσώρευσης με κατεύθυνση τήν επιχείρηση παραμένει αλλά οί συντελεστές τής ανάπτυξης σήμερα δέν είναι μόνο τό χρηματιστικό κεφάλαιο αλλά τό σχολείο, τό περιβάλλον, ή έρευνα, οί προωθημένες ύπηρεσίες και συνολικά ό πολιτισμός μιάς χώρας.

Η κυβερνητική κρίση και ή παραίτηση τής κυβέρνησης Κράξι προέκυψαν όταν σέ μία τροποποίηση πού πρότειναν οί κομμουνιστές στή συζήτηση για τή δημόσια οικονομία ένενήντα βουλευτές τής πλειοψηφίας, οί έλεύθεροι σκοπευτές όπως λέγονται, σέ μυστική ψηφοφορία ψήφισαν ύπέρ τής τροποποίησης. Οί ίδιοι βουλευτές πριν από λίγο σέ άνοιχτή ψηφοφορία ύπήρξαν θετικοί στην ψηφο έμπιστοσύνης πού ζήτησε ή κυβέρνηση. Τότε ό Κράξι μίλησε για «άνωμαλία» στή λειτουργία των θεσμών και των κανόνων του κοινοβουλίου.

Πρέπει όμως νά πούμε ότι αυτή ή ψηφοφορία λειτούργη-

σε σάν άφορμή στην κρίση και πτώση τής κυβέρνησης.

Πίσω ύπάρχει μία σύγκρουση συμφερόντων και ένας άγώνας χωρίς άνακοχή για τήν ήγεμονία πού έχει στόχο τή διευθέτηση τής έξουσίας. Είναι πρωτοφανές τό μοίρασμα τής έξουσίας πού έγινε μεταξύ σοσιαλιστών και χριστιανοδημοκρατών σέ όλα τά επίπεδα, στον δημόσιο τομέα και τίς δημόσιες επιχειρήσεις, στα μέσα πληροφόρησης, στον τύπο κ.λπ. Στην τηλεόραση χωρίς ντροπή λένε ότι ή RAI 1 είναι των χριστιανοδημοκρατών και ή RAI 2 των σοσιαλιστών. Πολλές έφημερίδες πέρασαν στό Δημόσιο όπως οί *Il Fiogero* και *Il Messagero*.

Οί συγκρούσεις, πού φτάνουν μέχρι προσωπικές επιθέσεις χωρίς όρια και φραγμούς, άνάγκασαν τό σοσιαλιστή φιλόσοφο Ν. Μπόμπιο νά άναφωνήσει όργισμένος: δώστε μας τουλάχιστον μία δικαιολογία ότι αυτός ό θηριώδης άγώνας για τήν πολυθρόνα δέν είναι για τήν έξουσία αλλά «για νά κάνετε τί» σέ σχέση με τά πραγματικά προβλήματα και στις άνάγκες τής χώρας.

Πέρα όμως άπ' τήν έξουσία, πού σίγουρα κυριαρχεί στην προκειμένη περίπτωση, ύπάρχουν στό βάθος και δύο «άντιλήψεις» περί νεοφιλευθερισμού. Τό Σοσιαλιστικό Κόμμα συμφωνεί με τούς χριστιανοδημοκράτες στό δόγμα *meno stato, piu mercato* (λιγότερο κράτος, περισσότερο αγορά) ύποστηρίζει όμως περισσότερο τόν άνερχόμενο νεοατομισμό. Τό «δαμόνιο» τής ατομικής πρωτοβουλίας και όλη ή κουλτούρα πού τό ακολουθούσε σέ όλα τά επίπεδα ύπογραμμίζεται περισσότερο άπ' τούς σοσιαλιστές. Βεβαίως νά ύπάρχουν φορολογικές έλαφρύνσεις και συνδρομή στους μεσαίους και ύψηλους επιχειρηματίες, αλλά είναι άναγκαία ή συνδρομή και στό νέο μικροεπιχειρηματία. Άλλά σέ μία έλεύθερη αγορά όπωσδήποτε τό έλάχιστο θεσμικό πλαίσιο πού θά ρυθμίζει τούς κανόνες του παιχνιδιού, είναι γνωστό ότι τά οικονομικά ύποκείμενα, πού είναι ήδη δυνατά, χειρίζονται κατά τήν άρέσκεία τους τήν αγορά.

Ο ξεφρενος νεοατομισμός όδήγησε τόν Μαρτέλι, νούμερο 2 του Σοσιαλιστικού Κόμματος, νά ύποστηρίζει τήν ιδιωτικοποίηση του σχολείου. Ο Ντέ Μικέλις πάλι, ήγετικό στέλεχος των σοσιαλιστών και ύπουργός Έργασίας, ύπο-

στήριζε ότι «οί νέοι μικροεπιχειρηματίες θά είναι ή άπάντηση στην άνεργία τών νέων».

Οί χριστιανοδημοκράτες ύποστηρίζουν τό νεοφιλελευθερισμό και την ιδιωτική άλληλεγγύη και έχουν δίκιο από τή μεριά τους. Στην Ίταλία δέν υπάρχει κουλτούρα του πολίτη. Είναι μία χώρα πού άποτελείται από οικογένειες και συγγενείς, από ένορίες και παπάδες, από ιερατικούς συλλόγους και κλάν. Είναι ή κοινωνική και θρησκευτική ένδοξα ή απ' τήν οποία άντλει τήν έκλογική της πελατεια ή Χριστιανοδημοκρατία και στην όποια βασίζει τό καθεστώς έξουσίας της.

Ο Κράξι άσκησε τά καθήκοντα του πρωθυπουργού ένισχύοντας τήν έκτελεστική έξουσία. Τό Κοινοβούλιο χρησιμοποιήθηκε για τήν επικύρωση των άποφάσεων πού παίρνουνταν μ' ένα στενό κύκλο συνεργατών εκτός των τειχών. Η σταθεροποίηση χρειάζεται άποφασιστικότητα και σκληρή επίθεση στους εργαζόμενους με χαμηλά εισοδήματα και στους τομείς πού προστατεύονται λιγότερο.

Απ' τά 181 νομοσχέδια πού ήρθαν στη Βουλή ως έπείγοντα μόνο τά μισά έγιναν νόμοι. Στη Βουλή καταργήθηκε ή συζήτηση, ή άντιπαράθεση, ό διάλογος.

Τήν πτώση του Κράξι τήν άκολούθησε ένας παράλογος, ύποπτος και άνιαρός πολιτικός μήνας.

Τήν άνάθεση άπ' τόν πρόεδρο της Δημοκρατίας Κοσίγκα (χριστιανοδημοκράτης) στό γηραιό και κάποτε «λιοντάρι» πρόεδρο της Γερουσίας Φανφάνι μιάς «διερευνητικής» έντολής τήν άκολούθησε ή έντολή σχηματισμού κυβέρνησης Άντρεότι, ύπουργό Έξωτερικών στην κυβέρνηση Κράξι.

Όλοι οί πολιτικοί παρατηρητές θεωρούσαν βέβαιο, παρά τίς δημόσιες διακηρύξεις των σοσιαλιστών, ότι δέν θά συμμετείχαν σε κυβέρνηση με πρωθυπουργό χριστιανοδημοκράτη, ότι τελικά ό Άντρεότι θά σχημάτιζε κάποια κυβέρνηση. Ο Άντρεότι θεωρείται ό πιο έπιφανής, ό πιο εύφυής και ό πιο μορφωμένος ήγέτης των χριστιανοδημοκρατών. Άποτελεί τήν «ψυχή» του κόμματος μετά τό θάνατο του Άλντο Μόρο. Ένας ήγέτης με τέτοιο πολιτικό βάρος δέν θά δεχόταν τήν έντολή εάν δέν ύπήρχαν οί προϋποθέσεις για τό σχηματισμό κυβέρνησης. Καί όμως, ό Άντρεότι δέχθηκε και άπέτυχε. Τί πόνταραν

σ' αυτόν οί χριστιανοδημοκράτες;

Κατ' άρχή νά ρίξουν στην άρένα τό πιο ζωνρό τους άλογο και νά δείξουν όλο τό πολιτικό τους βάρος. Ο τύπος και όλα τά μέσα ενημέρωσης άσχολούνται με τό πώς θά τά καταφέρει ό χριστιανοδημοκράτης «μάγος». Στο κέντρο λοιπόν πάλι τής πολιτικής ζωής ή χριστιανοδημοκρατία.

Στίς κραυγές των σοσιαλιστών ότι «δέν παίζουν», ό Άντρεότι συνέχιζε τίς διαβουλεύσεις μεταξύ κουφών, άποδεικνύοντας ότι δέν λάμβανε ύπόψη του αυτά πού λέγανε. Πόνταρε, για τό καλό του κόμματος, στη φθορά των θεσμών και στό πρόδηλο ότι χωρίς τους χριστιανοδημοκράτες υπάρχει τό χάος. Πόνταρε στην κούραση και παραίτηση των άντιπάλων, το καράβι προχωρεί στην Ίταλία και χωρίς κυβέρνηση. Όλα τά καθορίζει ό νόμος της άγοράς και όποιον πάρει ό Χάρος.

Πέρασαν δέκα μέρες με άπίστευτες διαπρέσεις, φιλονικίες, ύβρεις, παιχνίδια ίσοροπιών, προσωπικών φιλοδοξιών, ειρωνικών άντεγκλήσεων και σαδομαζοχιστικών σχέσεων του πενταπαρτίτο (των πέντε κομμάτων της κυβέρνησης). Τό μόνο πού δέ συζητούσαν ήταν τί ήθελαν νά κάνουν στη πολιτική, στην κοινωνία, στον πολιτισμό. Γίναμε μάρτυρες μιάς χολογουντιανής μονομαχίας μεταξύ Κράξι και Ντέ Μίτα πού λειτούργουσε στά πιο άπαθημένα ένστικτα του μέσου πολίτη ό όποιος άναγνωρίζεται, ταυτίζεται και λυτρώνεται άπ' τό νικητή της μονομαχίας.

Ο Ντέ Μίτα πρότεινε στό Ι.Σ.Κ. μία συμφωνία έφτά χρόνων κοινής διακυβέρνησης. Οί σοσιαλιστές ύποψιάστηκαν σε τί κλουβί θέλανε νά τους κλείσουν και άντιστέκονταν.

Η πρόταση ήταν: μέχρι τό τέλος της βουλευτικής περιόδου πού λήγει τό 1988 πρωθυπουργός σοσιαλιστής, αλλά μετά τό τίμόνι θά τό έπιρριαν οί χριστιανοδημοκράτες.

Οί σοσιαλιστές, πού στην άρχή της δεκαετίας προσπάθησαν όπως είδαμε ν' αύξηθούν εις βάρος του ΙΚΚ, τά τελευταία χρόνια προσπαθούν νά διαρρήξουν με νεοφιλελευθερη συντηρητική πολιτική τό κέντρο και ν' άποκτήσουν λαϊκή συγκατάθεση σ' αυτό τό χώρο. Έδώ όμως είναι εκτός γηπέδου και οί άντίπαλοι παίζουν καλύτερα. Διαισθάνονται πιά ότι ξεκινούν ήττημένοι και από εδώ ξεγυιεται

τό άγχος και ή άγωνία μή χάσουν τήν πρωθυπουργική καρέκλα.

Φτάσαμε τελικά σε μία συμφωνία όπου ό Κράξι θά είναι πρωθυπουργός επί προθεσμία μέχρι τήν άνοιξη (Μάρτιο) και μετά χριστιανοδημοκράτης. Αυτό συμφωνήθηκε και ύπογράφηκε αυτές τίς μέρες πού ό Κράξι σχηματίζει τήν κυβέρνησή του.

Και οί κομμουνιστές; Η ένοχή, ή άντίφαση, ή πραγματικότητα

Σέ όλόκληρη τήν περίοδο τής κυβερνητικής κρίσης τό Ίταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα δέν μπορούσε νά είναι θεατής των εξελίξεων. Άντιλήφθηκε και κατήγγειλε τήν προσπάθεια των χριστιανοδημοκρατών νά βρεθούν ξανά στό κέντρο των πολιτικών εξελίξεων, τήν με κάθε τίμημα προσπάθειά τους νά επανακτήσουν κάποιο χαμένο έδαφος, τήν προσκόλλησή τους στην έξουσία — και στό σύστημα πού δημιούργησαν επί σαράντα χρόνια. Κατήγγειλαν τό παιχνίδι των ίσοροπιών έξουσίας. Κάλεσαν τό ΣΚ ν' αναλογιστεί τήν ιστορία του ως άριστερο κόμματος και νά συνειδητοποιήσει τήν άπελπιστική κρίση της στρατηγικής του. Κατήγγειλαν «τους σπασμούς μιάς πολιτικής πού δέν έχει στηρίγματα και δέν μπορεί νά στηριχθεί. Αυτοί οί σπασμοί είναι τόσο δυνατοί πού βάζουν σε σοβαρό κίνδυνο τή λειτουργία της δημοκρατίας και μπορούν νά χτυπήσουν θανάσιμα τους θεσμούς της. Η πολιτική και οί έπιλογές του πεντακομματικού σχηματισμού είναι νεκρή παρ' ότι παρατείνει τήν άγωνία της».

Κατήγγειλαν τήν άθαιρητη, άντισυνταγματική και προκλητική συμφωνία δύο κομμάτων για τό εκ των προτέρων μοίρασμα της πρωθυπουργίας. Δήλωσαν ότι ποτέ δέν πρόκειται νά συμμετάσχουν στα έυτελή παιχνίδια της έξουσίας και τήν ύποτίμηση της νοημοσύνης του ίταλικού λαού.

Παράλληλα όμως στίς κατηγορίες ότι τό ΚΚ δέν έχει νά προτείνει τίποτα, λές και οί άλλοι είχαν, πρότεινε ένα πρόγραμμα μέχρι τό τέλος της νομοθετικής έξουσίας πού άφορούσε τήν έξυγίανση της οικονομίας, τά δικαιώματα των πολιτών, τή διεθνή πολιτική, αλλά δέν ξεκαθάριζε άν αυτά μπορούν νά γίνουν με

κυβέρνηση με τους χριστιανοδημοκράτες ή χωρίς αυτούς.

Τό ΙΚΚ δήλωνε ότι τό πρόγραμμα αυτό είναι τό ένδιάμεσο πέρασμα για τή δημοκρατική έναλλακτική λύση αλλά πάλι έμενε άξεκαθάριστο τό ζήτημα με ή χωρίς τους χριστιανοδημοκράτες.

«Τό πρόγραμμα πού παρουσιάσαμε για τή δημιουργία μιάς καινούργιας κυβέρνησης μπορεί και πρέπει νά γίνει τό εργαλείο συσπείρωσης και κινητοποίησης των προοδευτικών και άριστερών δυνάμεων έξω άπ' τήν κυβέρνηση αλλά και εκείνων πού είναι αιχμάλωτες στην κυβέρνηση και στην πλειοψηφία, πού κινδυνεύουν από άσφυξία...» τόνιζε τό ΙΚΚ.

Έδώ είναι καθαρό ότι έννοούν τους σοσιαλιστές αλλά ποτέ δέν τους κάλεσαν άνοιχτά τήν περίοδο της κρίσης. Τήν ίδια περίοδο, στην Τσερινόλα, μία πόλη 95.000 κατοίκων στο Νότο, μετά από σαράντα χρόνια δημοτικής κυβέρνησης, άλλοτε μόνο του τό ΙΚΚ και άλλες φορές σε συνεργασία με τό ΣΚ, οί κομμουνιστές για πρώτη φορά συνεργάστηκαν με τους χριστιανοδημοκράτες.

Μπορεί νά είναι τυχαίο και νά μην έχει σχέση με τίς μεγάλες διεργασίες σε έθνικό επίπεδο. Δέν πρέπει όμως νά περάσει άπαρατήρητο. Είναι βέβαιο ότι τό ΣΚ είναι δύσκολος σύμμαχος, δέν πιστεύω όμως ότι υπάρχει άλλη προοπτική πολιτικής άπεμπλοκής στην Ίταλία από εκείνη μιάς κοινής στρατηγικής και ένος κοινού πολιτικού σχεδίου μεταξύ ΙΚΚ και ΣΚ.

Σέ μία εποχή όπου έχει βεβαίως σημασία τό ποιός κατέχει και τό ποιός δέν κατέχει ύλικά άγαθά αλλά και τό ποιός ύπάρχει και δέν ύπάρχει ως σκεπτόμενος άνθρωπος, τό ποιός λειτουργεί στό κύμα των πληροφορικών συστημάτων και τό ποιός άντιστέκεται, τό ποιός κατέχει τή γνώση και τήν έπιστήμη αλλά και ποιός τή μεταπλάθει και τήν άπορρίπτει, ποιός ζει άρμονικά με τό περιβάλλον και τό ποιός παραδίδεται στην ίσοπέδωση των πάντων, σ' αυτή τήν εποχή των μεγάλων καινοτομιών και του έλέγχου της κοινωνικής εύφυας μπορεί νά ύπάρξει άνάπτυξη και επαναστατικές αλλαγές μόνο εάν άφυπνιστούν οί άστείρευτες δυνάμεις και δημιουργικές ικανότητες εκατομμυρίων ανθρώπων.

Χρήστος Κωτούλας

ΑΓΓΛΙΑ

Οι διαδηλώτριες του Γκρήναμ Κόμτον θύματα ἀκτινοβολίας;

Γεννήθηκε τόν περασμένο Δεκέμβριο μέ παραμορφωμένο κεφάλι, μέ βαριά καρδιακά και πνευμονικά προβλήματα. Ήταν μία από τίς δύο πρόωρες γέννες, ενώ υπήρξαν τέσσερις αποβολές. Είναι και τούτες ανάμεσα στίς διακόσιες περίπου περιπτώσεις διαδηλωτριών του Γκρήναμ Κόμτον πού ἐπιμένουν ὅτι ἔχουν προσβληθεῖ ἀπό ραδιοσυχνότητες και μικροκύματα ἀπό τό ἔσωτερικό αὐτῆς τῆς βάσης τῶν ΗΠΑ στήν Ἀγγλία.

Οἱ παραπάνω καταγγελίες δημοσιεύονται στό τελευταῖο τεύχος τοῦ *New Socialist*. Κατά τό δημοσίευμα, μία ἀπό τίς διαδηλώτριες, μηχανικός τηλεπικοινωνιῶν ἡ ἴδια κατά τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ἔχει ἐξακριβώσει πενήντα περιπτώσεις προβλημάτων ὑγείας ἀνάμεσα στίς γυναῖκες πού συγκεντρώθηκαν κατά τῆς ἐγκατάστασης τῶν πυραύλων στή βάση τοῦ Γκρήναμ Κόμτον τό Σεπτέμβριο τοῦ 1984. Καί θεωρεῖ ὅτι ὀφείλονται «σέ ἐκθεση σέ κάποια μορφή μή ἰονίζουσας ἠλεκτρομαγνητικῆς ἀκτινοβολίας, ὅπως ἠχητικά κύματα πολύ χαμηλῆς ἢ πολύ ὑψηλῆς συχνότητας, μικροκύματα ἢ ὑπερυθρο φῶς».

Οἱ διαπιστώσεις τῆς μαρτυ-

ροῦν διαταραχές ὀφειλόμενες σέ ἀκτινοβολία, παρόμοιες μέ ἐκεῖνες πού περιέγραψε τό 1981 ἡ Παγκόσμια Ὁργάνωση Ὑγείας γιά τίς ραδιοσυχνότητες και τά μικροκύματα: ἐλαττωματικός συντονισμός τῶν κινήσεων, ἀμνησίες, προβλήματα στήν ὀμιλία, πίεση στό κεφάλι, κουδούνισμα στό αὐτιά, βαρηκοῖα, ἐμετοί, διατάραξη τοῦ κύκλου τῆς ἐμμηνόρροιας. Γυναῖκες μέ ἐνδομήτριες ἀντισυλληπτικές συσκευές μῆκαν στό νοσοκομεῖο μέ αἱμορραγία. Ἄλλες πού βρίσκονταν μετά τήν ἐμμηνοπάυση περιέγραφαν πόνους ὅπως ἐκεῖνοι πού προηγούνται τῆς περιόδου. Ἀνάμεσά τους και μία πού εἶχε τήν πρώτη τῆς περίοδο δέκα χρόνια μετά τήν ἐμμηνοπάυση.

Δέν εἶναι εὐκόλο νά καταλήξει κανεῖς σέ στατιστικά σαφῆ ἀποτελέσματα. Κι αὐτό γιατί δέν εἶναι δυνατόν νά ξέρει τόν ἀκριβῆ τόπο και χρόνο ἐκπομπῆς τῆς ἀκτινοβολίας, γιατί υπήρχε μεγάλη ποικιλία ἀκτινοβολιῶν κατά μήκος τοῦ ἠλεκτρικοῦ φάσματος ἀλλά και γιατί δέν μπορεῖ καθαρά νά διακρίνει μεταξύ ἐσκεμμένης και ἀθέλητης χρήσης τῆς ἀκτινοβολίας. Ἡ ἐνλόγω βάση ἔχει π.χ. ἠλεκτρονικά συστήματα ἐλέγχου τά ὅποια θά

μποροῦσαν νά αἰτιολογήσουν ἓνα μέρος τῆς ἀκτινοβολίας πού δέχτηκαν οἱ γυναῖκες. Ὅπως εἶπε ὁμως ἓνα μέλος τῆς Ὑπηρεσίας Ἐνημέρωσης γιά ζητήματα ἀκτινοβολίας και ὑγείας: «Οἱ γυναῖκες ἐξακολουθοῦν νά ὑποφέρουν και ἀθέλητο νά ἦταν, δέν ἔκαναν τίποτα νά τό σταματήσουν».

Οἱ περισσότερες προσπάθειες νά μετρηθεῖ ἡ ἐκπεμπόμενη ἀκτινοβολία στό Γκρήναμ Κόμτον ἦταν ἀκαρπες («ἄλές και ἤξεραν πότε ἐρχομασταν μέ τόν μετρητή και τό κλειναν»). Τό Σεπτέμβριο τοῦ 1985, ὁμως, ἓνας δημοσιογράφος τοῦ *Electronics Today International* μέτρησε ἀκτινοβολία μέχρι και ἑκατό φορές μεγαλύτερη τῆς συνηθούς. Ὑστερα ἀπό ἀρκετές ἐπισκέψεις ἀνέφερε: «Σήματα ἐλάχιστα πάνω ἀπό τό συνηθισμένο δυνάμειον γρήγορα ὅταν οἱ γυναῖκες ἄρχιζαν μία διαδήλωση». Μία νύχτα μάλιστα τόν περασμένο Δεκέμβριο μία διαδηλώτρια ζήτησε ἀπό τίς ἄλλες νά ἀρχίσουν ἀπότομα νά φωνάζουν και νά κουνᾶνε τόν φράχτη. Μέσα σέ λίγα λεπτά ὁ μετρητής τῆς ἐντασης πεδίου πού εἶχε μαζί τῆς κατέγραψε μία πυκνότητα ἰσχύος 4,5 μιλιβάρ/σμ² νά ἔρχεται πίσω ἀπό τόν φράχτη. Ἡ ἀνά-

γνωση ἦταν μόλις μέσα στό ὄριο δημόσιας ἀσφάλειας τῶν ΗΠΑ και πολύ πάνω ἀπό τά ἀντίστοιχα καναδικά. Στή Βρετανία δέν υπάρχουν ἐπίσημα ὄρια γιά τήν ἐκθεση τοῦ πληθυσμοῦ σέ ραδιοσυχνότητες και μικροκύματα! Τά κύματα ἦταν συγκεκριμένης διεύθυνσης, ἔφταναν ἀνά διαστήματα τεσσάρων μέτρων και κατευθύνονταν κάπου ἀνάμεσα στούς γοφούς και τό κεφάλι.

Ἡ προσβολή ἀπό τέτοια ἀκτινοβολία ἀπαιτεῖ «συντονισμό» μέ τήν ἀκριβῆ συχνότητα ἑνός συγκεκριμένου ὄργανου στήν ὅποια τά ἐρυθρά αἱμοσφαίρια διαταράσσονται ἢ διεγείρονται. Τότε εἶναι εὐκόλο νά φέρι κανεῖς τά ἄτομα σέ εὐθυμῆ ἢ μελαγχολικῆ κατάσταση, νά τά ἀκίνητοποιήσει προσωρινά και, τελικά, νά τά σκοτώσει. Τά μέχρι τώρα συμπτώματα τά ἀναφέραμε. Ἀργότερα μπορεῖ κάποιες γυναῖκες νά ἐμφανίσουν τούς γνωστούς καρκίνους πού ὀφείλονται σέ ἀκτινοβολία, αἱματολογικές και νευρικές διαταραχές, καταρράκτες και γενετικές ἀνωμαλίες.

Ἦταν ὁμως και ἄλλα παράξενα γεγονότα στό Γκρήναμ Κόμτον πού συνέβησαν στίς ὑποψίες τῶν γυναικῶν γιά ἐσκεμμένη ἐκπομπή ἀκτινοβολίας. Ὑπῆρξε μία περίοδο, στήν ἀρχή, ὅπου ἡ ἀστυνομία παρακολουθοῦσε σχεδόν καθεμία γυναῖκα ξεχωριστά ὀπουδήποτε και νά πῆγαινε. Ἐαφνικά, μέσα σέ μία νύχτα, ἡ ἀστυνομία ἐξαφανίστηκε και λίγο μετά ἄρχισαν τά ὄσα περιγράψαμε. Κάποιες μέρες μάλιστα, ὅπως στίς 5 Νοεμβρίου τοῦ 1984, ἦταν κυριολεκτικά δυνατόν νά μπειναι και νά βγαίνει κανεῖς σέ ἀκριβῶς ὀρισμένα ἠλεκτρομαγνητικά πεδία μπροστά στή βάση: «Ἦταν σάν νά μπαίναμε σέ ἓνα τεῖχος».

Ἄς σημειωθεῖ, τέλος, ὅτι και ἡ ἴδια ἡ βρετανική ἀστυνομία ἔχει ἤδη ἀσχοληθεῖ μέ τήν ἠλεκτρονική τεχνολογία ἐπιβολῆς τοῦ νόμου: ὅπλα ὑπερυθρο φωτός, ὄπλα φωτεινῶν κυμάτων, χειροβομβίδες πού κουφαίνουν, συσκευές ἠχητικῶν κυμάτων πού δέν ἀκούγονται και μποροῦν νά ἐστιαστοῦν μέ ἀκρίβεια σέ συγκεκριμένα ἄτομα κ.λπ.

Ἡ τρίτη τεχνολογική ἐπανάσταση βρίσκεται, ὅπως δείχνει τό Γκρήναμ Κόμτον, σέ καλά χέρια...

Γ. Ξανθάκος

τῆς Πόλης

Ἀγαπητοὶ δήμαρχοι τοῦ Λεκανοπεδίου, παρόντες καὶ μέλλοντες

Ὅταν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία ἄρχισε νά φυτεύει δέντρα γιά νά γίνει ὁ Βασιλεὺς Κῆπος, δέν εἶχε φανταστεῖ ὅτι αὐτὴ τῆς ἡ πράξη θά ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους πού τὴν ἔκαναν μισητὴ στίς γυναῖκες τῆς Ἀθήνας: γιατί ξόδευε τό λιγοστό νερό γιά τό πότισμα τῶν δέντρων. Ἐκτοτε ὅλοι οἱ δήμαρχοι, ὅταν καὶ ὅπου ἀποφασίζουν νά κάνουν καμιὰ δέντροστοιχία, ἢ λειψυδρία ἔνεκα, ὑποχρεώνονταν νά φυτεύουν λεπτόφυλλα δενδράκια, νερατζιές, ἀκακίες, γαζιές καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὁ καιρὸς ὅμως πέρασε καὶ τώρα νερό ὑπάρχει σχετικὰ ἄφθονο στοὺς σωληνεὺς τῆς ΕΥΔΑΠ. Εἶναι σίγουρο ὅτι γιά τὴν ἐπιλογή τῶν δένδρων τῶν δένδροστοιχιῶν δέν ὑπαισέρχονται καὶ ὑπολογισμοὶ ἐξοικονόμησης νεροῦ γιά τό πότισμα. Ὡστόσο τὰ λεπτόφυλλα δένδρα πού ἀντέχουν στήν ξηρασία ἐξακολουθοῦν νά εἶναι ὁ κανόνας. Ἐσχάτως φυτεύτηκαν μπόλικες λευκές οἱ ὀνομαζόμενες καὶ δημαρχικὲς καθόσον ἔχουν τὴν ιδιότητα, σέ μιὰ τετραετία μέσα, νά φτάνουν σχεδὸν τὰ δέκα μέτρα καὶ νά γεμίζουν, τὴν ἀνοιξή, τὸν κόσμον μ' ἐκεῖνο τό φοβερό τους χνοῦδι. Καὶ τό ἐρώτημα παραμένει: ἀφοῦ νερό ὑπάρχει, καὶ ἀφοῦ οἱ λευκές μᾶλλον δέν εἶναι ἡ καλύτερη λύση, τί ἐμποδίζει νά φυτεύονται καὶ ἄλλα δένδρα ἐκτός ἀπὸ νερατζοῦλες καὶ ἀκακίες; Χρειαζέται ἴσκιό τό λεκανοπέδιο καὶ δέντρα θαλαρὰ. Τό εἶχαμε ξαναπεῖ ἀπ' αὐτὴ τὴ θέση. Ἀλλὰ ποιὸς μᾶς ἀκούει... Ὡμως τώρα, πού ξέρεις, ἐκλογὲς ἔρχονται, μπορεῖ νά δοθεῖ καμιὰ ὑπόσχεση παραπάνω. Θέλουμε δένδρα, λοιπόν, ἀγαπητοὶ δήμαρχοι τοῦ λεκανοπεδίου, παρόντες καὶ μέλλοντες, δένδρα θαλαρὰ. Καὶ γιατί ὄχι ὀπωροφόρα. Τί θά πείραζε ἄραγε ἂν ἐμπρός σέ μιὰ πολυκατοικία ὑπῆρχε μιὰ βερυκοκιά, ἀλλοῦ μιὰ κερασιά (στά Βόρεια προάστεια), μιὰ λεμονιά ἢ μιὰ πορτοκαλιά; Μήπως οἱ περίοικοι θά τσακόνονταν γιά τὰ φρούτα ἢ μήπως θά μειώνονταν τὰ ἔσοδα τῆς ἐλληνικῆς φρουτοπαραγωγῆς; Εἶστε βέβαιοι ὅτι οἱ λύσεις πού ἔχουν δοθεῖ εἶναι οἱ καλύτερες; Ἀξίζει νά τό ψάξετε.

Τοιχορύπανση τέρμα

Ἦράφαμε στό προηγούμενο τεῦχος γιά κάτι τεράστια πανῶ ἀφισοκολλησεων πού σκέπασαν ἕνα μεγάλο τοῖχο στό Μέτς στή Μάρκου Μουσούρου. Τό τεῦχος κυκλοφόρησε Παρασκευὴ 25 Ιουλίου. Δευτέρα 28 Ἰουλίου πρωί-πρωί ἦρθε ἕνα συνεργεῖο καὶ τίς ἀφῆρεσε. Τοιχορύπανση τέρμα λοιπόν στή Μάρκου Μουσούρου. Καὶ χαίρομαστε γι' αὐτό. Οἱ δεύτερες σκέψεις ἰοφότερες. Μακάρι νά γίνει τό ἴδιο καὶ ὅπου ἄλλοῦ.

Ὁ «γλυκὺς βραστός» εἶναι Ἰδέα...

Καλοκαίρι, διακοπές, ἥλιος, νησιά, θάλασσα. Βουνό ὁ καημὸς μας νά διακόψουμε τὴ ρουτινιέρικη ροὴ τῆς ζωῆς μας γιά νά ἀναπαυθοῦμε, νά ἀναλάβουμε δυνάμεις καὶ ἂν μπορούμε νά ἀπολαύσουμε. Νά χαροῦμε τίς ὁμορφιές τῆς φύσης ἀλλὰ καὶ τὰ προϊόντα τῶν ἀνθρώπων, τίς συνήθειες καὶ τὰ ἔθιμά μας.

Ἡ ἀπόλαυση εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς. Ὁ γλυκὺς βραστός ὅμως εἶναι τό τονωτικό, τό δυναμωτικό ποτό, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπόλαυσης. Ὁ λόγος βέβαια γιά τό καφεδάκι μας, τὸν τούρκικο καφέ, τὸν γλυκὺ βραστό, πού τὰ τελευταῖα χρόνια τὸν ζητᾶμε στίς καφετέριες ὡς «ἐλληνικό» καὶ δέν τὸν βρίσκουμε.

Ὅσοι διαβαίνουν τὴν τρίτη δεκαετία τῆς ζωῆς τους καὶ πάνω, ὅλοι αὐτοὶ θά θυμοῦνται τοὺς πατεράδες καὶ τοὺς παππούδες τους, ὅλους τοὺς ἄντρες γενικῶς νά ἀπολαμβάνουν τό μερακλίδικο καφεδάκι τους στό χοντρό φλυτζάνι τῶν πάλα ποτὲ παραδοσιακῶν καφεενέδων. Μά θά ἀναπολοῦν ἀκόμα καὶ τίς μανάδες τους, ὅλες τίς μανάδες τῆς γειτονιάς τους, μαζεμένες ὅλες σέ μπαλκόνια καὶ σέ πεζούλια, κάποιες ἀπογευματινὲς ὥρες νά τό ρίχνουν γιά καλὰ στό κουτσομπολιό πάνω ἀπ' τίς ἀχνιστὲς φλυτζάνες τοῦ τούρκικου.

Σήμερα, αὐτό τό μερακλίδικο, καϊμακλίδικο καφεδάκι εἶναι δυσεῦρετο. Οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς τό ἔχουν ἀπωθήσει, τό ἔχουν ὑποχρεώσει σέ ἄτακτη ὑποχώρηση. Ὁ φραπές, ὁ ἐσπρέσσο, ὁ καπουτσίνο εἶναι ἰπ καὶ ἀπαραιτήτως συνοδεύεται ὄχι ἀπὸ βουτήματα ἀλλὰ ἀπὸ κρουασάν.

Σήμερα, ἡ παραγγελία σου γιά ἕνα γλυκὺ βραστό στὴν ὁποιαδήποτε καφετέρια τῆς Ἑλλάδας στέκει μετέωρη, ἀντιμετωπίζει τό βλοσυρὸ βλέμμα τοῦ γκαρσονιῶ· κι ἂν ποτέ ὑλοποιηθεῖ, αὐτό δέν θά εἶναι καφεδάκι μέ τὰ ὅλα του ἀλλὰ ἕνα νεροζούμι πού βγήκε — ἕνας Θεὸς ξέρει πῶς — ἀπ' αὐτὴ τὴν παντοδύναμη machine μέ ἕνα φρικτὸ φσοῦ...

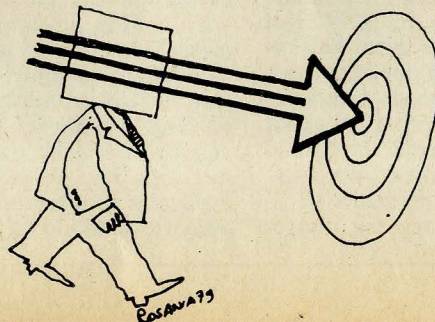
Τίς προάλλες, μιὰ γλυκιά καὶ δροσερὴ βραδιά, ἕνα γκαρσονιὸν στό Μουσείο μᾶς ἔλεγε ὅτι ὑπάρχει εἰδικὸς νόμος ἀπ' τό 1975, πού ἀπαγορεύει στοὺς ιδιοκτῆτες τῶν καφετεριῶν νά σερβίρουν καφέ μετὰ τίς 10.30 τό βράδυ! Ἀλλὰ μᾶς εἶπε καὶ πολλὰ ἄλλα. Ὅτι δηλαδή οἱ ιδιοκτῆτες δέν «βγαίνουν» νά σερβίρουν συνέχεια γλυκὺ βραστό· γιατί τὰ νοίκια εἶναι στά ὕψη, ἡ φορολογία δυσβάστακτη, ὅτι ἔχουν νά πληρώσουν τό ὑπαλληλικό προσωπικό, τό δῆμο κ.λπ., κ.λπ.

Μοιάζει ἀπίστευτο κι ὅμως δέν εἶναι. Ὁλόκληρο πλέγμα συνωμοσίας, μέ τὴ συμμετοχὴ πολλῶν «δακτύλων» ξένων καὶ ντόπιων, ἔχει στηθεῖ καὶ λειτουργεῖ ἀπρόσκοπτα γιά νά ἐξοβελίσει αὐτὴ τὴν πρωτογενὴ χαρὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ αὐθεντικὴ, μεθυστικὴ εὐωδία τοῦ τούρκικου ἐκτοπίζεται, ἀπωθεῖται στὰ βάθη τῆς θύμησης, ἐπικαλύπτεται ἀπ' τὴν ἀντιδραστικὴ λειτουργία τοῦ χρόνου, πού ἀπειλεῖ νά σύρει τὴν ταφόπετρα τῆς ὀριστικῆς λησμονιάς του.

Στὴ δεκαετία τοῦ '70 ὑπῆρχε ἕνα ἐλαφρὸ, χαζοχαρούμενο τραγουδάκι, πού σέ μιὰ ἀποστροφή του προσδιόριζε αὐθεντικά καὶ ἀποτύπωνε γνήσια τὴν τρέχουσα ἰδεολογικὴ-ἐκτονωτικὴ του λειτουργία. «Κι ἐνῶ ὁ γλυκὺ βραστός παγώνει, τὰ λάθη τῆς ζωῆς διορθώνει...».

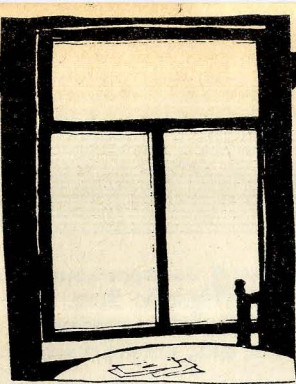
Ὁ γλυκὺς βραστός εἶναι Ἰδέα, ρέεε... Ἀντισταθεῖτε στόν καπουτσίνο καὶ τὰ παράγωγά του!

Ἄνδρας Πανταζόπουλος

Ἐχο
ἐπιμ
μερα,
ἐν ἐπ
βαση
ἀνάλ
γιά
νοικ
ἂν δ
ἀπό
γουρ
τρόπ
γιά ν
ἐγγέ
πάνω
ἰσχ
καὶ
ἀφο
φαν
συνή
μα ἡ
Ὁ
τί γιν
τουρ
γράφ
τικῆ
κῆς
δόξε
με κ
γράφ
σπρ
λισμ
γράφ
συν
κάπ
καί
κειμ
μεγ
δειγ
Ἀφ
ἰχνη
στ
δυ
Μπ
παρ
ταί
ξιμο
Ἐ
φο,
ξε ἔ
ντέ
στή
Ἀδ
τά θ
πικ
νά ἔ
παύ

Ἐκτός ἀπό τήν κατεδάφιση ὕπάρχει καί ἡ διατήρηση

Παράδειγμα πρὸς μίμηση

χουμε σέ τρεῖς τουλάχιστον εὐκαιρίες μείνει ὅτι, ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα σήμερα, ὁ μόνος δρόμος γιά νά διατηρηθοῦν ἐπαρκεία θερινά σινεμά εἶναι ἡ παρέμειψη τῶν δήμων. Ὅχι ὑποχρεωτικά γιά νά ἀλλάξουν αὐτοί οἱ ἴδιοι τὰ σινεμά ἀλλά γιά νά ἐξασφαλίσουν τήν διατήρησή τους, κινδυνολογώντας τα ἴσως σέ ἰδιώτες (ἢ πάλι, δέν εἶναι δικά τους, νοικιάζοντας τα σέ ἰδιώτες καί ὑπεννοικιάζοντας τα). Τό σίγουρο εἶναι ὅτι, μέ τόν ἕναν ἢ τόν ἄλλον ὅπο, οἱ δημοτικές ἀρχές εἶναι ἀρμόδιες γιά νά μήν ἐγκαταληφθεῖ τό ζήτημα στήν ἐγγύς ἰδιωτική πρωτοβουλία. Τά παραπάνω τὰ γράφαμε εἰδικά γιά τήν Ἀθήνα, ἔχουν ὁμως ἐξίσου γιά τίς ἄλλες πόλεις αἰ τήν ἐπαρχία, ἄν καί ὄχι περισσότερο ἰσορροπῶς ἐκεῖ τὰ σινεμά πλέον τείνουν νά ἐξανιστοῦν. Καί ὅσα ἐπιζοῦν ἀρέσκονται ἀνεπιτυχῶς στά διάφορα Κορίτσια γιά τσίμπησιν ἢ στήν Κίτρινη θύελλα τοῦ καράτε.

Ὁμολογοῦμε ὅτι δέν εἶχαμε ὑπόψη μας τήν ἐγγύς ἰδιωτική πρωτοβουλία. Στή Ἔφηβα λοιπόν λειτουργεῖ ἀπό πρόπερσι θερινούς κινηματογράφους, ἡ Σόνια, στά πλαίσια τῆς «Δημοκρατικῆς Ἐπιχειρήσεως Πολιτιστικῆς Οἰκιστικῆς Ἀνάπτυξης Ἐθήβας». Οἱ μεγάλες του ὅμως ὅμως εἶναι φέτος, ὅπως διαπιστώσαμε κι ἐμεῖς μέ τὰ μάτια μας. Ὁ κινηματογράφος γεμίζει κάθε βράδυ καί μᾶλλον θά πρὸξεί τούς δύο ἄλλους καί προσανατολισμένους πρὸς τόν Μπρούς Λή κινηματογράφους τῆς πόλης ὄχι φυσικά νά κλειστοῦν, ἐλπίζουμε, ἀλλά νά προσαρμώσουν ἀπὸς τό πρόγραμμά τους. Γιατί φυσικά αἰ τό πρόγραμμά ἔχει σημασία. Ἐν προκειμένῳ οὔτε ἐκζήτηση οὔτε λαϊκισμός καί ἐγγύς γκάμα. Τόν Αὐγουστο, γιά παράδειγμα, οἱ Ἐθηβαῖοι θά δοῦν ταινίες ὅπως: *Αὐτοβίβαστη*, *Καί οἱ 7 ἦταν ὑπέροχοι*, *Στά ἄγρια τῆς ἰνδίας*, *Τό τελευταῖο ταγκό τοῦ Παρίσι*, *Ὁ ταχυδρόμος χτυπάει πάντα τὸ κουδούνι*, *Τό κόκκινο ρόδο τοῦ Καίρου*, *Ἄπλουν ἄπ*, *Ὁ κονφορμίστας*, *Λούφα καί ἀραλλαγὴ*. Ἐνας δυὸ ἄνθρωποι χρειάζονται ὅλοι κι ὅλοι μέ μεράκι, διάθεση γιά ψάξιμο καί ἀνεβοκατέβασμα στήν Ἀθήνα.

Ὁ δῆμος πῆρε ἕναν παλιό κινηματογράφο, ἀναμόρφωσε τό περιβάλλον καί ἔφτιαξε ἕνα στέκι γιά ὄσους δημότες δέν θέλουν ἄλλο καί καλά νά πηγαίνουν καθημερινά στήν καφετέρια ἢ νά βλέπουν τηλεόραση. Ἀλλά λοιπόν γιά τὰ ὅποια ἐπιμέναμε καιτὸ ἄλλο θεωρούσαμε κι ἐμεῖς οἱ ἴδιοι σχεδόν οὐτοπικά, ἡ Ἐθήβα δείχνει ὅτι δέν εἶναι. Ἀρκεῖ νά ἔχει κανεὶς τό πρόβλημα. Ὅποτε φυσικά αὐτοὶ καί νά εἶναι πρόβλημα.

Ἐνα παλιό, ἐγκαταλελειμμένο ἀσβεστάδικο, τό ὅποιο καταλαμβάνει ἕνα ὄλοκληρο οἰκοδομικό τετράγωνο, ἔχει γίνε φαινεται πρόβλημα γιά πολλοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς τοῦ Γαλατίου. Ἡ πλήρης ἐγκατάλειψή του ἀπό τοὺς ἀρμόδιους ὀδηγεῖ ὀρισμένους περίοικους στήν καθιερωμένη πιά γιά τίς σχετικές περπτώσεις πρόταση: τήν κατεδάφιση. Τῆ σχετική πρόταση θεώρησε «καθῆκον τοσάν τεχνικός (ἀρχιτέκτων)» νά προβάλλει καί ἐξ ὀνόματος ἄλλων ἐπιστολογράφος τῆς Ἐλευθεροτυπίας (20.7.86). Τά ἐπόμενα βήματα μοιάζουν πλέον ἐξίσου αὐτονόητα, ὅπως τὰ καταγράφει καί ἡ ἐπιστολή. Μετά τήν κατεδάφιση θά ἄκλουθησει ἀνέγερση («συγκρότημα» στέγασης πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων βιβλιοθήκη, ἐκθεσιακός χώρος, αἴθουσα διαλέξεων, ἀναγνωστήρια κ.λπ.). Εἴτῃ ἔστω ἡ δημιουργία παιδικοῦ σταθμοῦ, χώρου πράσινου (πλατεῖα) κ.λπ.

Ἀπαντώντας μέ ἐπιστολή του στίς 3.8, ὁ κάτοικος τῆς περιοχῆς κ. Γ. Τομαδάκης δείχνει ὅτι ὑπάρχουν φυσικά καί ἄλλες προτάσεις. Ἡ, σωστότερα, καί ἄλλες ὀπτικές.

«Μέ ἀπορία διάβασα τήν πρόταση κάποιου "εἰδικοῦ" γιά τήν κατεδάφιση τοῦ παλιοῦ ἀσβεστάδικο στοῦ Γαλάτσι. Φαίνεται ὅτι τῆ γνώμη αὐτῆ συμμερίζονται καί πολλοὶ κάτοικοι καὶ ὁ ἴδιος ὁ δήμαρχος (ικανότατος κατά τὰ ... ἄλλα).

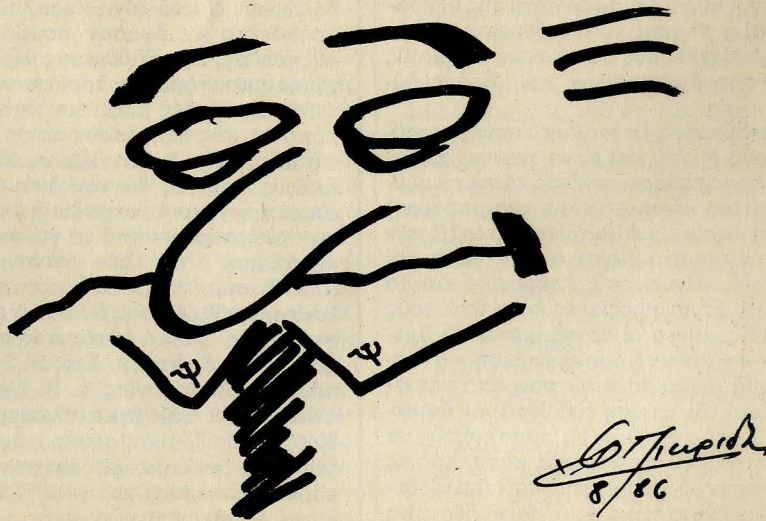
Γεννήθηκα καί μεγάλωσα σ' αὐτὴν τήν περιοχή, ὅταν ἀκόμη γύρω ἀπό τό ἀσβεστάδικο δέν ὑπῆρχαν αὐτέες οἱ πολυκατοικίες καί οὔτε φυσικά καί οἱ "ἐγκλειστοί" σ' αὐτέες. Καμιά διάθεση εἰρωνείας, εἴμαστε κοινοὶ παθόντες.

Ἀλλά, ὁμως, ὁ Θεὸς νά μᾶς φυλάει ἀπό τίς "καινούργιες" ἰδέες. Τό ἀσβεστάδικο μέ τό φουγάρο του καί τοὺς πανύψηλους εὐκάλυπτους στήν αὐλή του, αὐτό καί ἕνα δυὸ πού ἀπέμειναν στήν περιοχή, δίνουν τό δικό τους χρῶμα καί ἀποτελοῦν μιά ὄσση στήν γκρίζα ὀμοιομορφία. Ἐπισκεφθεῖτε το καί θά συγκινηθεῖτε. Μέ ποιά λογική θά ζοδέψουμε —γιατί ἀπό τοὺς δικούς μας φόρους πληρώνονται— τόσα χρήματα γιά τήν ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΗ του (!) καί τῆ μετέπειτα ἀνέγερση (!) κάποιου «ἐκθεσιακοῦ κέντρου» ἢ τῆ διαμόρφωσή του σέ κάποια πλατεῖα κονσέρβα. (Μιά Γερμανίδα φίλη μου πού μέ ἐπισκέφθηκε ἀπόρησε δικαιολογημένα: Καλά, αὐτοὺς τοὺς λίγους ἐλεύθερους χώρους πού ἔχετε γιατί τοὺς γεμίζετε μέ τσιμεντένιες πλάκες; ὦ, σύγχρονοι πράσινοι καί μπλέ σωτήρες μας ἀπαντήστε!).

Ἀλλά τό κωμικό γίνεταί τραγικό καί ὄλη αὐτῆ ἡ κατάσταση γελοία. Θά ἦταν ὑπερβολικῆ ἄραγε μιά λιγότερο δαπανηρὴ πρόταση; Συντηρηῖστε τό ἀσβεστάδικο. Διατηρηῖστε —κατά τό δυνατόν ἀναλλοιώτους— τοὺς σημερινούς χώρους. Χρησιμοποιῖστε το ἐσεῖς, κ. δήμαρχε, ὁ δῆμος, οἱ σύλλογοι γιά ἐκθέσεις, γιά προβολές, γιά συναυλίες (ἄν προσφέρεται), ἐνοικιάστε το σέ ἰδιώτες.

Ἀλλά ἕνα τελευταῖο σημείο. Πρὶν προστεθοῦν καί γίνουν πράξη τέτοιες λύσεις πρέπει νά ὑπάρξει προβληματισμός νά βρεθοῦν οἱ καλύτερες λύσεις (ἀπό ἀποψη οἰκονομική καί περιβάλλοντος) καί νά προγραμματιστοῦν σωστά.

Τώρα πού ἡ οἰκολογία γίνεταί ἐπιστήμη, γιά τοὺς ὑπεύθυνους "ἀνθρώπινο περιβάλλον" ἐξακολουθεῖ νά σημαίνει «φύσις καί πράσινο». Ἄν ἦταν ἔτσι, ἀγαπητοὶ εἰδήμονες καί εἰδικοί, θά ἔφτανε νά γκρεμίζουμε κτίρια καί στή θέση τους νά φυτεύουμε. Ἀπλοϊκῆ ἀντίληψη πού ὁμως εἶναι πάγια τακτικὴ τῶν τελευταίων δημάρχων τῆς Ἀθήνας. Τό ἀσβεστάδικο αὐτό, ὅπως καί πολλὰ τέτοια κτίρια, δέν εἶναι μουσειακός χώρος. Πρὸς τό παρόν μαράζωνε στήν ἐγκατάλειψη. Ἄς γίνε χώρος δημιουργίας καί συνάντησης τῶν γύρω (καί ὄχι μόνον) κατοίκων. Ἐλπίζω οἱ ὑπεύθυνοι νά λάβουν γνώση καί μᾶς "ἀποκλίνουσας" ἀποψης».

Επί του λογιστηρίου

Τά σχέδια της κυβέρνησης για την απασχόληση

...τό ΠΑΣΟΚ άπειλει

πλέον τις βασικές

κατακτήσεις του εργατικού

κινήματος...

Στις 30 Ιουλίου 1986 ο ύπουργός Έθνικης Οικονομίας κ. Σημίτης εισηγήθηκε στο ΕΣΑΠ τά μέτρα πού προτείνει ή κυβέρνηση για την απασχόληση.

Τό πλήρες κείμενο της εισήγησης δημοσιεύτηκε στο *ΕΞΠΡΕΣ* (31.7.86). Από τή μελέτη των προτάσεων του κ. Σημίτη προκύπτει σαφώς ότι ή κυβέρνηση έχει άποφασίσει νά αλλάξει ριζικά τούς όρους στην άγορά εργασίας εις βάρος των εργαζομένων.

Έτσι θά διευρύνει τό «Ανώτατο Συμβούλιο Έργασίας» μέ τή συμμετοχή έκπροσώπων των τραπεζών, θά επιτρέψει συμφωνίες σύνδεσης των άμοιβών μέ τή παραγωγικότητα κατά επιχείρηση και θά επιτρέψει άκόμη τήν εφαρμογή ελαστικού άρραρίου εργασίας μέ συμφωνίες εργοδοτών-εργαζομένων. Βρισκόμαστε δηλαδή ένα βήμα πριν από τήν καθιέρωση του άρομισθίου και της μερικής απασχόλησης. Είναι πολύ ένδιαφέρον τό γεγονός ότι ή κυβέρνηση άπέσυρε τήν πρότασή της για τή μερική απασχόληση στο δημόσιο. Υπήρξαν βέβαια σοβαρές προειδοποιήσεις από τήν πλευρά της ΑΔΕΔΥ, όμως ή εύκολη υποχώρηση της κυβέρνησης επιτρέπει τό συμπέρασμα ότι ή διατύπωση της πρότασης άποτελούσε μόνο μία κίνηση τακτικής. Ο στόχος της κυβέρνησης βρίσκεται στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας και ειδικότερα στην άγορά εργασίας των βιομηχανικών εργατών. Έδώ βρίσκεται κυρίως ή παραγωγή της ύπεραξίας και ή πλήρης άπελευθέρωση της άγοράς άποτελεί έναν από τούς βασικούς όρους των βιομηχανών για νά επενδύσουν.

Η κυβέρνηση ικανοποιεί συνεχώς αούτους τούς όρους και είναι φανερό πλέον ότι θά προσπαθήσει νά διασπάσει τό συνδικαλιστικό κίνημα άκόμη περισσότερο, δημιουργώντας μία αντίθεση μεταξύ των εργαζομένων στο βιομηχανικό τομέα και των εργαζομένων στις ύπηρεσίες και τό Δημόσιο. Είναι προφανές ότι κατά τούς προσεχείς μήνες οι εργαζόμενοι θά βρεθούν σε σημαντικά δυσμενή θέση γιατί άπό τή μία μεριά θά πιέζονται άπό τή άνεργία και τήν πτώση του βιοτικού επιπέδου ενώ άπό τήν άλλη θά προσπαθούν νά προστατευθούν τις βασικές κατακτήσεις του εργατικού κινήματος πού άπειλούνται πλέον ουσιαστικά άπό τήν κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ.

Αναδιάρθρωση της ελληνικής βαριάς βιομηχανίας

...ή Hellenic Steel πέρασε

στον πλήρη έλεγχο του ξένου

κεφαλαίου...

Η ΕΤΒΑ άνακοίνωσε τήν αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της Hellenic Steel καί τή συμμετοχή του γερμανικού συγκροτήματος Klockner Stahl GmbH με 8 εκ. δολάρια (26,4% του μετοχικού κεφαλαίου).

Αποτέλεσμα της αύξησης αυτής είναι ότι ή επιχείρηση βρίσκεται πλέον υπό τον πλήρη έλεγχο του ξένου κεφαλαίου. Η νέα σύνθεση του μετοχικού κεφαλαίου έχει ως εξής:

Έλληνική συμμετοχή (ΕΤΒΑ και ΕΤΕΒΑ): 39,43%.

Έξνο κεφάλαιο (γερμανική, ιαπωνική και γαλλική συμμετοχή): 60,57%.

Σύμφωνα με σχετικό δημοσίευμα της *ΑΥΓΗΣ* (1.8.86), ο διοικητής της ΕΤΒΑ κ. Κ. Σοφούλης κατά τήν ύπογραφή της συμφωνίας τόνισε ότι «...τό ξένο κεφάλαιο είναι εύπρόσδεκτο στην Ελλάδα σαν ισότιμος έταίρος του ελληνικού κεφαλαίου...».

Είναι μάλλον δύσκολο νά αντιληφθούμε τό είδος της ισότητας πού έννοεί ο κ. Σοφούλης όταν τό ξένο κεφάλαιο συμμετέχει με 60,57%.

Αλήθεια, πώς αλλάζουν οι καιροί. Πού νά πήγε άραγε ή θεωρία για τό καπιταλιστικό κέντρο και τήν ύπανάπτυκτη περιφέρεια;

Αν πριν από λίγα χρόνια ύποστήριζε κανείς τή σκοπιμότητα των ξένων επενδύσεων, τον περίμενε σίγουρα ή γενική κατακραυγή με προεξάρχοντα τά στελέχη του ΠΑΣΟΚ. Σήμερα οι ίδιοι άνθρωποι δηλώνουν ότι τό ξένο κεφάλαιο είναι εύπρόσδεκτο «...εφόσον συμβάλλει στην αύξηση της προστιθέμενης άξίας των εγχώρια παραγόμενων προϊόντων...».

Μόνο πού δέν μπαίνουν καθόλου στον κόπο νά μάς εξηγήσουν ποιός καρπώνεται αυτήν τήν προστιθέμενη άξία πού σε άλλους καιρούς θά τήν ονόμαζαν πολύ εύκολα εργατική ύπεραξία ή εκμετάλλευση των εργατών «άπό τό ντόπιο και ξένο κεφάλαιο». Αν δέν κάνουμε λάθος, 60,57% συμμετοχή στο μετοχικό κεφάλαιο σημαίνει επίσης άνάλογη συμμετοχή στα κέρδη. Αλλά εκτός από αυτό ύπάρχει και ένα ερώτημα. Στις 24.7.86, ή ύφυπουργός Βιομηχανίας κ. Β. Παπανδρέου άνακοίνωσε τήν εγκατάλειψη του σχεδίου για τήν ίδρυση συγκροτήματος άνοξείδωτου χάλυβα με επιχειρηματικούς φορείς τή ΛΑΡΚΟ και τά «Έλληνικά Σιδηροκράματα». Λίγες μέρες μετά μάς ά-

νακοινώθηκε ή άναπροσαρμογή του κεφαλαίου της Hellenic Steel. Είναι άπλή σύμπτωση ή αντίθετα πρόκειται για τις δύο πλευρές μιās κοινής συμφωνίας;

Η περίπτωση της κ. Βάσως Παπανδρέου

...θά μείνει πράγματι

στην ιστορία ως τεκμήριο

του «ήθους» και της λογικής

των μικροαστών όταν άσκούν

τήν έξουσία...

Στις 17 Ιουλίου 1986 ή ύφυπουργός Βιομηχανίας Βάσω Παπανδρέου κοινοποίησε στους εργαζόμενους της ΛΑΡΚΟ τήν άπόφασή της σχετικά με τή λειτουργία της επιχείρησης. Η άπόφαση της κ. Παπανδρέου άποδίδει πλήρως τή νέα άντεργατική οικονομική πολιτική της κυβέρνησης. Δέν θά άναφερθούμε στις λεπτομέρειες του θέματος γιατί αυτό έχει ήδη γίνει άρκετά καλά άπό τον Άργύρη Πόντικα στην *ΑΥΓΗ* (24.7.86). Όμως θά τονίσουμε τό γεγονός ότι ή ύφυπουργός Βάσω Παπανδρέου άποφάσισε πώς πρέπει νά άπολυθούν 200 εργαζόμενοι, τήν επιλογή των όποιων θά κάνει τό σωματείο της ΛΑΡΚΟ «μέ βάση τήν ικανότητα, τήν άπόδοση και τό ήθος του καθενός». Κάποιες άλλες εποχές ήταν ή «έθνικοφροσύνη», σήμερα είναι τό «ήθος». Αλλά τώρα είναι πολύ χειρότερα γιατί αυτοί πού θά άποφασίσουν για τά συγκεκριμένα πρόσωπα πού θά άπολυθούν πρέπει, κατά τήν επιταγή της κ. Παπανδρέου, νά είναι οι συνδικαλιστές, δηλαδή ή ήγεσία των εργαζομένων. Έτσι οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι των εργατών θά στραφούν εναντίον των ταξικών συμφερόντων τους και τότε ο «σοσιαλιστικός μετασχηματισμός» θά βρίσκεται στο σωστό δρόμο.

Η άπόφαση της κ. Βάσως Παπανδρέου θά μείνει πράγματι στην ιστορία ως τεκμήριο του «ήθους» και της λογικής πού εμφανίζουν οι μικροαστοί όταν άσκούν τήν έξουσία.

Μπορεί άραγε ή κ. Παπανδρέου νά άπαντήσει έστω και σε ένα από τά έρωτήματα πού της θέτει ο Άργύρης Πόντικας άπό τις στήλες της *ΑΥΓΗΣ*; Σίγουρα όχι.

Έμεις όμως πρέπει νά άπαντήσουμε στο τελευταίο έρώτημα πού μάς άφορά: άν δηλαδή ή κυβέρνηση όραματίζεται «μιά άνάπτυξη» τύπου Νότιας Κορέας στο εργοστάσιο της Λάρυμνας και στα μεταλλεία του Αι-Γιάννη. Θά τήν άφήσουμε νά τό πετύχει;

Ο οικονομόβιος

Ἐκείνη ἡ Ἐποχή τῆς Μοναρχίας καὶ τῆς Δικτατορίας τῆς 4ης Αὐγούστου

Οἱ ἐπέτειοι, παρά τόν τελετουργικό τους χαρακτήρα, καμιά φορά βοηθοῦν νά σκεφτόμαστε ξεχασμένες ἢ παραμελημένες ἱστορίες. Τοῦτες τίς μέρες συμπληρώνονται 50 χρόνια ἀπό τό πραξικόπημα τῆς 4ης Αὐγούστου. Πενήντα χρόνια ὀδυνηρά, ὅπου ἦρθε τό πάνω κάτω. Καί ὁμως γιά λίγα σημεῖα αὐτῆς τῆς ἱστορικῆς διαδρομῆς ἔχουμε συνεννοηθεῖ. Συνήθως ἀρκούμεστε σέ περιγραφές καί ἀναθέματα. Κι ὁμως μιά κάποια ἔρευνα γιά τήν πρόσφατη ἱστορία ἄρχισε νά γίνεται τά τελευταῖα χρόνια πού προσπαθεῖ νά ἀποφύγει τόν περιγραφισμό καί τά ἀνάθεματα. Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ δέν εἶναι παρά μιά μικρή συμβολή. Στόχος του νά ἐπισημάνει τά βασικά σημεῖα μιᾶς διαδικασίας πού ἐφθειρε τήν Ἐκείνη ἡ Ἐποχή, ὀδήγησε στή Μοναρχία καί ἀπό κεῖ στή στρατιωτικο-μοναρχική δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου.

Ἡ φθορά τοῦ βενιζελισμοῦ

Ἡ παλινόρθωση κερδίζει ἔδαφος στό βαθμό πού ἡ βενιζελική παράταξη χάνει τό κύρος καί τή δύναμή της, στό βαθμό πού ἀποδυναμώνεται ἐκλογικά καί ἡττά-

ται στρατιωτικά στό Κίνημα τοῦ '35. Πού ὀφείλεται αὐτή ἡ ἡττα τῆς θριαμβευτρίας στίς ἐκλογές τοῦ 1928 βενιζελικῆς παράταξης; Κυρίως σέ δύο λόγους:

Ἐκείνη ἡ Ἐποχή συνίσταται στή μαζική μετατόπιση προσφύγων πρὸς τό Λαϊκό Κόμμα, γιατί δέν ἔστεργαν στήν πολιτική ἐξυπηρέτησης τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου, γιατί ἦταν ἀβίωτη ἡ ζωή τῆς παράγκας πού ζοῦσαν καί ἡ παραμυθία τοῦ Σωτήρα, ἡ τοῦ Μαύρου Καβαλάρη, ἔπαυε νά ἀντισταθμίζει τήν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς τους. Αὐτή ἡ ἀναστάτωση καί ἡ ρευστοποίηση τῆς βενιζελικῆς παράταξης θά δώσει τήν εὐχέρεια σέ πολλά δυναμικά στοιχεία τοῦ βενιζελισμοῦ νά μεταπηδήσουν στό ἀντίπαλο στρατόπεδο, ἐνῶ ταυτόχρονα θά ἐπιτρέψει στήν ἀριστερά του νά συγκροτηθεῖ μέ περισσότε-

ρη σαφήνεια. Εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἐποχή πού ἀναδύεται τό Ἀγροτικό Κόμμα τοῦ Σοφιανόπουλου στό ὁποῖο ἔχουν ἐνταχθεῖ οἱ σοσιαλίζοντες ἀγροτιστές Γαβριηλίδης, Τανούλας, Βογιατζῆς, ἡ ἐποχή πού αὐτονομεῖται σχετικά ὁ Παπαναστασίου, πού ἀποκτοῦν ἰδιαίτερο βάρος μερικές προσωπικότητες ριζοσπαστικές ὅπως ὁ Καφαντάρης ἢ ὁ Γ. Παπανδρέου. Κυρίως ὁμως ὁ κίνδυνος τῆς ἐπελαύνουσας παλινόρθωσης δημιουργεῖ δυναμικούς πυρῆνες δημοκρατικῶν μέσα στό Στρατό, πού ὁμως μετά τήν ἡττα τους στό κίνημα τοῦ '35 καί τήν τελική προσέγγιση Βενιζέλου-Βασιλιά, μένουν ἀκάλυπτοι ἀπό πολιτική ἀποψη, γεγονός τοῦ ὁποῖου ἡ σημασία θά φανεῖ ἀργότερα, μέ τή μαζική προσχώρηση δημοκρατικῶν ἀξιοματικῶν στίς γραμμές τοῦ ΕΛΑΣ.

Ἡ βενιζελική παράταξη λοιπόν χάνει τήν ὁμοιογένειά της. Χάνει ἐπίσης, μετά ἀπό ἓνα ὀρισμένο σημεῖο, τήν ὑποστήριξη ἀκόμη καί τῆς βιομηχανικῆς ἀστικῆς τάξης (π.χ. ὁ Μποδοσάκης καί ὁ Μιχαλακόπουλος ἀποδοκίμασαν τό κίνημα τοῦ '35), τῆς ὁποίας ἡ κοινωνική οὐσία ἦταν ἡ βιομηχανική ἀνάπτυξη στό πλαίσιο ἑνός εὐνομούμενου, σύγχρονου ἀστικοῦ κράτους — ὀλοκληρωμένου Ἐθνους. Δηλαδή ἡ καπιταλιστική ἀνάπτυξη βλήθηκε ἀπό δύο μεριές: καί ἀπό μερίδες τῆς ἀστικῆς τάξης πού φτιάχνονται ἀκριβῶς στό ἔδαφος τῆς ἐμπορευματοποίησης τοῦ ἀγροτικοῦ προϊόντος, τῆς οἰκιοποίησης τῆς γαιοπροσόδου καί ὄχι στή βάση τοῦ βιομηχανικοῦ παραγωγικοῦ κυκλώματος. Ἀλλά ἀντέδρασαν ἐπίσης στήν ταχύρρυθμη ἐκβιομηχάνιση οἱ χωριάτικες καί μικροαστικές μάζες, ἰδίως τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδας.

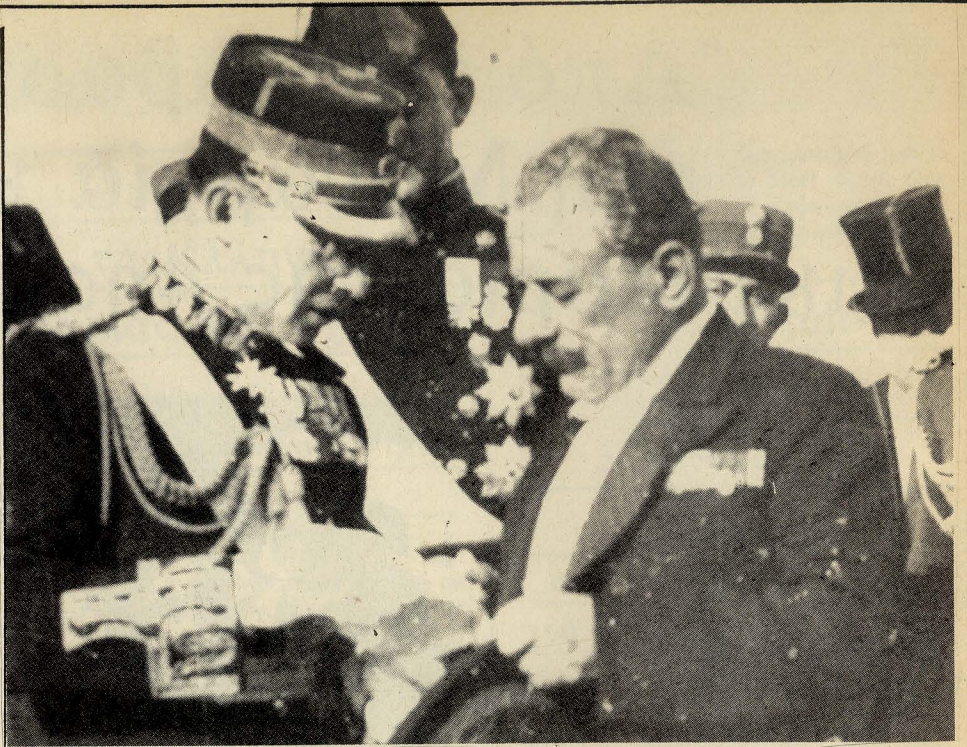
Ἐξἄλλου οἱ κοινωνικές καταβολές τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ εἶναι ἰσχυρότατες σέ ὄλο τό προηγούμενο διάστημα. Βλέπουμε γιά παράδειγμα ὅτι οἱ μικροαστικές-ἀγροτικές μάζες ρίχνουν τόν Βενιζέλο τό 1920 καί ἀρνοῦνται νά ἀκολουθήσουν τό μεγαλοϊδεάτικο ὄνειρο στήν ἐκστρατεία

της Μικρᾶς Ἀσίας· μετά τήν πτώση τῆς δικτατορίας τοῦ Παγκάλου μοιράζονται μεταξύ λαϊκῶν καί βενιζελικῶν, μετά τό 1932 ἡ πλάστιγγα γέρνει ὑπέρ τῶν Λαϊκῶν, τέλος δέν ἀκολουθοῦν τούς Φιλελευθέρους στό Κίνημα τοῦ '35. Γι' αὐτό ἄλλωστε καί ἡ πολιτική ἰδεολογία τῶν ἀντιβενιζελικῶν, καί ἰδιαίτερα τῶν Λαϊκῶν, εἶχε πάντοτε μίαν ἀντιπλουτοκρατική-ἀντικαπιταλιστική χροιά, πάντοτε προσπαθοῦσαν νά φανοῦν λαϊκοί, δηλαδή ἀντίθετοι μέ τό μεγάλο βιομηχανικό κεφάλαιο. Οἱ Λαϊκοί, μέσα στόν ἀπέραντο συντηρητισμό τους καί τήν παραδοσια-λατρία, ἐξέφραζαν καί διερμήνευσαν τήν ἐνδιάθετη συντηρητικότητα τοῦ μικροαστισμοῦ, ἐνίοτε τήν ἐξεγερμένη του συνείδηση ἐμπρός στήν εἰκονοκλασία τοῦ βιομηχανικοῦ κεφαλαίου, ἐξέφραζαν δηλαδή τήν ὑπεράσπιση τῶν κεκτημένων στό ἔδαφος τῆς ἀπλής ἐμπορευματικῆς παραγωγῆς, τῆς μικροϊδιοκτησίας καί τῆς ἀπολαβῆς προνομίων ἀπό τόν κρατικό μηχανισμό. Στίς ἐποχές τῆς οἰκονομικῆς κρίσης καί τῆς οἰκονομικῆς χρεωκοπίας τοῦ 1932 οἱ ἱστορικοί αὐτοί παράγοντες ἐνεργοποιήθηκαν στό ἔπακρο, πολύ περισσότερο πού τώρα πιά ἀκόμη καί τμήματα τῆς ἀστικῆς τάξης, πού παραδοσιακά συνοδοιποροῦσαν μέ τόν βενιζελισμό, τάχθηκαν μέ τό μέρος τῆς βασιλείας.

Ἐδῶ ὅμως θά συναντήσουμε τόν παράγοντα ἀγγλικός ἱμπεριαλισμός, πού ἀναζητοῦσε αὐξημένες πολιτικές ἐγγυήσεις γιά τά ἑλληνικά χρέη (1551 ἐκ. χρ. δρχ.: 947 τό κράτος, 604 ἰδιῶτες. Τά δέ ὁμολογιακά ἀπό τό 1923 ὡς τό '40 ἦταν 40.000.000 λίρες ἢ 90 ἐκ. χρυσά φράγκα. Κύρια πιστώτρια ἡ Ἀγγλία μέ 67%). Ἡ Ἀγγλία ἦταν σαφέστατα ὑπέρ τῆς ἐπαναφοράς τοῦ βασιλιά. Τό Στέμμα ἦταν ὁ μόνος ἀσφαλῆς ἐπιδιαιτητής τῆς πολιτικῆς ζωῆς, σίγουρος ὑπερασπιστής τῶν ἀγγλικῶν συμφερόντων, οἰκονομικῶν καί στρατηγικῶν, τή στιγμή μάλιστα πού στήν Ἑλλάδα καί τά Βαλκάνια παρατηρεῖται μιά ἀξαναδένη γερμανική διείσδυση, ἰδιαίτερα στό ἐξωτερικό ἐμπόριο. Πράγματι, μετά τό 1933 οἱ γερμανικές ἐξαγωγές τείνουν νά ὑπερκαλύψουν τίς ἀγγλογαλλικές. Τά συναρτημένα λοιπόν μέ τό ξένο κεφάλαιο, καί δὴ τό ἀγγλικό, ἀστικά συμφέροντα τώρα πλέον δέν ἔχουν κανένα λόγο νά συνεχίσουν τή στήριξη μιᾶς πολλαπλά χαμένης παράταξης.

Ἡ ἰσχυροποίηση τῆς βασιλικῆς παράταξης

Οἱ κοινωνικές καί οἱ πολιτικές ἥττες τῆς βενιζελικῆς παράταξης φαινομενικά ἰσχυροποιοῦν τό Λαϊκό κόμμα. Γιατί καί ἡ ἀντιβενιζελική παράταξη σπαράσσεται ἀπό ποικίλες διενέξεις καί ἀντιφάσεις. Οἱ Λαϊκοί τοῦ Τσαλδάρη, οἱ ἀρριβίστες τοῦ Κονδύλη, οἱ γερμανόφιλοι τοῦ Μεταξᾶ, οἱ φασίστες τοῦ Γκοτζάμνη, οἱ ἀκραίφνεϊς βασιλόφρονες τῶν Ράλλη-Θεοτόκη, οἱ ἐπανενταχθέντες ἀπότακτοι τοῦ '23, ὁ στρατιωτικός σύνδεσμος τοῦ Παπάγου,

παλιά τζάκια καί καινούριοι ἐμπορομεσίτες, γερμανόφιλοι καί ἀγγλόφιλοι, ἀμφότεροι ὁμως βασιλόφρονες, ἀποτελοῦν ἕνα ἀνομοιογενές μάζεμα, στό ὁποῖο τό ἀρνητικό μοτίβο ἀντιβενιζελισμός δέν παρέχει καμιά οὐσιαστική συνοχή. Ἡ ἐκλογική ὑπεροχή τοῦ Λαϊκοῦ Κόμματος δέν ἀντιστοιχεῖ σέ πραγματική ἡγεμονία μέσα στόν ἀντιβενιζελικό συνασπισμό, πολύ περισσότερο πού ἡ μεγαλύτερη ἀριθμητική του δύναμη προέρχεται ἀπό δυσαρσημένα λαϊκά στρώματα, κυρίως ἀγρότες καί πρόσφυγες. Γι' αὐτό καί ἡ παράταξη αὐτή καθώς ὀδεύει πρὸς τήν ἐξουσία καί τήν κατακτᾷ, ξέρεϊ πῶς εἶναι ἀδύνατο νά διατηρήσει τή συνοχή της χωρίς τό δικό της Σωτήρα. Ὁ μῦθος, λοιπόν τοῦ Βασιλιά-Σωτήρα ἀποβαίνει ἐξίσου ἀναγκαῖος ὅσο γιά τό ἀντίπαλο στρατόπεδο ὁ μῦθος τοῦ Βενιζέλου Σωτήρα.

Καί γιά νά συνοψίσουμε: τόσο στήν περίπτωση τοῦ βενιζελικοῦ στρατοπέδου ὅσο καί στήν περίπτωση τοῦ ἀντιβενιζελικοῦ δέν ὑπάρχει ἡγεμονική, πολιτική καί ἰδεολογικά, δύναμη. Ἡ μετάβαση λοιπόν ἀπό τή δημοκρατία στή Βασιλεία κι ἀπό τή Βασιλευομένη Δημοκρατία στήν Δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου χαρακτηρίζεται ἀπό μιά πολλαπλή ρῆξη τοῦ δεσμοῦ ἐκπροσώπησης. Οἱ ἀστικές πολιτικές δυνάμεις τόσο τῆς μιᾶς ὅσο καί τῆς ἄλλης παράταξης, παρόλο πού οἱ μὲν νικοῦν καί οἱ δὲ ἠττώνται, δέν φαίνονται ἰκανές νά ἐπιβάλουν μέ τά δικά τους μέσα πολιτικῆς ὀργάνωσης καί ἰδεολογίας τήν ἡγεμονία τους.

Φιλομοναρχισμός, ἐπίκαινο σημεῖο τῆς γερμανοφιλίας καί ἀγγλοφιλίας

Ἄν δέν ὑπάρχει ἡγεμονία, ὑπάρχει ὡστόσο ἕνα ἐπίκαινο στοιχεῖο: ὁ φιλομοναρχι-

σμός, εἴτε γερμανόφιλος εἴτε ἀγγλόφιλος ἀπόχρωσης. Τό στοιχεῖο ὁμως αὐτό, στή διάρκεια τῶν σκληρῶν πολιτικῶν ἀγῶνων πού ἔφτασαν ὡς τόν ἐμφύλιο πόλεμο, ἐπέβαλε τελικά μιά σειρά κρίσιμες ἐπιλογές.

Ὁ σκληρός πυρήνας τῶν Φιλελευθέρων (Βενιζέλος, Μιχαλακόπουλος, Σοφούλης, οἱ τραπεζίτες Τσουδερός, Δροσόπουλος, Κορυζῆς, Διομήδης) ὑποχρεώθηκαν νά ἐγκαταλείψουν τόν ἀβέβαιο ἄλλωστε ἀντιμοναρχισμό τους καί νά θάψουν τήν Ἀβασίλευτο. Ἡ ἐκπροσώπηση τῶν ἑλληνικῶν τραπεζικῶν, ἐφοπλιστικῶν, χρηματιστικῶν καί βιομηχανικῶν συμφερόντων συνέπλεε πιά μέ τήν ἀγγλική πολιτική γιά τήν Ἑλλάδα. Ὁ κύριος ἰδεολογικός καί πολιτικός ἡγέτης τῆς παράταξης αὐτῆς, ὁ Βενιζέλος, ἐνῶ μετά τό Κίνημα τοῦ '35 φοβᾶται τό αἷμα τοῦ ἀδικοσκοτωμένου ἐκδικητικῆς στρατηγοῦ Παπούλα καί τοῦ ἐπίλαρχου Βολάνη, ἐμπρός στόν κίνδυνο νά ἀποβληθεῖ τό κόμμα ἀπό τίς τάξεις πού τό στήριζαν δέν θά διστάσει στίς 9 Μαρτίου 1936 νά γράψει: «Ἀπό μέσα ἀπό τήν καρδιά μου ἀναφωνῶ Ζήτω ὁ Βασιλεὺς». Οἱ ἄλλοι ἀκολούθησαν ὁ ἕνας μετά τόν ἄλλο· τό δίδυμο Β-Β, πού ἔλεγε τότε ὁ κόσμος.

Διαφοροποιοῦνται καί παίρνουν σχετική ἀπόσταση οἱ ἀριστερές τάξεις τοῦ βενιζελισμοῦ ἢ οἱ βενιζελογενεῖς, ὅπως ὁ Παπαναστασίου, οἱ Ἀγροτικοί, ὁ Σοφινόπουλος, ὅπως καί πολλοί ἀξιωματικοί, ἀπότακτοι καί μί. Δημιουργεῖται ἔτσι τό ἀντικειμενικό ἔδαφος γιά μιά λαϊκή συμμαχία μέ τούς κομμουνιστές καί τίς μικρές σοσιαλιστικές δυνάμεις. Ἀλλά ἐδῶ θά δράσει διαλυτικά ἡ γραμμὴ τοῦ σοσιαλφασισμού, ἀγροτοφασισμού, βενιζελοφασισμού πού διέπει τήν πολιτική τοῦ ΚΚΕ, ὡς ἀργά, ὡς τό χειμῶνα τοῦ 1936: ἡ ἀλλαγὴ στή γραμμὴ, μετά τό 7ο συνέδριο τῆς Γ' Διεθνούς, θά ἔλθει ἀφοῦ ὁ «φασισμός», δηλαδή ἡ μοναρχία, θά ἔχει πιά περάσει. Μίνη ἐπανάλειψη δηλαδή τοῦ δράματος τῆς Γερμανίας.

«Η δικτατορία μόνη λύση. "Οχι όμως ό «φασισμός»»

«Η διαδικασία της παλινόρθωσης και, μετά τό χειμώνα του 1936, τό ίδιο Παλάτι προωθούν στό στρατό και τή διοίκηση μοναρχικούς του άγγλόφιλου και του γερμανόφιλου κλάν. Τό Στέμμα δέν θά διαστάσει νά συμμαχήσει μέ καθαρά γερμανόφιλα στοιχεία, όπως οί Ράλλης, Μεταξάς, Γκοτζαμάνης, Θεοτόκης, γιατί ή παλινόρθωση και ή ισχυροποίηση της έξουσίας της χρειαζόταν τό μαχητικό σώμα των άξιωματικών και των άλλων δυναμικών στοιχείων, χωρίς τή δράση των όποιων δέν θά ήταν δυνατή ούτε ή συντριβή του Κινήματος του '35 ούτε ή Κοσμογονία του Κονδύλη ούτε τό καλπονοθευτικό δημοψήφισμα. Άφου ό κοινοβουλευτισμός και οί νόμιμες πολιτικές δυνάμεις της Άβασιλεύτου δέν μπορούσαν νά λύσουν τό πρόβλημα της έξουσίας, άφου ή σύγκρουση των άστικών μερίδων είχε πάρει δυναμικό κι ένοπλο χαρακτήρα, οί άξιωματικοί και τά δυναμικά στοιχεία του Μεταξά έγιναν ή αιχμή αυτής της πολιτικής πάλης. Δέν υπήρξε όμως έκφασισμός του μικροαστικού και άγροτικού στοιχείου. Δέν υπήρξε κόμμα φασιστικό μέ σημαντική έπιρροή, οί δέ φασιστοειδείς οργανώσεις ΕΕΕ, Τρίαινα, Σιδηρά Εύρώπη ήταν έντελώς έπεισοδιακές παρόλο που ιδεολογικά φασιστικά θραύσματα συναντάμε παντού. Η Έλλάδα της δεκαετίας του '30 δικτατορεύεται, δικτατοροκρατείται αλλά δέν φασιστικοποιείται.

Τό μήμα όμως των γερμανόφιλων που έδρασε και ένοπλα, για τήν έπιστροφή του βασιλιά, άκριβώς χάρη στον άγώνα του είχε προωθήσει πολύ σημαντικά τίς θέσεις του μέσα στους μηχανισμούς της έξουσίας και, φυσικά, δέν ήταν διατεθειμένο νά εγκαταλείψει τήν έξουσία επειδή ή έκλογική του δύναμη ήταν μηδαμινή. Για παράδειγμα στις έκλογές του 1936 ό

Μεταξάς και τό κόμμα του των Έλευθεροφρόνων κερδίζουν μόνο 7 έδρες. Η κοινωνική μειονεξία του τμήματος αυτού, ό πραξικοπηματικός τρόπος ανάδειξης του στό πολιτικό προσκήνιο και ή φασιστοειδής του ιδεολογία τό ώθοΰσαν και τό υποχρέωσαν σε δικτατορικές λύσεις. Η νομή της έξουσίας ήταν συνυφασμένη μέ τό κράτος Έκτάκτου Άνάγκης και τή δικτατορική λύση.

Άλλά και για τό Γεώργιο ή άλληλοεξουδετέρωση της βενιζελικής και της αντιβενιζελικής παράταξης (στίς έκλογές τον Ίανουάριο του 1936 είχαν περίπου μοιραστεί τά ποσοστά) σε συνδυασμό μέ τήν τεράστια λαϊκή κινητοποίηση της Θεσσαλονίκης τον Μάη του '36 ήταν σοβαρές προειδοποιήσεις. «Ίσορροποΰν μ' έναν άμοιβαίο και καταστροφικό τρόπο, δηλαδή μ' έναν τέτοιο τρόπο που ή συνέχιση του ανταγωνισμού μόνο μέ τήν άμοιβαία καταστροφή τους μπορεί νά έχει κάποιο αποτέλεσμα», έλεγε ό Γκράμις για άνάλογες περιπτώσεις. Ο κοινοβουλευτισμός, έστω και βασιλεύόμενος, δέν παρείχε έγγυήσεις για τή σταθερότητα της έξουσίας. Η παλινόρθωση δέν γιάτρψε τήν πολιτική κρίση, τήν δέξυνε περισσότερο, έφθειρε και πολυδιέσπασε τίς άστικές δυνάμεις. Οί έξωκοινοβουλευτικές κυβερνήσεις Δεμερτζή κι ύστερα Μεταξά τόνιζαν άκριβώς τό άδιέξοδο και ότι στην έξουσία ήταν ήδη εγκατεστημένες έξωκοινοβουλευτικές δυνάμεις. Έπίσης συμπτωματικά φεύγουν μέ φυσικό θάνατο μερικοί βασικοί άστοί ήγέτες: Βενιζέλος, Τσαλδάρης, Ζαΐμης, Κουμουνδούρος, Δεμερτζής, Κονδύλης.

Έτσι για τούς άγγλόφιλους μέ έπικεφαλής τόν Γεώργιο και τούς γερμανόφιλους μέ έπικεφαλής τόν Μεταξά υπάρχει μία μόνο λύση σαν άπάντηση στην πολιτική κρίση: ή δικτατορία. Η μοναρχία σε αυτή τή φάση συνταιριάζεται και ταυτίζεται μέ τή δικτατορία που τήν κουβαλά κάτω από τούς θυρεούς της. Ο Μεταξάς, μέ τούς παλιούς του άγώνες εναν-

τίον της Δημοκρατίας, και μέ τούς δεσμούς του μέ τόν κωνσταντινισμό ήταν ό ιστορικός άρχηγός της δικτατορίας. Όσο για τόν άστισμό της Άνορθώσεως του 1909 και των τζακιών του 19ου αιώνα ύποκλήθηκαν μπροστά στό μονελοφόρο Άνακτα. Ός εκεί έφτανε ό δυναμισμός τους.

Και για νά κλείσω έτούτη τήν, άναγκαστικά σχηματική, έκθεση για τά δρώμενα της Έλλάδας του μεσοπολέμου:

Έπειδή ή διαμάχη φιλελεύθερων και βασιλικών αντιβενιζελικών σχετιζόταν μέ τίς στρατηγικές έπιλογές των βασικών μερίδων της άστικής τάξης, επειδή ή διάσταση αυτή έπαιρνε ταξικό χαρακτήρα λόγω του κοινωνικού βάρους των μικροαστικών κι άγροτικών στρωμάτων που ακολουθοΰσαν τά δύο βασικά άστικά κόμματα, επειδή, τέλος, μέσα σ' αυτόν τόν ανταγωνισμό έσωτερικεύονταν οί έπιρροές και τά συμφέροντα των ίμπεριαλιστικών δυνάμεων, ή αντίθεση ήταν «ιστορικά άγιάτρευτη». Άπλως στομώθηκε μέ τή δικτατορία του Μεταξά, όπου ό πόλεμος ύποχρέωσε τήν πολιτική νά συνεχισθεί μέ άλλα μέσα. Αυτή τή φορά όμως από άλλες δυνάμεις και μέ άλλους στόχους.

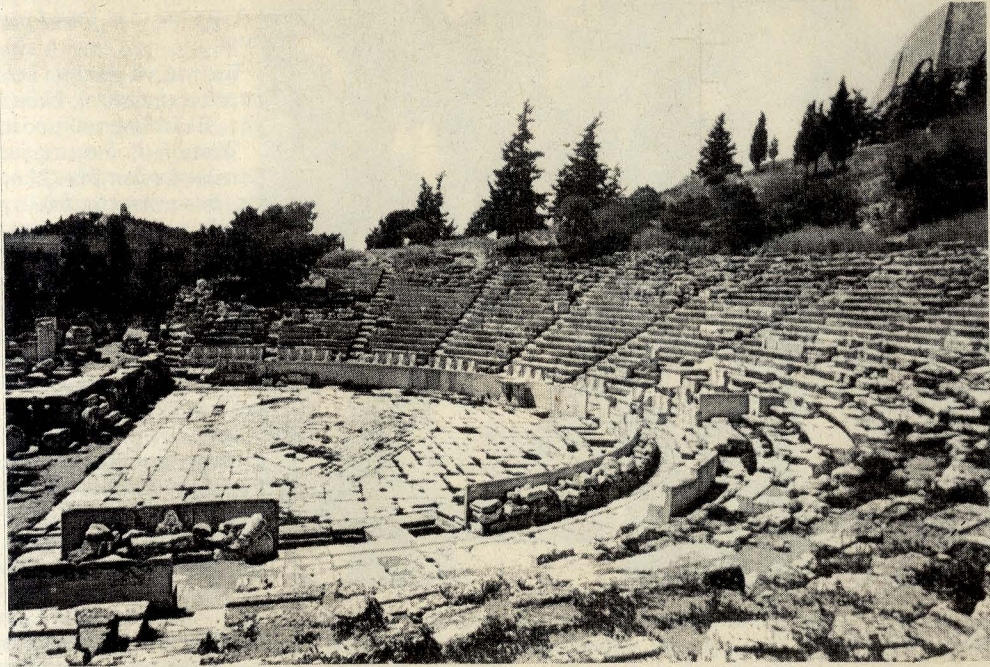
Σχεδίασμα έπιλόγου σε μία εποχή και προλόγου σε μία άλλη

Τό σχήμα της ιστορικής κίνησης από τή Δημοκρατία στη Δικτατορία μās φέρνει στην καρδιά της ιστορικής συνέχειας του.

Όταν ή δικτατορία του Μεταξά, αυτή ή ιδιότυπη συμμαχία άγγλόφιλων και γερμανόφιλων πολιτικών δυνάμεων, κατέρρευσε μέ τήν είσοδο τό 1941 των Γερμανών στην Έλλάδα, φάνηκε πόσο ήταν μετέωρη, άβέβαιη και έτοιμόροπη από πολιτική και ιδεολογική άπουρη. Διασπάστηκε μέσα σε 24 ώρες. Οί γερμανόφιλες δυνάμεις μέ τόν Τσολάκογλου, άργότερα τόν Λογοθετόπουλο και τόν Ράλλη, σενά δεμένοι στην γερμανοφιλία έγιναν οί Έλληνες Κουσίλικς που άνέμεναν τή νίκη του Άξονα για νά έδραιώσουν τή δοτή τους έξουσία. Οί άγγλόφιλες δυνάμεις πάλι μέ τό βασιλιά στό Λονδίνο κι ύστερα στό Κάιρο άνέμεναν κι αυτές τή νίκη των Άγγλων για νά άποκατασταθούν στην έξουσία. Και για τή μία και για τήν άλλη μεριά δέν υπήρχε λαός νά κυβερνήσουν, γιατί και οί λαϊκές μάζες, μπροστά στό μέγεθος της άστικής χρεοκοπίας, άποδεσμεΰθηκαν από τό μοναρχισμό τους και τόν βενιζελισμό. Η ρήξη ήταν πλήρης και τό πολιτικό κενό μεγάλωνε μέρα τή μέρα. Αυτό άκριβώς αποτέλεσε τήν έννοϊκή συνθήκη για τήν άνάδειξη ενός νέου ιστορικού πρωταγωνιστή, του ΚΚΕ - ΕΑΜ, του όποιου ή δράση άντιστοιχούσε στις λαϊκές προσδοκίες. Γι' αυτό δέν ήταν παράξενο ότι μετά τό 1943 βασιλόφιοι και φιλελεύθεροι, μεταξικοί και δημοκράτες, μόνιαν μπροστά στην κοινή ανάγκη: νά συντρίψουν τό έαμικό κίνημα. Και για νά τό καταφέρουν τούς χρειάστηκαν 6 χρόνια θερμός πόλεμος και τουλάχιστον μία είκοσαετία λευκής τρομοκρατίας.

Άγγελος Έλεφάντης

“Όταν οι Έλληνες δέν επισκέπτονται τά μουσεια

Τό άρθρο του Κ. Νικολόπουλου στο τεύχος 70 του *Δεκαπενθήμερου Πολίτη* με τίτλο «Όταν οι Έλληνες δέν επισκέπτονται τά μουσεια», μου έδωσε τήν άφορμή γιά μερικές συμπληρωματικές σκέψεις πού άφορούν τό ίδιο πρόβλημα. Τό γιατί, δηλαδή, οι Έλληνες δέν επισκέπτονται τά μουσεια. Θα συμφωνήσω κι εγώ ότι «είναι θέμα κουλτούρας, διαπαιδαγώγησης έξ άπαλών όνύχων, ώστε όχι μόνο σεβασμός νά ύπάρχει γι' ατή τή μορφή τής μνημειωμένης ιστορίας, αλλά επιπλέον τό μουσειο νά γίνεται άφορμή γιά άπόκτηση γνώσεων, γιά προβληματισμό και πηγή αισθητικών άπολαύσεων».

Ό προβληματισμός του Κ. Νικολόπουλου προσπαθώντας νά επέμβει στην πραγματικά στρεβλή σχέση κοινού — μουσειού, έντοπίζει δύο προβλήματα. Τήν έλλειψη όδηγών και τήν άπουσία ξεναγήσεων. Άπό τήν πλευρά μου θά ήθελα νά θέσω ένα τρίτο πρόβλημα. Τό σημαντικότερο κατά τήν άποψη μου. Τήν ίδια δηλαδή τήν κατάσταση των μουσειών σήμερα. Δέν κομίζω γλαύκα έντοπίζοντας έδώ τό θέμα. Έχει ήδη έπισημανθεί σέ δημοσιεύσεις, σεμινάρια και συνέδρια, από ειδικούς και μή, ή ανάγκη ριζικής αλλαγής του χαρακτήρα των μουσειών. Άς δοΰμε όμως ποιά είναι ή κατάσταση. Τά περισσότερα μουσεια άκολουθώντας τις κυριότερες αντιλήψεις γιά προβολή του «ώραίου» και «έντυπωσιακού» εύρηματος, στοιβάζουν τά αντικείμενα μέσα στις ψυχρές και άκαλαισθητες προθήκες με τή συνοδεία τής όλιγολογης λεζάντας και θεωρούν ότι έκπλήρωσαν τόν προορισμό τής παρουσίασης του άρχαίου. Άπό εκεί και ύστερα, επαφιέμεθα στην «κουλτούρα και τή διαπαιδαγώγηση έξ άπαλών όνύχων» (!!) του έπισκέπτη, γιά νά αντιληφθεί τήν καλλιτεχνική άξία του αντικείμενου και νά άποκτήσει «σεβασμό τής

μνημειωμένης ιστορίας». Άν είναι δυνατόν!

Πρώτα πρώτα, επειδή ό τρόπος αυτός τής παρουσίασης του αντικείμενου είναι άντιεπιστημονικός. Τό ίδιο τό αντικείμενο άποκόπτεται αυθαίρετα από τό περιβάλλον του και προσφέρεται άποστασιοποιημένο από τή λειτουργική του χρήση, ώθώντας τόν έπισκέπτη στην έναγώνια άναζήτηση του «ώραίου». Ταυτόχρονα τόν άπομακρύνει από τή γνώση των γεγονότων, τής ζωής και των συνθηκών πού γέννησαν τό συγκεκριμένο εϋρημα.

Έτσι, ό προβληματισμός και ή γνώση άπουσιάζουν, και οι έπισκέπτες μεταμορφώνονται σέ άθέλητους τεχνοκρίτες με τά γνωστά άποτελέσματα. Δέν καταλαβαίνει γιατί πρέπει νά άπαιτεί κανείς από τόν έπισκέπτη νά γνωρίζει τόν κώνηθο, τόν προπλασμό μιάς εικόνας ή τό άπόπτυγμα ενός χιτώνα. Δικαίως τότε ό έπισκέπτης, και κυρίως ό Έλληνας με τή συγκεκριμένη γι' αυτά τά θέματα κουλτούρα, περιδιαβαίνει τό μουσειο με ταχύτητα δρομέα και προτιμά νά άσχοληθεί με πίο εύχάριστα πράγματα. Αυτό είναι σήμερα τό έλληνικό μουσειο. Τό μουσειο — άποθήκη. Τό μουσειο — κράχτης των «ώραίων αντικειμένων» και τής τουριστικής προβολής των έπιτευγμάτων των «άρχαιων ήμών προγόνων».

Οι λίγες εξαιρέσεις στην Έλλάδα άναδεικνύουν τή σοβαρότητα του γενικού προβλήματος. Τό Άρχαιολογικό Μουσείο τής Άνδρου, τό Λαογραφικό του Ναυπλίου, ή μία αίθουσα του άρχαιολογικού του Βόλου, ό Λευκός Πύργος τής Θεσσαλονίκης και λίγα άκόμα, δείχνουν τήν τεράστια άπόσταση πού ύπάρχει μεταξύ δύο ουσιαστικά αντιλήψεων. Στα δεύτερα ό έπισκέπτης δέν μένει μετέωρος και πολιορκημένος από τά εύρήματα.

Οι λίγες, τά σχέδια, οι φωτογραφίες, τά εϋληπτα κείμενα, οι διαφάνειες, οι

προβολές κάνουν τόν έπισκέπτη μέτοχο τής γνώσης. Άντιλαμβάνεται τό χώρο, τό χρόνο και τούς ανθρώπους — «ποιητές» αυτών των αντικειμένων. Τότε μπορεί νά καταλάβει τή χρωματική άρμονία, τή λεπτή τεχνική ή τήν ολοκληρωμένη φόρμα. Τότε τό μουσειο έκπληρώνει τό σκοπό του. Είναι όλόκληρο ένας συνολικός και συλλογικός όδηγός. Γίνεται πηγή γνώσης, προβληματισμού και αισθητικής άπολαυσης.

Τότε, και μόνον τότε, μπορεί νά γίνει χώρος ζωντανός. Νά συνδέσει τή λειτουργία του με τις άναζητήσεις του σήμερα. Νά επιδιώξει περιοδικές έκθέσεις πού θά άπαντούν σέ σύγχρονους προβληματισμούς. Νά άγγίξει τό πρόβλημα στην καρδιά του. Νά προσπαθήσει νά φέρει κοντά του τούς νέους και με χίλιους τρόπους, πού θά πρέπει νά τούς βρει, νά τούς κάνει κοινωνούς γνώσης και εύαισθησίας. (Τό παράδειγμα του Μουσείου Μπενάκη άξίζει νά προσεχτεί).

Νά συνδεθεί με τούς πολίτες και τόν κοντινότερό τους θεσμό, τήν Τοπική Αυτοδιοίκηση. Νά τήν κάνει συνυπεύθυνη τής νέας αντίληψης. Νά συντάξει με τή βοήθειά της έκκλαϊκευμένους αλλά με έπιστημονική έγκυρότητα όδηγούς. Νά εφαρμόσει τακτικές ξεναγήσεις.

Όλα αυτά όμως άπαιτούν μία άλλη πολιτική γιά τά μουσεια. Άπαιτούν νέες αντιλήψεις από τούς υπεύθυνους. Άπαιτούν χρήματα, προσωπικό, σύγχρονη τεχνολογία και νέα διάθρηση των ύπηρεσιών. Τό κατοστάρικο του εισητηρίου δέν πιστεύω ότι θά λύσει τό πρόβλημα, φίλε Νικολόπουλε. Και οι άπαντήσεις στα παραπάνω, δυστυχώς, δέν είναι αυτονόητες. Χρειάζεται πολύς άγώνας άκόμα, «έντός και έκτός των τειχών», γιά νά άλλάξει κάτι.

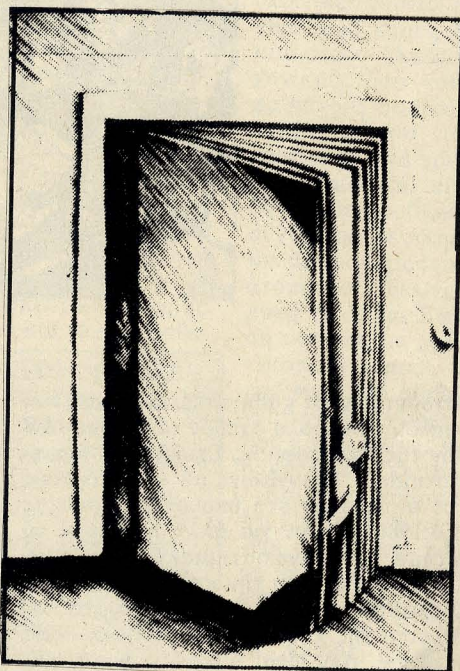
Δημήτρης Κωνσταντίος

Ἡ «κρίση» τῶν Νέων Ἑλληνικῶν

— Ἀπάντηση σ' ἓνα ἄρθρο γιά τή γλώσσα —

Στό προηγούμενο τεύχος τοῦ Δεκαπενθήμερου Πολίτη δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τοῦ κ. Ἀνδρέα Μπελεζίνη «Ἡ κρίση τῶν Νέων Ἑλληνικῶν», μέ τό ὁποῖο κρίνονται οἱ πρῶταίς δύο πανεπιστημιακῶν νεοελληνιστῶν γιά τή διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καί τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν στή δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση. Ἡ πρώτη (γιά τή διδασκαλία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας) ἔχει διατυπωθεῖ ἀπό τόν Ξ.Α. Κοκόλη. Ἡ δεύτερη ἀπό μένα. Τό κείμενο τοῦ κ. Μπελεζίνη ὡς πρός τό μέρος του πού ἀναφέρεται στίς ἀπόψεις μου (τό ὁποῖο ἀποτελεῖ τά τρία τέταρτα τῆς συνολικῆς του ἔκτασης) δέν θά εἶχε γραφεῖ, ἂν ὁ συντάκτης του διάβαζε μέ στοιχειώδη προσοχή τό ἄρθρο μου. Οἱ ἀπόψεις πού μέ παρουσιάζει νά ὑποστηρίζω εἶναι τερατώδεις, πρᾶγμα πού θά ἔπρεπε νά τόν κάνει νά ὑποψιαστῆ ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά ἔχουν διατυπωθεῖ ἀπό ἕναν νεοελληνιστή. Ἀκόμη, ὁ κ. Μπελεζίνης ἐνῶ ἀναφέρει μέ φιλολογική ἀκρίβεια τό χρόνο καί τό χῶρο τῆς παρουσίας του κειμένου τοῦ Ξ.Α. Κοκόλη, λησμονεῖ νά παραθέσει τόν τίτλο καί τή βιβλιογραφική παραπομπή τοῦ δικοῦ μου κειμένου («Τά ἀρχαῖα καί ἡ κοινή νεοελληνική», *Τά Νέα*, 10 Ἰουλίου 1986).

Ἡ κύρια θέση τοῦ ἄρθρου μου εἶναι ὅτι «ὄσο πῶς βαθιά κατέχουμε τή γλώσσα μας, τόσο μπορούμε νά μιλάμε μέ μεγαλύτερη ἀκρίβεια καί νά ἐκφραζόμαστε ἀποτελεσματικότερα». Ἀκόμη, ὅτι ἡ δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση θά πρέπει νά βοηθήσει τούς μαθητές νά ἀποκτήσουν βαθιά γνώση τῆς γλώσσας μας. Καί διατυπώνω μέ ἀκρίβεια τί ἐννοῶ μέ τή φράση «βαθιά γνώση τῆς γλώσσας». «Ἐννοοῦμε», γράφω, «τή γνώση ὅσο τό δυνατόν περισσότερων ἀπό τίς λέξεις τῆς γλώσσας μας πού βρίσκονται σέ χρήση στίς μέρες μας· δηλαδή αὐτοῦ πού στή γλωσσολογία ὀνομάζεται σημερινή λεξιλογική συγχρονία. Ἐννοοῦμε, ταυτόχρονα, τή γνώση ὅσο τό δυνατόν περισσότερων ἀπό τίς λέξεις τῆς γλώσσας μας πού δέν βρίσκονται σέ χρήση στίς μέρες μας· μέ ἄλλα λόγια, αὐτοῦ πού ὀνομάζεται λεξιλογική διαχρονία. Ἐννοοῦμε, φυσικά, καί τή γνώση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν λέξεων μεταξύ τους· δηλαδή τῶν συντακτικῶν σχέσεων τόσο τῆς συγχρονίας ὅσο καί τῆς διαχρονίας». Προσθέτω, ἀκόμη, ὅτι «τή γλωσσική

συγχρονία καί διαχρονία θά πρέπει νά τίς βλέπουμε ὡς συμβατικά σχήματα πού δέν χωρίζονται στεγανῶς» καί ὅτι «τά ὄρια τῆς συγχρονίας καί τῆς διαχρονίας δέν εἶναι τά ἴδια σέ κάθε ἄνθρωπο, ἀφοῦ αὐτό πού ἀνήκει στόν διαχρονικό ἀξονα γιά τόν ἕναν μπορεῖ νά εἶναι στοιχεῖο συγχρονικό γιά τόν ἄλλο».

Ἀπ' ὅλα αὐτά ὁ κ. Μπελεζίνης συγκρατεῖ μόνο τόν ὄρο «λεξιλογική διαχρονία» καί, διαγράφοντας ὅλα τά ἄλλα, αὐτόν ἀπομονώνει καί προβάλλει παρουσιάζοντάς με νά ὑποστηρίζω ὅτι μέ βαθιά γνώση τῆς γλώσσας ἐννοῶ μόνο τή λεξιλογική διαχρονία. Γράφει: «Σάν ἀντίδοτο [στήν εἰσβολή ξένων λέξεων καί φράσεων στή γλώσσα μας ὁ Νάσος Βαγενᾶς] προτείνει ὄχι τή στερέωση τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς συνείδησης ὅπως ἔχει διαμορφωθεῖ στό παρόν, ἀλλά τή γνώση τῆς λεξιλογικῆς διαχρονίας [...]. Δέν θά ἀντιμετωπίσουμε τόν εἰσβολέα [γράφει ὁ Βαγενᾶς] μέ τή βοήθεια τῆς δικῆς μας γλώσσας, ἀλλά ξέροντας "ὄσο τό δυνατόν περισσότερες ἀπό τίς λέξεις πού δέν βρίσκονται σέ χρήση στίς μέρες μας"».

Στηρίζομενος σ' αὐτή τήν παραμόρφωση τῶν ἀπόψεών μου ὁ κ. Μπελεζίνης διαπιστώνει ὅτι προτείνω «τόν περιορισμό καί τή συρρίκνωση [τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στό γυμνάσιο καί στό λύκειο] ὄχι μόνο κατ' ἔκταση, κατὰ τή διάσταση τοῦ διδακτικοῦ χρόνου, ἀλλά σέ βάθος, κατὰ τή γλωσσική τῆς θεμελίωση καί προϋπόθεση».

Φυσικά πούθενά στό ἄρθρο μου δέν προτείνω κάτι τέτοιο. Ἡ θέση μου ὡς πρός τή χρησιμότητα τῶν νέων ἐλληνικῶν στή δευτεροβάθμια ἐκπαίδευση εἶναι σαφής: «Πιστεύω», γράφω, «πῶς τό ἄστρο [τῆς γλώσσας μας] θά μπορέσουμε νά τό βγάλουμε ἀπό τά [σημερινά γλωσσικά μας] νεφελώματα εὐκολότερα καί ἀποτελεσματικότερα, ἂν, ταυτόχρονα μέ τή συνομιλία μας μέ τά νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα, ἐνισχυθοῦμε καί ἀπό τή βαθιά γνώση τῆς γλώσσας μας». Ὑποστηρίζω, ἀκόμη, ὅτι «τά ἀρχαῖα ἐλληνικά θά πρέπει νά διδάσκονται στό γυμνάσιο, χωρίς νά καταργηθεῖ ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων κειμένων ἀπό μετάφραση». Αὐτό τό τελευταῖο θά ἔπρεπε νά κάνει προσεκτικότερο τόν κ. Μπελεζίνη, ὅταν μέ ἐπικρίνει γιά σχολαστικισμό. «Ἐπάρχουν καί σήμερα φιλόλογοι», γράφει ἀναφερόμενος σ' αὐτό πού θεωρεῖ ὡς ἀπόψεις μου, «πού θέλουν νά μᾶς πείσουν ὅτι χωρίς "ἀρχαιομάθεια" (τήν ὁποία ἀντιλαμβάνονται κυρίως ὡς γραμματική καί λεξιλογική μάθηση) δέν μπορούμε ὄχι νά γράψουμε ἀλλά οὔτε νά μιλήσουμε ἐλληνικά!».

Ὅτε τήν ἀρχαιομάθεια τήν ταυτίζω κυρίως μέ τή γραμματική καί λεξιλογική μάθηση (διαφορετικά δέν θά ὑπογράμμιζα τήν ἀνάγκη νά διατηρηθεῖ ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἀπό μετάφραση), οὔτε βέβαια πιστεύω ὅτι χωρίς τή γνώση τῆς γλωσσικῆς διαχρονίας εἶναι ἀδύνατο νά μιλήσουμε ἐλληνικά. Ὅμως ἔχω τήν πεποίθηση ὅτι «ἡ γνώση τῆς γλωσσικῆς συγχρονίας ἐνισχύεται ἀπό τή γνώση τῆς διαχρονίας» καί ὅτι «ἡ γνώση τῆς γλωσσικῆς διαχρονίας προσφέρει σ' ἐμᾶς, τούς κατοίκους μιᾶς μικρῆς χώρας [...] πού ὑφίσταται ἀπό παντοῦ τόσες γλωσσικές πιέσεις [...] ἰσχυρή βοήθεια στήν προσωπική μας νά ἀφομοιώσουμε ἱκανοποιητικά τήν ξένη ἐμπειρία. Μᾶς βοηθάει νά ὀργανώσουμε σωστά τή συνάντησή μας μ' αὐτήν».

«Αποτελεί δεινό αναχρονισμό», συνεχίζει ο κ. Μπελεζίνης, «νά στηρίζουμε την εκμάθηση μιας γλώσσας [της νεοελληνικής] ή μιās ένδογλωσσικής φάσης στη "μετάφραση" [...] και μάλιστα όπως εφαρμόζεται στη σχολική πράξη, ισοπεδωτικά και βλαπτικά τόσο για τὰ ἀρχαία όσο και για τὰ νέα ἑλληνικά».

Πουθενά δέν γράφω ὅτι πρέπει νά στηρίζουμε τήν εκμάθηση τῆς νέας ἑλληνικῆς στή διαδικασία τῆς μετάφρασης ἀρχαίων κειμένων. Γράφω: «Σέ τελευταία ἀνάλυση [ὑπογραμμίζω ἐδῶ τό "σέ τελευταία ἀνάλυση"] ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἶναι λιγότερο διδασκαλία τῆς ἀρχαίας μας γλώσσας καί περισσότερο τῆς νέας ἑλληνικῆς. Γιατί προϋποθέτει τή μετάφραση, δηλαδή τήν ἐμβάθυνση στή λειτουργία μιās γλώσσας». Οὔτε, βέβαια, ὑποστηρίζω ὅτι ἡ μετάφραση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν πρέπει νά γίνεται ὅπως εφαρμόζεται σήμερα στή σχολική πράξη. Ἀπεναντίας γράφω: «Ἡ διδασκαλία τους στό γυμνάσιο καί τό λύκειο θά πρέπει νά γίνεται ὄχι μέ τόν παλιό τρόπο, ἀλλά μέ μέθοδο πού νά κάνει τήν ἐπικοινωνία τῆς γλωσσικῆς μας συγχρονίας μέ τή διαχρονία πηγῆ ἐκφραστικῆς δύναμης».

Ἀποτέλεσμα ὄλων αὐτῶν τῶν ἀνεπίτρεπτων παρανοήσεων (ἢ μήπως διαστρεβλώσεων;) τοῦ κ. Μπελεζίνη εἶναι τό συμπέρασμά του ὅτι τό πνεῦμα τοῦ κειμένου μου «δέν εἶναι ξένο πρὸς τίς ἐκτιμήσεις καί τή νοοτροπία τῶν λογίων τοῦ 19ου καί τοῦ 20οῦ αἰῶνα πού εὐθύνονται γιά τήν πολυωρία τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν σέ ὅλες τίς βαθμίδες τῆς ἐκπαίδευσης καί τή συνακόλουθη καθήλωση καί συρρίκνωση τοῦ κατεξοχῆν νεοελληνικοῦ "μαθήματος"». Κατά πόσο εἶναι συγγενικό τό πνεῦμα τοῦ κειμένου μου μέ τίς ἐκτιμήσεις αὐτῶν τῶν λογίων, ὁ κ. Μπελεζίνης θά μπορούσε νά τό εἶχε προσδιορίσει ἐπιτυχέστερα ἂν εἶχε ὑπόψη του ἕνα ἄλλο ἄρθρο μου μέ τίτλο «Νεοελληνική λογοτεχνία καί ἑλληνικό πανεπιστήμιο» (Ἀντί, τεύχ. 309, 31 Ἰανουαρίου 1986), ὅπου ἀκριβῶς ἐπισημαίνεται ἡ εὐθύνη τῶν παλαιῶν κλασικῶν φιλολόγων, ὄχι βέβαια γιά τή συρρίκνωση ἀλλά γιά τήν παρεμπόδιση τῆς ἀνάπτυξης τοῦ μαθήματος τῶν νέων ἑλληνικῶν.

Διαβάζοντας κανεῖς τό ἄρθρο τοῦ κ. Μπελεζίνη καί τό δικό μου διαπιστώνει ὅτι τό μόνο σημεῖο μέ τό ὅποιο ὁ κ. Μπελεζίνης θά ἔπρεπε νά διαφωνήσει μαζί μου εἶναι ἡ ἀποψή μου ὅτι ἡ γνώση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μπορεῖ νά ἐνισχύσει τή γλωσσική μας ἰκανότητα. Ὁ κ. Μπελεζίνης πιστεύει ὅτι στή στερέωση τῆς νεοελληνικῆς γλωσσικῆς συνειδητοῦς ἡ γνώση τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς δέν ἔχει τίποτε νά προσφέρει. Δέν μπορεῖ παρά νά θλιβεται κανεῖς πού, παρά τή μακρόχρονη ἐνασχόλησή του μέ τή διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, ὁ κ. Μπελεζίνης δέν κατόρθωσε ἀκόμη νά ἀντιληφθεῖ τή χρησιμότητα τῆς ἐπικοινωνίας μας μέ τήν ἀρχαία μας γλώσσα.

Νάσος Βαγενᾶς

Γιά τὰ πανεπιστημιακά συγγράμματα

— ἕνα ὑπόμνημα ἀπό τὰ Γιάννενα —

Ὅγδόντα ἐννέα καθηγητές, λέκτορες καί βοηθοί, τό σύνολο σχεδόν τῶν διδασκόντων τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, μέ κείμενο τους πού ἀπήνθωναν στό ὑπουργεῖο Παιδείας (1.6.1986) θέτουν γιά ἄλλη μιὰ φορά τό ζήτημα τῶν πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων καί ζητοῦν τήν κατάργηση τῆς ὑποχρεωτικῆς διανομῆς τους, «ἐνοχο κατόλοιπο τῆς χουντικῆς ἐπταετίας» ὅπως τονίζουν. Δέν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ἔχουν προηγηθεῖ κι ἄλλες συλλογικές διαμαρτυρίες, π.χ. 62 καθηγητῶν τῆς Παντείου πρὶν ἀπό τρία χρόνια, τοῦ ΕΔΠ καί πολλές ἀτομικές τοποθετήσεις πανεπιστημιακῶν. Ἀλλά τό καθεστῶς τοῦ ἐνός καί ὑποχρεωτικοῦ συγγράμματος συνεχίζεται πρὸς δόξαν τοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ» τῶν ΑΕΙ.

Χαρακτηριστικά, οἱ πανεπιστημιακοί τῶν Ἰωαννίνων στό ὑπόμνημά τους τονίζουν:

«Ἡ ἰσχύουσα ὑπουργική ἀπόφαση (ΦΕΚ 159/20.3.1984) ὀρίζει ὅτι οἱ «ἐξετάσεις ἐχουν ὡς ἀντικείμενο προκαθοριζόμενη ὕλη τοῦ γνωστικοῦ αντικειμένου, ἀνεξάρτητη ἀπό τόν ἐμπλουτισμό καί τίς παραλλαγές τῆς διδασκαλίας» καί ὅτι «διδασκτικό βιβλίο» εἶναι ἐκεῖνο πού «καλύπτει μέ περισσότερη πληρότητα τήν ὕλη τῶν ἐξετάσεων». Πρόκειται γιά τήν ἐπιβολή τῆς γραπτῆς μορφῆς τῶν «ἐξετάσεων» πού ἐχουν τήν προτεραιότητα σέ σχέση μέ τό διδασκτικό, δηλαδή τό συνερευνητικό, ἔργο μέ ἀναπότρεπτη συνέπεια τήν ἀθρόα ἐγκάταληψη τῶν αἰθουσῶν ἀπό τοὺς φοιτητές.

Ὁ ἐπιστημονικός διάλογος παραχωρεῖ τή θέση του στήν τελική ἐξέταση τοῦ ἐνός συγγράμματος διακοσίων σελίδων, πού

διανέμεται γιά κάθε δίωρο μάθημα καί γιά τρία συνεχῆ ἔτη. Ἔτσι ἐνισχύεται ἡ καθηγητική ἀθηντία (τώρα μέ τόν πολλαπλασιασμό τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ γωορίζει πολλές ἐκδοχές), προκρίνεται ἡ σπουδή μέ τή μέθοδο «ἀνευ διδασκάλου», χάνει τή σημασία τῆς ἡ ὑπόδειξη κάποιας ἀντιπροσωπευτικῆς βιβλιογραφίας, παραγκωνίζεται ἡ λειτουργία τῶν βιβλιοθηκῶν καί τῶν σπουδαστηρίων καί δέν ἐνθαρρύνεται ἡ πρωτοβουλία τῶν φοιτητῶν γιά τήν ἀνάληψη προφορικῶν ἢ γραπτῶν φροντιστηριακῶν ἐργασιῶν. Δηλαδή, μέ τή συνοχή ὄλων —οἱ διδάσκοντες καί οἱ ἐκδοτικοί οἰκοὶ ἀμείβονται, οἱ φοιτητές ἀρκοῦνται στίς σελίδες τῆς «ἐξεταστῆς ὕλης» καί τό ὑπουργεῖο «προστατεύει» τήν πανεπιστημιακή «ἡρεμία» — καθίσταται ἀδύνατος ὁ ἐπιστημονικός διάλογος καί τὰ «ἐγχειρίδια» ἀπονεκρῶνουν τήν πανεπιστημιακή σπουδή.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι θεωροῦμε ἐπιβεβλημένη τήν ἀμεση κατάργηση τῆς ὑποχρεωτικῆς διανομῆς πανεπιστημιακῶν συγγραμμάτων, ἐνοχο κατόλοιπο τῆς χουντικῆς ἐπταετίας, καί τήν ἀντικατάστασή της ἀπό ἕνα σύστημα παροχῆς φοιτητικῶν ἐπιδομάτων γιά τήν ἐλεύθερη ἀγορά βιβλίων ἀπό τήν ὑποδεικνύομενη κάθε φορά βιβλιογραφία, μέ ταυτόχρονη ἐνίσχυση τῶν πανεπιστημιακῶν βιβλιοθηκῶν ἀπό τό σημαντικό ποσόν πού θά ἐξοικονομηθεῖ μ' αὐτόν τόν τρόπο.

Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, 1.6.1986».

Θά θελήσει ἄραγε τό ὑπουργεῖο νά ἀναθεωρήσει μιὰ καθαρά σκοταδιστική πρακτική;

Η σχιζοφρένεια, παγκόσμια τρέλα

Μία έρευνα του Παγκόσμιου Όργανισμού Υγείας δείχνει ότι η σχιζοφρένεια είναι μία παγκόσμια άρρώστια, που δεν όφειλεται ούτε στην κοινωνία ούτε στην οικογένεια. Τά συμπτώματα της σχιζοφρένειας είναι τά ίδια σε κοινωνικοπολιτικούς χώρους τόσο διαφορετικούς όσο μπορεί να είναι ένα μικρό αφρικανικό, ινδικό ή κολομβιανό χωριό και μία μεγάλη σκανδιναβική, ρωσική ή αμερικανική πρωτεύουσα.

Αντίθετα, η εξέλιξη της άρρώστιας μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τό χώρο και τό κοινωνικοεπαγγελματικό περιβάλλον και να εκδηλώνεται πύ εδκόλα σε χώρες υπό ανάπτυξη απ' ό,τι σε άλλες. Αυτό είναι τό κύριο μήθημα πού μπορούμε να συναγάγουμε από τήν πρωτότυπη αυτή μελέτη, ή οποία έγινε με τήν καθοδήγηση του Παγκόσμιου Όργανισμού Υγείας και διήρκεσε 20 περίπου χρόνια. Σ' αυτή συνεργάστηκαν 20 ειδικευμένα κέντρα σε 17 χώρες σύμφωνα με τά αυστηρά κριτήρια πού καθόρισε ό γιατρός Άσέν Γιαμπλένσκι, κύριος υπεύθυνος τής έρευνας στή Γενεύη. Τά πολύ σημαντικά αποτελέσματα τής έρευνας αυτής πρέπει σύντομα να γίνουν αντικείμενο εδρείας διάδοσης.

Στό πύ πρώτογονο και πύ απομακρυσμένο χωριό τής Ινδίας, τής Νιγηρίας, του Σουδάν ή τής Κολομβίας, όπως και στίς αστραφτερές μεγαλουπόλεις του δυτικού κόσμου ή στίς υποδειγματικές και ήσυχες φάρμες τής Έλβετίας ή τής Δανίας, βρίσκουμε κάθε χρόνο ανάμεσα σ' έναν πληθυσμό ήλικίας 15-54 χρονών τον ίδιο αριθμό, λίγο-πολύ, περιπτώσεων σχιζοφρένειας, δηλαδή αναλογούν μία ή δύο περιπτώσεις σε 10.000 κατοίκους. Αυτές οι περιπτώσεις έχουν ταυτιστεί βάσει ενός αυστηρού διαγνωστικού πίνακα, πού ήταν ό ίδιος για τό σύνολο των κέντρων έρευνας απ' όλο τον κόσμο πού συνεργάστηκαν σ' αυτό τό έργο.

Έτσι καταρρίφθηκε ή τόσο παγωμένη θεωρία πού υποστηριζόταν επί σειρά έτων από τους θιασώτες τής εθνοψυχιατρικής, ότι ή σχιζοφρένεια είναι «ή τυπικά έθνική ψύχω-

ση των σύνθετων πολιτισμένων κοινωνιών», ή οποία δεν εμφανίζεται σε φυλές ή σε πρωτόγονα χωριά.*

Επίσης καταρρίφθηκαν θεωρίες πού υποστηρίχθηκαν με πάθος κυρίως από τους Ρ. Λαίνγκ και Κούπερ. Σύμφωνα με τίς θέσεις αυτές, μία από τίς πύ σοβαρές και πύ καταστρεπτικές ψυχικές ασθένειες προκαλούνταν από τή συμπεριφορά του οικογενειακού περιγυρου, πού ένοχοποιείται υπέρμετρα, όπως έδειξε και τό φίλμ του Kenneth Loach, *Οικογενειακή ζωή* (Family Life).

Μέ άλλα λόγια, και για τους θιασώτες αυτών των θεωριών, όπως και για τον Άμερικανό Τόμας Σάξ, δεν είναι τό άτομο αυτό πού είναι άρρωστο, αλλά είτε ή κοινωνία, ή σύγχρονη κατά προτίμηση, όπου ή έλλειψη θρησκευτικής δομής διαταράσσει και τά πύ σταθε-

ΧΩΡΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΗΚΕ Η ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΙΖΟΦΡΕΝΕΙΑ 1967-1986

Κίνα, Κολομβία, Τσεχοσλοβακία, Δανία, Ινδία, Νιγηρία, Αγγλία, ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Βουλγαρία, Δυτική Γερμανία, Κάτω Χώρες, Σουδάν, Έλβετία, Τουρκία, Γιουγκοσλαβία

ρά πνεύματα, είτε ακόμη ή οικογένεια, τής οποίας ή συμπεριφορά διαλύει και τίς πύ σίγουρες προσωπικότητες.

Στή σημερινή κατάσταση τής επιστήμης, ή άπουσία κάθε θετικού ίχνους άνατομίας ή βιολογίας πού θά επέτρεπε τήν εξιχνίαση τής οργανικής ή χημικής οδσίας τής σχιζοφρένειας εξηγεί τό γιατί ό Παγκόσμιος Όργανισμός Υγείας άναγκάστηκε να καταφύγει σε μέσα επιδημιολογικής διερεύνησης τόσο γιγάντια, πού μόνον ένας πολυεθνικός οργανισμός μπορούσε να χρησιμοποίησει, για να καταλήξει τελικά και μετά από τόσες και τόσες μεθόδους διερεύνησης στό ότι αυτή ή ασθένεια είναι έμφυτη και όχι επίκτητη.

Αυτό δεν σημαίνει όστόσο ότι οι παράγοντες του περιβάλλοντος δεν έχουν καμιά επίπτωση στην εμφάνιση τής άρρώστιας σε άτομα εθραυστα από τήν εποχή τής γέννη-

σης τους ως τή δραστηριοποίησή τους· αυτό μπορεί να συμβεί και στους Άφρικανούς και στους Ινδιάνους πού μένουν σε πρωτόγονα χωριά όπως και στους κατοίκους μίας διεθνούς μεγαλούπολης.

Αυτοί οι παράγοντες φαίνονται, σύμφωνα με τήν τελευταία μελέτη του Παγκόσμιου Όργανισμού Υγείας, ότι επηρεάζουν όχι μόνο τίς συνθήκες τής εμφάνισης ή τά συμπτώματα τής άρρώστιας (παράξενες άκατανόητες συμπεριφορές, βαθμιαία και γρήγορη άναστολή βασικών ικανοτήτων τής καθημερινής ζωής, ακουστικές ή όπτικές παραισθήσεις, άποδιοργάνωση τής σκέψης και τής διάθεσης, καταθλιπτικές τάσεις) πού είναι τά ίδια τόσο στους Σοβιετικούς και στους Άμερικανούς μηχανικούς όσο και στους Άφρικανούς χωρικούς, αλλά επηρέασαν και τήν εξέλιξη τους μέσα στό χρόνο.

Πραγματικά, αυτή ή εξέλιξη είναι πύ σοβαρή και όδηγει συχνότερα σε πλήρη κοινωνική άπροσαρμοστικότητα του ατόμου σε εξέλιγμένα κράτη παρά σε άλλα. Στήν περίπτωση αυτή παίζει ρόλο ή κοινωνικοπολιτισμική άπαιτήση, πού είναι πύ αισθητή στίς άνεπτυγμένες χώρες, όπως επίσης και οι πιέσεις πού άσκει ή βιομηχανική κοινωνία.

Και είναι επίσης ένδεικτικό ότι άτομα, άνδρες ή γυναίκες, νέοι ή ενήλικοι πού άνήκουν σε πολιτισμούς ριζικά διαφορετικούς, όπως ό πολιτισμός των Ινδιών, τής Νιγηρίας ή τής Δανίας, χρησιμοποιούν όμοιες λέξεις και φράσεις και όμοιες κινήσεις για να άποδώσουν αυτό πού αισθάνονται και αυτό πού τά συναισθήματά τους αντιπροσωπεύουν γι' αυτούς.

Από τό χωριό στή μεγαλούπολη

Μία τέτοια παρατήρηση προϋποθέτει, τό λιγότερο, ότι οι ειδικές άνωμαλίες στην αντίληψη, στή σκέψη, στή φαντασία και στή λογική, οι όποιες χαρακτηρίζουν τή σχιζοφρένεια, έχουν μία κινή βάση φυσιολογική και είναι παγκόσμιες.

Σύμφωνα με τά παραπάνω, είναι φανερό για τό γιατρό Α. Γιαμπλένσκι και για τους πολυάριθμους συνεργάτες του ότι ό όρος «σχιζοφρένεια» θά μπορούσε να άποδώσει —μέσα στην άγνοια πού βρισκόμαστε αυτή τή στιγμή σε ό,τι άφορά τή φυσική και χημική φύση τής πάθησης— πλειάδα περίπλοκων παθολογικών φαινομένων των όποιων

ή αίτια (γενετική (;), τοξική (;) ή προκαλούμενη από ιούς (;)) θά μπορούσε να είναι πολλαπλή.

Η πολυμορφία στους τρόπους εξέλιξης τής άρρώστιας συνηγορεί υπέρ αυτής τής άποψης· κυρίως όμως συνηγορεί ή πολύ διαφορετική συχνότητα —όπως συναντάται στα διάφορα κράτη— των φάσεων τής πλήρους θεραπείας μετά από ένα δεξί έπείσοδιο (58% Νιγηριανοί, 6% Δανοί και 27% Κινέζοι). Όμοια άπαριθμούμε 50% Δανούς ή Άμερικανούς άρρώστους, αλλά μόνον 20% Ινδιάνους στους όποιους ή εμφάνιση τής ψύχωσης προδιαγράφει μία μόνιμη άναπηρία —και μία νοσηλεία— χωρίς καμιά θεραπεία.

Οι έρεσιες σύμφωνα με τίς όποιες οι περιπτώσεις εμφάνισης τής σχιζοφρένειας θά ήταν περισσότερες κατά τήν περίοδο κοινωνικών κρίσεων (οικονομική καταστροφή, άνεργία) καταρρίφθηκαν μετά από μία ειδική έρευνα των Νορβηγών πού πραγματοποιήθηκε για τήν περίοδο 1931-1935 (κρίση) και στή συνέχεια για τήν περίοδο 1951-1955 (εθνεμανία, γενική κοινωνική ασφάλεια). Η έρευνα αυτή επιτρέπει να συμπεράνουμε μία πλήρη σταθερότητα στην εμφάνιση τής σχιζοφρένειας ή όποια είναι άνεξάρτητη από κοινωνικά άγχη.

Από τότε ή υπόθεση του οικογενειακού άγχους γνώρισε πλήρη άποδοχή —στή δεκαετία του '70— απ' αυτούς πού ήθελαν με όλους τους τρόπους να άναγνωριστει ότι ή σχιζοφρένεια δεν είναι μία «άρρώστια» αλλά ένας τρόπος να εκδηλώνεται ή αντίδραση στίς έξωτερικές επιθέσεις.

Αυτή ή θεωρία, όπως δείχνει ή μελέτη του ΠΟΥ, καθώς και άλλες πύ συγκεκριμένες μελέτες, δεν στέκει.

Απομένει πλέον τό μεγάλο μυστήριο μίας άρρώστιας με άπροσμέτρητα δεινά, τής οποίας τήν αίτια θά μπορούσε να διαφωτισει ή σημαντική πρόοδος τής νευροβιολογίας —στήν ερχόμενη δεκαετία— όπως και να βελτιώσει τή θεραπεία τής, όταν ήδη ή άνακάλυψη των νευροληπτικών φαρμάκων έπέφερε άξιοσημείωτη πρόοδο.

Escoffier — I ambiotte
(έφ. *Le Monde*, 27-28 Ιουλίου 1986)

* *Rapport préliminaire sur l'évaluation initiale de l'étude cooperative de l'OMS sur les facteurs déterminant l'apparition des maladies mentales sévères*. OMS, 1986. Γενεύη, υπό τή διεύθυνση των Α. Jablensky και Ν. Sartorius. Καί *Étude multiculturelle de la nature de la schizophrénie*, OMS, 1986.

Στιγμαία

Πείτε μας ποιοί είμαστε...

Σημαντικό αίτημα της ΓΕΣΑΣΕ (Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας): «Νά ξεκαθαρίσει, με τήν καθιέρωση μητρώου αγροτών, ποιός είναι και ποιός δέν είναι αγρότης». Λαμπρά! Έπιτέλους τό άνώτατο συνδικαλιστικό όργανο τών αγροτών άποφασίζει ότι τά μέλη του πρέπει νά είναι αγρότες. Έρωτηματικά:

1. Έδω και πολλά χρόνια γίνονται σκέψεις γιά ένα τέτοιο ξεκαθάρισμα, κι όχι μόνο σκέψεις. Έπληξαν και κάποια βήματα πρός τή θέσπιση μέτρων. Ποιός άντιστάθηκε λυσσώδως άκόμη και στή μνεία του ζητήματος; Μά, ή ΓΕΣΑΣΕ! Έπάρχει άλλαγή άντιλήψεων και πολιτικής; Έγινε καμιά κριτική του παρελθόντος; Καμιά άνάλυση; Ποιά κριτήρια προτείνονται γιά τή σύσταση του «μητρώου αγροτών»;

2. Τό αίτημα υποβάλλεται στό ύπουργείο Γεωργίας. Γιατί ή ΓΕΣΑΣΕ δέν τό λύνει μόνη της; Έθ θεωρεί έαυτήν άπλή κρατική ύπηρεσία;

“Άλλες θά έχουν (χαριστικά...) τό όνομα και άλλη τή χάρη. Μεγάλη ή χάρη τής Έγεςίας...”

Στό ύπουργείο Έθνικής Οικονομίας δημιουργήθηκε πρόσφατα «Γενική Γραμματεία ΕΣΥΕ (Έθνική Στατιστική Έπηρεσία) και Έθνικών Λογαριασμών». Προηγούμενος υπήρχε στό ύπουργείο Διεύθυνση Έθνικών Λογαριασμών. Οί υπάλληλοι τής τελευταίας λοιπόν πέτυχαν τήν έξής ρύθμιση (τής όποίας τό όφελος γι' αυτούς δέν έγινε γνωστό, πλην ύπάρχει): στή Γενική Γραμματεία Έθνικών Λογαριασμών δέν θά ύπαχθούν οί υπάλληλοι τής Διεύθυνσης Έθνικών Λογαριασμών. Μόνο καμιά εικοσαριά θά άποσπαστούν στή Γραμματεία, τό πολύ γιά δύο χρόνια, μέχρι νά «λειτουργήσει όμαλά», λένε: Καί μετά;

Οί υπάλληλοι τών Έθνικών Λογαριασμών θά μείνουν στό «κυρίως ύπουργείο»; ενώ προφανώς άλλοι θά προσληφθούν ή θά μεταφερθούν στή νέα Γραμματεία, όπου θά άσχολούνται, προφανώς, με τούς Έθνικούς Λογαριασμούς. Μέ τί θά άσχολούνται οί ως χθές άρμόδιοι γι' αυτούς; Μυστήριο, πού δέν τό διευκρινίζει ή θριαμβική άνακοίνωση του Συλλόγου Έπαλλήλων (21.7.86), ή όποία τονίζει έπίσης ότι «είναι ή πρώτη φορά (νάτα πάλι!) πού στό ύπουργείο γίνεται κάτι τέτοιο, διότι είναι ή πρώτη φορά πού λειτούργησαν οί συναινετικές διαδικασίες μεταξύ υπαλλήλων και Έγεςίας...».

Μετά από μιά τέτοια ρύθμιση πράγματι ή τελευταία δικαιοϋται ένα ήτα κεφαλαίο. Καί περικεφαλαία.

Hermanito mio! (άδελφάκι μου! —ισπανικά)

Θά διαδεχθεί τόν Φιντέλ Κάστρο ο άδελφός του Ραούλ; Άπάντηση του ίδιου (του Φιντέλ): «Τό είχα πει ήδη από τό 1959. Ό Ραούλ είναι πραγματικά ο καλύτερος γιά νά με διαδεχθεί. Αυτό ίσχύει πάντα» (Τά Νέα, 28.7.86). Μπράβο σταθερότητα τό εκλογικό σώμα τής Κούβας!

Προσηλυτισμός

Οί γυναίκες πού φοράνε σκουλαρίκια μοιάζουν με γουρουνές, δήλωσε από άμβωνος, στή γιορτή τής Άγίας Παρασκευής, βοήθειά μας, ο Άνγουςτίνος Καντιώτης, έπίσκοπος Φλωρίνης (Τά Νέα, 28.7.86).

Μωρέ όσο και νά τίς κολακέψει αυτές δέν πάνε στήν εκκλησία. Ζώα!

Και ο ίδιος

«Άνδρέας: Φταίει και ή ΕΟΚ γιά τήν κρίση», τή δική μας έννοεί (Έλευθεροτυπία, 1.8.86). Άρχισε, έστω και μέσω συνυπευθυνότητας, ή αυτοκριτική.

Έη μαύρη άλήθεια

«Ό μύθος ότι ή χούντα ήταν “δεξιά”» τιτλοφορεί ή Μεσημβρινή (30.7.86) μακροσκελής άρθρο του κ. Κ. Κόλμερ. Όλοι κεντρικοί είμαστε (άπό παλιό σύνθημα συνέδρων τής —προδικτατορικής— ΕΦΕΕ, κι όποιος καταλαβαίνει...).

Τά ύπουργεία σέ βίλες

Οί Σύλλογοι Έπαλλήλων του ύπουργείου Έθνικής Οικονομίας, μετά «άπό προσεκτική μελέτη» προτείνουν τίς έξής «έφικτές λύσεις» γιά τήν έπιλογή χώρων όπου θά έγκατασταθούν ο Συνεταιρισμός τους και ο Παιδικός Σταθμός γιά τά παιδιά τών υπαλλήλων: ο πρώτος νά στεγαστεί στό ισόγειο του κτιρίου τής όδου Ζαλοκώστα κι ο δεύτερος στόν πρώτο και, άν είναι δυνατόν, δεύτερο όροφο του ίδιου κτιρίου. Παράλληλα, ζητείται άπό τό ύπουργείο νά γίνουν ένέργειες γιά τήν πεζοδρόμηση τής όδου Ζαλοκώστα «ώστε νά περιοριστεί κατά τό δυνατόν ο θόρυβος από τά διερχόμενα ατκίρια ή περιοχή. Νά γίνουν διαμερίσματα γιά τίς οικογένειες τών υπαλλήλων. Άν μάλιστα πεζοδρομηθεί ή Ζαλοκώστα, θά έχουμε μιά γενικότερη άνάπλαση και «άνακτοράραση» τής περιοχής.

Έξοχα! Καιρός είναι νά άξιοποιηθούν τά τρία πατώματα τής όδου Ζαλοκώστα πού άραχνιάζουν μένοντας άδεια. Γιατί είναι προφανές ότι είναι άδεια, άπό κάθε δραστηριότητα. Μόνο γιατί σταματάει έδω ή διεκδίκηση; Βρίθει άπό δήμοσια κτίρια ή περιοχή. Νά γίνουν διαμερίσματα γιά τίς οικογένειες τών υπαλλήλων. Άν μάλιστα πεζοδρομηθεί ή Ζαλοκώστα, θά έχουμε μιά γενικότερη άνάπλαση και «άνακτοράραση» τής περιοχής.

Κι άν γενικευτεί τό μέτρο, θά άναβιώσει τό κέντρο τής πόλης. Καί μάλιστα γιά νά πάρει πιό ανθρώπινο πρόσωπο, καιρός είναι νά μεταφερθούν τά ύπουργεία πρός τήν περιφέρειά της.

Τό 5ήμερο και τό 40ωρο διώχνουν τά έκατομμύρια

Πώς έκανε τά έκατομμύρια του ο κ. Άργύρης Σαλιαρέλης (μεταξύ άλλων και ύποψήφιος άγοραστής του Όλυμπιακού): «...δουλεύω νύχτα μέρα, δουλεύω Σάββατο και Κυριακή. Άντί νά πηγαίνω στό καφενείο, νά παίζω χαρτιά, νά έχω χόμπι, όπως άλλοι, σκέφτομαι ποιό θά είναι τό έπόμενο βήμα μου», λέει σέ κατάλληλα προβαλλόμενες δηλώσεις του στόν Οικονομικό Ταχυδρόμο (έν πλαισίω «Τό άπλό μουσικό τής έπιτυχίας του», 17.7.86).

Οί άναιδείς εργάτες πού πρόσφατα δήλωναν ως λόγο άπουσίας τους άπό τή δουλειά τους «συνάντηση με τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας» ή «έρωτική περίπτωξη με τή σύζυγό τους», τώρα ξέρουν γιατί παραμένουν στάσιμοι...

Εϋθραυστα συνοικέσια

«Θά μάς στείλουν πίσω τίς νύφες...» δηλώνουν οί κάτοικοι τών Λεγραινών πού διεκδικούν γαιές (κτήματα ή οικόπεδα, δέν είναι και τόσο σαφές) άπό τό Δημόσιο. Τίς νύφες «θά τίς στείλουν πίσω» οί ...25 (περίπου) γαμπροί του χωριού, πού προφανώς πήρανε τά κορίτσια ως παραρτήματα τών εκτάσεων άπό τίς διεκδικούμενες ή τουλάχιστον έτσι ίσχυρίζονται οί ένδιαφερόμενοι γονείς (Έλευθεροτυπία, 23.7.86). Τό αίτημα δηλαδή έντάσσεται στό πλαίσιο τής προαγωγής του ιερού θεσμού τής οικογένειας. Άν είναι έτσι, άλλάζει τό πράγμα...

Καλά ρε παιδιά, ούτε ένας γάμος «έξ έρωτος» δέν έγινε τελευταία στά Λεγραινά;

Στιγμαία

Διορισμοί και προσδιορισμοί

—Δηλώσεις του κ. Μ. Παπαϊωάννου: «Μην ξεχνάτε άλλωστε ότι ο κ. Κουτσόγιωργας είναι ο πρώτος στην Ελλάδα που εισήγαγε τό θεσμό των αντικειμενικών κριτηρίων για τις προσλήψεις στο Δημόσιο...» (Ριζοσπάστης, 27.7.86).

—Δήλωση της Αύριανής (23.7.86): «Κανένας δεν πιστεύει σήμερα ότι αυτοί που πετυχαίνουν είναι οι καλύτεροι»

—Αντίφαση: "Οχι. Απλώς, αντικειμενικά προσλαμβάνονται οι μη καλύτεροι.

Λογικό.

Βάλτε τώρα πού γυρίζει

Πάλι πρωτοπορία ή Αύριανή (23.7.86): αφού «κανένας δεν πιστεύει σήμερα ότι αυτοί που πετυχαίνουν (στους διαγωνισμούς) είναι οι καλύτεροι», κι αφού έτσι κι αλλιώς όσοι δεν πετυχαίνουν μένουν με την πίκρα ότι έχασαν γιατί δεν είχαν μέσο, ή λύση είναι (πρωτοσέλιδος τίτλος) «Νά γίνονται με κλήρωση οι διορισμοί στο Δημόσιο».

Γιατί όχι και στο Υπουργικό Συμβούλιο;

Διασκεδαστείτε και μη φοβόσαστε

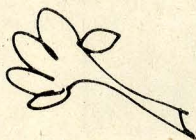
Γλεντζέδες τρέμετε. Μόλις πρό ημερών έγινε «Αστυνομική έκστρατεία έναντιον διασκεδαστών» που ένοχλοσαν κατοίκους του Μεταξουργείου (Έλευθεροτυπία, 29.7.86). Για να αποφευχθεί ο πανικός, καλά θα κάνει ο κ. Άρκουδέας να διασκεδάσει τις φήμες ότι η έκστρατεία θα γενικευτεί και ότι θα συλλαμβάνονται όλοι όσοι βυσοδομοούν κατά της ελληνικής γλώσσας. Δεν είναι πιά καθόλου διασκεδαστικό.

Τό στεγαστικό πρόβλημα

—«Ένα υπαίθριο θέατρο...θα στεγάσει ποικιλόμερφες δραστηριότητες...στην Γκράβα» (Τά Νέα, 30.7.86). Προφανώς ή στέγη θα είναι έναέριο...

—«Βάλαμε τή στέγη, πρέπει τώρα να δουλέψουμε όλοι μαζί για γερά θεμέλια...» (Π. Λαφαζάνης στο Ριζοσπάστη, 27.7.86, σχετικά με τή «συμπαράταξη τής Άριστεράς»).

Έδω ή στέγη είναι μετέωρη. —Μά κανείς δεν λέει να χτίσει κανονικά;

Γιά δέσιμο

«...Τό "δεϊ δή χρημάτων και άνευ τούτων ούδέν γενέσθαι των παρόντων" τού κλασικού μας ρήτορα Δημοσθένη...», επικαλείται με τή σειρά του ο κ. Γραϊκός σέ άρθρο του στό "Έθνος, 29.8.86).

Ποιών παρόντων, κύριε; "Έλα όμως πού δεν είναι δυνατόν να σου δώσει κανείς έξ αποστάσεως τά «δέοντα».

"Ήσουν κι εσύ εκεί;

«Έγώ άπλώς προήδρευσα» άπάντησε ο κ. Ά. Παπανδρέου έρωτηθείς σχετικά με τό ΚΥ-ΣΥΜ πού άποφάσισε τίς αύξήσεις τιμών. «Έγώ είμαι από χωριό», δήλωσε ύπουργός του κληθείς να σχολιάσει τή γενναιότητα τής πρωθυπουργικής δήλωσής.

Νέο αίμα στην κυβέρνηση

Γιά τήν τυποποιημένη και συννοτική άναφορά στό ήθος και στό ήθος τής πασοκικής πολιτικής πρακτικής είχαμε ως τώρα τούς κύριους Κουτσόγιωργα, Γιαννόπουλο, Κατσιφάρα στην πρώτη γραμμή (οί κύριους Μαρούδας και Κωστόπουλος πέρασαν στην έφεδρεία). Νά όμως πού μάς προέκυψε νέο δείγμα, με τά δικά του πάντα χαρακτηριστικά. Ο κ. Γ. Παπαδημητρίου, βουλευτής Αιτωλοακαρνανίας, ύπουργός Μεταφορών, πρωτεργάτης τής επαγγελματικής σταδιοδρομίας εκατοντάδων συμπολιτών του, ιδίως έξ Άγρινίου, καθώς και τής έν εύρεια έννοία οικογενείας του, εισηγητής τής επέκτάσεως τού άεροδρομίου Άγρινίου ώστε να μπορεί να υποδέχεται Μπόιγκ 737 τής Ολυμπιακής, προφήτης τής επαναλειτουργίας τής άεροπορικής σύνδεσης Άθνας-Άγρινίου (είχε έγκαταλειφθεί ως αντιοικονομική) με, αυτή τή φορά, δύο πτήσεις, με Μπόιγκ 737 άκριβως, τήν ήμέρα, ο κατατροπάσας τούς πιλότους τής Ολυμπιακής και στενός φίλος και εύνοούμενος τής Αύριανής. Ο κ. Παπαδημητρίου θυμώνει όταν οι δραστηριότητές του γνωρίζουν υπερβολική δημοσιότητα και συναντούν και επιφυλάξεις ή κριτικές. Ας έκ τούτου άμύνηται, όσο μπορεί. Μεταξύ άλλων με προκήρυξη δικήν έπιστολής (με επικεφαλίδα τού ύπουργείου του) πού κυκλοφόρησε προσφάτως. Τό κείμενο δημοσιεύεται χωρίς περικοπές. Και χωρίς, περιτά πιά, σχόλια (ή άθλια σύνταξη και γραμματική διατηρήθηκε άθικτη):

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΟΣ

Αθήνα, 5 Ιουλίου 1986

Αγαπητέ Συμπατριώτη,
Διάβασα με προσοχή το γράμμα σας. Σας ανησιστώ, ότι δεν θα πρέπει να δίνετε καμιά ση-

μασία στις εμπαιθείς επιθέσεις μετρημένων, «χρυσών κονδυλοφόρων», δημοσιογράφων.

Νά σας ενδιαφέρει τι λέει ο Λαός. Και ο Λαός εγκρίνει τις ενέργειές μου. Καθημερινά παίρνω τηλεγραφήματα, γράμματα και τηλεφωνήματα από όλη τη χώρα.

Γι' αυτό, όταν διαβάσετε επιθέσεις του Τύπου κατά Υπουργού να είστε βέβαιοι ότι ο υβρισζόμενος κάνει σωστά τη δουλειά του.

Γνωρίζει σήμερα ο Ελληνικός Λαός, ότι χωρίς υπολογισμούς και υποχωρήσεις δεν χαρίζομαι σε κανέναν. Χτυπάω κατακέφαλα, το ντόπιο και ξένο κατεστημένο, καθώς και τα κυκλώματα και καρκινώματα στον τομέα δράσης μου. Γνωρίζει ο Λαός ότι έκανα πράξη στο Υπουργείο μου το όραμα της Αλλαγής που χρόνια τώρα λαχταράει.

Οι ελάχιστοι πουλημένοι Δημοσιογράφοι δεν μου συγχωρούν τον χειρισμό στο θέμα της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Και μάλιστα έχουν αφηνιάσει γιατί ο Λαός σχεδόν σύσσωμος επικρίμασε τη στάση μου. Και έτσι, χάθηκε το παιγνίδι τους να παραχωρηθεί η Ολυμπιακή στους πατριωτές τους. Με θεωρούν μεγάλο εμπόδιο, γιατί πολεμάω το οικονομικό κατεστημένο που τους ταίξει, και γι' αυτό βάλουν εναντίον μου.

Αυτοί είναι λίγοι και νηπετούν σκοτεινά συμφέροντα. Οι πολλοί όμως και έντιμοι Δημοσιογράφοι συμπαρίστανται.

Ας το πάρει όμως χαμπάρι ο αργυρώνητας Τύπος. Δεν τον υπολογίζω. Υπολογίζω μόνον το Έθνικόν συμφέρον και το λαό.

Με αγάπη

ΓΙΩΡΓΟΣ Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Υ.Γ. Έχουμε βέβαια και τους άσπονδους φίλους μας τους «Οικονομισάριους» που χάσανε το κόκκαλο. Αυτούς άστους να γαυγίζουν...

Ένας εκπληκτικός Μινωτής

— Στόν Οιδίποδα επί Κολωνῶ, στήν Ἐπίδαυρο —
καί μερικά ἐρωτήματα

Ἡ παράσταση τοῦ *Οιδίποδος ἐπί Κολωνῶ* πού ανέβασε ὁ Ἀλέξης Μινωτής στήν Ἐπίδαυρο, ἤρθε στήν ὥρα της, μποροῦμε νά ποῦμε, μετά τήν ἐπέλαση τῆς ἐθνικῆς μας στάρ, γιά νά ἀποδώσει «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι». Στήν ὀρχήστρα τῆς Ἐπιδαύρου δέν ἐγκαταστάθηκε μόνο τό μεγαλεῖο τοῦ ἠθοποιοῦ Μινωτή, ἀλλά μιά ἀντίληψη ὀλόκληρη γιά τήν ἀναβίωση τῆς τραγωδίας.

Ἀέναντι μάλιστα στίς ἀναζητήσεις τῶν νεοτέρων, πού τίς περισσότερες φορές μένου ἀποσπασματικές καί ἀνολοκλήρωτες, ἡ ἀντίληψη αὐτή, ὅπως τήν εἶδαμε νά ὑλοποιεῖται στή συγκεκριμένη περίπτωση, διέθετε δύο σημαντικά πλεονεκτήματα: πρῶτον τό ὅτι ἡ «ἀποψη» αὐτή γιά τό ἀνέβασμα τῆς τραγωδίας μπόρεσε καί ὀλοκληρώθηκε μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου καί τῆ σχεδόν ἀπρόσκοπτη συσσώρευση ἐμπειριῶν, ὅσο βέβαια μπορεῖ νά ὀλοκληρωθεῖ μιά ἀντίληψη πού ἔχει νά κάνει μέ τή ρευστότητα τῆς θεατρικῆς ἀναπαράστασης.

Ἡ διαπίστωση αὐτή δέν ἔχει θέση κριτικῆς τῆς παράστασης, δεδομένου ὅτι ἀπό ὀλοκληρωμένες ἀντιλήψεις γεννιοῦνται καλές ἀλλά καί κακές ἢ βαριές παραστάσεις. Τό πλεονέκτημα ἔγκειται στό ὅτι μόνο «στρογγυλεμένες» καί καλοδουλεμένες ἀπόψεις καί πρακτικές μποροῦν νά φτιάξουν «σχολή». Καί στό θέμα τῆς σχέσης τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου μέ τήν τραγωδία, ἡ «σχολή» εἶναι ἀπαραίτητη. Γιατί μόνον αὐτή μπορεῖ νά προκαλέσει σοβαρό ἀντίλογο, καί νά ἀντέξει τό βάρος του. Χρειάζεται νά εἶναι τέλειος ὁ Μινωτής γιά νά ὑπάρξουν καί νά ἀποκτήσουν ἀξιο λόγο οἱ ἀπόψεις πού ὁ ἴδιος μέ τόση δριμύτητα ἀντιμάχεται.

Τό δεύτερο πλεονέκτημα τῆς παράστασης ἦταν βέβαια ὁ ἴδιος ὁ Μινωτής. Ὁ Μινωτής πού μέ τόσο ταλέντο καί τόση συσσωρευμένη ἐμπειρία, ἔμοιαζε νά ἐκπέμπει μέ τέτοια ἔνταση στίς ἐμπνευσμένες στιγμές τοῦ πού μᾶς ἄφηνε ἐκθαμβοῦς καί ἄφωνους.

Τά σημειώματα πού κατά καιρούς γράφω στόν *Δεκαπενθήμερο Πολίτη* μέ ἀφορμή θεατρικές παραστάσεις ποτέ δέν τά θεώρησα κριτική. Αὐτό πού μέ ἐνδιαφέρει, εἶναι νά κοινοποιήσω σκέψεις καί ἀπορίες ἢ ἐρωτηματικά μου, ἐφόσον μιά παράσταση τά γεννᾷ. Ἔτσι καί γι' αὐτήν τήν παράσταση, ἢ μᾶλλον γιά τήν ἐμφάνιση τοῦ Μινωτή, δέν αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένος νά αἰτιολογήσω τή συγκίνησή μου, νά ἀναλύσω ἢ νά ἐκθέσω αὐτές τίς στιγμές ὅπου ἡ ἐπικοινωνία ἠθοποιοῦ-θεατῆ ἀποκαθίσταται μέσα ἀπό δέν ξέρω κι ἐγώ ποιᾷ μονοπάτια. Καλύτερα τέτοιες στιγμές νά μένου στή σκοτεινή περιοχή τοῦ ἀνείπωτου.

Πέρα ἀπό αὐτή τή μυστηριακή ἐπικοινωνία πού τόσο πλήρως δημιούργησε ὁ Μινωτής στίς σημαντικές στιγμές τῆς τραγωδίας, πού ἦταν καί οἱ δικές του σημαντικές ὑποκριτικές στιγμές, ἡ παράσταση «ἐγκατέστησε» στήν ὀρχήστρα τῆς Ἐπιδαύρου μιά πρόκληση πρὸς τοὺς νεοτέρους καί δύο ἐρωτήματα.

Τά ἐρωτήματα ἔχουν νά κάνουν α) μέ τή σχέση φόρμας-περιοχομένου, καί β) μέ τό δίλημμα ἀν μποροῦμε νά ἐνσαρκώσουμε ἢ νά ὑποδυθῶμε τοὺς τραγικούς ἦρωες. Ἡ πρόκληση, πού σχετίζεται ἐμμεσα μέ τό πρῶτο ἐρώτημα, εἶναι βέβαια ἐμποτισμένη μέ πολλά παραθεατρικά στοιχεῖα, σχετίζεται ὅμως ἀμεσα μέ τή δεοντολογία καί τό ἦθος πού θά ἔπρεπε

νά διέπει τό σημερινό μας πλησίασμα τῆς τραγωδίας.

Σέ συνέντευξη πού ἔδωσε στόν *Ταχυδρόμο* στίς 24 Ἰουλίου '86, λέει ὁ Μινωτής: «Ἡ ὄψις εἶναι αὐτή πού μοῦ δίνει τό ἔργο, αὐτό τό ἴδιο τό ἔργο. Ἡ περιγραφή του καί ὁ τρόπος πού λειτουργεῖ. Τό λυρικό στοιχεῖο μέ τό δραματικό, μοῦ δίνουν μιά πλήρη μορφή τῆς τραγωδίας. Δέν ξέρω πῶς ἦταν οἱ παραστάσεις τήν ἀρχαία ἐποχή. Διατηρεῖται ὅμως πλήρως ἡ μορφή τῆς ἀρχαίας τραγωδίας στά κείμενα πού μᾶς ἔμειναν. Δηλαδή ἐναλλασσόμενο τό δραματικό στοιχεῖο μέ τό λυρικό, πού εἶναι ὁ χορός».

Μοιάζει λοιπόν νά λέει ὁ Μινωτής ὅτι σέ ὅλη αὐτή τήν κληρονομιά ὑπάρχει κάτι δεδομένο καί, ἄρα, ἀναλλοίωτο. Ἄν τά πράγματα εἶναι ἔτσι, τότε δέν ἔχουμε παρά νά ἀκολουθήσουμε πιστά τίς ὁδηγίες, νά «ἐφαρμόσουμε» ἐπί τοῦ ἐδάφους τῆς ὀρχήστρας ὅ,τι τά δεδομένα αὐτά ἐπιτάσσουν. Εἶναι ὅμως ἔτσι τά πράγματα; Γιά νά φτάσει κανεὶς σέ τέτοιου τύπου συμπεράσματα, χῶρια ἀπό τή βασική παράλειψη τοῦ ὅτι πρόκειται βέβαια γιά μορφολογικά στοιχεῖα τοῦ κειμένου καί ὄχι τῆς θεατρικῆς παράστασης, εἶναι ἀπαραίτητο νά κάνει μιά σειρά ἀπό παραλείψεις πού ὅλες τους πηγάζουν ἀπό τό ὅτι «ξεχνᾶμε» πῶς εἴμαστε δέκτες σημερινοί, τοῦ 1986 μ.Χ. καί, ἢ διαβάσουμε τό κείμενο ἢ βλέπουμε τήν παράσταση, πλάθουμε μέ τά δικά μας μάτια τή δική μας πραγματικότητα καί, ἐδῶ πού τά λέμε, κατά βάθος πολύ λίγο μᾶς ἐνδιαφέρει πῶς «ἐβλεπαν» τήν παράσταση οἱ πρόγονοί μας. Στήν πράξη, ὁ Μινωτής ὁ ἴδιος

καταργεί τη θεώρηση αυτή, όταν έχει να «λύσει» καυτά προβλήματα «μορφής», όπως είναι τὰ προβλήματα του κοστουμιού, τί θά φοράνε δηλαδή οι ήθοποιοί, μιάς και δέν μπορούν ούτε τσιτσιδοί να βγούν στη σκηνή ούτε όμως ενδιαφέρονται κατά βάθος να μάς μεταφέρουν τὰ «δεδομένα και αναλλοίωτα στοιχεία» (και για τή «σκευή» υπάρχουν πολλά) πού οι ίδιοι υπεραμύνονται. Λέει λοιπόν ο Μινωτής, στην ίδια συνέντευξη, για τó ρόλο του κοστουμιού:

«Παίζει ένα ρόλο φυσιολογικό ως προς τή μορφή της τραγωδίας. Δηλαδή τά ρούχα αυτά μπορεί να μὴν μπορούν να ἐγκριθούν από τήν αρχαιολογία. Ἄλλά νομίζω οί συγγραφείς του 5ου και 4ου αἰῶνος, αὐτοί οί μεγάλοι τραγικοί, ἐντυναν μέ τó κοστούμι τῆς ἐποχῆς τους και ὄχι τῆς ἐποχῆς πού τὰ ἔργα ἀνεφέροντο. Ἄρα εἶναι ρούχα του 5ου αἰῶνος. Αὐτό εἶναι τó ἀρχαίο ἑλληνικό ρούχο, μέ τó ὅποιο ἐκπροσωποῦμε μιά ἐποχή. Μιά πνευματική ἐποχή. Σήμερα δέν μπορῶ να σκεφτώ ἄλλο εἶδος ἐνδυμασίας για τó ἀρχαίο ἑλληνικό δράμα. Δηλαδή, σήμερα δέν μπορῶ να σκεφθῶ ἄλλο ἐνδυμα για τόν Οιδίποδα Τύραννο. Θά μπορούσαμε να μάθουμε από τήν ἀρχαιολογία για τó ἄν πρέπει να εἶναι ἀκριβῶς ἔτσι, ἀλλά αὐτό δέν ἀφορᾷ τήν τέχνη. Ἄλλά εἶμαι ἐναντίον του μοντέρνου κοστουμιού στό ἀρχαίο δράμα. Ἡ ἰδέα του να παίζουμε ὅπως οί Γερμανοί στό Ἄμβουργο, πού ντύνουν μέ σμόκιν τούς ἥρωες τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, εἶναι ἀτίμωση τῆς τραγωδίας. Αὐτό δέ ἐγινε ἀφορμή και διεκόπη τó ενδιαφέρον του κοινού ἐδῶ για τήν Ἐπίδαυρο και τó ἀρχαίο δράμα, ἔπειτα από δύο παραστάσεις πού ἔγιναν. Δυστυχῶς και οί δύο από κρατικά θέατρα.

Τό θέατρο τῆς Βορείου Ἑλλάδος ἔκανε τήν Ἄλκηστη, αὐτό τó αἰσχος, και τó ἄλλο αἰσχος ἦταν μιά παράσταση από τó Ἐθνικό Θέατρο τῆς Γερμανίας. Τήν εἶδα κι ἐγώ ὁ ἴδιος. Εἶχα αὐτή τή φρικτή ἐμπειρία και ἐντράπηκα. Ἄλλά νομίζω ὅτι αὐτή ἦταν ἡ ἐντύπωση ὄλου του κοινού, τó ὁποῖον και από τότε ἀρχισε να ἀπομακρύνεται σιγά σιγά από τó θέατρο».

Ἡ ἀντίφαση εἶναι κραυγαλέα. Εὐτυχῶς βέβαια, γιατί ἐπιτρέπει στό θεατράνθρωπο να στήνει καλά τήν παράσταση και ἔξοχα τó ρόλο του, παρά τίς ἀντιρρήσεις του θεωρητικού και τούς ἀκρατους θυμούς του πολιτικού Μινωτή. Πράγματι, δέν πρέπει σήμερα να μάς ἀπασχολεῖ κυρίως ἡ ἀκριβής ἀναπαράσταση, γιατί δέν ἀποτελεῖ από μόνη της κανενός εἶδους ἐγγύηση. Ἐπομένως, ὅσο κι ἄν κάποιος δέν δέχεται τó μοντέρνο κοστούμι στό ἀρχαίο δράμα, ὀφείλει ὅμως να δεχτεῖ ὅτι ὁ πειραματισμός του ἄλλου εἶναι ἐξίσου θεμιτός μέ τόν δικό του, γιατί κάθε παράσταση τραγωδίας εἶναι και ἕνα πείραμα. Πείραμα βέβαια δέ μπορεί να σημαίνει ἔλλειψη ἤθους και ἀνευθυνότητα ἢ αἰσχρότητα. Ὅμως κριτήριο ἀντικειμενικό τó ὅποιο, ἄς ποῦμε, τά κρατικά μας θέατρα θά μπορούσαν να ἐφαρμόζουν «ἐκ προοιμίου» σέ ὅποιον ἤθελε να ἀσχοληθεῖ μέ τó εἶδος και να ἐξασφαλίζουν ἄν ὄχι τήν ἐπιτυχία, τουλάχιστον τó ἦθος, τέτοιο κριτήριο λοιπόν δέν ὑπάρχει.

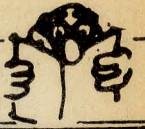
Και κάτι ἄλλο, σχετικό μέ τó περιεχόμενο. Μέ τόση μεγάλη παραγωγή παραστάσεων τραγωδίας στόν τόπο μας, κάποτε δέν θά ἔπρεπε, χωρίς ταμποῦ και πατριωτικές προκαταλήψεις, να θεθεῖ στά σοβα-

ρά και τó ἐρώτημα: και τί μάς νοιάζουν ἐμάς ὄλες αὐτές οί οἰκογένειες τῶν Ἀτρείδων και τῶν Λαβδακιδῶν; Ἄς μὴ βιαστούν κάποιοι να φωνάξουν αἰσχος. Μήπως ὅμως αὐτό πού λέμε ἦθος εἶναι τίποτα ἄλλο από τήν ἰκανότητα πού ἔχει κάποιος να μέ πείσει μέ τή δουλειά του ὅτι ἡ ἐνασχόλησή του προέκυψε από δικές του ἀνησυχίες και δικούς του προβληματισμούς και ὄχι από ἐξωτερικούς παράγοντες;

Τό δεύτερο ἐρώτημα πού ἔχει να κάνει μέ τήν «ἐνσάρκωση» ἢ τήν «ὑπόδυση» (συγχωρήστε μου τó νεολογισμό) εἶναι για μένα πολύ πύο ενδιαφέρον και σοβαρό, γι' αὐτό θά προτιμοῦσα να μὴν ἐπεκταθῶ τώρα ἀλλά στό ἐπόμενο τεῦχος.

Πρός τó παρόν, και παρά τήν ἀσάφεια τῶν ὁρων, θά ἤθελα να καταγράψω κάτι πού σκεφτόμουν συχνά στη διάρκεια τῆς παράστασης. Ἄν μέ τó ρῆμα «ἐνσάρκωσω» ἀναφερόμαστε περισσότερο στη μέθοδο του Στανισλάβσκι, και ἄν «ὑποδύομαι» σημαίνει ὅτι χρησιμοποιοῦ ὄλες τίς ἰκανότητές μου μέ φοβερό αὐτοέλεγχο για να «μιμηθῶ» πράξεις, κινήσεις και νοσητροπίες κάποιου πού τή μάσκα του μόνο δανείζομαι, τότε ὁ Μινωτής, παρά τó ὅτι στη συνέντευξή του λέει ὅτι «ἠθοποιία εἶναι ἡ ἐνσάρκωση τῶν χαρακτήρων και τῶν τραγικῶν ἠρώων», πιστεύω ὅτι δέν ἐνσάρκωσε ἀλλά ὑποδύθηκε ἐκπληκτικά τόν Οιδίποδα ἐπί Κολωνῶ.

Ἡ ἥρεμη πρόκληση πού διαπερνοῦσε τήν παράσταση, νομίζω ὅτι ἀναφέρθηκε παραπάνω. Ἐλπίζω ὅμως ὅτι οί νέοι δημιουργοί θά ἀσχοληθοῦν μ' αὐτήν. Γιατί δέν ταιριάζει στό μέγεθος του Μινωτή να μένει χωρίς ἀντίλογο.

1

ΙΖΑΜΠΕΛ ΑΛΙΕΝΤΕ

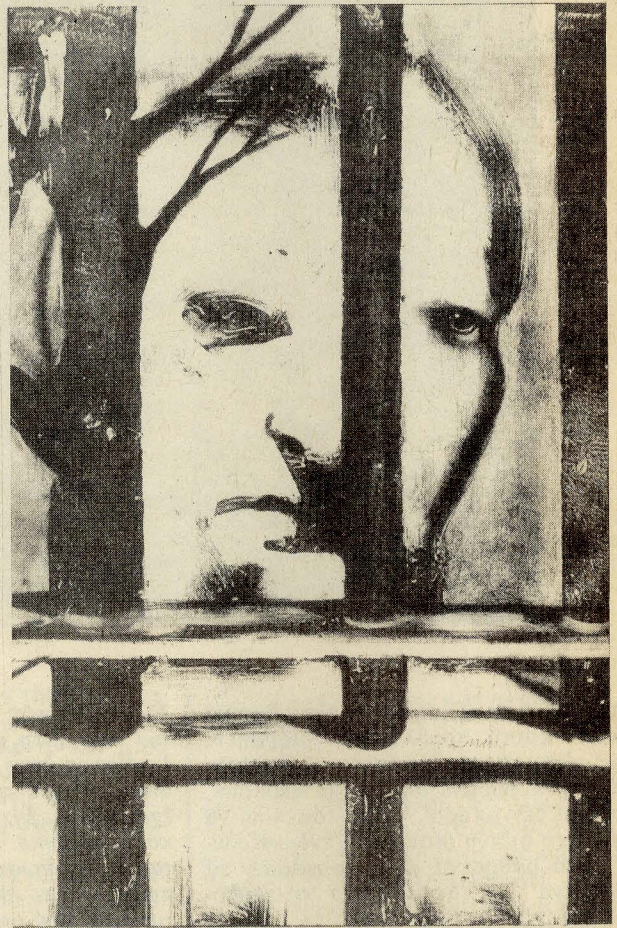
«Τό σπίτι τῶν πνευμάτων»
Μετάφραση Κλαίτη Σωτηριάδου-
Μπαράχας, ἐκδόσεις ὼκεανίδα,
1986

Τό μυθιστόρημα τῆς Ἰζαμπέλ Ἀλιέντε *Τό σπίτι τῶν πνευμάτων* ἀφιερώνεται ἀπό τή συγγραφέα στή μητέρα της, τή γιαγιά της καί τίς ἄλλες «ἐξαιρετικές» γυναῖκες αὐτῆς τῆς ἱστορίας. Ὅπως ἀναφέρει ἡ συγγραφέας, τό μυθιστόρημα στηρίχτηκε στά τετράδια τῆς γιαγιάς Κλάρας, στίς ἀναμνήσεις τοῦ παπποῦ της Ἐστέμπαν Τρουέμπα καί στή δική της ἐπιθυμία νά γράψει. Πίσω ἀπ' αὐτές τίς εἰλικρινεῖς δηλώσεις ἢ πίσω ἀπ' αὐτά τά εἰλικρινή συγγραφικά τεχνάσματα, τό γεγονός εἶναι πῶς ἡ Ἰζαμπέλ Ἀλιέντε ἔγραψε ἕνα θαυμάσιο μυθιστόρημα, χωρίς νά φημιθεῖ ἀπό τό βάρος τοῦ ἱστορικοῦ της ὀνόματος καί τῆς δικῆς της ἱστορίας.

Γιά συστηματικούς λόγους τό μυθιστόρημα μπορεῖ νά ἀκολουθήσει τήν ὑπόδειξη τῆς συγγραφέως καί νά διαιρεθεῖ στίς ἐντελῶς διαφορετικές ζωές τῆς γιαγιάς Κλάρα, τῆς μητέρας Μπλάνκα καί τῆς κόρης Ἄλμπα. Ὅμως, παρά τό γεγονός ὅτι ἡ καθεμίᾳ ἀπό τίς τρεῖς γυναῖκες ἔχει διαφορετική ζωή καί προσωπικότητα, καί οἱ τρεῖς ἔχουν ἕνα μοιραῖο κοινό στοιχεῖο στή ζωή τους, τή σύνδεσή τους μέ τόν Ἐστέμπαν Τρουέμπα. Ἡ πρώτη ὡς γυναίκα του, ἡ δευτέρα ὡς κόρη του καί ἡ τρίτη ὡς ἔγγονή του. Ὅλα στρέφονται γύρω ἀπ' αὐτόν τόν ἄξονα, πού τελικά καταλήγει νά γίνει αὐτός ὁ συνδετικός ἰσθός τῆς ἱστορίας. Γόνος μιᾶς πλούσιας καί ξεπεσμένης οἰκογένειας, ἀνακαλύπτει μιᾶ φλέβα χρυσοῦ, ἀξιοποιεῖ τίς χέρσες του γαῖες, παντρεύεται τήν ἀδερφή τῆς πεθαμένης του ἀρραβωνιαστικιάς, ἀποκτᾶ τρία νόμιμα παιδιά (τήν Μπλάνκα, τόν Χάιμε καί τόν Νικολάσ) καί διάφορα νόθα, ἀνακατεῖται μέ τό συντηρητικό κόμμα, γίνεται γεροϋσιαστής καί ὁ φανατικότερος ἀντικομμουνιστής τῆς χώρας. Ὑποστηρικτής στήν ἀρχή τῆς χούντας, ὅταν πιά περστῆι γιά τόν φρι-

κτό θάνατο τοῦ γιοῦ του Χάιμε (πού ἦταν γιατρός τοῦ προέδρου), δέχεται νά φυγαδεύσει τήν κόρη του μέ τόν μισητό του ἔραστή της καί στέλεχος τῆς δημοκρατικῆς κυβέρνησης, γιά νά συρθεῖ τέλος στά πόδια τῆς πύθιας ματρῶνας τοῦ τόπου καί νά ἰκετεύσει τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἔγγονῆς του, πού εἶχε συλληφθεῖ ἐπειδή συνδεόταν μέ ἕναν ἀπό τούς ἀρχηγούς τοῦ ἀντάρτικου. Σημειῶνω πῶς αὐτή ἡ μορφή τοῦ πατέρα ἀφέντη, πού διασχίζει τό μυθιστόρημα τιμωρώντας ὑπερβολικά τά μέλη τῆς οἰκογένειάς του καί τούς ὑποτακτικούς του, πού ὅταν θυμῶναι σπάει μέ τό μαστοῦνι του τά τηλέφωνα καί τίς πορσελάνες, πού κόβει τρία δάχτυλα ἀπό τό χέρι τοῦ ὑποτακτικοῦ του καί ἔραστή τῆς κόρης του σέ μιάν ἀποτυχημένη ἀπόπειρα νά τόν σκοτώσει, πού τήν παντρεύει μ' ἕναν διεφθαρμένο κόμη ἐξ Εὐρώπης γιά νά σκεπάσει τήν ἐγκυμοσύνη της, αὐτή ἡ μορφή εἶναι τό μόνο πρόσωπο στό μυθιστόρημα πού συχνά διακόπτει τήν ἀντικειμενική ἀφήγηση σέ τρίτο πρόσωπο γιά νά στήσει δικές του μεγάλες παραγράφους σέ πρῶτο πρόσωπο. Καί πέρα ἀπό τήν ἀνάγκη ὑπαρξῆς μιᾶς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Ἐστέμπαν Τρουέμπα, πού θά μπορούσε νά ἐκφραστεῖ καί διαφορετικά, ἡ χρήση τοῦ «ἐγώ» ὑπογραμμίζει μέ ἐξυπνο τρόπο τήν αὐταρχικότητα τοῦ Ἐστέμπαν Τρουέμπα, ἀποσπώντας τον σ' ἕνα ὕψος καί ὕφος ἡγεμονικό ὡς πρὸς τούς ὑπολοίπους. Μόνο δίπλα στό πτώμα του, στόν ἐπίλογο τοῦ βιβλίου, ἡ ἔγγονή του θά χρησιμοποιήσει σεμνά τό πρῶτο πρόσωπο γιά νά ἐκφράσει τήν ἐπιθυμία της νά γράψει, νά εἶναι κορίτσι τό ἀγνώστου πατρός παιδί πού περιμένει, καί τήν ἀγάπη της γιά τόν παππού.

Οἱ γυναῖκες πού περιβάλλουν τόν Ἐστέμπαν Τρουέμπα ἔχουν συχνά τραγική μοί-

ρα. Ἡ ὡραία Ρόζα πεθαίνει πολύ νέα. Ἡ ἀδερφή της, ἡ διορατική Κλάρα, πού μπορεῖ νά μαντεῖ τό μέλλον καί νά μιλά στά πνεύματα, σταματᾶ νά μιλά στόν ἄνδρα της μετά ἀπό ἕνα χαστούκι πού τήν ἔφησε φαφούτα. Ἡ ἀδερφή του Φέρουλα πεθαίνει πάμπωχη, λίγο μετά ἀφοῦ ὁ ἀδερφός της τήν ἔδιωξε ἀπό τό σπίτι του. Ἡ κόρη του, ἐκβιασμένη καί φοβισμένη, δέχεται ἕναν γάμο σφραγίδα, ἐγκαταλείπει ἀμέσως τό σύζυγό της καί ἐπιστρέφει νά γεννήσει στό πατρικό της. Ὁ Ἐστέμπαν Τρουέμπα μένει μόνος, μέ τήν ἔγγονή του Ἄλμπα, ὅπως τόν εἶχε καταραστεῖ ἡ ἀδερφή του, νά μείνει μόνος του καί νά μικραίνει τό σῶμα του. Ἀπό τούς γιούς του, ὁ σοσιαλιστής γιατρός Χάιμε, ὅπως ἦδη ἀναφέρθηκε, σκοτώνεται ἀφοῦ πιαστεῖ αἰχμάλωτος στήν καταστροφή τοῦ προεδρικοῦ μεγάρου, καί ὁ Νικολάσ, πού εἶχε γίνει βουδιστής, ἔχει ἦδη σταλεῖ ἀπό τόν πατέρα του

στή Βόρεια Ἀμερική. Ὁ νόθος ὅμως, ἀπό κάποιον βιασμό, ἔγγονός του, πού εἶχε τό ἴδιο ὄνομα μέ τόν παππού, παρόλο πού ὁ τελευταῖος ἀγνοοῦσε τήν ὑπαρξή του, γίνεται ἕνας ἀπό τούς ἀρχηγούς τῆς χουντικῆς ἀστυνομίας καί ὁ ἐφιάλτης τῆς Ἄλμπα, ὅταν τήν πιάνουν.

Ἡ ἀνοδος καί ἡ πτώση τῆς οἰκογένειας στηρίζεται σ' ἕνα ἰσχυρό δίκτυο ἀντίρροπων σχέσεων, πού ὅταν τείνουν νά γίνουν ὁμόρροπες ἡ οἰκογένεια ἔχει πιά σχεδόν διαλυθεῖ, χωρίς ὥστόσο νά κλείνει ὀριστικά τόν κύκλο της. Στήν τελευταία σελίδα ἡ Ἄλμπα φαίνεται ἀποφασισμένη νά συνεχίσει τή μητρογενετική σειρά τῶν «ἐξαιρετικῶν» γυναικῶν τῆς οἰκογένειας.

Ἡ ἔννοια τοῦ «ἐξαιρετικοῦ», πού δωρίζεται σ' αὐτές τίς γυναῖκες, δέν στηρίζεται σέ κανόνος εἶδους καριέρα ἢ δημόσια προβολή. Καί ἂν ἀφαιρέσει κανεῖς τήν προγαγιά τῆς Ἄλμπα, τή Νίβεα δέλ Βάλιε,

πού υπήρξε φεμινίστρια της εποχής της, αν αφαιρέσει επίσης την όμορφη των περισσότερων γυναικών, τότε το εξαιρετικό φαίνεται να προέρχεται από «τή σοφία των άπλων πραγμάτων», συνδυασμένη όμως με τη μεγάλη δύναμη της φαντασίας. Η Κλάρα είναι προικισμένη με μαντικές και πνευματικές ιδιότητες· δεν συμμετέχει για μεγάλο διάστημα στην πρακτική πλευρά της ζωής, όταν όμως χρειάζεται, τότε τά καταφέρνει κι εκεί. Σέ διάφορες περιπτώσεις βουβαίνεται για καιρό, παράλληλα όμως καταγράφει τη ζωή στά τετράδια της χωρίς τάξη και μόνο ό,τι θέλει να θυμάται. Παντρεύεται με τη θέλησή της τόν αρραβωνιαστικό της πεθαμένης από χρόνια αδερφής της, χωρίς ώστόσο να του παραδώσει ποτέ τό κομμάτι του έαυτού της που κατέχεται από τήν φαντασία. Η κόρη της Μπλάνκα και ή έγγονή της Άλμπα δέν κληρονομούν τή διορατικότητα της Κλάρα, αλλά σ' αυτές τό εξαιρετικό παρουσιάζεται με τή

μορφή του απαγορευμένου, άπόλυτου, μοναδικού και μακρόχρονου έρωτα. Ο έρωτάς τους, που υπάρχει πίο πολύ σάν άπουσία και σάν κίνδυνος, μοιάζει να στηρίζεται έξισου στή φαντασία και στή βαθιά έπιθυμία των δύο γυναικών για δικαιοσύνη. Η ίδια ανάγκη για δικαιοσύνη δέν έλειπε ούτε από τή γιαγιά Κλάρα, που είχε ανατραφεί από γονείς άστούς και φιλελεύθερους. Έτσι, όλες οι γυναίκες έρχονται σέ σύγκρουση με τίς συντηρητικές έως φασιστικές άπόψεις του Τρουέμπα, πριν τουλάχιστον καταβαρθωθεί. Η σύγκρουση εκφράζεται μέσα από τήν ίσορροπημένη άλληλουχία γεγονότων και σχέσεων κατά τή διάρκεια ζωής της οικογένειας, είτε στό μεγάλο σπίτι τους στήν πρωτεύουσα είτε στό έξοχικό τους σπίτι στό κτήμα.

Η παρεμβολή του φανταστικού κόσμου της διορατικής Κλάρα, αλλά και πλήθος παράξενα περιστατικά, δίνουν στό μυθιστόρημα τό

στοιχείο του «μαγικού» που έχουμε συνηθίσει να άποδίδουμε σ' ένα μεγάλο μέρος της λατινοαμερικανικής λογοτεχνίας. Κυρίως ό παλιότερος κόσμος φαίνεται πίο ήρεμος, πίο συγκροτημένος και πίο έξωπραγματικός, πίο σύμφωνος με τά παράξενα. Όσο όμως τό μυθιστόρημα προχωρεί και συγκεντρώνεται στήν έποχή της συγγραφώς Άλμπα, τόσο τό ύφος του αλλάζει και γίνεται πίο ρεαλιστικό. Η περίοδος του Άλιέντε και ό πρώτος καιρός της χούντας περιγράφονται, πάντοτε μέσα από τή ζωή της Άλμπα και των έλάχιστων που υπήρχαν πιά στήν οικογένεια, μ' έναν ρεαλισμό, που θά τόν χαρακτηρίζα κατ' άρχήν άμείλικτο και κατόπιν σοσιαλιστικό, άναλογιζόμενη τή σημασία που έχει ό όρος στίς μέρες μας. Τό μυθιστόρημα πάντως ένσωματώνει στέρα τούς τρόπους του, ένώ ανατρέχει συχνά στή μαγική έποχή των γιαγιάδων. Τά γνωστά γεγονότα «έλκονται» άπ' αυτήν τήν άμείλικτη περιγραφή — τέτοια έντύπω-

ση δίνουν οι τελευταίες σελίδες του μυθιστορήματος, από τίς όποιες δέν λείπουν στοιχεία πολύ καλού δημοσιογραφικού λόγου, για να μην ξεχάσουμε έντελώς, ως άναγνώστες, και τό πραγματικό έπάγγελμα της συγγραφώς.

Ο έπίλογος, πάντως, άνακυκλώνει τίς έποχές και συνδέει άρχή και τέλος με τίς άπόλυτα προσωπικές στιγμές της Άλμπα, που σάν να άνακυκλώνει τίς έποχές του χρόνου φέρνει κοντά στό θάνατο τήν άναμονή της γέννησης και κοντά στή φρικτή σιγή του κρατητήριου τήν όμιλία του γραψίματος. Σ' ένα βαθύτερο επίπεδο άνακυκλώνει τό ίδιο της τό γράψιμο, συνδέοντας τίς σημειώσεις της γιαγιάς με τή γέννηση του μυθιστορήματος. Με μιά βαθύτατη άνάγκη άισιοδοξίας.

Άς σημειωθεί τέλος ή πολύ καλή μετάφραση της Κλαίτης Σωτηριάδου-Μπαράχας και ή έπιμελημένη έκδοση της Ωκεανίδας.

Ρέα Γαλανάκη

ΤΕΤΡΆΔΙΑ

πολιτικού διαλόγου έρευνας και κριτικής

тетράδιο δέκατο τέταρτο

άνοιξη-καλοκαίρι '86

Δημήτρης Ευρυγένης,
Στέλιος Νέστορ, Αντώνης Μαντάκης
Κράτος Δικαίου και κοινωνικός έλεγχος

Μια συζήτηση με
τον Παύλο Νεράτζη

Αποκλειστική συνέταξη
στον Δημήτρη Δεληλάνη

Mario Tronti

Πέρα από την Αυτονομία της Πολιτικής

Ελπίδα Κοντσάκη

Η αμερικανική στρατηγική και η Δύναμη Ταξείας Ανάπτυξης

Pier Paolo Pasolini

Οι ατραποί της γλώσσας και της κουλτούρας

Βασίλης Σ. Παπαϊωάννου

Κοινωνία και λογοτεχνία

Λουκάς Αξελός

Η αισθητική και πολιτική διάσταση στα τραγούδια του Ρίχα

Δημήτρης Λιθοξόου

Σημειώσεις για τους Ρομ

Θεόδωρος Μπενάκης

Νέα στοιχεία στην μελέτη του σοσιαλιστικού κινήματος της Κέρκυρας

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΟΡΙΟ

Δημήτρης Δεληλάνης, Ηλίας Ευθυμίουπουλος, Στέλιος Παπαδόπουλος

ΛΟΓΟΣ - ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ - ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Χρήστος Ι. Παπαγιάννης - Δημήτρης Λιθοξόου: Σχετικά με τήν

καταγωγή των Βλάχων

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΤΟΧΑΣΤΗΣ

Μαυρομάλη 39, τηλ. 3601956, 3610445, Αθήνα 10680

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ

Κυκλοφόρησε τό 72 τεύχος

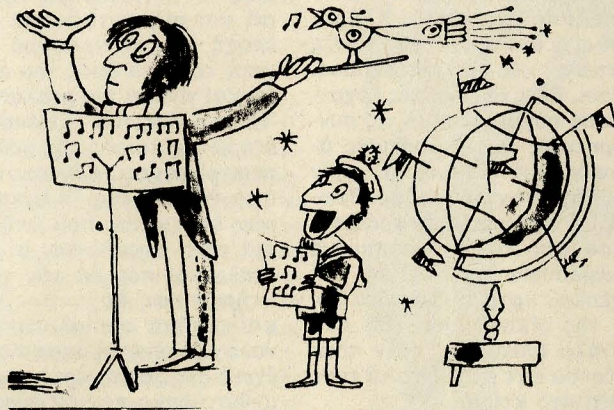
Μιά συζήτηση του Δημ. Κυρτάτα
μέ τόν ιστορικό Α.Π.Καζντάν
Τζών Λόκ, Περί ιδιοκτησίας
Σάββα Πατσαλίδη, Η μουσική σόουλ
και τό ιδεολογικό σχήμα
της μαύρης δύναμης

Ο ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Τεοντόρ Άντόρνο και Βάλτερ Μπένγιαμιν,
για τόν ύπερρεαλισμό
Κείμενα Γιάννη Καραβίδα
και Μιχάλη Χρυσανθόπουλου
για τόν Έμπειρικό
Άντεια Φραντζή: για τόν Μπολιβάρ
του Έγγονόπουλου
ό Δημήτρης Τζιόλας γράφει
για τίς Ωδές του Κάλβου
ό Γ. Φαρίνου - Μαλαματάρη
για τόν Κουμανταρέα

Γιατί δέν τραγουδάμε πιά;

II

Καί μερικά γιά τή βιομηχανία τής (μουσικῆς) κουλτούρας

Πρὶν ἀπὸ λίγο καιρὸ διατύπωνα ἐδῶ μερικὲς σκέψεις γιά τὸ τραγούδι καὶ τὴ θέση πού κατέχει στὶς πολιτισμικὲς συμπεριφορὲς τοῦ καιροῦ μας (τευχ. 70 τοῦ *Δεκαπενθήμερου Πολίτη*, «Γιατί δέν τραγουδάμε πιά»). Τὸ κείμενο ἐκεῖνο εἶχε μιὰ περίεργη ὑποδοχή. Ὅχι βέβαια πὼς χάλασε ὁ κόσμος στὶς ἀντιδράσεις· ἡ καλοκαιριάτικη ραστώνη δέν διαταράσσεται οὔτε ἀπὸ δέκα Τσερνομπίλ. Ἀλλὰ νά, μερικὲς κουβέντες ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ ἔδειξαν ὅτι θά χρειαζόταν πολὺ περισσότερος κόπος γιά νά φανοῦν τὰ προβλήματα πού ὑπάρχουν στὸ «χῶρο τοῦ τραγουδιοῦ», ἢ νά ξεπεραστοῦν ὀρισμένες, κρίσιμες κατὰ τὴ γνώμη μου, παρεξηγήσεις.

Δέν ὑποστήριζα σὲ ἐκεῖνο τὸ σχεδιάσμα ὅτι σήμερα, σὲ ἀντίθεση μὲ μιὰν ἄλλη καλὴ ἐποχὴ πού πολλοὶ τὴν ἀναπολοῦν νοσταλγικά, ὑπάρχει ἔκπτωση τῆς μουσικῆς. Ἴσως καὶ νά ὑπάρχει, αὐτὸ εἶναι ὅμως ἓνα ἄλλο θέμα πού δέν μπορεῖ νά τὸ ἀντιμετωπίσει κανεὶς μὲ ἐσωτερικὰ μουσικά καὶ μουσικολογικά κριτήρια. Προσπάθησα νά δείξω ὅτι στὸ βαθμὸ πού ἡ βιομηχανία τῆς (μουσικῆς) κουλτούρας ἔχει στεριώσει τὴν οἰκουμενικὴ τῆς αὐτοκρατορία, ἔχει ἀλλάξει ἡ στάση τοῦ κόσμου ἀπέναντι στὸ τραγούδι καὶ τὴ μουσικὴ γενικότερα. Ὁ κόσμος σήμερα δέν τραγουδᾷ — οὔτε «καλὰ» οὔτε «κακὰ» τραγουδᾷ, ἀπλῶς τὰ ἀκούει, ἢ μᾶλλον τὰ βλέπει, τὰ καταναλώνει. Τὸ εἶδος ἐγίνε καταναλωτικὸ ἀγαθὸ, πρέπει νά μιλάμε γιά «καταναλωτικὸ τραγούδι». Ἀλλὰ αὐτὸ, πράγματι, ὡς κοινωνιολογικῆς τά-

ξης φαινόμενο ἀπαιτεῖ μεγαλύτερη τεκμηρίωση.

Τὸ τραγούδι βιομηχανικὸ προϊόν

Τὸ μουσικὸ φαινόμενο πού ὀνομάζεται τραγούδι, τὸ «ἐλαφρὸ» τραγούδι μὲ τὰ διάφορα εἶδη του, εἶναι πλέον ἓνα βιομηχανικὸ προϊόν. Τεράστιες ἐταιρεῖες πολυεθνικῆς δράσης, γιγαντιαῖα κεφάλαια καὶ ὁ πῖο σύγχρονος τεχνολογικὸς ἐξοπλισμὸς ἔχουν ἐπιστρατευτεῖ γιά τὴν παραγωγὴ του. Ὁ κύκλος κεφάλαια, στοῦντιο, ἐργοστάσιο, ἐμπόριο, διαφήμιση εἶναι καθοριστικὸς τόσο πού ἡ διάσταση τέχνη καὶ καλλιτεχνικὴ δημιουργία μοιάζει ὠχρῆ, ἂν καὶ δέν ἐκλείπει. Ἄς ἐξηγηθοῦμε ὅμως. Ἐξακολουθοῦν πάντα νά ὑπάρχουν συνθέτες πού τὸ δημιουργοῦν, τραγουδιστὲς καὶ μουσικοὶ πού τὸ ἐρμηνεύουν ἢ τὸ ἐκτελοῦν — καὶ μὲ τίς δύο ἐννοίες τοῦ ὄρου. Ὅμως ἀλλάξαν ριζικὰ οἱ συνθήκες μουσικῆς παραγωγῆς καὶ κατανάληψης.

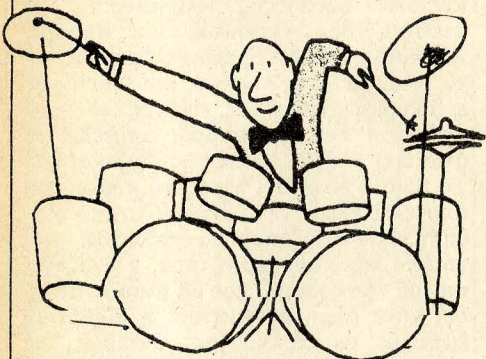
Ἡ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα διάσταση παραγωγῆς τοῦ μουσικοῦ προϊόντος, τοῦ ἐμπορεύματος δίσκος, κασέτα, συναυλία, πρόγραμμα κ.λπ., δέν θά μᾶς ἀπασχολήσει ἐδῶ. Μᾶς ἐνδιαφέρει περισσότερο τὸ κοινωνιολογικὸ φαινόμενο διάδοσης-κατανάλωσης τοῦ τραγουδιοῦ πού ἐπίσης ἐλέγχεται καὶ προσδιορίζεται ἀπὸ τὴ βιομηχανία τῆς κουλτούρας καὶ ἀπὸ μηχανισμοὺς ἐντελῶς διακριτοὺς ὡς πρὸς

τοὺς ἀποδέκτες-καταναλωτὲς τῆς μουσικῆς δημιουργίας τοῦ καλλιτέχνη. Ξεκινώντας ἀπὸ τὸ γραμμόφωνο καὶ περνώντας στὸ πικάπ, τὸ μαγνητόφωνο, τὰ σύνθετα στερεοφωνικά, τὸ ραδιόφωνο, τὴν τηλεόραση, ἡ πορεία κράτησε ἀρκετὲς δεκαετίες καὶ συνεπέφερε προοδευτικὰ τὴν ἀποστόμωση τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ἄτομο, ἀτομικὸς ἀποδέκτης τῆς μουσικῆς πρότασης τοῦ «ἐντεχνου» δημιουργοῦ καὶ αὐτοσχέδιος ἐρμηνευτῆς-ἐκτελεστῆς τείνει νά ἐξαφανιστεῖ ὡς εἶδος. Τώρα «ἀκούμε» τὴ μουσικὴ πού ἀναμεταδίδεται ἀπὸ τὸ δίσκο, τὸ ραδιόφωνο ἢ τὴν κασέτα. Καὶ δεδομένου ὅτι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τὸ ἐπιτρέπει, δέν ὑπάρχουν πλέον ἄτομα πού νά μὴν κατέχουν τὰ ἀντίστοιχα σύνεργα μετάδοσης μουσικῆς — ἔστω ἓνα ἀπλό τρανζίστορ. Γιά ὅλους ἰσχύει ὅτι ἡ σχέση τους μὲ τὸ τραγούδι διαμεσολαβεῖται ἀπὸ τὴν τεχνικὴ ἀναπαραγωγή, καὶ τὸ φαινόμενο εἶναι διαταξικὸ· δέν ἔχει νά κάνει μὲ πλούσιους ἢ φτωχοὺς, ἀστὸς ἢ προλετᾶριους. Ὁ πλοῦτος, ἀπλῶς, ἐπιτρέπει τὴν ἀγορὰ συνθετότερων, τελειότερων καὶ περισσότερων ὀπτικοακουστικῶν μέσων, ἀλλὰ δέν δημιουργεῖ μεγαλύτερες δυνατότητες μουσικῆς αὐτενέργειας.

Ἀκοῦμε λοιπὸν τὴ μουσικὴ ἀλλὰ δέν μαθαίνουμε νά τὴν ἀναπαραγοῦμε οἱ ἴδιοι τραγουδώντας ἢ παίζοντας κάποιο ὄργανο, ὄχι μόνο γιατί, ὅπως ἔγραφα στὸ προηγούμενο κείμενο, γιά διάφορους λόγους ἔπασαν ὑφιστάμενες οἱ συλλογικὲς σχέσεις καὶ ψυχολογικὲς ἀνάγκες πού

επέτρεπαν ή και επέβαλαν τήν αυτοσχέδια, τήν αυτοπρόσωπη, άτομική ή συλλογική, αναπαραγωγή— αλλά και γιατί τό μέσον, δίσκος, τρανζίστορ, κασέτα κ.λπ., άπορρόφησε τό μήνυμα, άπορρόφησε τήν ανάγκη αναπαραγωγής τού μουσικού μηνύματος από τόν ίδιο τό δέκτη. Ο κύκλος κλείνει, στήν καλύτερη περίπτωση, στό αντί τού άποδέκτη ή στήν περιρρέουσα άτμόσφαιρα πού τήν κοσμεί ήχητικά.

Όστόσο «καταλαβαίνουμε» τή μουσική μόνον αναπαράγοντάς την οι ίδιοι, όχι άκούγοντάς την, άκόμα κι όταν τό άκουσμα προϋποθέτει καλλιέργεια, άγάπη, προσήλωση, ένταση, άρα ενεργητική στάση. Άπ' αυτή τήν άποψη, θά μπορούσαμε νά ύποστηρίξουμε—κάτι πού είναι κατακτημένο στή θεωρία τής λαϊκής δημιουργίας— ότι ή πραγματική πράξη «δημιουργίας» τού τραγουδιού ήταν ή άποδοχή μιάς μουσικής πρότασης από ένα όρισμένο κοινό, κοινότητα, συλλογικό-

τητα μικρή ή μεγάλη. Όταν δέν ύπρχε άλλος τρόπος νά έγγραφεί στή συλλογική ή άτομική μνήμη παρά μόνο τό τραγουδισμα, αυτός πού τό άποδεχόταν τραγουδώντας το τό άναμετέδιδε, ήταν αυτός πού ουσιαστικά τό συντηρούσε στή ζωή, άρα αυτός τό δημιουργούσε. Στήν πραγματικότητα βέβαια άνάμεσα στήν πρόταση και τήν άποδοχή, στόν προτείνοντα και τόν άποδέκτη ύπάρχει μιά σύνθετη σχέση στήν όποία ύπαισέρχονται πλήθος πολιτιστικά, κοινωνικά, ψυχολογικά και άισθηματικής τάξης δεδομένα— τίποτε δέν είναι τυχαίο. Άς κρατήσουμε όμως τόν ιδιαίτερα ενεργητικό ρόλο τού κοινού πού μαθαίνει και, εύκαιρίας δοθείσης, αναπαράγει τό τραγούδι ως έρασιτέχνης αυτοσχέδιος τραγουδιστής, ως τραγουδιστής γιά τόν έαυτό του και τόν περίγυρό του.

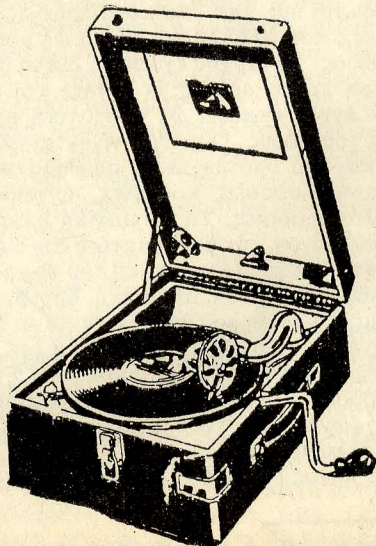
Η διαδικασία αυτή πού σχηματικά περιγράφω προσιδιάζει όχι μόνο στίς κλειστές κοινωνίες τού άγροτικού πολιτισμού αλλά και στίς άνοιχτές τών πολιτισμών τής πόλης. Στήν πόλη επιπροσθέτως λόγω τής μεγαλύτερης επικοινωνίας και, επομένως, τού πλούτου τών προτάσεων, καθώς και τής γεννιαιότητας μέ τά κέντρα τής «σοβαρής», τής «ύψηλης» μουσικής—όπερα, ώδεία, μουσικές σχολές, συναυλίες κ.λπ.— ύπάρχουν έντονα φαινόμενα προσμίξεων, πολλαπλασιασμός τών ειδών, πλουσιότερη μουσική τεχνολογία, έξειδίκευση τών μουσικών. Γι' αυτό τό τραγούδι, ιδιαίτερα στήν πόλη, είναι κατεξοχήν είδος συγκρητισμού, τόπος συμπύκνωσης άτομικών εύαισθη-

σιών, πολιτιστικών προτύπων και τρόπων. Άν ό ρόλος τής ομάδας είναι καθοριστικός, γιατί αυτή τελικά τό παράγει μαθαίνοντάς το και άναμεταδίδοντάς το, τό άτομο, «έντεχνος» καλλιτέχνης ή αυτοσχέδιος έρασιτέχνης είναι τό δυναμικό στοιχείο τής όλης διαδικασίας. Χαρακτηριστική, και κεφαλαιώδους σημασίας στά καθ' ήμās, ή περίπτωση τού έρασιτέχνη όργανοπαίκτη, συνήθως κιθάρας, πού λειτουργούσε και λειτουργεί ως πόλος μουσικής συσπείρωσης και έκφρασης τής παρέας. Χαρακτηριστική έπίσης ή στενή σχέση τού τραγουδιού μέ τό χορό και τό λόγο, πού τό φέρνει κοντά στό θέατρο, έτσι πού στήν πραγματικότητα όταν μιλάμε γιά τραγούδι βρισκόμαστε μπροστά σέ ένα σύνθετο φαινόμενο, μπροστά σέ ένα καθολικό καλλιτεχνικό γεγονός άναλυόμενο στά ζεύγη μέλος-χορός, λόγος-θέατρο, πού αντίστοιχεί σέ εύρύ φάσμα ψυχολογικών, άισθητικών και κοινωνικών άναγκών και λειτουργιών.

Μιά μεγάλη πολιτισμική ανατροπή

Μετά τήν εμφάνιση τής σύγχρονης μουσικής τεχνολογίας γιά τή μετάδοση-αναπαραγωγή τής μουσικής, τά πράγματα αρχίζουν νά αλλάζουν προοδευτικά, μέ άργούς ρυθμούς ως τόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, άλματώδως μεταπολεμικά, καθώς τό τραγούδι έμπορευματοποιείται και γίνεται ή πρωτοπορία στή βιομηχανία κουλτούρας. Η μεγάλη τομή, πού καταργεί όλοσχερώς τόν άνθρωπο-πού-τραγουδά πρέπει νά τοποθετηθεί στή δεκαετία τού '60, όταν διαδίδεται σέ παλλαϊκή κλίμακα τό ραδιόφωνο, τό τρανζίστορ, τό ραδιοπικάπ, ή τηλεόραση, τό μαγνητόφωνο και τό τζοκ μπόξ.

Αυτά στίς χώρες τού άνεπτυγμένου καπιταλισμού. Σέ μās έδώ έτεροχρονισμένα κατά μιά δεκαετία. Τώρα μήκαμε στήν ΕΟΚ, ακολουθοϋμε κι έμείς ως κοινωνία τίς παγκόσμιες τάσεις. Χωρίς ιδιομορφίες και χωρίς αντίστασεις. Πάντως ή έξαφάνιση τού ανθρώπου-πού-τραγουδά είναι μιά μεγάλη πολιτισμική ανατροπή, από τίς μεγαλύτερες πού έχουν συντελεστεί στόν είκοστό αιώνα, και μιά νέα ανθρώπολογική συνθήκη πού θά σφραγίσει

άποφασιστικά, άγνωστο πώς, τό μέλλον όλόκληρης τής ανθρώπινης μουσικής δραστηριότητας.

Άντίδοτο σ' αυτή τήν έξέλιξη προβλήθηκε τό γεγονός ότι ό δίσκος ή ή κασέτα μπορεί νά προσφέρει άσύγκριτα περισσότερες μουσικές πληροφορίες, μιά πολύ μεγαλύτερη γκάμα μουσικών έρεθισμάτων, ρυθμών, μελωδιών, έρμηνευτικών τρόπων, μουσικών ειδών, μουσικών προϊόντων προερχόμενων από άλλους πολιτισμούς, μακρινούς στό χώρο και τό χρόνο. Σίγουρα ό μουσικός πλούτος προσφερόμενος στό κοινό πρόσ οικείωση είναι άσύγκριτα μεγαλύτερος σήμερα άπ' ό,τι πριν από δύο τρεις δεκαετίες. Τά κατά κεφαλήν προσφερόμενα πολιτιστικά αγαθά έχουν πολλαπλασιαστεί, πράγμα πού δημιουργεί τήν επιβόλαιη έντύπωση τής προόδου και τής πολιτιστικής άνάπτυξης, μιά και οι στατιστικές εδημερουν. Στήν πραγματικότητα όμως εδημερουν οι βιομηχανίες τής κουλτούρας πού, άκριβώς, γιά νά πουλήσουν, κατασκευάζουν προϊόντα έν σειρά, ίκανοποιώντας επιθυμίες και άκυρώνοντάς τες αυτοστιγμεί. Όσο άναπτύσσουν τά είδη, τόσο πολλαπλασιάζουν τόν αριθμό τών αντιτύπων, τόσο επιβάλλουν τή συνεχή άπορρόφηση νέων αντιτύπων πού πρέπει γρήγορα κι αυτά νά φθαρούν ώστε νά πουληθούν τά έπόμενα κ.ο.κ., όπως συμβαίνει μέ τά ρούχα ή τά αυτοκίνητα.

Τό μοντέλο και ή μίμηση

Χαρακτηριστικό τής λαϊκής μουσικής είναι μιά όρισμένη σταθερότητα στό μουσικό στυλ, μέσα από τό όποιο οι άνθρωποι άναγνωρίζονται ως μέλη μιάς κοινότητας. Συνήθως άλλωστε τά μουσικά στυλ έχουν τό όνομα τής ανθρώπινης κοινότητας (π.χ. τραγούδια άμαξάδικα, ρεμπέτικα κ.λπ.). Τό μουσικό στυλ ήταν βασικό στοιχείο τής ταυτότητάς τους. Τώρα οι άνθρωποι φέρονται από τό στυλ τών μοντέλων πού τούς προβάλλονται και τούς επιβάλλονται. Είναι περιβλήματα τά όποια πρέπει νά τά μιμηθούν μαζί μέ όλόκληρο τό σύστημα αξιών και συμπεριφορών πού θά σημαδέψει βαθιά τήν καθημερινή ύπόσταση και πού θά βιωθεί, επιπλέον, ως ό θρίαμβος τού νέου ένάντια στήν άδράνεια και τή συντήρηση. Η μίμηση τού μοντέλου είναι μιά όλόκληρη κοσμοθεώρηση πού άρμενίζει στόν άστερισμό τής

προσωπικής απελευθέρωσης και της εκκρηξης της ύποκειμενικότητας. 'Αλλά, τονίζει ο 'Αντόρνο, «ο κόσμος είναι τόσο εξοικειωμένος με τις άνοησίες που του προσφέρονται που δεν μπορεί να τις απορρίψει ακόμα και όταν αναγνωρίζει θαμπά τον πραγματικό τους χαρακτήρα. Αντίθετα, νιώθει ύποχρεωμένος να δυναμώσει τον ένθουσιασμό του για να πείσει τον εαυτό του ότι ο εξευτελισμός του είναι ή καλή του τύχη».¹ Διότι εκεί που ύμνολογείται ή άνοηση της ύποκειμενικότητας και της προσωπικής έκφρασης δεν υπάρχει παρά ένα αύστηρό, ακόμα και στίς λεπτομέρειες του, πλάσιμο του συλλογικού γούστου όχι ως συνισταμένη των προσωπικών προτιμήσεων αλλά ως προϊόν λεπτομερώντων έπεξεργασιών που συντελούνται έξω και πέρα από τους αποδέκτες του μοντέλου. Οί βεντέτες, τό στάρ σύστημα, ό τύπος, οί ταχύτερες ένδυματολογικές αλλαγές, ή δημοσιοποίηση της ιδιωτικής ζωής της βεντέτας, ή συνεχής άπασχόληση με τόν υπερβατικό τηλεοπτικό τύπο με τόν όποιο πρέπει να ταυτιστεί ό συγκεκριμένος άνθρωπος καταναλίσκουν όλες τις έφεδρείες και τό δυναμικό του έλεύθερου χρόνου, έτσι που δεν άπομένει παρά ή φαντασίωση της προσωπικής έπιλογής. "Όταν οί νέοι «διαλέγουν» τά πρότυπά τους με βάση τήν προσωπική τους ιδιοσυγκρασία, έλάχιστα διαισθάνονται ότι αυτή ή έπιλογή ύπόκειται σέ άτεγκτους και άλλεπάλληλους προσδιορισμούς. 'Η άπόδραση που έπιζητούν από τούς οικογενειακούς-κοινωνικούς καταναγκασμούς, από τόν κόσμο τών ένηλικών, ή αυτοβεβαίωση, ή άναζήτηση της έντασης μέσα στην πλαδαρότητα της καθημερινής ρουτίνας, δεν είναι παρά μία έπιστροφή στο κλουβί. 'Η μεγάλη βεντέτα του τραγουδιού δεν γίνεται Μύθος άναίτια.² Είναι ή χίμαιρα μιάς ζωής απελευθερωμένης. 'Η φαντασιακή υπέρβαση της καθημερινής άσημαντότητας, τό καθαρικό άλμα θά προσωποποιηθούν στην όνειρική διάσταση του ειδώλου, της βεντέτας, και βεντετοποίηση του έρμηνευτή άποτελεί πλέον τόν δραστικό διάμεσο για τή βιομηχανία της κουλτούρας. "Αν ή ύπαρξιακή ένταση, ή λαχτάρα της ζωής καθοδηγεί τό φυσικό άνοιγμα τών νέων στον κόσμο, ή βιομηχανία της κουλτούρας θά περιορίσει τή διονυσιακή τάση αλλά δεν θά τόν καταστρέψει όλοσχερώς: άπλως θά της σβήσει τήν ένταση και θά άποτυπώσει στους καταναλωτές τούς μέσους όρους, εκείνους άκριβώς που αντίστοιχούν στά έν σειρά προιόντα της για να συνεχιστεί ό κύκλος της άγοράς.

Αυτός ό δαμονιώδης καταναλωτικός ρυθμός δεν αφήνει χρόνο για μία οδυσιαστική μέθεξη στο μουσικό γεγονός. Τό ένα τραγούδι έπικαλύπτει τό προηγούμενο, τό ένα είδος άκυρώνει τό άλλο, δεν

προλαβαίνουμε να μάθουμε, να άπολαύσουμε, να συνηθίσουμε, δεν μπορούμε να εξοικειωθούμε με τις μορφές, κανένα δεν αγαπάμε πραγματικά, κανένα δεν γίνεται μέσο έκφρασης προσωπικών δονήσεων και συγκινήσεων. Σέ δλη αυτή τή διαδικασία, ό μόνος κυρίαρχος του πεδίου είναι ή βιομηχανία της κουλτούρας χωρίς αντίδραση από τό δέκτη προς τόν πομπό. 'Ο πομπός πάλι, δρώντας σέ όλα τά μήκη και πλάτη της οικουμένης, έμπορευματοποιεί μαζικά εκείνα τά είδη που άνταποκρίνονται στίς μεγάλες άγορές, εκείνα που άνταποκρίνονται στο μαζικό γούστο. Συνέπεια: μία παγκοσμιοποίηση του μουσικού γούστου και τό τέλος τών αυτόνομων μουσικών πολιτισμών, στέρεμα τών αυτόχθονων πηγών.³ Βέβαια οί βιομηχανίες της κουλτούρας δεν λειτουργούν έν κενώ. Είναι κυρίαρχες του πεδίου όχι όμως μόνες τους, έστω και διότι ύπάρχει ό μεταξύ τους σκληρός άνταγωνισμός. Κυρίαρχος όμως πρέπει να «κανονικισθούν στά γούστα» του κοινού που σημαίνει ότι είναι ύποχρεωμένες να προσαρμοστούν σέ κάποιους μέσους όρους προτιμήσεων που προϋπάρχουν και πού οί ίδιες έχουν δημιουργήσει. "Αν παραβιάσουν έντελώς τά παραδεδομένα είδη κινδυνεύουν να βρεθούν εκτός παιδιάς: αν έπαναληφθούν θά καταδικαστούν σέ στασιμότητα. Γι' αυτό ή μαζική κουλτούρα γνoιάζεται πάντα άπ' όλα για μία «κανονικότητα» που δεν ένοχλεί κανένα, ένα άνεπαίσθητο γλίστρημα από φόρμουλα σέ φόρμουλα. Τά πάντα να μοιάζουν ότι αλλάζουν ώστε τά πάντα να μένουν στο ίδιο σημείο.

Τό τραγούδι κατανάλωσης είναι ένα καταπληκτικό έργαλειό ιδεολογικού έξαναγκασμού σέ έναν κόσμο μιμήσεων άπ' όπου άπορρέει πλειάδα συμπεριφορών. Για να έπιτευχθεί αυτό όμως έπρεπε πρώτα να φύγει από τό στόμα τών ανθρώπων γιατί όσο ακόμα τραγουδιόταν, διακρινόταν από σύνθετα χαρακτηριστικά, άποτελούσε έναν διανθρώπινο διάμεσο μεγάλης έπικοινωνιακής αξίας.

'Ο άνθρωπος-πού-δέν-τραγουδά, ό άνθρωπος-πού-δέν-χορεύει

Τό γεγονός όμως ότι τό τραγούδι δεν τραγουδιέται πιά, έχει δύο κεφαλαίωδες συνέπειες που τό άλλαξαν ριζικά ως μουσικό είδος. Καταρχήν έχασε τή διπλή ύπόσταση λόγου-μέλους: ό λόγος, «τά λόγια» έχουν έκπέσει ως συστατικά στοιχεία του είδους. Οί στίχοι γίνονται όλοένα και πιό ύποτυπώδεις, συνηματικοί, κραυγές, φράσεις κομμένες, άγχώδεις, σχεδόν παιδικές. Τή νοηματική διάσταση του λόγου, τήν άφηγηματική του δυνατότητα και τήν έκφραστική του σημασία θά πάρει ή, σχεδόν, σπαστική, άρρυθμη ή ρυθμική κίνηση του έρμηνευτή πάνω στη σκηνή. 'Η κίνηση, τά φωτιστικά έφέ, οί ένδυματολογικές έκκεντρικότητες, ή πολυπρόσωπη όρχήστρα, τά έκκωφαντικά μεγάφωνα καθιστούν έντελώς άσκοπη τήν έλλογη έκφραση.

'Ο λόγος έκανε τό τραγούδι να συγγε-

νέει με τό θέατρο: ή μουσική με τό χορό. 'Η ύποβάθμιση του λόγου κατάργησε τή θεατρικότητα του τραγουδιού που ύποκαθίσταται από έξωτερικά σκηνογραφικά έφέ. 'Από τήν άλλη μεριά κυριάρχησε ό ρυθμός. Τό μελωδικό θέμα, ύποτυπώδες, ύποκύπτει στην παντοδυναμία του ρυθμού, τόσο που στην πραγματικότητα σήμερα τραγούδι=ρυθμός, γι' αυτό και ή κυριαρχία τών περίπλοκων ένορχηστρώσεων και τών ήχητικών έφέ της σύγχρονης μουσικής τεχνολογίας με τις τεράστιες δυνατότητες. 'Εξέλιξη ή όποια μετατρέπει τό τραγούδι σέ μία νέα μορφή στρατιωτικού έμβατηρίου που συνοδεύει τά βήματα τών μαζών στην όμίχλη. 'Ανάλογη με τόν περιορισμό του στοιχείου της μελωδίας, του λόγου και της θεατρικότητας ήταν και ή άλλαγή ως προς τή διάσταση χορός. 'Ο υπερτονισμός του ρυθμικού στοιχείου, ή κατατονικότητα τών αυτονομημένων από τό μελωδικό τους αντίστοιχο ρυθμιακό μετέτρεψε και τό χορευτικό αντίκρισμα του τραγουδιού σέ μόνότονο, στρατιωτικό βηματισμό ή σέ άλλες κινήσεις σουηδικής γυμναστικής. 'Η μουσική-χορός «ντίσκο», με τις σπασμένες παιδικοεφηβικές φωνές-κραυγές και τις σπασμωδικές κινήσεις που ύπαγορεύει ό κυρίαρχος ρυθμός, εικόνες ενός γενικευμένου παλιμπαιδισμού, άποτελεί τό άνώτερο στάδιο αυτής της διαδικασίας. Τό δράμα είναι ότι ή μαζική κουλτούρα άποτελεί πλέον τήν άνθρωπολογική συνθήκη μέσα στην όποια θά έπιδιωχθεί ή φυγή από τήν καθημερινότητα, ή άναζήτηση του «άσκοπου», που θά αντικαταστήσει κάθε άλλη πνευματική ή αισθητική έμπειρία μετατρέποντας, άκριβώς, τό «άσκοπο» σέ νόρμα και νέο καταναγκασμό.

"Εχω πλήρη συνείδηση ότι τά προηγούμενα ενώ δεν είναι υπερβολικά είναι ώστόσο μονομερή. Γιατί τά πράγματα δεν είναι τελειωμένα. 'Η βιομηχανία της κουλτούρας δεν παίζει μόνη της. 'Υπάρχουν και οί άνθρωποι, που εξακολουθούν να αγαπούν αθηντικά είδη, να τά καλλιεργούν και να τά ανανεώνουν. "Όλα τά μουσικά είδη, χωρίς τούτο να είναι ρετρό — άλλη μεγάλη ανακάλυψη της βιομηχανίας της κουλτούρας με τήν όποία θέλει να εκμεταλλευτεί και από τά παλαιότερα πολιτιστικά κοιτάσματα. Τό να είναι κανείς διαυγής άπέναντι στίς μόδες και τις συνέπειες από τήν άποβλακωτική επενέργεια της μαζικής κουλτούρας είναι άναγκαίο. Και κανένας κόπος δεν θά ήταν άρκετός γι' αυτή τήν κριτική επαγρύπνηση. Δεν είναι όμως άρκετό γιατί έδκολα κανείς όχυρώνεται στην αυταρέσκεια και τελικά τήν άποδυναμωση της αύταρέκειας που καταλήγει σέ γεροντοειδή νοσταλγικά άναμασήματα. "Αν αντίσταση πολιτισμική δεν σημαίνει προσαρμογή στά νέα κελύσματα, τά νέα δεδομένα θέτουν μέ νέους όρους όλα τά προβλήματα. Και τά προβλήματα της δημιουργίας. Τό τραγούδι είναι πολύ σπουδαίο πράγμα για να τό αφήσουμε στη διαχείριση τών τραγουδιστών.

'Αγγελος 'Ελεφάντης

1. «Τζάζ ή αίώνα μόδα», Τ. 'Αντόρνο, Λόβενταλ, Μαρκούζε, Χορκχάιμπερ, στο *Τέχνη και μαζική κουλτούρα*, 'Υψίλον, 1984.

2. Umberto Eco, «La chanson de consommation», περ. *Communications*, Centre d' études des communications de masses, E.P.H.E., τεύχ. 6, 1965. Τό ίδιο κείμενο πρόλογος στο συλλογικό έργο τών Michele Straniero, Sergio Liberovici, Emilio Jona και Giorgio Da Maria, *La Canzoni della cattiva coscienza* (Τό τραγούδι της ένοχης συνείδησης), Μιλάνο 1965.

3. Edgar Morin, *L' Esprit du temps. Essai sur la culture de masses*, σελ. 62, Παρίσι 1962, Grasset.

«'Ελευθερία έκφρασης» καί ιδιωτική ραδιοτηλεόραση

**Κανάλι 15 λοιπόν. 'Αλλά γιατί ειδικά
«κανάλι» και όχι π.χ. «σταθμός» ή «πρόγραμμα»
αφού για ραδιόφωνο ήταν ή κουβέντα;
'Η μήπως δέν ήταν;**

έν ήταν, βέβαια. Καί τό ΚΚΕ έσωτ. έδωσε μοναχικά μιά γενναία άλλα σχεδόν χαμένη μάχη. Προσπάθησε δηλαδή νά διαχωρίσει τό ραδιόφωνο από τήν τηλεόραση, αφού τό ραδιοφωνικό μήνυμα κατά κάποιον τρόπο «δέν εκβιάζει —σέ σχέση μέ τό τηλεοπτικό— τίς συνειδήσεις τών δεκτών». 'Αφού άκόμα, πολύ πέραν τής λεγόμενης ενημέρωσης και ψυχαγωγίας, είναι όντως και ένας τρόπος έκφρασης και έπικοινωνίας ασύγκριτα πίο ζωντανός, πίο προσιτός, πίο δημοκρατικός άν θέλετε, από τήν τηλεόραση, μιά πιθανή δίδοδος διάλογου και έπαφής. 'Ανθρώπων μεταξύ τους, όχι ανθρώπων και ήχων. 'Ενα μέσον πού επιδέχεται από τή φύση του και τίς μικρές, τίς ελάχιστες κλίμακες, ένα μέσον λοιπόν όπου σχεδόν τίποτα δέν είναι άπαραίτητο να άποσβεστεί εκτός από τή διάθεση ή τίς ανάγκες τών χρηστών, παραγωγών δηλαδή ή άκροατών. Δέν είναι άπλώς ότι ή λειτουργία ενός ραδιοφωνικού σταθμού είναι φτηνή και εύκολη υπόθεση· είναι ή ίδια ή φυσιογνωμία του μέσου, ή τεχνολογική του, δηλαδή ή πολιτιστική του φυσιογνωμία. 'Η άνεξίτηλα άποτυπωμένη πάνω στό ίδιο τό μέσον άναγνώριση ότι δέν άποτελεί παρά μιά γέφυρα μέ τόν κόσμο και τούς ανθρώπους άποσπασματική, έμμεση, μερική, έπομένως άνοιχτή στή φαντασία αλλά και στήν κριτική στάση, στήν ταυτόχρονη άναίρεση τής σχέσης σου μαζί του, στή δυνατότητα άκόμα νά άποκαθιστά κανείς πολλών ειδών σχέσεις μέ αυτό αφού στήν προκειμένη περίπτωση μπορείς νά είσαι κι έσύ παράγων ένεργητικός. Τό ραδιόφωνο λοιπόν δέν είναι άναγκαία κατακτητικό, δέν είναι έξ όρισμό παμφάγο, γι' αυτό άκριβώς μπορεί νά είναι ίσως και γόνιμο. 'Απαντώντας σέ έρευνα τής 'Ελευθεροτυπίας (6.7.86), τό ΚΚΕ έσωτ. έπισήμανε, έμμεσα, ότι ή ίσοπεδατική και τάχα αυτονόητη έκφραση «ραδιοτηλεόραση» είναι έκ του πονηρού: «ή τηλεόραση καταργεί τίς άντιστάσεις, τό ραδιόφωνο μπορεί και νά τίς διευκολύνει...». 'Ετσι άκριβώς έχουν τά πράγματα.

Πρόκειται φυσικά γιά άπλές (και μάλλον ύπερτονισμένες) δυνατότητες, όπως π.χ. δείχνει τό άκραίο αλλά ένδεικτικό και γιά τίς άκριβώς άντίθετες και ισχυρότερες δυνατότητες μετεμφυλιακό ραδιόφωνο. 'Ομως είναι αυτές οί κάποιες δυνατότητες του ραδιοφώνου, και όχι άπλώς οί μικρές οικονομικές απαιτήσεις τής λειτουργίας του, πού έκαναν τά αίτήματα άμφισβήτησης στό έξωτερικό νά προωθήσουν τό αίτημα τής έλεύθερης ρα-

διοφωνίας, ένα αίτημα έπομένως καταρχήν άθθεντικά δημοκρατικό άπέναντι στήν καταπλακωτική ραδιοφωνική και άλλη καθημερινότητα τής καπιταλιστικής κοινωνίας. 'Ακόμα κι άν όρισμένοι από τούς πειρατικούς σταθμούς κατέληξαν κοινές έμπορικές έπιχειρήσεις, αυτό άποτελεί μέν σοβαρότατη ένδειξη γιά τούς έγγενείς κινδύνους τέτοιων έγχειρημάτων, δέν μπορεί όμως νά είναι και τελείδικα καταδικαστικό. Καί θέλω νά πιστεύω, γιά νά έρθουμε στά καθ' ήμάς, ότι και οί καταληψίες τών ΤΕΙ, πρό καιρού, πάλι ραδιοφωνικό σταθμό θά έστηναν κι όχι τηλεοπτικό, άκόμα κι άν είχαν τή δυνατότητα γιά κάτι τέτοιο...

Σωστά έθεσε λοιπόν τό ΚΚΕ έσωτ. τό πρόβλημα αυτό καθ' έαυτό — έστω και κάπως χλιαρά, θές γιαντί όρισμένοι του Καναλιού 15 ήταν άνθρωποι δικοί του ή κοντινοί του, θές γιαντί άναγκάστηκε νά μαζευτεί μπροστά στήν άποκρουστική στάση τής κυβέρνησης. Μόνο πού δυστυχώς τό πραγματικό πρόβλημα σήμερα δέν είναι νά διεκδικήσουμε τήν ιδιαιτερότητα του ραδιοφώνου άπέναντι στήν τηλεόραση, νά τό προφυλάξουμε από τήν τηλεόραση· είναι νά προφυλαχθούμε έμεις όλοι, ή κοινωνία μέ ό,τι έχει (του ραδιοφώνου συμπεριλαμβανομένου), από τήν τηλεόραση, τή γενικευμένη μάλιστα τηλεόραση. Τήν τηλεοπτικοποίηση. Γιαντί τό αίτημα γιά έλεύθερη ραδιοφωνία δέν ήταν έν προκειμένο παρά ένα άπλό μέσον, ένα κοινά άποδεκτό αίτημα πού κλήθηκε περίπου νά τσοντάρει στό αίτημα γιά έλεύθερη (ραδιο)τηλεόραση. Κανάλι άλλωστε όνομάστηκε ή άπόπειρα, μάλιστα οί ίδιοι πάνω κάτω άνθρωποι μäs είχαν δείξει τίς τηλεοπτικές τους άπόπειρες σέ παλιότερο φεστιβάλ τής Αύγης. Δέν ύπάρχει καμιά άμφιβολία ότι πολλών ό νους είναι εκεί. 'Εκτός από τό νού τους, εκεί είναι βέβαια —και αυτό είναι τό σημαντικότερο— ή «φυσική» φορά τών πραγμάτων.

Δέν πρόκειται γιά δίκη προθέσεων. Στίς έφημερίδες συναντήσαμε μιά μόνο τοποθέτηση στελέχους του Καναλιού 15, ό όποιος θέλοντας νά διαλύσει τή «σκόπιμη σύγχυση» άνάμεσα σέ έλεύθερη (σάν τή δική τους) και ιδιωτική (κερδοσκοπική) ραδιοφωνία δήλωσε ότι γι' αυτόν ή έλεύθερη ραδιοφωνία είναι: α) πολυκομματική (κάθε κόμμα τό σταθμό) και β) άποκεντρωμένη και κλαδική (ή τοπική αυτοδιοίκηση τούς δικούς της). Ούτε ιδιωτικές ούτε τηλεοράσεις. Τό έρώτημα όμως είναι ποιός κάνει τή σκόπιμη σύ-

χυση. Γιαντί, κατά τά άλλα, οί εκπρόσωποι του Καναλιού 15 άρνήθηκαν νά κάνουν τή διάκριση ραδιοφώνου-τηλεόρασης, μίλησαν άποκλειστικά γιά ραδιοτηλεόραση, όπως π.χ. στήν άπάντηση τής ομάδας στόν κυβερνητικό εκπρόσωπο: «μέ τόν όρο "έλεύθερη ραδιοτηλεόραση" δέν νοείται, όπως επιδιώκει νά περάσει στήν κοινή γνώμη, μόνο ή ιδιωτική αλλά και...». Καί άκολουθούσαν τά καθιερωμένα περί τοπικής αυτοδιοίκησης. Προσθέτει όμως «ή πολυσυζητημένη και άμφιλεγόμενη ψυχή» του Καναλιού 15, ό κ. Ρ. Κούνδουρος στό *Πλεμπόι*: «'Αν όμως πρόκειται νά διαλέξω άνάμεσα σ' έναν (τηλεοπτικό, έννοει) σταθμό του Συγκροτήματος Λαμπράκη και σ' ένα σταθμό του δημάρχου τής δείνα πόλης, θά προτιμήσω, φυσικά, τόν πρώτο. 'Εκει θά δουλεύουν, άν μή τι άλλο ό Πλωρίτης, ό Μπουσμπουρέλης, ό άλφα, ό βήτα. Στόν άλλο ποιός θά δουλεύει; Φαντάζομαι ό ξάδελφος του δημάρχου».

Τήν υπόθεση του Καναλιού 15 τή διαχειρίστηκε λοιπόν κυρίως ό κ. Ρ. Κούνδουρος μέ άπόψεις όπως ή παραπάνω μέσω άπανωτών συνεντεύξεων. Καί ό Στ. Κούλογλου, πού τή δουλεύει έδώ και καιρό από τίς στήλες του 'Αντί. Είναι και οί δύο ιδιαίτερα φανατικοί όπαδοί τής ιδιωτικής τηλεόρασης, και δέν τό κρύβουν. Καί έπειδή βρίσκω χυδαία πράγματι τήν κατηγορία του κυβερνητικού εκπροσώπου ότι κάποιος στήν ομάδα πρωτοβουλίας παρασύρθηκαν τάχα από τούς άλλους, πρέπει νά δεχθούμε ότι —αφού οί υπόλοιποι δέν διαχώρισαν τή θέση τους— αυτές είναι πάνω κάτω οί άπόψεις όλων. Πολύ περισσότερο πού τά μέλη τής πρωτοβουλίας διακηρύττουν ότι δέν ταυτίζονται μέν πολιτικά αλλά συμπίπτουν άπόλυτα στά τής ραδιοτηλεόρασης. Θεμιτές άπόψεις προφανώς. 'Αλλά αυτές είναι. 'Ακόμα κι άν τό αίτημα πηγάζει από τήν αντίδραση στήν άσφυκτική κυβερνητική κηδεμονία, από τόν τηλεοπτικό διά νόμου όλοκληρωτισμό του ΠΑΣΟΚ (όλοκληρωτισμό μέ τήν έννοια ότι δέν είναι σέ θέση νά άφήσει ούτε καν ένα τόσο δά κενό), τό διά ταυτα δέν παύει νά είναι τό αίτημα γιά «έλεύθερη» τηλεόραση, γιά ιδιωτική τελικά τηλεόραση. Τά περί ραδιοφώνου είναι μέν ειλικρινή, παίζουν όμως έκ τών πραγμάτων τό ρόλο του έλκυστικού καρυκεύματος. Τό άν όρισμένοι βλέπουν, ίσως και λόγω ειδίκευσης και επαγγέλματος, άμεσα άναμειγμένο και τόν έαυτό τους σέ μιά τέτοια υπόθεση (στή θέση π.χ. του ξαδέρφου του δημάρχου...) είναι τό τελευταίο πού θά μäs άπασχολήσει.* Τά προβλήματα είναι πολύ σοβαρότερα.

*'Επισημαίνουμε πάντως τό παράπονο μέλους τής πρωτοβουλίας στή *Μεσημβρινή*, 1.8.86: «'Οραία τά λέει ό Κατριβάνος και ώραία τά άποδέχεται ό 'Εβερτ γιά τόν έλεύθερο ραδιοφωνικό σταθμό» τώρα στίς δημοτικές εκλογές. «'Ομως αυτή ή ιδέα είναι δική μας...».

Ἡ «ἐλευθερία τῆς ἔκφρασης»

Τό βασικό ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς γενικῶς «ἐλευθερίας» καὶ συνάμα τῆς ἰδιωτικῆς τηλεόρασης ἔχει ἀξιώσεις οἰκουμενικότητας, ἐμφανίζεται ὡς ζήτημα ἀρχῆς: «ἡ ἐλευθερία ἔκφρασης, ἡ ἀνάπτυξη τῆς δημιουργικότητας, ἡ πολυφωνία». Ὅταν κιόλας ἔχει κανεὶς ἀπέναντί του τὸν Μαρούδα, τὸν Κουτσόγιωργα καὶ τὸν Παπαϊωάννου, τὸ αἴτημα μοιάζει ἀταπόδεικτης ὀρθότητας. Ἴσως νὰ εἶναι μάλιστα καὶ «σωστό» ἂν ἀναφέρεται στοὺς δημοσιογράφους, τοὺς καλλιτέχνες, τοὺς ειδικούς, τοὺς ὁποίους ἡ ἰδιωτικὴ τηλεόραση πιθανόν νὰ ἀφηνε κάπως πῶ ἐλευθερούς νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους — τί θὰ τὴν πείραζε νὰ ἔχει καὶ ὀρισμένους «κράχτες»; Πράγματι, ὁ ἄλφα, ὁ βῆτα, πού λέει καὶ ὁ κ. Κουνδουρος, θὰ μπορούσε νὰ «δημιουργήσῃ» πῶ ἄνετα. Τό μεγάλο ψέμα ἐμφανίζεται ὅταν αὐτὴ ἡ ἐλευθερία προσποιεῖται ὅτι τάχα ἀφορᾷ ἐμᾶς τοὺς ἄλλους, τὸ λαό. Γιατί αὐτός ὁ τελευταῖος δέν θὰ εἶναι τὸ ὑποκείμενο αὐτῆς τῆς «ἐλευθερίας ἔκφρασης»: τὸ ἀντικείμενό της θὰ εἶναι.

Ἄν ἡ κρατικὴ τηλεόραση ἀφῆνει τὴν ἀμυδρὴ πιθανότητα νὰ κατακτηθεῖ, ὄχι προφανῶς νὰ δοθεῖ, ἡ δυνατότητα νὰ ὑπάρξουν, κουτσά στραβά, στὴν ὀθόνη ἡ πολυμορφία τοῦ κοινωνικοῦ, κάποιες πραγματικές ἀντιθέσεις καὶ συγκρούσεις, ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ πλούτου τῶν ἀπόψεων καὶ ἀναγκῶν τῆς κοινωνίας, ἡ ἐπικράτηση τῆς ἰδιωτικῆς θὰ εἶναι ἡ ὀριστικὴ ταφόπλακα γιὰ μιὰ τέτοια, ὅσο ἀχνή, προοπτικὴ. Θὰ ὑπάρξει φυσικά «ἀνταγωνισμός» κρατικῆς-ἰδιωτικῆς τηλεόρασης, μόνο πού δέν θὰ εἶναι αὐτός ὁ λόγος γιὰ τὴ «βελτίωση τῶν προγραμμάτων», ὅπως κατὰ κῶρον μᾶς εἶπαν, ἀφήνοντας νὰ φανταστοῦμε μιὰ εἰδυλλιακὴ εἰκόνα εὐγενοῦς ἁμιλλας. Ὁ κ. Κουνδουρος τὸ ἐξέθεσε μὲ κυνισμό, ἀναφερόμενος στὴ διαμάχη ΡΑΙ-Μπερλουσκόνι γιὰ τὰ χρυσὰ πόδια τῆς Ραφαέλα Καρρά: «Ἡ ΡΑΙ πλήρωσε πολλὰ χρήματα ἀλλὰ κατὰφερε μιὰ νίκη. Τό πρόγραμμα τῆς Καρρά τὸ παρακολούθησαν ἑκατομμύρια Ἴταλοί...». Δέν ἔχω τίποτα μὲ τὶς τορνευτές γάμπες τῆς Ραφαέλας μὲ τὸ συμπαθές ἐπώνυμο. Ἄπλως φαίνεται πεντακάθαρα τί σημαίνει ἐν προκειμένῳ «νίκη», «καλὴ τηλεόραση». Τό μόνο μέτρο εἶναι πλέον ἀριθμητικό, τὰ πάντα περιέρχονται στὴ δικαιοδοσία τοῦ λογιστῆ: τόσα ἑκατομμύρια δολάρια — τόσα ἑκατομμύρια κεφάλια. Εἶναι κυνικό ἀλλὰ συνηθισμένο: ὁ κυνισμός τοῦ ἐμπορευματοῦ.

Πράγματι λοιπόν θὰ ὑπάρξει ἀνταγωνισμός κρατικῆς-ἰδιωτικῆς τηλεόρασης. Ἄλλὰ αὐστηρά μὲ τοὺς ὄρους τῆς δευτέρας, ὅροι οἱ ὁποῖοι δέν εἶναι φυσικά ξένοι πρὸς τὴ σημερινὴ κρατικὴ τηλεόραση. Ἄπλως τώρα θὰ κυριαρχήσουν ἀπελλιπτικά. Καὶ ἡ πλήρης τηλεοπτικὴ ἐμπορευματοποίηση τοῦ ἐλευθεροῦ χρόνου δέν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν κατάργησή του, ἀπὸ τὴν κάλυψη κάθε κενοῦ: δουλειά, φαῖ, ἀπογευματινὸ ἐγεργτήριο, ἀπὸ τὶς πεντέμισι καὶ πέρα πρόγραμμα, στίς δώδεκα ὕπνο (ἂν ξημερώνει ἀργία, ὡς τὴ μία ἢ τὶς δύο τὰ μεσάνυχτα, κι αὐριο στὴ μία τὸ μεσημέρι). Τὰ ἰδιωτικὰ κανάλια

δέν θὰ εἶναι παρά τὸ «πλουραλιστικό» ἀποκορύφωμα μιᾶς τέτοιας διαδικασίας, ὁ ἐξειδικευμένος «πολυφωνικός» ὄρυμαγδός πού σκοπὸ του θὰ ἔχει νὰ ψηλαφήσει, νὰ γαργαλίσει καὶ νὰ γραπώσει ὄλες τίς ἀδυναμίες τοῦ κοινοῦ ἢ καὶ νὰ τοῦ ἐπιβάλλει νέες, ὁ ἀμειλικτος ἀνταγωνισμός γιὰ νέες «ἀγορές»: ἀνθρώπων καὶ χρόνου. Μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ καταργηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη γλώσσα τὸ ἐρώτημα πού ἡ μίσηρη κυβερνητικὴ, «ξύλινη» τηλεόρασή μας ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιτρέπει: «ἔχει σήμερα τίποτα ἡ τηλεόραση;». Ἐρώτημα πού, ἂν μὴ τί ἄλλο, ἐξακολουθεῖ νὰ ἐπιδέχεται καὶ ἀρνητικὴ ἀπάντηση...

Ἡ ἐλευθερία ἐπιλογῆς λοιπόν ὡς καταναγκασμός ἐπιλογῆς, ὡς ἐλευθερία ἐπιβολῆς. Καὶ μαζί, ἔτσι, ἡ τάση γιὰ τὴ δημιουργία, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ἐξαρτημένων σχεδόν ἀνταντακλαστικῶν. Καὶ γιὰ νὰ μὴ θεωρηθεῖ ὅτι τερατολογούμε, ἰδοὺ τὰ λόγια τοῦ κ. Κουνδουρου καὶ πάλι, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν ὑποθέτουμα (ἢ ὄχι;) καὶ τοὺς ὑπόλοιπους: «Ἐπαθαν τίποτα οἱ Ἴταλοί πού εἶχαν σὲ κάποια φάση χίλιους πορνογραφικοὺς σταθμούς; Ἦτανε, λέτε, σὲ στυση μέρα καὶ νύχτα; Ἀφήστε πού δέν τὸ βρίσκω καὶ τόσο φοβερό, ἀκόμα κι ἂν ἦταν ἀλήθεια...». Πραγματικά, τί τὸ φοβερό ἔχει ἡ διατεταγμένη (καὶ δὴ μνηστής...) στυση; Τί τὸ φοβερό ἔχει ὁ «ἐλευθερος χρόνος» ἐν διατεταγμένῃ ὑπηρεσίᾳ;

Περιμένοντας τὸ μοιραῖο

Αὐτὰ λοιπόν γιὰ τὴν ἐλευθερία ἔκφρασης. Συμπέρασμα: «ἡ ἐλευθερία ἔκφρασης εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμα ὄλων τῶν πολιτῶν», ἐπισημαίνει ὁ Ἄντ. Χρυσσοστομίδης στὸ *Πλειμπόι* (ἄντρο, ὑποθέτουμα, δημιουργικότητας καὶ ἐλευθερίας). Καὶ ἐπειδὴ ἡ φράση ὅταν ἀναφέρεται εἰδικά στὴν τηλεόραση ἠχεῖ μᾶλλον γελοία, προσθέτει: «ἀκόμα καὶ τοῦ μεγάλου κεφαλαίου». Ἡ ἐλευθερία ἔκφρασης, λοιπόν, τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Μόνο αὐτὸ δέν ἐκφράζεται μὲ ἐκπομπές τοῦ τύπου «Τὸ Δεκάλεπτο τῶν Μεγιστάνων». Ἐκφρασή του εἶναι ἡ ὀργάνωση τῆς κοινωνίας, ἡ ὀργάνωση δηλαδή τοῦ κέρδους καὶ τῆς χειραγώγησης. Τό αἴτημα γιὰ ἐλευθερία κρυβεῖ μέσα του πολλές «ἐλευθερίες». Ἐλευθερία δέν εἶναι, στὸ κάτω κάτω, καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς ἀγορᾶς;

Καὶ οἱ φανατικοὶ ὀπαδοί, τουλάχιστον τῆς ἰδιωτικῆς τηλεόρασης, γνωρίζουν βέβαια πάρα πολὺ καλά ὅτι χωρὶς τὸ ἐνλόγω μεγάλο κεφάλαιο τὸ ὄνειρό τους θὰ παραμείνει ἀπλὴ εὐχή. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ κ. Κουνδουρος στὴν ἀπροκάλυπτη ὄσο καὶ ἰδιοτελή ἐπίθεση τοῦ Συγκροτήματος Λαμπράκη κατὰ τοῦ Καναλιό 15 ἀνέδρασε πολὺ σεμνὰ, χαρακτηρίζοντάς τη «βλακώδη τακτικὴ». Σάν νὰ τοὺς ἐπισημαίνει ὅτι δέν ξέρουν οἱ ἀφελεῖς τὸ συμφέρον τους: «Ἄν ὁ κ. Λαμπράκης θέλει ἰδιωτικὸ κανάλι δέν ἔχουμε λόγους νὰ τὸν ἐμποδίσουμε. Εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ τὸν βοηθήσουμε». Σὲ πρῶτο πληθυντικό...

Ἀπὸ τὰ προηγηθέντα φαίνεται ὅτι ἡ εἰσβολὴ τοῦ κεφαλαίου στὸν τύπο π.χ. εἶναι ἄλλης τάξης φαινόμενο σὲ σχέση μὲ τὴν τηλεόραση, κι αὐτὸ ὄχι μόνο γιὰ τὸ

κατὰ πολὺ φθηνότερος ἐντυπος λόγος διατηρεῖ τὴν κάποια πολυμορφία του καὶ ἔχει τὴ δυνατότητα τῆς ἀντίστασης. Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὸν τύπο, ὅσο χυδαῖος, δέν μπορεῖ νὰ σπάσει τὸ ἐγγενές φράγμα τῆς μερικότητας. Ἡ τηλεόραση, ἔτσι τουλάχιστον ὅπως ὑπάρχει, εἶναι ὀλοκληρωτικὴ. Ἄν ἡ ἐπαφή μας μὲ τὸν κόσμον περνᾷ ὄντως καὶ μέσω ποικίλων ἀναπαραστάσεων, στὴν τηλεόραση πραγματικότητα γίνεται ἡ ἀναπαραστάση πού ὀνομάζεται «ἐνημέρωση» καὶ ὁ τηλεθεατὴς ἀντιμετωπίζει τὸ (φανταστικὸ πλῆθος...) πραγματικὸ γεγονός ὡς ἀπλὴ ἀναπαραστάση, μίμηση τῆς «φέτας» πού ὁ ἴδιος βλέπει, δηλαδή καταναλώνει. Ἡ κατάργηση τῆς μερικότητας καταργεῖ ἔτσι τὴν ἐπαφή μὲ τὸν κόσμον. Ἄσε τὴν ἐπιθυμία γιὰ ἀλλαγὴ του. Καὶ τὸ πρόβλημα δέν εἶναι μόνο ἡ πανθομολογούμενη παθητικότητα τῶν μαζῶν: εἶναι κυρίως ὅτι αὐτὴ ἡ παθητικότητα δέν βιώνεται ὡς στέρηση: βιώνεται θετικά ὡς ἐνημέρωση, γνῶση, ἐπαφή, ἐπικοινωνία. Ὡς ζῶη.

Μένει ἀπλῶς νὰ προσθέσουμε ὅτι ἡ προώθηση τῆς ἰδιωτικῆς τηλεόρασης, ἐκτός ἀπὸ τὰ περί ἐλευθερίας φτιασίδια, ἔχει καὶ ἕναν ὀμολογημένο σκληρὸ πυρήνα: κατὰ τὸν Στ. Κούλογλου, γιὰ παράδειγμα, τὰ μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης ἐκτός ἀπὸ «προϊόντα ἐλευθερίας δημιουργίας» εἶναι καὶ προϊόντα «μιᾶς νέας βιομηχανίας πού βρίσκεται στὰ πρῶτα της βήματα». Μιᾶς δυναμικῆς λοιπὸν βιομηχανίας τοῦ ἐλευθερου χρόνου καὶ τοῦ βλέμματος (ὄχι ἀπλῶς τοῦ ἀμφιβληστροειδοῦς) πού προσφέρει θέσεις ἐργασίας, «δίνοντας περιεχόμενο στὴ ζωὴ τῶν νέων στὴν ἐπαρχία». Καλὸ εἶναι τὸ πραγματικό· καὶ καλῶς ἢ κακῶς πραγματικό, γιὰ ὅσους αὐτὸν διαλέγουν νὰ δοῦν, εἶναι ὁ καπιταλισμός καὶ οἱ ἀνάγκες του.

Δέν ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία ὅτι τὴν ἰδιωτικὴ τηλεόραση στὴν Ἑλλάδα θὰ τὴ φέρει τὸ ΠΑΣΟΚ. Ὅχι τόσο διὰ νόμου, ὅσο μὲ τὸ νὰ συμπαραλάμβαινε ὄλες τίς ἀντιστάσεις ἀπέναντι στίς σειρήνες τοῦ τηλεοπτικοῦ «ἐκσυγχρονισμοῦ», ἐπιμένοντας, διὰ τὸ εἰσαγγελέα, ὅτι ἡ ραδιοτηλεοπτικὴ ἔκφραση καὶ ἐπικοινωνία εἶναι «ἀποκλειστικὸ προνόμιο τοῦ κράτους».

Μὲ τὸ νὰ ὀρίζει δηλαδή ἡ ἴδια ἡ κυβέρνησις τὸ δίλημμα ὡς: κράτος ἰδιωτικοποίηση. Καὶ λογικά. Στὸ κάτω κάτω, ἂν τὸ σκέλος κράτος ἀφορᾷ τίς δικές της ἀνάγκες, τὸ δεύτερο σκέλος τὴν ἀφορᾷ τὰ συμφέροντα πού ἡ κυβέρνησις διαχειρίζεται. Ἐκεῖνο πού οὔτε ὁ ἕνας οὔτε ὁ ἄλλος θέλει εἶναι ἡ καίρια διάκριση κρατικοῦ-δημόσιου, ἡ διάκριση τελικά κράτους-κοινωνίας, ἡ ἀμυνα τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολυφωνίας τῆς καὶ ἀπέναντι στὸν σημερινὸ Λεβιάθαν καὶ ἀπέναντι στὴν ἐμπορευματοποίηση τῶν πάντων. Αὐτὴ εἶναι λοιπὸν ἡ διάκριση πού πρέπει νὰ κάνουμε ἐμείς οἱ πολλοὶ καὶ μόνο ἕνας τέτοιος δρόμος — πού τὰ ἐρείσματά του θὰ βρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν τηλεόραση καὶ τὸν κόσμον της, τελικά θὰ τὸν ἀναιροῦν — μπορεῖ νὰ εἶναι δημοκρατικός. Ἄλλως εἶτε θὰ ἀντικαθιστοῦμε τὸν ἕνα ἀσφυκτικό κρατισμὸ μὲ τὸν ἄλλον εἶτε, στὸ ὄνομα πάντοτε τῆς ἀπόλυτης ἐλευθερίας, θὰ χαλκεύουμε τὰ δεσμά τῆς αὐριανῆς μας χαύνωσης.

Ρόδος ή ακάματος

«Η φωτογραφία τυπικά θερινή. Τρία κορίτσια που φορᾶνε σορτσάκια και κάθονται πάνω στους ύπνοσακούς τους. Στάσεις και σύνεργα καλοκαιριού. Όμως όχι: ἄν σε κάποια ἄλλη ἐφημερίδα εἶδατε τὴν ἴδια φωτογραφία με κάποια λιτή, μᾶλλον οὐδέτερη λεζάντα, ἢ *Μεσημβρινή*, λήγοντος τοῦ Ἰουλίου, φρόντισε νὰ ψυχοθεραπεύσει φρυστεύοντες καὶ μὴ μ' ἓνα σωρὸ ὑπονοούμενα καὶ πονηρὲς λεξούλες, φρόντισε νὰ ἀνοίξει τὴ βαλβίδα γιὰ νὰ ἐκτονῶθεϊ ὁ καημὸς πού βοσκάει τὰχα μου τὰ σωθικά τῶν Βαλκυριῶν (εἶδε ἄραγε τὰ διαβατήρια τῶν εἰκονιζομένων;) καὶ τῶν τρισεγγονῶν τοῦ Διός. Ὅχι τοῦ Ξενίου ἀλλὰ τοῦ Τσιλιμπουρδίζοντος, τοῦ Ὀργανοῦ, τοῦ Πολυγαμικοῦ, τοῦ Καυλοπυρέσσοντος πού θά ἔλεγε κι ὁ Ἐμπειρικός. Ἡ Ἑλλάδα-ὄργαστήρι.

Γιατί, πρεσβεύει ἡ καλὴ ἐφημερίδα, μετὰ τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ πού χαρίσαμε στοὺς σπηλαιάνθρωπους, καιρὸς πιά νὰ τοὺς γνωρίσουμε τὸν πλήρη ἔρωτα («*μετὰ τὸ ἀημίωτο ἢ ἀφιλοκερδῶς*»). Παραεῖναι λιμασμένοι καὶ καταπιεσμένοι σεξουαλικά ἐκεῖ στὰ βόρεια. «Ἐνδεκα ψυχροῦς μῆνες ὀνειρεῦνται τὸν ἕναν, τὸν δωδέκατο, «*μετὰ τὴν ἀγωνία —πρωτίστως— ὡς ἰσχυρίζονται οἱ κακόγλωσσοι* (σ.σ.: ὁ τῆς αὐτοκριτικῆς;) *τῆς ἐπαλήθευσης τῆς γνωστῆς ρῆσης περὶ Ρόδου καὶ ἄλματος*. Ἀναξιοπαθοῦσες ἐρωτικά, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον, βόρειες τρυφερές —ἢ μὴ— ὑπάρξεις, ἐτοιμες (...) νὰ «*τὸ κόψουν*» γιὰ Ρόδο κολυμπώντας! Στ' ἀβγά τους οἱ ἀνήσυχες Βαλκυρίες

πάντως δὲν πρόκειται νὰ κάτσουν». Ἡ πρώτη ἀγωνία τους: δηλαδή, ποῖο Τσερνομπίλ, ποῖα πυρηνικά, ποῖα ἐκμετάλλευση πολυειδῆς καὶ πράσινα ἄλογα* τὸ πρόβλημα εἶναι οἱ καβαλάρηδες.

Ἴτε παῖδες Ἑλλήνων, λοιπόν. Εἴτε στὴ Ρόδο εἴτε στὴ Λίνδο, τροχίστε τὰ καμάκια σας, ξαμοληθεῖτε στὶς ἀμμουδιές καὶ στὶς δισκοθήκες, δώστε καὶ σώστε. Μετὰ τὴν Κάμα Σούτρα ἢ τὴν Ξαβιέρα Χολάντερ ὑπὸ μάλης, δὲν ἔχει σημασία ἀφοῦ τὸ ὄπλο εἶναι ἢ σεξουαλικὴ τεχνικὴ κι ὄχι ἢ τέχνη τοῦ ἔρωτα. Ταυτιστεῖτε ἀπλῶς μετὰ τὸ ρόλο τοῦ μεσογειακοῦ ἐραστή γιὰ τὸν ὁποῖο σὰς προετοιμάζουν ρήτορες καὶ γραφιάδες. Ὅχι, δὲν ὑπάρχει στέρηση καὶ ζήλια στὰ λεγόμενά τους. Ὅχι, δὲν τὰ συντάσσει ἢ προστυχιά. Ὅχι, δὲν ἐμφωλεύει ρατσισμὸς καὶ μισογυνισμὸς. Ὅχι: τὰ βράδια, τὰ χειμωνιάτικα βράδια δηλαδή, εἴμεθα καὶ φεμινισταί. Κάνουμε ἄλλωστε καὶ ἕρηνες στὶς σελίδες μας γιὰ τὸ ρόλο τῆς γυναικας στὴ σημερινὴ κοινωνία τῆς πληροφορικῆς, π.χ.

Ὅμπρός πεοῦχοι, ἐμβολιστές, καρφωτῆδες, καμακέρος, φαλλιστές, τρυπανιστές. Γιὰ τὸ συνάλλαγμα καὶ γιὰ τὴν ἡδονή. Γιὰ τ' ὄνομα καὶ γιὰ τὴ χάρη. Καὶ γιὰ τὴ χαρά, σ' αὐτὸ τὸ «*διαβόητο*» νησί. Καὶ μὴ σὰς παρασύρουν τὰ καμώματα τῶν Λατίνων συναδέλφων σας καὶ τὸ ρίξετε σὲ στάσεις ἐργασίας. Ἐμεῖς, χώρα πτωχὴ πλὴν τιμιά, ἐξάγουμε ὅ, τι εἰσάγουμε.

Γιοῦρια στόν νταβὰ μετὰ τὰ κουλούρια, τὰ φρέσκα. Εἰδάλλως σὰς περιμένει ἡ μοῖρα τῶν «*ἀξιολύπτων ἀθηναϊκῶν καμακιῶν*» πού *τελευταῖα* «*ἀποκρεῦουν*» μειωμένης ἐσοδείας *τουριστικά ζαρζαβατικά* στὸ *Σύνταγμα*, χάνοντας «*ἐρωτικούς φασιανούς καὶ ἀστακούς —ἔστω ἐκ ψυχρῶν κλιμάτων— στὴ Ρόδο*».

Μὴ σὰς τρομάζει τὸ AIDS πού σὰς λέγαμε πέρυσι, οὔτε κι ὁ ἔρπης τῶν γεννητικῶν ὀργάνων πού τὰ μυστικά του σὰς γνωρίσαμε πρόπερι ἀπὸ τὶς στήλες μας. Μὲς στὴν ἐν γένει τρομολαγνία μας τὰ ἔχαμε πλασάρει. Ἡ πατρίς σὰς καλεῖ. Ὑπεράνω ὄλων ὁ φαλλός. Ἐπιτίθεσθαι περὶ φάρτης. Καὶ τὸ χειμῶνα θά σὰς πληρώσουμε ἐμεῖς τὰ ψυχιατρικά σας ἐξοδα.

Λ.Ι.ΜΑΡΗΣ

Οἰκολογῶ = συλλέγω γιὰ τὸ σπίτι μου

Λίγο μετὰ τὸ νέφος, λίγο μετὰ Τσερνομπίλ, φαίνεται πὼς ἐντέλει ἄρχισε νὰ διαμορφώνεται οἰκολογικὴ συνείδηση στόν τόπο μας, ιδιόρρυθμη μᾶλλον. Συνείδηση τοῦ συλλέγειν τὰ θαυμαστά τῆς φύσης. Συνείδηση κατοχῆς, ιδιοποίησής, ἐπίδειξης.

Κι ἐνῶ οἱ πεταλοῦδες τῶν νησιῶν μας ἀντιμετωπίζουν ὀξυτάτο δημογραφικὸ πρόβλημα, ἐπειδὴ ἀρκετοὶ τὶς ἐπιθυμοῦν νεκρές γιὰ τὴ συλλογὴ τους, ἴδια μοῖρα ζήλευσε τὴν ὁμορφιά τῆς Λάμπης, παραλίας τῆς Πάτμου. Ἐκεῖ, ὁ ἔρωτας τοῦ ἡλίου καὶ τῆς θάλασσας κοσμεῖ τὶς πέτρες, πού τὶς γεννήσανε τὰ ἡφαίστεια ἡμερῶν παλαιῶν, μετὰ σχέδια τέτοια καὶ χρώματα τόσα ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μαθήματα ζωγραφικῆς.

Μόνο πού ἔχουμε συνηθίσει νὰ θεωροῦμε ὁμορφο ὅ, τι κατέχουμε. Καὶ ἀπορφανίζεται ἡ παραλία πού, δυστυχῶς, εἶναι προσπελάσιμη καὶ μετὰ αὐτοκίνητο. Οἱ ἐπισκέπτες, ἄλλοδαποὶ καὶ κυρίως Ἑλληνες, γεμίζουν τὶς πλαστικὲς σακούλες τους ἢ τὰ ἐπίσης πλαστικά μπουκάκια τους μετὰ βότσαλα. Γιὰ νὰ πετάξουν μερικά ἀπ' τὸ παράθυρο τοῦ γιωταχί τους ὅταν ἀλλάξουν γνώμη μετὰ μιὰ δευτέρη ματιά — γιὰ τὴ βέβαια τὸ χρῶμα εἶναι τῆς θάλασσας. Γιὰ νὰ χαρίσουν, κάνα μικρὸ φυσικὰ, στοὺς φίλους τους. Καὶ κυρίως γιὰ νὰ στολίσουν μετὰ ὑπόλοιπα, καλοβερνικωμένα, τὴ βιβλιοθήκη ἢ τὸ μπάνιο τους. Νὰ ἔχουν νὰ λένε. Γιατί πὼς νὰ λένε χωρίς νὰ ἔχουν; Πόσο θυμοῦνται, γιὰ παράδειγμα, τὰ μάτια δίχως τὸ γιαπωνέζικο τσίκι-τσάκα πού προλαβαίνει νὰ τὰ ὑπηρετήσῃ πρὶν ἢ συγκίνηση γίνῃ σῶμα καὶ μνήμη;

Σὲ δέκα-δεκαπέντε χρόνια, στὴ Λάμψη θά πηγαίνουν λίγοι. Μήπως καὶ κατορθώσουν νὰ κρυφακούσουν τὶς ὠδίνες τῆς θάλασσας. Ὅταν θά γεννάει τὰ καινούργια βότσαλα γιὰ κάποιες ἄλλες γενιές.

Πα.Μ.

Ἡ φαντασία στὴν ἀνεργία

«Φαντάζομαι πὼς θά ὑπάρχει κάποιος τρόπος γιὰ νὰ μιλήσεις ἀκόμα καὶ σήμερα γιὰ ποίηση, νὰ παρουσιάσεις ἓνα καλὸ ποιητικὸ βιβλίο χωρὶς μεγαλόστομα λόγια, χωρὶς νὰ σὲ πάρουν στ' ἄσπετα. (...) Φαντάζομαι πὼς θά ὑπάρχει κάποιος τρόπος νὰ μιλήσεις οὐσιαστικά γιὰ τὴν ποίηση πού ἀντιστέκεται, τὴν οὐσιαστικὴ ποίηση, χωρὶς νὰ τὴ φορτώσεις μετὰ λόγια (...).

Ἔτσι προεξαγγέλλει ὁ Σωτήρης Κακίσης (Ἐλευθεροτυπία, 31.7.86) τὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τοῦ Γιάννη Βαρβέρη Ὁ θάνατος τὸ στρώνει. Καὶ θά φανταζόταν κανεὶς ὅτι, ἐπιτέλους, θά βρεθεῖ ἐνώπιον ἐπιχειρημάτων, ὅτι θά διαβάσει γνώμες τεκμηριωμένες, ἀπόψεις ἐμπεριστατωμένες. Ὅμως ὄχι:

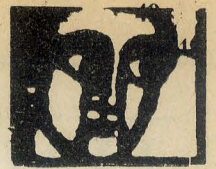
«Λέξη δὲν θά πῶ γιὰ τὸ πὼς ἢ τί εἶναι ἡ ποίηση τοῦ Γιάννη Βαρβέρη. Κάθε καλὴ ποίηση λέει μόνη τῆς τὸ καθετί...» (ἄραγε, πὼς καὶ ἀπὸ ποιούς ὀρίζεται αὐτὸ τὸ «καλή»);).

Ἡ ἀδυναμία τῆς φαντασίας; Ἡ μετριοφροσύνη τοῦ κριτικοῦ; Ἡ σιγουριά καὶ τὸ ἀκίνδυνο τῶν αὐτονόητων; Ἡ, ἀπλούστατα, ἔλλειψη γνώμης; Ὅχι. Εἰλικρίνεια μόνον, ἀφοπλιστικὴ ἀλλά ὄχι καὶ ἀθωωτικὴ:

«Κάνω ἐδῶ, ἀπὸ στηλῶν καθημερινῆς ἐφημερίδας, τὴν ἀπλούστερη διαφημιστικὴ πράξη (...) γιὰ νὰ τ' ἀγοράσετε (τὸ βιβλίο) ὅταν τὰ βήματά σας τὰ βιαστικά καὶ ἀσταθῆ (σ.σ.: γιὰ τὴν ἄραγε;) σὰς πᾶνε σὲ κανένα βιβλιοπωλεῖο...».

Φανταζόμαστε (ἀναγκαστικά) ὅτι καὶ τὴν κριτικὴ τὴ φορτώσαμε μετὰ τόσες μουσικὲς πού σιγὰ σιγὰ βουλιάζει. Μόνο πού ἡ διαφήμιση δύσκολα θά ἀποδειχθεῖ καλὸ σωσίβιο.

Σπ. Εὐ.

Θάνατος οί διαφημιστές κι οί ρουμιτζήδες

«Κι αν ποτέ στά νύχια μας άνασηκωθοϋμε,
τις βίλες του Posilipo θά ίδοϋμε,
Κύριε, Κύριε, και τό τερραίν του Παραδείσου
δπου θά παίζουν cricket οί όπαδοί Σου».

Ο Κ.Γ. Καρωτάκης αυτά τά πικρά, τό 1928, δυό τρείς μήνες πρίν ή σφαίρα τόν άγαπήσει περισσότερο από τή θάλασσα, στό ποιήμα του «Όταν κατέβουμε»: «Όταν κατέβουμε τή σκάλα, τί θα ποϋμε/στους ίσκιους που θά μās ύποδεχτοϋνε...». Κι όταν (ξανα)άνέβουμε; Γιατί έδω, στην παρατιθέμενη διαφήμιση-ύβρη, δέν πρόκειται για τό ναπολιτά-

τήν Πρέβεζα που, έκδικούμενη, έκποιεί δι' άντιπροσώπων τά νεκρομαντεία και τους νεκρούς της. Δέν πρόκειται για βίλες αλλά για «δωμάτια, σπίτια, κάμπινγκ, ξενοδοχεία». Και δέν πρόκειται για κρίκετ σε τόπους χλοερούς αλλά για ρακέτες στην άμμουδιά.

Κι οί έμποροι οί άσεβείς νά έπιμένουν: «Όταν σήμερα ζούσε ο Καρωτάκης στην Πρέβεζα είναι βέβαιο ότι δέν θά αυτοκτονούσε. Θά ήταν ένθουσιασμένος...» (τά άποσιωπητικά — τής αυτοκριτικής; — δικά τους). Λές κι ο καημός του ήταν του καθαρου σεντονιου και του γουιντσέρφινγκ. Του έξω μαυρίσματος κι όχι του μέσα. Λές κι ο έρωσ του θανάτου, του ήλιου-θανάτου, είναι ένα βίτσιο ακίνδυνο που θεραπεύεται με αντιηλιακά.

«Όταν σήμερα ζούσε...» Ίσως και νά πρόσθετε στην «Πρέβεζα» μερικούς στίχους άκόμη. «Ός μετρήσει, παρακαλοϋμε, τή δική μας ταπεινή στιχουργική ως αίτηση συγγνώμης.

Θάνατος οί ρακέτες, τό νεκρομαντείο,
τά κάμπινγκ, τά λουτρά και τ' άκρογάλια,
οί έμποροι θάνατος: πώς νά τό κρύψεις,
πώς να κρυφτείς πίσω από μαϋρα ματογυάλια.

«Ό ίσως και νά αποφάσιζε, όριστικά πιά, νά τιτλοφορήσει τό ποιήμα του όχι «Πρέβεζα» αλλά «Ό Επαρχία».

«Ότσι γενικά. Κι ελληνικότατα.

Παντελής Μπουκάλας

Πουλάκι ξένο και σωπασμένο

Και την περικεφαλαίαν
του σωτηρίου δέξασθε...

Ο κ. Πέτρος Φανάρας, κομμωτής, και ο κ. Γρηγόρης Δεζής, τεχνικός μετρητικών οργάνων, πήραν τίς πρώτες συλλαβές των έπωνύμων τους και, έλληνοδαιμονίως πως, σκαρώσανε το Φ.Α.Δ.Ε., ιδιοσκεύασμα που έπαλείφεται στα πουλιά, κάτω άπ' τίς φτερούγες τους. Κι εκείνα, σε δώδεκα ώρες τό πολύ, «κελαηδάνε συνέχεια, γίνονται σωστά άηδόνια».

Κάνενα πρόβλημα ως έκ τουτου. Στην πόλη όπου τ' άηδόνια και τά καναρίνια τά ταπεινώσανε οί πολυκατοικίες κι οί τηλεοράσεις στη διαπασών, οί κόρνες των αυτοκινήτων κι οί σειρήνες, τό νέφος που έπιμένει και τά δέντρα που λείπουν, σ' αυτή την πόλη ή τεστοστερόνη του Φ.Α.Δ.Ε. θά ύποκαταστήσει τή φύση, τόν έρωτικό σύντροφο ή τό σύντροφο του παιγνιδιου και του κυνηγιου τροφής.

Ντοπάρισμα (κατά τά πρωταθλητικά πρότυπα) και στα πετεινά του ουρανού, των κλουβιών δηλαδή. Που μπορεί και νά 'χουν έπιλέξει, ένστικτωδώς, τή σιωπή, έκδικούμενα για τόν κλεμμένο χώρο και τόν λειψό άέρα. Έπειδή νά τραγουδάς σημαίνει νά πετάς, νά φεύγεις και νά 'ρχεσαι, νά ταξιδεύεις.

Φ.Α.Δ.Ε. λοιπόν. Χωρίς καμιά γνώση για το ποιά πουλιά κελαηδάνε και ποιά όχι. Πότε και πώς. Κι άκόμη, γιατί. Έπειδή τό γιατί έτοϋτο μονάχα στό κουρδιστά άηδόνια των αυτοκρατόρων δέν ίσχυει, που κι αυτά έρχεται μία μέρα και τά σήνει τ' άληθινό κελάηδημα.

Στην Ίαπωνία, στους χώρους εργασίας από κάποια κρυμμένα μεγάφωνα άκούγεται άπαλή μουσική για νά άποδίδουν τό δυνατόν περισσότερο οί εργαζόμενοι. Στά μέρη μας, ίσως μερικοί μανιώδεις της παραγωγικότητας, κυβερνητικοί ή άλλοι, σκεφτοϋν νά τροποποιήσουν κάπως τό Φ.Α.Δ.Ε. ώστε άρμόδιοι τεχνικοί νά έπαλείφουν χαράματα τους προσερχόμενους εργάτες, κάτω από τή μασχάλη για παράδειγμα. Κι έτσι, την ώρα της δουλειάς νά «πεθαίνουν τραγουδώντας», παραλλάσσοντας έλαφρώς έκείνο τό γνωστό για τό γάτο τόν έρωτικό και τά δικά του τραγουδία του γάμου.

Ένας θεός ξέρει πώς τό μουσείο Σαρλότεμποργκ του Δυτικού Βερολίνου κατάφερε νά άποκτήσει τήν άρχαιοελληνική περικεφαλαία που γνωστοποίησε ότι θά τή χαρίσει στην οργανωτική έπιτροπή της Όλυμπιάδας της Σεούλ. Προσφορά, ανταλλαγή, άγορά σε πλειστηριασμό ή παράνομη έξαγωγή από, δικούς μας ή ξένους, άρχαιοκάπηλους; Κάθε έποχή κι ο Έλγίνος της, κάθε θσαυρός κι ή τιμή του.

Πιθανότατα, στίς άποθήκες του μουσείου σκουριάζουν κάμποσα άνάλογα δείγματα του έξοπλισμου των προγόνων μας. Άλλιώς δέν έξηγείται ή σπουδή νά προσφερθεί ή περικεφαλαία για νά τιμηθεί μ' αυτήν, σύν τό μετάλλιο, ο νικητής του μαραθωνιου των Όλυμπιακών άγώνων του 1988 (άν τελικά γίνουν και δέν ύποκατασταθούν από τους άμερικανοσοβιετικούς «Ό αγώνες καλής θέλησης» διά της σχετικής διευρύνσεως).

«Όμπορευματοποίηση των όλυμπιακών ιδεωδών» πρόλαβαν κάποιοι νά καταθέσουν τίς πάγες άνησυχίες τους. Πιστεύοντας ίσως, εύφάνταστα, ότι ο κόσμος του ώραιου, του μεγάλου και του άληθινου άφησε πιά πίσω του τίς έκτάσεις της οϋτοπίας. Κι ότι είναι έρασιτεχνικώς άθώα ή άπόφαση του πολυπράγμονος άνυπουργειου Όθλητισμου νά καθιερώσει έτήσιο «Όλυμπιακό (!) μίτινγκ (!)», όπου οί τρείς πρώτοι θά παίρνουν από 1.000 δολάρια κι οί ύπόλοιποι της δεκάδας από 700 (με τίς δέουσες προσαυξήσεις |άν ίσως οί όλυμπιονίκες| παγκόσμιοι πρωταθλητές ή κάτοχοι| παγκόσμιου ρεκόρ), κι όπου κάθε έκατοστό στό τριπλοϋν, π.χ., πάνω από τά 17.00 μέτρα θά πληρώνεται με 20 δολάρια και κάθε πόντος στό έπί κοντώ πάνω από τά 5.60 μέτρα θά κοστίζει 50 δολάρια.

Στρουθοκαμηλικός έρασιτεχνισμός ή κρυπτοδακτυλικός επαγγελματισμός — ίδιο τό νόμισμα, μία ή δυη. Ός στρωθούν τουλάχιστον στή δουλειά ύπουργοί, ύφυπουργοί, άθλητές και παρώντες. Μπας και κερδίσουμε την περικεφαλαία. Όπάρχει τάχα άλλος δρόμος νά έπιστραφούν τά έν γενεί Έλγίνεια;

Κ.Ε.ΛΑΗΔΗΣ

Θοδωράκης Μαντζάβελος

ΣΥΝΕΔΡΙΑ

Διεθνές Συνέδριο 'Επιστημολογίας ἀφιερωμένο στη μνήμη του 'Ιμρε Λάκατος

Από τις 18 μέχρι τις 22 Αυγούστου γίνεται στο 'Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης διεθνές επιστημολογικό συνέδριο, με τίτλο «*Criticism and the Growth of Knowledge: Twenty Years after*», και με στόχο να εξετάσει όρισμένα προβλήματα που τέθηκαν στο διεθνές συνέδριο φιλοσοφίας των επιστημών που έγινε τό 1965 στο Λονδίνο, τά όποία συζητήθηκαν ευρύτατα στη συνέχεια, αναπτύχθηκαν και σήμερα χαρακτηρίζουν τήν πορεία τής επιστημολογίας κατά τά τελευταία είκοσι χρόνια. Τό συνέδριο τής Θεσσαλονίκης είναι ἀφιερωμένο στη μνήμη του 'Ιμρε Λάκατος, του Ούγγρου καθηγητή τής Φιλοσοφίας των 'Επιστημών στο L.S.E., που χάθηκε πρόωρα τό 1974.

Στό συνέδριο θά λάβουν μέρος διακεκριμένοι επιστημολόγοι από όλον τόν κόσμο, που έχουν συμβάλει στην εξέλιξη τής επιστημολογίας τήν τελευταία είκο-

σαετία. Αναφέρονται ενδεικτικά οι καθηγητές J. Watkins ('Αγγλία) και A. Musgrave (Νέα Ζηλανδία), που θά κάνουν και τις εισηγητικές ομιλίες, J. Sneed (ΗΠΑ), Fan Dainian (Λ.Δ. Κίνας), J.J.C. Smart (Αυστραλία), H. Hörtz (Λ.Δ. Γερμανίας). Μεταξύ των συνέδρων θά είναι πρώην μαθητές του 'Ιμρε Λάκατος και καθηγητές από πανεπιστήμια του Καναδά, Ο.Δ. Γερμανίας, 'Ιταλίας, Φιλανδίας, 'Ελλάδας κ.λπ.

'Η έναρκτήρια συνεδρία γίνεται τή Δευτέρα 18 Αυγούστου 1986 στις 10.00 π.μ. στη Νέα Αίθουσα Συνεδριάσεων τής 'Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ. Τήν οργανωτική επιτροπή του συνεδρίου αποτελούν οι Ν. Αγγέλης, Κ. Γαβρόγλου, Γ. Γκουνταρούλης, Α. Κουτούγκος, Α. Μπαλιτάς, Π. Νικολακόπουλος και Τ. Χρηστίδης από τό ΑΠΘ και τό 'Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

'Επιστημονικό Συμπόσιο γιά τόν Κώστα Καρυωτάκη

Με τή συνεργασία του Δήμου Πρέβεζας, του Φιλολογικού Τμήματος του Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων και τής ΕΛΜΕ Πρέβεζας, οργανώνεται στην Πρέβεζα από τις 11 ως τις 14 Σεπτεμβρίου, επιστημονικό συμπόσιο γιά τά 90 χρόνια από τή γέννηση του ποιητή Κώστα Καρυωτάκη.

Σκοπός του Συμποσίου είναι νά επανατοποθετήσει τά ζητήματα που σχετίζονται με τήν προσωπικότητα του ποιητή, τό έργο του και τήν προσφορά του στα γράμματά μας, μέσα από μιά σύγχρονη προοπτική και προβληματική.

Οί εισηγητές αναφέρονται στους ακόλουθους άξονες:

1. 'Ιστορικοκοινωνικοί προσδιορισμοί του ποιητικού και ιδεολογικού στίγματος του Καρυωτάκη και τής γενιάς του.
2. Γραμματολογικά προβλήματα.
3. Προβλήματα έρμηνείας.
4. Προβλήματα συγκριτικής φιλολογίας.

Στό Συμπόσιο συμμετέχουν Νεοελληνιστές πανεπιστημιακοί, έρευνητές, κριτικοί τής λογοτεχνίας και μεταπτυχιακοί σπουδαστές έσωτερικού και έξωτερικού. Μεταξύ αυτών που έχουν δηλώσει συμμετοχή είναι οι Γ.Π. Σαββίδης, 'Α. 'Αργυρίου, Ν. Βαγενάς, Μ. Vitti, Γ. Δάλλας, Σ. 'Ιλινικάγια, 'Ε. Καψωμένος, Σ.Α. Κοκόλης, Π. Μουλλάς, Π. Νούτσος, Τ. Πατρικίος, Μ. Peri.

ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ - ΘΕΣΜΟΙ

Χαράλαμπος Νούτσος, *Ίδεολογία και εκπαιδευτική πολιτική*, Θεμέλιο, 'Αθήνα 1986.

Λεωνίδας 'Αθανασίου, *'Η άξιολόγηση τής «έκθεσης» στο Λύκειο (ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση)*, 'Εκπαιδευτήρια Δούκα, 'Αθήνα 1985.

'Αθ. Καυκαλίδης, *'Η γνώση τής μήτρας. 'Η αυτοψυχογνωσία με ψυχοδηλωτικά φάρμακα*, 'Ολκός, 'Αθήνα 1980.

Νίκος Κ. 'Αλιβιζάτος, *Κράτος και ραδιοτηλεόραση, ή θεσμική διάσταση*, έκδ. Σάκουλα, 'Αθήνα-Κομοτηνή 1986.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ - ΠΥΡΗΝΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Μιχάλης Μοδινός, *Μύθοι τής ανάπτυξης στους τροπικούς, οικολογία, Στοχαστής/Οικολογία*, 'Αθήνα 1986.

Μ.Γ. Μερακλής, *Προσεγγί-*

σεις στην ελληνική πεζογραφία (ό άστικός χώρος), έκδ. Καστανιώτη, 'Αθήνα 1986.

Δ. Λεωνίδου, *'Αλληλοεπιδράσεις άκτινοβολιών και ύλης. Δοσιμετρία-θωράκιση*, Gutemberg, 'Αθήνα 1986.

ΠΟΙΗΣΗ

Χρήστος Λάσκαρης, *Νά τελειώνουμε*, έκδ. Διαγωνίου, Θεσσαλονίκη 1986.

'Αθαν. Β. Νταουσάνης, *Γυμνό παρόν*, Γλάρος, 'Αθήνα 1986.

'Αγγελος Καλογερόπουλος, *'Ερωδιά*, 'Ερουρέμ 1986.

Γιώργος Κακουλίδης, *'Η προσευχή του Τζορντάνο Μπρούνο*, έκδ. Καστανιώτη, 'Αθήνα 1986.

Στέργιος 'Εμμ. Μαραβελιάς, *Χοάνη φωτονίων*, Θεσσαλονίκη 1986.

Μιχαήλ Μόσχος, *Παραισθήσεις, Βιβλιοπωλείον τής «'Εστίας»*, 'Αθήνα 1986.

Νικηφόρος Βρεττάκος, 'Εκ-

κρεμής δωρεά, Τρία φύλλα, 'Αθήνα 1986.

Κώστα Γ. Μίσσιου, *Τά ποιήματα 1965-1985*, Μυτιλήνη 1986.

Δημήτρης Λέντζης, *Λόγος ζωγραφισμένος διά χειρός*, έκδ. Μπαρμπουνάκη, Θεσσαλονίκη 1986.

'Αννα Λάζου, *'Εν καιρώ ειρήνης*, Διογένης, 'Αθήνα 1986.

Α. Βουγιούκας, *Τά ποιήματα*, 'Αθήνα 1986.

Τασούλα Καραγεωργίου, *Fragmentum αριθμός 53 (ήτοι λόγος ποιητικός περί Παιδείας)*, Πλέθρον, 'Αθήνα 1986.

ΚΟΜΙΚΣ

'Αριστοφάνη, *Βάτραχοι*, Διασκευη-κείμενα Τ. 'Αποστολίδη, Σκίτσα Γ. 'Ακοκαλίδη, ΑΣΕ, Θεσσαλονίκη 1986.

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Κωστής 'Υλλίας, *'Ο γελωτοποιός ζητάει έναν άλλο βασιλιά, φιλοσοφικό παραμύθι*, Σημείον 1986.

J.M.G. Le Clézio, *'Ο γυρευτής του χρυσού, μετάφραση Λήδα Παλλαντίου*, έκδ. Χατζηνικολή, 'Αθήνα 1986.

Jean-Marie Alfroy, *'Η εξαφάνιση του μπαμπά*, μεταφ. Μπάμπης Λυκούδης, έκδ. Χατζηνικολή, 'Αθήνα 1986.

Κατερίνα Ζαρόκωστα, *Τό Λεκαντώ*, έκδ. Χατζηνικολή, 'Αθήνα 1986.

Γιάννης 'Ανδριώτης, *Τό ύποσυνείδητο βγήκε βόλτα απ' τό παράθυρο*, Αίολος, 'Αθήνα 1986.

Βαγγέλη Σπανδαλου, *'Αντιτροφές-άπεικονίσεις, διηγήματα*, Αίθρα 1986.

Μανουέλ Σκόρσα, *'Ο άκίνητος χορός*, μυθιστόρημα, μεταφ. Μ. Παπαδολαμπάκης, έκδ. Καστανιώτη, 'Αθήνα 1986.

'Ιωάννα Καρατζαφέρη, *Ζευγάρι τής 'Αθήνας*, μυθιστόρημα, Β' έκδοση, έκδ. Καστανιώτη, 'Αθήνα 1986.